

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

"Η Δια Βίου Μάθηση και Εκπαίδευση στα
αναπτυσσόμενα κράτη. Η περίπτωση της Τουρκίας"

ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΓΙΑ - ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

A.M: ΜΠ20011

Επιβλέπων καθηγητής: Επίκουρος Καθηγητής Ραπτόπουλος Νικόλαος

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

2023

Η Μητροπούλου Βάγια – Αικατερίνη του Χρήστου, βεβαιώνω πως το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Υπογραφή:

Στη μνήμη της γιαγιάς μου Βάγιας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία και τις σπουδές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Πολιτικές στην Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Έρευνα» του Πανεπιστημίου Πειραιώς, θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, Επίκουρο Καθηγητή κ. Νικόλαο Ραπτόπουλο, για την εμπιστοσύνη που έδειξε σε εμένα και στο θέμα της διπλωματικής και για την καθοδήγηση που μου παρείχε καθ' όλη την διάρκεια εκπόνησης της. Επιπρόσθετα θα ήθελα να ευχαριστήσω τις καθηγήτριες κ. Ασδεράκη Φωτεινή και κ. Μενδρινού Μαρία για την συμμετοχή τους στην τριμελή επιτροπή αξιολόγησης της διπλωματικής μου όπως και όλο το ακαδημαϊκό προσωπικό του τμήματος για τις γνώσεις που έλαβα με την φοίτηση μου στο πρόγραμμα. Ευχαριστίες θα ήθελα να απονείμω και στον κ. Fatih Aydın, διευθυντή του παραρτήματος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Σεβάστειας (Şube Müdürü), για τις πολύτιμες πληροφορίες που μου παρείχε για την διεξαγωγή της παρούσας διπλωματικής. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου που είναι πάντα δίπλα μου να με στηρίζει σε κάθε βήμα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Δία Βίου Μάθηση (Δ.Β.Μ.) και εκπαίδευση είναι ένας πολύ σημαντικός τομέας στην ζωή κάθε πολίτη, κοινωνίας και κράτους. Μέσα από την συνεχή εκπαίδευση, οι πολίτες έχουν την δυνατότητα να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια για να ανταπεξέλθουν στις καθημερινές προκλήσεις, όπως και στην ανάληψη καλύτερων θέσεων εργασίας. Στην παρούσα διπλωματική εργασία μελετάται η Δια Βίου Μάθηση (ΔΒΜ) και εκπαίδευση στα αναπτυσσόμενα κράτη με εμβάθυνση στην περίπτωση της Τουρκίας. Επιπλέον θα αναλυθεί ο τρόπος λειτουργίας της και τα προγράμματα τα οποία παρέχονται. Πιο συγκεκριμένα μέσα από την βιβλιογραφική έρευνα επιδιώκεται η μελέτη των ορισμών που έχουν δοθεί ανά τα χρόνια στη Δια Βίου Μάθηση και εκπαίδευση, τη διαφορά της από την εκπαίδευση ενηλίκων και την επίδραση που έχει στους πολίτες των αναπτυσσόμενων κρατών. Όσον αφορά στην περιπτώσιολογική μελέτη της Τουρκίας είναι σημαντική η ανάδειξη των οφελών που μπορούν να αποκομίσουν τόσο οι πολίτες όσο και το κράτος, την εξέλιξή της ανά τα χρόνια όπως επίσης και το περιεχόμενο των προγραμμάτων που παρέχονται. Στόχος της έρευνας είναι να αποδειχθεί πως μέσα από την συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα Δια Βίου μάθησης και εκπαίδευσης μπορούν να εξελίσσουν κάποιες δεξιότητες ή ενδιαφέροντα που έχουν και να γίνουν ενεργά μέλη στην κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο παρέχεται στους πολίτες μια δεύτερη ευκαιρία στην εργασία, αφού εξελίσσουν έναν τομέα που τους ενδιαφέρει και στη συνέχεια κάνουν πράξη τα όσα έχουν μάθει μέσω της εργασίας τους.

Λέξεις κλειδιά: Δια βίου μάθηση και εκπαίδευση, εκπαίδευση ενηλίκων, αναπτυσσόμενα κράτη, Τουρκία.

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ – ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Α.Ε.Π: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΑΜΕΑ: Άτομα με ειδικές ανάγκες

ΔΒΜ: Δια Βίου Μάθηση

ΔΟΕ: Διεθνής Οργάνωση Εργασίας

ΔΚ: Δημοκρατικό Κόμμα

Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή οικονομική Κοινότητα

ΕΟΚΕ: Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Η.Π.Α: Ηνωμένες πολιτείες Αμερικής

ΚΑ: Κόμμα Αρετής

ΚΔΒΜ: Κέντρο Δια Βίου Μάθησης

ΚΕ: Κόμμα Ευημερίας

ΚΔΑ: Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης

ΚΕΚ: Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικό Οργανισμός

ΜΠΒ: Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας

ΠΔΒΜ: Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης

ΡΛΚ: Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

AVP: Anatolian Vocational Program

ATP: Anatolian Technical Program

CEDEFOP: European Centre For The Development Of Vocational Training

CEPS: Centre For European Policy Studies

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CHE: Council Of Higher Education

DP: Demokrat Partisi

EAA: European Alliance For Apprenticeships

EBA: Educational Information Network of Turkish Ministry

EIN: Education Informatics Network

ETP: European Training Foundation

FP: Fazilet Partisi

GDP: Gross domestic product

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IPA: Instrument for Pre-Accession Assistance

MoNE: Ministry Of National Education (Turkey)

NIC: Newly Industrialized Country

ÖÖT: Önceki öğrenmelerin tanınması

OECD: Organisation For Economic Co-operation and Development

PISA: Program for International Student Assessment

RP: Refah Partisi

TVQA: Turkish Vocational Qualification Authority

TRY: Türk Lirası (Turkish Lira -Νέα Τούρκικη Λίρα)

TYÇ: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

UIS: Unesco Institute of Statistics

VQA: Vocational Qualifications Authority

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πίνακες.....σελ. 11	
Εισαγωγή..... σελ.14	
Ερευνητικοί στόχοι, Μεθοδολογία και Δομή της Έρευνας..... σελ.16	
Επισκόπηση βιβλιογραφίας..... σελ. 20	
Κεφάλαιο 1^ο. Ο ορισμός της Δια Βίου μάθησης και εκπαίδευσης.....σελ.25	
1.1. Η ανάγκη για συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης.....σελ.28	
1.2. Η εκπαίδευση και η ανάγκη της Δια Βίου Μάθησης στα αναπτυσσόμενα κράτη.....σελ.31	
1.3. Οι λόγοι που οδηγούν στο χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην Δια βίου Μάθηση στα αναπτυσσόμενα κράτη.....σελ.37	
Κεφάλαιο 2^ο. Η περιπτωσιολογική μελέτη της Τουρκίας. Το πολιτικό Σύστημα της Τουρκίας από το 1923 έως και σήμερα και η Ευρωπαϊκή προοπτική σελ.42	
2.1. Οι πολιτικοί προσανατολισμοί στην Κεμαλική Τουρκία μετά το 1923.....σελ.42	
2.2. Η σχέση της Τουρκίας με την Ε.Ε και οι προσπάθειες ένταξης ανά τα χρόνια.....σελ. 47	
2.3. Ο Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η συμβολή του στην Τούρκικη οικονομία.....σελ.50	
Κεφάλαιο 3^ο. Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Τουρκία από το 1923 έως τις μέρες μας σελ.55	
3.1. Ο προϋπολογισμός και το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Τουρκίας. Η κατανομή στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας.....σελ.66	
Κεφάλαιο 4^ο. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και η στρατηγική που ακολουθεί..... σελ.86	

4.1. Ο ρόλος και ο σκοπός της Δια Βίου μάθησης στα ποσοστά ανεργίας και στην εκπαιδευτική πολιτική του Τούρκικου κράτους.....σελ.94	σελ.94
4.2. Η επιρροή της πανδημίας COVID-19 και οι παράγοντες που επηρεάζουν την συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης στην Τουρκία...σελ.102	σελ.102
Κεφάλαιο 5^ο. Τα προγράμματα Δια Βίου Μάθησης και εκπαίδευσης του Τούρκικου κράτους.....σελ.108	σελ.108
5.1. Η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης.....σελ.114	σελ.114
5.2. Η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα Δια Βίου μάθησης σελ.123	σελ.123
5.3. Η στρατηγική του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας για το μέλλον της Δια Βίου Μάθησης, Εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.....σελ.137	σελ.137
5.4. Η αξιολόγηση της στρατηγικής του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και τα σημερινά δεδομένα.....σελ.146	σελ.146
Συμπεράσματα.....σελ.151	σελ.151
Βιβλιογραφία.....σελ. 154	σελ. 154
Παράρτημα.....σελ.172	σελ.172

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1. Η συμμετοχή των πολιτών στην ΔΒΜ-2018.....	σελ.37
Πίνακας 2. Η συμμετοχή των πολιτών στην ΔΒΜ- 2020.....	σελ.38
Πίνακας 3. Οι εγγραφές στις σχολικές βαθμίδες του Τούρκικου κράτους την περίοδο 2000-2012.	σελ.57
Πίνακας 4. Οι εγγραφές στις σχολικές βαθμίδες του τουρκικού κράτους την περίοδο 2014-2020.....	σελ.59
Πίνακας 5. Ο προϋπολογισμός της Τουρκίας για την εκπαίδευση την περίοδο 2000-2013.....	σελ.61
Πίνακας 6. Ο αριθμός των Imam Hatip σε 54 χώρες του κόσμου.....	σελ.64
Πίνακας 7. Το Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν της Τουρκίας σε δισεκατ. δολάρια ισοτιμίας (2000-2022)..	σελ.68
Πίνακας 8. Ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ της Τουρκίας (2000-2022).....	σελ.68
Πίνακας 9. Ο προϋπολογισμός της Τουρκίας την περίοδο 2002-2022 (TRY).	σελ.69
Πίνακας 10. Η κατανομή του προϋπολογισμού (TRY) ανάμεσα στα Υπουργεία (2022).	σελ.71
Πίνακας 11. Η κατανομή του προϋπολογισμού της Ελλάδας μεταξύ των Υπουργείων (2022) σε ευρώ.....	σελ.74
Πίνακας 12. Ο προϋπολογισμός του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας κατά έτη σε TRY (2002-2022).	σελ.75
Πίνακας 13. Οι επενδύσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας κατά είδος το 2020.	σελ.78
Πίνακας 14. Η κατανομή του προϋπολογισμού στις δαπάνες της εκπαίδευσης (2021)	σελ.80

Πίνακας 15. Οι επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης τα έτη 2002–2021.....	σελ.80
Πίνακας 16. Κατανομή δαπανών ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (2019-2021).....	σελ.81
Πίνακας 17. Η κατανομή του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας (ΤΡΥ) στους εκπαιδευτικούς τομείς (2022).	σελ.83
Πίνακας 18. Η κατανομή του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας (ΤΡΥ) στους εκπαιδευτικούς τομείς (2019-2021).....	σελ.84
Πίνακας 19. Η συμμετοχή των νηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στην Τουρκία.....	σελ.87
Πίνακας 20. Η συμμετοχή των νηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στο Ισραήλ σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη του ΟΟΣΑ εκ των οποίων ένα η Τουρκία.....	σελ.88
Πίνακας 21. Το στρατηγικό σχέδιο που έχει θέσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας για τα έτη 2019-2023.	σελ.91
Πίνακας 22. Ο προϋπολογισμός στον τομέα της εκπαίδευσης.....	σελ.93
Πίνακας 23. Ο πληθυσμός της Τουρκίας από το 2002 έως το 2021.....	σελ.95
Πίνακας 24. Τα ποσοστά ανεργίας στην Τουρκία από το 1999 έως το 2021.....	σελ.96
Πίνακας 25. Προγράμματα Επαγγελματικής κατάρτισης.....	σελ.112
Πίνακας 26. Ποσοστά συμμετοχής στην επαγγελματική εκπαίδευση στην Τουρκία σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ.....	σελ.115
Πίνακας 27. Η συμμετοχή των Τούρκων πολιτών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε σύγκριση με τον μέσο όρο πολιτών των κρατών του ΟΟΣΑ.....	σελ.116
Πίνακας 28. Ο αριθμός των σχολικών ιδρυμάτων, εκπαιδευτικών και μαθητών την περίοδο 2008-2018 στην Τουρκία.....	σελ.119
Πίνακας 29. Η συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης ανάλογα με την περιοχή της Τουρκίας.....	σελ.121
Πίνακας 30. Κατανομή των αποφοίτων προγραμμάτων ΔΒΜ κατά φύλο το 2018.....	σελ.122
Πίνακας 31. Η συμμετοχή των πολιτών στην ΔΒΜ από το 2007 έως το 2016....	σελ.124

Πίνακας 32. Η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης ανάλογα το φύλο.....σελ.126-127
Πίνακας 33. Η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης στις χώρες του ΟΟΣΑ (2018).....σελ.128
Πίνακας 34. Η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης ανάλογα το φύλο σε χώρες της Αμερικής και της Ασίας.....σελ.130
Πίνακας 35. Προγράμματα κατάρτισης και ΔΒΜ στην Τουρκία (2021).....σελ.134-135
Πίνακας 36. Τα πιο δημοφιλή προγράμματα κατάρτισης στις ηλικίες 25-64 (2021).....σελ.136
Πίνακας 37. Η συνεργασία του MoNE με τους επαγγελματικούς κλάδους.....σελ.142
Πίνακας 38. Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε προγράμματα επιμόρφωσης.....σελ.143

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έρευνες που έχουν υλοποιηθεί σχετικά με τη Δια Βίου Μάθηση (ΔΒΜ) και εκπαίδευση παρουσιάζουν ένα χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στα προγράμματα που παρέχονται στους πολίτες. Οι λόγοι που συμβαίνει αυτό αφορούν κυρίως το λανθασμένο θεσμικό πλαίσιο γύρω από τα προγράμματα, τον μη λειτουργικό τρόπο που αυτά παρουσιάζονται και λειτουργούν, το ξεπερασμένο περιεχόμενο των προγραμμάτων που δεν αφορά τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας και την ελλιπή ενημέρωση προς τους πολίτες¹.

Παρόλη την παραπάνω χαμηλή συμμετοχή που παρουσιάζεται σε διάφορα κράτη, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πως η ΔΒΜ, όταν εφαρμόζεται με τον σωστό τρόπο, μπορεί να φανεί ωφέλιμη όχι μόνο για τους συμμετέχοντες αλλά και για το κράτος στο οποίο οι πολίτες είναι πλέον ενεργά μέλη και μπορούν να επηρεάσουν ή να λάβουν μέρος στην λήψη αποφάσεων.

Σε ερευνά της *Eurostat* που πραγματοποιήθηκε το 2020 παρατηρείται πως μόνο το 9,2% του συνολικού πληθυσμού των Ευρωπαϊκών χωρών συμμετέχει σε προγράμματα ΔΒΜ². Στην έρευνα αυτή παρατηρείται επίσης πως τα ανεπτυγμένα κράτη όπως είναι η Φινλανδία (27,3%) και η Σουηδία (28,6), έχουν υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής των πολιτών σε προγράμματα ΔΒΜ, σε αντίθεση με τα αναπτυσσόμενα κράτη όπως είναι η Ελλάδα και η Τουρκία όπου τα ποσοστά είναι πολύ χαμηλά (4,1% και 5,8% αντίστοιχα)³. Για την επεξήγηση των παραπάνω ποσοστών και της χαμηλής συμμετοχής των πολιτών σε προγράμματα δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης, είναι σημαντικό να εξετάσουμε ποια είναι η στρατηγική που ακολουθεί το τουρκικό κράτος σε ζητήματα εκπαίδευσης αλλά και δια βίου μάθησης. Δηλαδή ποια εκπαιδευτική πολιτική ακολουθείται, πόσο σημαντική είναι η θέση της δια βίου μάθησης στην πολιτική αυτή, πώς συμβάλει στην επίτευξη του στόχου της δια βίου μάθησης, και τέλος αν καλύπτει τις ανάγκες που προκύπτουν από την αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να ακολουθήσει και να ανταποκριθεί στις σύγχρονες συνθήκες.

---

¹ EUROFOUND, *Low participation in vocational education and training*, Βουλγαρία, 2006.

² EUROSTAT, *Adult learning Statistics*, 2020.

³ EUROSTAT, ο.π., 2020.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα είναι σημαντικό να αναλύσουμε τα οφέλη της συμμετοχής των ενηλίκων πολιτών στα προγράμματα δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης στα αναπτυσσόμενα κράτη. Σε δεύτερο χρόνο θα επικεντρωθούμε στην περίπτωση που εξετάζουμε: την Τουρκία έτσι ώστε να δούμε τους λόγους που οι πολίτες συμμετέχουν ή δεν συμμετέχουν, και τέλος, να προτείνουμε κάποιες λύσεις που θα μπορούσαν να αυξήσουν την συμμετοχή των πολιτών στα προγράμματα δια βίου μάθησης. Με αυτόν τον τρόπο θα επιτευχθεί η εξέλιξη της κοινωνίας και του ίδιου του κράτους μέσω της καλύτερης ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με τα οφέλη της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης και την δημιουργία προγραμμάτων που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες του σύγχρονου περιβάλλοντος. Έχει παρατηρηθεί πως πολύ συχνά τα προγράμματα δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης που προσφέρονται στους πολίτες δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες της καθημερινότητας⁴. Υπάρχει ένας αριθμός εξωτερικών παραγόντων που μπορεί να επηρεάσει τόσο το περιεχόμενο όσο και τις επιπτώσεις της ΔΒΜ. Οι παράγοντες αυτοί είναι η δημογραφική αλλαγή, η παγκοσμιοποίηση, η εξέλιξη της τεχνολογίας, η αλλαγή στην δημόσια πολιτική και οι αλλαγές στην αγορά εργασίας⁵.

Ένα παράδειγμα που αποδεικνύει την ανάγκη προγραμμάτων ΔΒΜ είναι οι ηλικιωμένοι και η σχέση τους με την τεχνολογία. Θα ήταν θεμιτό να δημιουργηθούν τέτοιου είδους προγράμματα τα οποία θα μπορέσουν να καλύψουν το χάσμα που έχει προκληθεί με το πέρασμα των χρόνων. Τέλος μέσα από την έρευνα αυτή θα μπορέσουμε να απαντήσουμε στο κεντρικό μας ερώτημα που αφορά την συμμετοχή των Τούρκων πολιτών σε προγράμματα δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης και πώς μέσω αυτής της συμμετοχής οι πολίτες θα είναι σε θέση να εξελιχθούν τόσο προσωπικά όσο και επαγγελματικά και, μακροπρόθεσμα, με την συμμετοχή τους στις δράσεις του κράτους να συμβάλουν στην ανάπτυξή του.

---

⁴ CEDEFOP, *The changing nature and role of vocational education and training in Europe*. Volume 3: the responsiveness of European VET systems to external change, 2018, σελ. 51.

⁵ CEDEFOP, *The changing nature and role of vocational education and training in Europe*, ο.π., σελ.14.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όσον αφορά τον ερευνητικό στόχο και το επιθυμητό αποτέλεσμα της παρακάτω εργασίας, είναι σημαντικό να αναδείξουμε την σημασία της Δια Βίου Μάθησης και εκπαίδευσης όπως και των προγραμμάτων που την πλαισιώνουν. Τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία μπορούν να τεθούν είναι: Κατά πόσον τα προγράμματα ΔΒΜ είναι αναγκαία βάσει στοιχείων για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών; Κατά πόσον το περιεχόμενό τους ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες; Με βάση την περίπτωση της Τουρκίας μπορούν οι πολίτες οι οποίοι τα παρακολουθούν να τα χρησιμοποιήσουν στην εργασία τους έτσι ώστε να εξελιχθούν; Μπορεί μέσω των πολιτών να επωφεληθεί ολόκληρο το Τούρκικο κράτος;

Με βάση τα παραπάνω ερωτήματα τα οποία δύναται να απαντηθούν στην παρακάτω έρευνα δημιουργείται η υπόθεση εργασίας ως εξής: Με την συμμετοχή των πολιτών αναπτυσσόμενων κρατών σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης και Εκπαίδευσης ενισχύεται η παιδεία τους και εκείνοι με την σειρά τους συμβάλλουν στην ευημερία του βιοτικού επιπέδου του αναπτυσσόμενου κράτους.

Όσον αφορά στην μεθοδολογία που ακολουθεί η έρευνα, γίνεται μέσω της ποιοτικής ανάλυσης. Χρησιμοποιούνται επιπλέον κάποια ποσοτικά δεδομένα όπως στατιστικά και ποσοστά για την εγκυρότητα της έρευνας. Οι δευτερογενείς πηγές που χρησιμοποιούνται είναι επιστημονικά περιοδικά, διαδίκτυο, βιβλία, επιστημονικά άρθρα όπως και η βιβλιογραφική έρευνα σε επίσημους ιστότοπους (Eurostat, Europa, UNESCO, Cedefop, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας Τουρκίας, Τουρκική Στατιστική Υπηρεσία κτλ). Επιπλέον και λόγω της απουσίας όλων των κατάλληλων δευτερογενών πηγών, για την διεξαγωγή της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήθηκαν και πρωτογενείς πηγές όπως το εργαλείο της συνέντευξης, την οποία μας παρείχε ο διευθυντής του παραρτήματος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Σεβάστειας (Şube Müdürü) κ. Fatih Aydın απαντώντας σε κρίσιμα ερωτήματα και παρέχοντάς μας σημαντικά στατιστικά και οικονομικά στοιχεία για την διεξαγωγή της έρευνας. Με όλες τις παραπάνω πηγές μπορούμε να εμπλουτίσουμε την μελέτη με στοιχεία που αποδεικνύουν τα οφέλη της συμμετοχής των πολιτών (αναπτυσσόμενων ή μη κρατών) στην δια βίου μάθηση και εκπαίδευση αλλά και στους λόγους που οι ίδιοι επιλέγουν να συμμετέχουν ή όχι στα προγράμματα αυτά. Μέσω της ποιοτικής ανάλυσης μπορεί να

επιτευχθεί η οριοθέτηση του ερευνητικού προβλήματος και ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την δια βίου μάθηση. Σε αντίθεση με την ποσοτική ανάλυση αναφερόμαστε σε πραγματικές συνθήκες και γεγονότα που αφορούν την ΔΒΜ στην Τουρκία. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται κατανοητό το αντικείμενο έρευνας και μπορεί να απαντηθεί πλήρως το ερώτημα που έχει τεθεί αρχικά.

Η μεθοδολογία είναι η στρατηγική μέσω της οποίας γίνεται η επιλογή των σωστών μεθόδων, δηλαδή των τεχνικών που θα χρησιμοποιήσουμε για την συλλογή, μελέτη, ανάλυση και ερμηνεία του θέματος που έχουμε θέσει για την έρευνα μας και με αυτόν τον τρόπο να καταλήξουμε και να απαντήσουμε το αρχικό μας ερώτημα. Επίσης είναι ένα εργαλείο σκέψης το οποίο μπορεί να βοηθήσει τον ερευνητή να πλαισιώσει τα ερευνητικά του ερωτήματα - στην προκειμένη περίπτωση τα οφέλη της δια βίου μάθησης. Επιπρόσθετα γίνεται σύνδεση των θεωρητικών ζητημάτων με το πρακτικό επίπεδο. Ο συλλογισμός στην ανά χείρας εργασία χαρακτηρίζεται παραγωγικός. Αυτό σημαίνει πως αφετηρία για την εκκίνηση της έρευνας αποτελεί ένας γενικός συλλογισμός που στην προκειμένη περίπτωση είναι η συνεισφορά της ΔΒΜ στο άτομο και στο κοινωνικό σύνολο στα αναπτυσσόμενα κράτη και η συμμετοχή των πολιτών στα προγράμματα αυτά. Καταλήγουμε σε κάτι ειδικό που στην προκειμένη έρευνα είναι η μελέτη των ΠΔΒΜ και της συμμετοχής των πολιτών σε αυτά, στην Τουρκία.

Όσον αφορά στην δομή της παρούσας εργασίας για να μπορέσουμε να εξετάσουμε το παρών θέμα, που αφορά στα ΠΔΒΜ στα αναπτυσσόμενα κράτη και πιο συγκεκριμένα στην Τουρκία, δομήθηκαν τα παρακάτω κεφάλαια ως εξής. Στο πρώτο κεφάλαιο μελετήθηκαν οι ορισμοί της ΔΒΜ, η ανάγκη που έχουν οι πολίτες αναπτυσσόμενων κρατών για συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης όπως και οι λόγοι που οδηγούν σε χαμηλό ποσοστό συμμετοχής. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάστηκε πιο διεξοδικά η περιπτώσιολογική μελέτη της Τουρκίας σε πολιτικό επίπεδο από το 1923 έως και σήμερα, όπως και ο μηχανισμός προενταξιακής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και η συμβολή του στην τουρκική οικονομία. Στο τρίτο κεφάλαιο μελετήθηκε το εκπαιδευτικό σύστημα της Τουρκίας από το 1923 έως και σήμερα, ο προϋπολογισμός της χώρας και η κατανομή του στα Υπουργεία και συγκεκριμένα στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας. Με την έρευνα αυτή θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε περισσότερο την πορεία της χώρας ανά τα χρόνια στο πολιτικό και εκπαιδευτικό σύστημα και έτσι να κατανοήσουμε περισσότερο την λογική που ακολουθεί. Στο

τέταρτο κεφάλαιο έγινε μια πιο διεξοδική μελέτη στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και στην στρατηγική που ακολουθεί στον τομέα της εκπαίδευσης. Επιπλέον παρουσιάστηκε η ανεργία στο Τούρκικο κράτος και πώς αυτή επηρεάζει και επηρεάζεται από την εκπαίδευση και την ΔΒΜ. Σημειώθηκαν επίσης οι ανάγκες και οι ιδιαιτερότητες που επηρεάζουν την συμμετοχή στην ΔΒΜ αλλά και το πώς η πανδημία COVID-19 επηρέασε το εκπαιδευτικό σύστημα ολόπλευρα. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν τα προγράμματα ΔΒΜ που παρέχει το Τούρκικο κράτος στους πολίτες, διαχωρίστηκαν τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης από αυτά της ΔΒΜ και εξετάστηκε αν αυτά ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες. Επιπρόσθετα, το κατά πόσο οι πολίτες συμμετέχουν ενεργά ανάλογα το φύλο και την επαρχία στην οποία ζουν και αν τελικά τα προγράμματα μπορούν να ωφελήσουν τους συμμετέχοντες στην εργασία τους και στη ζωή τους. Τέλος παρουσιάστηκαν οι στόχοι και η στρατηγική που έχει θέσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας για το μέλλον της ΔΒΜ για τα έτη 2019-2023 αλλά και τα σύγχρονα δεδομένα και αποτελέσματα της στρατηγικής στις μέρες μας.

Όσον αφορά στην θεωρητική σχολή σκέψης που ακολουθεί η εργασία, ανάμεσα στον ρεαλισμό, φιλελευθερισμό και κονστρουκτιβισμό, εκείνη που ταιριάζει περισσότερο είναι αυτή του φιλελευθερισμού. Πιο συγκεκριμένα, ο φιλελευθερισμός παρουσιάζεται περισσότερο σε συνθήκες ειρήνης και με την προοπτική συνεργασίας μεταξύ των κρατών και όχι πολέμου και ανταγωνισμού και αναφέρει –σε αντίθεση με τον ρεαλισμό– ότι ο άνθρωπος δεν αποτελεί εμπόδιο στην οποιαδήποτε συνεργασία στο πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων⁶. Πρόκειται για μια πολιτική φιλοσοφία που βασίζεται στην ελευθερία του ατόμου. Οι υποστηρικτές του κινήματος αυτού υποστηρίζουν ιδέες που αφορούν την ελευθερία του Τύπου, την θρησκευτική ελευθερία, και την προάσπιση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων⁷. Κάποιοι από τους πρώτους υποστηρικτές του Φιλελευθερισμού είναι ο John Locke (1632- 1704), ο Adam Smith (1723-1790), ο David Ricardo (1772 – 1823) και ο John Stuart Mill (1806 – 1873)⁸.

Ο John Locke, θεώρησε τα άτομα ως ελεύθερα και ίσα και πως η εξουσία θα έπρεπε να πηγάζει από τον λαό και όχι από το κράτος. Η κυβέρνηση θα έπρεπε να

---

⁶ DONOHUE Kathleen, *Freedom from Want. American Liberalism and the idea of the Consumer*, Λονδίνο, The Johns Hopkins University Press, 2003, σελ.15 -30.

⁷ DONOHUE Kathleen, *ο.π.*, 2003, σελ. 15-30.

⁸ ROSENAU James, *The Study of World Politics*, Λονδίνο, Routledge, 1, 2006.

εξυπηρετεί τα συμφέροντα του λαού και όχι των ηγετών ενώ επίσης υποστήριξε πως το άτομο έχει ελευθερία επιλογής σε καθετί όπως είναι τα θρησκευτικά πιστεύω. Οι ιδέες του Locke αργότερα, κατηγοριοποιήθηκαν σε πέντε βασικές θεματικές. Αυτές ήταν η αποδοχή του ατόμου, η διαφορετικότητα, το κράτος δικαίου, η θρησκευτική ελευθερία και επιλογή και η εξασφάλιση της ιδιοκτησίας⁹.

Ο Adam Smith, ασχολήθηκε με την οικονομική ανέλιξη και δραστηριότητα έτσι ώστε να μπορέσει να επιτευχθεί η μεγιστοποίηση του πλούτου του κράτους. Ανέφερε πως η προσφορά και η ζήτηση αλλά και όλες οι οικονομικές συναλλαγές είναι σημαντικό να αφεθούν ελεύθερες χωρίς καμία παρέμβαση του κράτους με σκοπό το κέρδος. Τα άτομα θα εργάζονται έχοντας ως στόχο τόσο την μεγιστοποίηση των δικών τους κερδών αλλά μακροπρόθεσμα θα νοιάζονται οι ίδιοι για την ανάπτυξη του κράτους στο οποίο ζουν¹⁰.

Ο David Ricardo, ανέλυσε την θεωρία περί κατανομής εργασιακού εισοδήματος και σχετικού πλεονεκτήματος στην παραγωγή. Ήταν υποστηρικτής του Adam Smith καθώς αποδεχόταν την θεωρία του περί εργασιακών. Εξέλιξε την θεωρία αυτή δίνοντας έμφαση στους μισθούς οι οποίοι θεωρούνταν απαραίτητοι για την επιβίωση του πληθυσμού. Ωστόσο κατέληξε στην παρατήρηση πως οι μισθοί δεν θα μπορούσαν ποτέ να αυξηθούν πέρα από τα επίπεδα επιβίωσης¹¹.

Ο John Stuart Mill, ανέλυσε την άποψη του περί ελευθερίας του ατόμου μέσα από την βελτίωση της προσωπικότητας του ατόμου. Πραγματικά ελεύθερο μπορεί να είναι ένα άτομο όταν αποκτά ένα πρότυπο που το ωφελεί εσωτερικά χωρίς να βασίζεται στους άλλους. Πολλοί μεταγενέστεροι φιλόσοφοι εμπνεύστηκαν από τον Mill δημιουργώντας έτσι την έννοια της αυτοβελτίωσης για την απόκτηση της προσωπικής ελευθερίας¹².

Ο Immanuel Kant (1724 – 1804) , αναφέρει πως η συνεργασία μεταξύ των κρατών είναι εκείνη που θα αποτρέψει τον πόλεμο έτσι ώστε να είναι παρελθόν¹³.

---

⁹ HUDELSON Richard, *Modern Political Philosophy*, Λονδίνο, M.E Sharpe, 1999, σελ .23.

¹⁰ MILLS John, *A critical History of Economics*, Basingstoke and New York, Palgrave Macmillan, UK, 2002, σελ. 65-68.

¹¹ MILLS John, ο.π. σελ. 75.

¹² MACLEOD Christofer, *John Stuart Mill*, Στάνφορντ Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2016.

¹³ KANT Immanuel, *Kant's Political Writing, Perpetual Peace*, Στάνφορντ, Cambridge University Press, 1975, 95-130.

Στους πιο σύγχρονους θεωρητικούς ο James Rosenau (1924 – 2011) έδωσε μεγάλη έμφαση στις ποικίλες ομάδες συμφερόντων και στο πώς αυτές μπορούν να επηρεάσουν ολόκληρα τα κράτη¹⁴. Τέλος ο Robert Keohane (1941) αναφέρει πως η παραγωγή διεθνούς συνεργασίας μέσα από τους Διεθνείς Οργανισμούς μπορούν να έχουν ουσιαστικό ρόλο τόσο στην πορεία του κράτους όσο και στις Διεθνείς Σχέσεις¹⁵.

Συμπερασματικά, με βάση τα παραπάνω θα γίνει προσπάθεια ανάλυσης και απάντησης των ερωτημάτων που τέθηκαν σχετικά με την αξία της ΔΒΜ γενικότερα και ειδικότερα στα αναπτυσσόμενα κράτη όπως είναι η Τουρκία.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στις γραμμές που ακολουθούν γίνεται συνοπτική αναφορά στην έρευνα που έχει προηγηθεί για την σημασία της ΔΒΜ στην κοινωνική, οικονομική και πνευματική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών και των πολιτών. Θα δοθεί επίσης έμφαση στα μέχρι τώρα δεδομένα στην ΔΒΜ για την περιπτωσιολογική μελέτη, την Τουρκία.

Τα αναπτυσσόμενα κράτη παρουσιάζουν ένα ενδιαφέρον στον τομέα της ΔΒΜ όπως και στα προγράμματα που προσφέρονται. Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα οι χώρες ξεκίνησαν να διακρίνονται ανάλογα την οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκονται σε «αναπτυγμένες» (developed countries), «αναπτυσσόμενες» (developing countries) και «λιγότερο ανεπτυγμένες» (least developed countries)¹⁶. Αναπτυγμένες θεωρούνται οι πλούσιες χώρες (π.χ. χώρες της Δυτικής Ευρώπης, χώρες της Βόρειας Αμερικής, καθώς και η Αυστραλία)¹⁷. Αναπτυσσόμενες θεωρούνται οι χώρες της Ασίας, της Κεντρικής και της Νότιας Αμερικής και της Νότιας Ευρώπης (π.χ. Ελλάδα, Τουρκία, Λετονία, Μάλτα)¹⁸. Τέλος οι λιγότερο ανεπτυγμένες είναι κυρίως οι χώρες της Αφρικής (π.χ. Μπουρούντι, Σιέρα Λεόνε, Ζάμπια, Σουδάν, Νιγηρία)¹⁹. Η μελέτη των διαφόρων χωρών και η κατηγοριοποίησή τους σε ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες ή λιγότερο ανεπτυγμένες γίνεται επίσης με βασικό κριτήριο το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.). Σύμφωνα με αυτό οι χώρες διακρίνονται στις χώρες χαμηλού εισοδήματος,

---

¹⁴ ROSENAU James, *The Study of World Politics*, Λονδίνο, Routledge, 1, 2006.

¹⁵ KEOHANE Robert, *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory*, Boulder, Westview Press, 1989.

¹⁶ World Population Review, *Total Population by Country*, 2021.

¹⁷ World Population Review, *Developed Countries*, 2021.

¹⁸ World Population Review, *Least Developed Countries*, 2021

¹⁹ World Population Review, *Underdeveloped Countries*, 2021.

στις χώρες υψηλού εισοδήματος και στις χώρες μέσου εισοδήματος²⁰. Η Παγκόσμια Τράπεζα είναι αυτή που διακρίνει τις χώρες στις τρεις κατηγορίες ανάλογα με το εισόδημά τους.

Σχετικά με τις αναφορές που έχουν γίνει για το αν θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα τα προγράμματα ΔΒΜ για την οικονομική, κοινωνική και πνευματική εξέλιξη των πληθυσμών των αναπτυσσόμενων κρατών, από την μελέτη της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι αυτά δίνουν την ευκαιρία για επαγγελματική ανέλιξη των συμμετεχόντων μέσω των σύγχρονων μαθημάτων και των ελκυστικών τρόπων διδασκαλίας²¹. Σύμφωνα με άρθρα που έχουν γραφτεί σχετικά με τον σκοπό της ΔΒΜ και των προγραμμάτων κατάρτισης γενικότερα, έχει αποδειχθεί πως τα μαθήματα αυτά είναι ολοένα και πιο ικανά να αντιμετωπίζουν ζητήματα βιωσιμότητας, επαγγελματικής εξέλιξης και ισότητας μεταξύ των ανθρώπων που συμμετέχουν²². Επιπλέον οι δυνατότητες βελτίωσης που προκύπτουν από την συμμετοχή στους παραπάνω τομείς είναι ζωτικής σημασίας και για την προσωπική εξέλιξη των συμμετεχόντων, ειδικά εφόσον αναφερόμαστε σε συμμετέχοντες που ανήκουν στα αναπτυσσόμενα κράτη²³.

Στην μέχρι τώρα έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί σχετικά το πώς η ΔΒΜ συμβάλλει στο επίπεδο ζωής των αναπτυσσόμενων κρατών και των πολιτών, φαίνεται πως μπορεί να βοηθήσει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μέσω της απασχολισιμότητας άρα της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας που θα βοηθήσουν την οικονομία του κράτους. Επιπλέον αυξάνεται η αυτοπεποίθηση και προσαρμοστικότητα των πολιτών σε πρακτικά ζητήματα της καθημερινότητας, ενισχύεται η κοινωνική ευαισθητοποίηση και τέλος βελτιώνεται ο τομέας της υγείας αλλά και της ζωής μέσω των νέων καινοτόμων μεθόδων που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν²⁴. Η ΔΒΜ μέσω της δημιουργικότητας και των καινοτόμων προγραμμάτων κατάρτισης που προσφέρει εφοδιάζει τους πολίτες άρα και τα κράτη με βασικές δεξιότητες όπως είναι η διαχείριση ποικίλων καταστάσεων, η εποικοδομητική

---

²⁰ World Trade Organization, *Who are the developing countries in the WTO*, 2022.

²¹ OKWUANASO Sam, *Vocational education in developing countries: What is the worth*, The Vocational Aspect of Education, 37:96, 2007, 9-11.

²² MCGRATH Simon, *Vocational Education and Training for Development: a policy in need of a theory?* Αγγλία, Elsevier, University of Nottingham, 2011, 1-7.

²³ RAMADAN Abdelmoiz, *Challenges and Opportunities of TVET in Developing Countries: A Case of Sudan, Kiva*, Northeast Normal University, 2019, 1-5.

²⁴ ATES Haydar, ALSAL Kadir, *The Importance of Lifelong Learning has been Increasing*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 46, 2012, 4092-4096.

επικοινωνία με τον εαυτό τους και τους άλλους και τέλος η ικανότητα να προσαρμόζονται σε νέες καταστάσεις έχοντας πάντα σαν γνώμονα την εξέλιξη του ίδιου του αναπτυσσόμενου κράτους στο οποίο διαμένουν. Το σύστημα της ΔΒΜ παρέχει μια ανταγωνιστική ενίσχυση για να μπορούν οι πολίτες να διατηρούν την θέση τους στην κοινωνία. Η ΔΒΜ είναι η ελπίδα και ένα από τα σημαντικότερα μέρη της εκπαίδευσης και των οικονομικών συστημάτων στον σημερινό κόσμο²⁵.

Η απασχόληση των πολιτών σε διαφορετικές θέσεις εργασίας, η παραγωγικότητα και η οικονομική ανάπτυξη θα ενισχύσουν τα αναπτυσσόμενα κράτη έτσι ώστε να καταφέρουν σταδιακά να αναπτυχθούν ολόπλευρα. Όπως αναφέρει ο Abdelmoiz Ramadan, με τα παραπάνω μέσα θα δίνεται σταδιακά βάση και στα ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία αρκετές φορές καταπατούνται με μεγαλύτερη ευκολία στα αναπτυσσόμενα κράτη²⁶. Τα κράτη θα καταφέρουν να γίνουν περισσότερο ανθρωποκεντρικά και θα ενισχυθούν οι προσωπικές ικανότητες των πολιτών δίνοντας βάση στην ανθρώπινη ανάπτυξη και την αξιοπρέπεια στην εργασία²⁷.

Στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων χωρών υπάρχουν 137 χώρες. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, σε αυτήν περιλαμβάνονται χώρες όπως η Αλβανία, η Γεωργία, η Βουλγαρία, το Αφγανιστάν και η περιπτώσιολογική μας μελέτη η Τουρκία²⁸. Στην περίπτωση της Τουρκίας η έννοια της ΔΒΜ άρχισε να αναπτύσσεται τη δεκαετία του 2000. Στο πλαίσιο αυτό, την περίοδο 2009-2013 συντάχτηκε το «Lifelong Learning Strategy Document of Turkey» (Έγγραφο Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης), το οποίο και έγινε δεκτό στις 05/06/2009 με την υπ' αριθμό απόφαση 2009/21 της τότε Υπουργού Εθνικής Παιδείας Nimet Çubukcu και του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας. Την περίοδο 2009-2013 ξεκίνησε να αναπτύσσεται το έγγραφο με στόχο την συστηματική δομή της ΔΒΜ σύμφωνα με τις εθνικές προσεγγίσεις. Η βελτίωση των δεξιοτήτων και της επιχειρηματικότητας που απαιτούνται στην αγορά εργατικού δυναμικού αποτελεί προτεραιότητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της Τουρκίας²⁹. Το ισχυρό εκπαιδευτικό σύστημα είναι βασικό θεμέλιο της δια βίου μάθησης. Σύμφωνα με το παραπάνω έγγραφο οι μεγαλύτερες

---

²⁵ DEMIREL Melek, *Lifelong learning and schools in the twenty-first century*, Faculty of Education, Department of Curriculum and Instruction, Άγκυρα, Hacettepe University, 2009, 1709-1715.

²⁶ MCGRATH Simon, ο.π., 2011, σελ. 9-13.

²⁷ RAMADAN Abdelmoiz, ο.π., 2019, σελ. 5-10.

²⁸ World Bank, *Low and middle income countries*, 2022.

²⁹ UNESCO, *Turkey: Lifelong Learning Strategy Paper*, 2009.

προκλήσεις που έπρεπε να αντιμετωπιστούν για να μπορέσει να είναι αποδοτική η ΔΒΜ είναι ο αναλφαβητισμός ιδιαίτερα μεταξύ των γυναικών, η ανεπαρκής ποιότητα και ποσότητα των σχολικών μονάδων όπως και το μειωμένο εκπαιδευτικό προσωπικό, το χαμηλό ποσοστό κατοχής ηλεκτρονικών υπολογιστών και χρήσης διαδικτύου, οι ανεπαρκείς υπηρεσίες οι οποίες δεν είναι σε θέση να δημιουργήσουν και να υλοποιήσουν προγράμματα που να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα και στις επιθυμίες των πολιτών. Επιπλέον, η δυσκολία πιστοποίησης και αξιολόγησης με βάση τα εθνικά και διεθνή επαγγελματικά πρότυπα είναι μια δυσκολία που δεν βοήθησε την εξέλιξη της ΔΒΜ.

Με την υπογραφή του παραπάνω εγγράφου, τέθηκαν τα παρακάτω μέτρα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών και την εγκαθίδρυση της ΔΒΜ σαν ένα αποδοτικό μέσο για την εξέλιξη της προσωπικής και επαγγελματικής ζωής των πολιτών της Τουρκίας. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας που είναι αναρτημένα στην UNESCO οι κύριοι στόχοι αφορούν τον καθορισμό συγκεκριμένων καθηκόντων και ευθυνών όλων των υπευθύνων για την ΔΒΜ, την καθιέρωση της κουλτούρας της ΔΒΜ μέσα από την προώθηση της σπουδαιότητάς της, την ενίσχυση των συστημάτων συλλογής δεδομένων με σκοπό την αποτελεσματική παρακολούθηση, αξιολόγηση και πιστοποίηση των καταρτιζόμενων και την συνεχή ενημέρωση του περιεχομένου των προγραμμάτων με σκοπό να ακολουθούν όλες τις μεταβαλλόμενες ανάγκες. Επιπρόσθετα, σημαντική είναι η ενθάρρυνση για συμμετοχή μειονεκτούντων πολιτών όπως και η διευκόλυνση που μπορούν να έχουν από την εργασία τους για να είναι σε θέση να συμμετάσχουν σε πρόγραμμα κατάρτισης. Τέλος, αναγκαία είναι η υποστήριξη και δημιουργία δραστηριοτήτων με στόχο την ένταξη των ηλικιωμένων στην κοινωνική και οικονομική ζωή και όχι την περιθωριοποίηση τους³⁰.

Η Τουρκία έγινε μέλος του *European Alliance for Apprenticeships* (Ευρωπαϊκή Συμμαχία για Μαθητείες³¹) τον Ιούνιο του 2015. Τα προγράμματα τα οποία παρέχουν θεωρούνται εκτός της τυπικής εκπαίδευσης και συνδυάζουν πρακτική άσκηση και παροχή δεξιοτήτων σε τομείς και κλάδους ανεξαιρέτως τυπικής μάθησης. Μεταξύ 2015 και 2017 η Τουρκία ενέκρινε τροποποιήσεις στη νομοθεσία για την ΔΒΜ και την εργασία. Στόχος ήταν τόσο τα προγράμματα κατάρτισης όσο και οι υπάρχουσες θέσεις

---

³⁰ UNESCO, ο.π., 2009.

³¹ Πλατφόρμα που συγκεντρώνει κυβερνήσεις και βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς όπως επιμελητήρια, ΚΕΚ, περιφέρειες και εταιρίες με στόχο την ενίσχυση ποιότητας της ΔΒΜ στην Ευρώπη.

εργασίας να γίνουν πιο ελκυστικές³². Από το 2015 και μετά παρατηρήθηκε πως η χρηματοδότηση της ΔΒΜ έχει αυξηθεί, ενώ ταυτόχρονα η συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης έχει μειωθεί από το 2015 έως το 2018. Το 2017 και λόγω της πτώσης αυτής δόθηκαν οικονομικά κριτήρια σε εταιρίες για να μπορέσουν οι εργαζόμενοι να εξελίξουν τις δεξιότητές τους. Σύμφωνα με το European Training Foundation στην Τουρκία υπάρχει η πεποίθηση πως ο πιο απλός τρόπος για βελτίωση της εκπαίδευσης και της ΔΒΜ είναι η αύξηση των προγραμμάτων κατάρτισης και πρακτικής άσκησης³³. Σημαντικό στοιχείο επίσης είναι η πιστοποίηση που οι συμμετέχοντες είναι ικανοί να λάβουν μέσω εξετάσεων. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουν να έχουν έγγραφο που να πιστοποιεί τις νέες γνώσεις και δεξιότητες τις οποίες διδάχθηκαν και μετέπειτα να τις χρησιμοποιήσουν στην αγορά εργασίας³⁴.

Η Τουρκία είναι μια χώρα ενεργή σε προγράμματα που έχουν σαν στόχο την διεθνή κινητικότητα. Στο πλαίσιο των βελτιωμένων σχέσεων με την ΕΕ (2002-2007) ολοκληρώθηκε η διαπραγμάτευση του κεφαλαίου της εκπαίδευσης και για αυτό η χώρα είναι ενεργή και συμμετέχει σε προγράμματα ERASMUS. Χρησιμοποιεί πλατφόρμες για καινοτόμες πολιτικές και πρακτικές. Μέσα από τις αποφάσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας αναπτύχθηκε και η ψηφιακή εκπαίδευση η οποία και αποτελεί μέρος της Στρατηγικής 2023 η οποία θα αναλυθεί σε παρακάτω κεφάλαιο³⁵.

Συμπερασματικά, οι παραπάνω εξελίξεις υποδεικνύουν ζητήματα που σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα και την ελκυστικότητα της ΔΒΜ. Η ανάλυση όλων των παραμέτρων που έχουν καταγραφεί έως τώρα όπως και οι στόχοι του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας μας βοηθά να αναλύσουμε στα παρακάτω κεφάλαια την σημασία της ΔΒΜ από διαφορετικές οπτικές και να απαντήσουμε στα αρχικά ερωτήματα που θέσαμε.

---

³² European Training Foundation, *Developments in Vocational Education Policy in Turkey. Progress towards the medium-term deliverables of the Riga Conclusions in the period 2015–19*, 2020, 5-6.

³³ European Training Foundation, ο.π. 2020, σελ. 11.

³⁴ European Training Foundation, ο.π. 2020, σελ. 13-14.

³⁵ European Training Foundation, ο.π. 2020, σελ. 15-19.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρατεθούν οι πιο σημαντικοί από τους ορισμούς που έχουν δοθεί για την Δια Βίου Μάθηση (ΔΒΜ) και εκπαίδευση ανά τα χρόνια. Κατά την εξέταση της βιβλιογραφίας παρατηρήθηκε πως η Δια βίου Μάθηση περιλαμβάνει πολλούς και διαφορετικούς ορισμούς. Κάποιοι από τους ορισμούς αυτούς προέρχονται από επιστήμονες και άλλοι από Διεθνείς Οργανισμούς όπως ο *Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης* (ΟΟΣΑ)³⁶, η UNESCO ένας διεθνής Οργανισμός του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)³⁷ και τέλος το CEDEFOP το οποίο ιδρύθηκε το 1975 και από το 1995 έχει έδρα την Ελλάδα³⁸. Επιπλέον θα παρουσιαστεί η ανάγκη για συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα ΔΒΜ όπως και οι λόγοι που παρουσιάζονται χαμηλά ποσοστά συμμετοχών στα αναπτυσσόμενα κράτη.

Σύμφωνα με το CEDEFOP, ο όρος ΔΒΜ αναφέρεται σε όλους τους τύπους της εκπαίδευσης³⁹. Οι τύποι εκπαίδευσης είναι η τυπική εκπαίδευση, η άτυπη και μη τυπική. Με τον όρο τυπική εκπαίδευση εννοείται ένα οργανωμένο, ιεραρχημένο και δομημένο εκπαιδευτικό σύστημα που ξεκινάει από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και καταλήγει στο πανεπιστήμιο⁴⁰. Περιλαμβάνει προγράμματα και θεσμούς ολοκληρωμένης επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης⁴¹. Σύμφωνα με τους Jeffs Tony και Smith Mark, «η άτυπη εκπαίδευση είναι η διαδικασία με την οποία κάθε άτομο καθόλη την διάρκεια της ζωής του μαθαίνει και αποκτά γνώσεις και δεξιότητες από την καθημερινή εμπειρία και από τις επιδράσεις του περιβάλλοντος χωρίς να βρίσκεται σε ένα δομημένο περιβάλλον»⁴². Σύμφωνα με την Means Barbara «η μη τυπική εκπαίδευση είναι οποιαδήποτε οργανωμένη εκπαιδευτική δραστηριότητα εκτός τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος που απευθύνεται σε συγκεκριμένους εκπαιδευόμενους και έχει συγκεκριμένους στόχους»⁴³. Ταυτόχρονα, όμως, θέτει την εκπαίδευση σαν μια

³⁶ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Οργανισμός Οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης* (ΟΟΣΑ), 2022.

³⁷ UNESCO, *UNESCO in brief - Mission and Mandate*, 2012.

³⁸ CEDEFOP, *Σχετικά με το Cedefop*, 2021.

³⁹ CEDEFOP, *ο.π.*, 2021.

⁴⁰ CEDEFOP, *ο.π.*, 2021.

⁴¹ MEANS BARBARA, *Technology and education reform*, San Francisco, Jossey – Bass Publishers, 1994.

⁴² JEFFS Tony, SMITH Mark, *Using Informal Education*, Buckingham, Open University Press, 1990.

⁴³ MEANS BARBARA, *ο.π.*, 1994.

μακροχρόνια διαδικασία που συνεχίζεται καθόλη τη διάρκεια του ανθρώπινου βίου⁴⁴. Σύμφωνα με τον Βεργίδη, η ΔΒΜ αποτελεί σύνολο όλων των επιπέδων εκπαίδευσης που επιτρέπει την συγκρότησή τους σε μια διαρκή αλληλεπίδραση με την οικονομική, πολιτική και πολιτιστική πραγματικότητα και παρουσιάζει μια ευελιξία στον χώρο, στον χρόνο και στις τεχνικές διδασκαλίας⁴⁵.

Όσον αφορά την άποψη των Διεθνών Οργανισμών στο συγκεκριμένο ζήτημα, η UNESCO και ο ΟΟΣΑ έχουν εκφράσει σχεδόν ταυτόσημη άποψη πάνω στο ζήτημα της ΔΒΜ⁴⁶. Η UNESCO αναφέρει πως η ΔΒΜ δεν περιορίζεται στην βασική εκπαίδευση και σπουδές αλλά παρατηρείται και σε άλλους τομείς σε όλη τη διάρκεια ζωής του ανθρώπου. Για να μπορέσει κάποιος να κατανοήσει την ΔΒΜ πρέπει αρχικώς να σέβεται τη διαφορετικότητα και να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει πολλά εργαλεία για την επίτευξη του στόχου αυτού. Η διαφορά με την σχολική εκπαίδευση που παρέχεται σε κάθε χώρα είναι πως στα προγράμματα κατάρτισης τα άτομα τα οποία συμμετέχουν - στις περισσότερες των περιπτώσεων - προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα, με διαφορετικές αντιλήψεις, διαφορετικό τρόπο ζωής και βρίσκονται σε διαφορετικό ηλικιακό επίπεδο. Αρκετές φορές και ειδικά όταν επρόκειτο για άτομα που έχουν μεταναστεύσει χρησιμοποιούν τα προγράμματα αυτά με κύριο στόχο την ένταξη τους στη κοινωνία⁴⁷.

Η ΔΒΜ λοιπόν έχει πολλές εκφάνσεις και δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στην διδασκαλία των μαθημάτων και στην απόκτηση ακαδημαϊκών γνώσεων αλλά να υπάρχει ένα ανοιχτό πνευματικό και μαθησιακό επίπεδο⁴⁸. Τα στοιχεία που δίνει ο ΟΟΣΑ δεν διαφέρουν πολύ από αυτά της UNESCO. Ωστόσο, τίθεται το ζήτημα της «ηλικίας». Ο ΟΟΣΑ αναφέρεται σε «εκπαίδευση ενήλικων» αντί της «ΔΒΜ» κάτι το οποίο θέτει τα όρια⁴⁹. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, «η εκπαίδευση ενηλίκων αφορά οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα που είναι έτσι σχεδιασμένο ώστε να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης και μπορεί να πραγματοποιηθεί σε

---

⁴⁴ CEDEFOP, *Vocational Training in the European Community 1996*, 1997.

⁴⁵ ΒΕΡΓΙΔΗΣ Δημήτρης, *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα ως διάσταση της εκπαιδευτικής πολιτικής*, Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, 29, 2015, 90-140.

⁴⁶ ΚΑΡΑΛΗΣ Θανάσης, *Δια Βίου Μάθηση και Εκπαίδευση, Θεωρητικές προσεγγίσεις, προκλήσεις και προοπτικές*, Πανεπιστήμιο Πατρών.

⁴⁷ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Θωμαΐτσα, ΡΕΝΤΙΦΗΣ, Γεράσιμος, *Η Αναγκαιότητα της Δια Βίου Μάθησης στο Μείζον Φαινόμενο της Μετανάστευσης και τα Κίνητρα που Ωθούν τους Μετανάστες στη Συμμετοχή τους σε Προγράμματα Εκπαίδευσης Ενηλίκων*, 1, 2016, 392-397.

⁴⁸ UNESCO, *Η σημασία της δια βίου μάθησης*, 2019.

⁴⁹ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Οργανισμός Οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)*.

οποιοδήποτε στάδιο ζωής ενός ενήλικου ατόμου»⁵⁰. Καλύπτει ένα ευρύ φάσμα τυπικής, μη τυπικής, άτυπης, γενικής, επαγγελματικής γνώσης που έχει σαν τελικό σκοπό την εξέλιξη της κοινωνίας και του κράτους⁵¹. Τέλος και όσον αφορά στους ορισμούς και στην εκπαίδευση ενηλίκων, ο Βεργίδης, αναφέρει πως ολόκληρο το φάσμα των οργανωμένων ή ελεύθερων εκπαιδευτικών διαδικασιών είτε αυτές είναι σπουδές που συνεχίζουν να αναπληρώνουν την αρχική εκπαίδευση που έχει δεχτεί το άτομο από το σχολείο, είτε είναι επιπρόσθετη εκπαίδευση που θα τους βοηθήσει στην απόκτηση και βελτίωση της τεχνικής και επαγγελματικής τους ζωής, θεωρούνται σαν εκπαίδευση ενηλίκων και εξυπηρετούν τόσο το άτομο όσο και την κοινωνία⁵².

Η Δια Βίου Μάθηση και Εκπαίδευση είναι ένας τομέας που έχει απασχολήσει αρκετά ανά τα χρόνια τόσο τους πολίτες όσο και τα κράτη⁵³. Έχει γίνει επανειλημμένα προσπάθεια για τη δημιουργία προγραμμάτων ΔΒΜ με βάση τις ανάγκες του εκάστοτε ανεπτυγμένου ή αναπτυσσόμενου κράτους όπως επίσης και πολλές έρευνες που αποδεικνύουν τα πλεονεκτήματα της ύπαρξης των αναλογών προγραμμάτων αυτών⁵⁴. Μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας μπορούμε να δούμε πληθώρα ορισμών που παρουσιάζουν τόσο το αντικείμενο της ΔΒΜ όσο και τα χαρακτηριστικά των πολιτών που τα επιλέγουν όπως επίσης και το αν επρόκειτο για επιτυχημένα προγράμματα ή όχι.

Σύμφωνα με την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «η ΔΒΜ είναι η συνεχής και αυτοκινούμενη επιδίωξη γνώσης είτε για προσωπικούς είτε για επαγγελματικούς λόγους. Είναι ένα ισχυρό εφόδιο για την ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική ένταξη, την ενεργό συμμετοχή, την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου και την μελλοντική απασχόληση»⁵⁵. Μέσω της ΔΒΜ επίσης, τα άτομα είναι σε θέση να συμμετέχουν στη διαδικασία μάθησης με ποικίλους τρόπους ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους. Τα μέρη που τα άτομα μπορούν να συμμετέχουν στην ΔΒΜ δεν είναι μόνο εκπαιδευτικά ιδρύματα αλλά όλοι οι χώροι που δίνουν ερεθίσματα για μάθησης δίνοντας έμφαση στους ενήλικες που επιθυμούν να επιστρέψουν στην εκπαίδευση.

---

⁵⁰ ΟΟΣΑ, Επισκόπηση Ανάλυση των εκπαιδευτικών πολιτικών - Έκδοση 2003.

⁵¹ ΟΟΣΑ, ο.π., 2003.

⁵² ΒΕΡΓΙΔΗΣ Δημήτρης, ο.π., 2015, σελ. 140-142.

⁵³ CEDEFOP, *The benefits of vocational education and training*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011, σελ. 7.

⁵⁴ CEDEFOP, ο.π., 2011, σελ. 9 -14.

⁵⁵ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Adult learning: It is never too late to learn*, 2006, σελ. 2-4.

Υπάρχουν προγράμματα που βασίζονται στις διαφορετικές ανάγκες των συμμετεχόντων⁵⁶. Αν και δεν υπάρχει απόλυτος ορισμός της δια βίου μάθησης, γενικά θεωρείται ότι αναφέρεται στη μάθηση που λαμβάνει χώρα εκτός ενός επίσημου εκπαιδευτικού ιδρύματος⁵⁷. Είτε επιδιώκουμε προσωπικά ενδιαφέροντα είτε επαγγελματικές φιλοδοξίες, η δια βίου μάθηση μπορεί να μας βοηθήσει να επιτύχουμε προσωπική ολοκλήρωση και ικανοποίηση⁵⁸. Τέλος, ο Κάραλης αναφέρει πως «η ΔΒΜ έχει επικρατήσει να αναφέρεται σε όλους τους τύπους της εκπαίδευσης (τυπική, μη-τυπική και άτυπη), ταυτόχρονα όμως παραπέμπει και σε μια φιλοσοφική έννοια σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση θεωρείται σαν μια μακροχρόνια διαδικασία που αρχίζει κατά τη γέννηση και διαρκεί καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής»⁵⁹.

Συμπερασματικά παρατηρούμε πως αρκετοί συγγραφείς και ειδικοί στο θέμα της ΔΒΜ έχουν δώσει ποικίλους ορισμούς οι οποίοι αναφέρονται κάθε φορά σε διαφορετικές πτυχές του ζητήματος, δίνοντας βάση άλλες φορές στους πολίτες και άλλες φορές σε ολόκληρο το κράτος.

1.1 Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η ανάγκη που υπάρχει για δημιουργία και υλοποίηση προγραμμάτων ΔΒΜ αλλά και κατά πόσο μπορούν να βοηθηθούν οι συμμετέχοντες από αυτά.

Σύμφωνα με την Laal Marjan «η ΔΒΜ θεωρείται ότι περιλαμβάνει όλες τις στρατηγικές που εφαρμόζονται για τη δημιουργία ευκαιριών μάθησης για τους ανθρώπους κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Επομένως θα πρέπει να είναι μια διαδικασία συνειδητής συνεχούς μάθησης και στοχεύει στην παροχή τόσο των ατομικών αναγκών όσο και των αναγκών της κοινότητας στην οποία ζουν»⁶⁰. Αναφερόμαστε λοιπόν σε δραστηριότητες που υλοποιούν οι πολίτες για να βελτιώσουν τις γνώσεις, τις

---

⁵⁶ BAILE ATHA CLIATH, *Learning for Life: White Paper on Adult Education*, Department of Education and Science, Dublin, 2000, σελ. 27-30.

⁵⁷ BAILE ATHA CLIATH, ο.π., σελ. 27.

⁵⁸ BLASCHKE LISA MARIE, *Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning*, Oldenburg University and University of Maryland University College (UMUC), 2012.

⁵⁹ ΚΑΡΑΛΗΣ Θανάσης, *Δια Βίου Μάθηση και Εκπαίδευση, Θεωρητικές προσεγγίσεις, προκλήσεις και προοπτικές*, Πανεπιστήμιο Πατρών, σελ. 3-4.

⁶⁰ LAAL MARJAN, «Benefits of Lifelong Learning», *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 46, 2012, σελ. 2368-4272

δεξιότητες τους και τις ικανότητές τους σε έναν συγκεκριμένο τομέα, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα προσωπικά, κοινωνικά ή εργασιακά κίνητρα⁶¹.

Κάποια από τα οφέλη της ΔΒΜ όπως τα παρουσιάζει η Mascle είναι, η προοπτική ενός υψηλότερου μισθού στην εργασία, η ενισχυμένη αυτοεκτίμηση και η αναζήτηση νέων οριζόντων, η ελευθερία που δίνεται στους ενήλικες μέσα από τον διαμοιρασμό ιδεών και ενός ομαδικού πνεύματος εργασίας και ισότητας και τέλος η τεχνολογία, η οποία βοηθάει την εκπαίδευση να γίνει οποιαδήποτε ώρα και στιγμή, από το σπίτι και τον υπολογιστή. Με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται ο συμμετέχοντας, ο οποίος δεν περιορίζει το προσωπικό του πρόγραμμα αλλά ταυτόχρονα είναι και σε θέση να μάθει μέσω της ΔΒΜ⁶².

Ο Hildebrand στο έργο του «*The powerful benefits of lifelong learning*» με τη σειρά του αναφέρει πέντε πλεονεκτήματα της ΔΒΜ. Αυτά είναι, η συνεχής μάθηση, η οποία έχει ευεργετικά αποτελέσματα για τον εγκέφαλο, καθώς μειώνονται οι πιθανότητες για άνοια σε μεγαλύτερη ηλικία⁶³. Η ΔΒΜ βοηθά επίσης στην αυτοπεποίθηση και στην απόκτηση νέων γνώσεων, ενώ τα άτομα είναι πιο εύκολο να αφήσουν πίσω τη ρουτίνα τους δοκιμάζοντας νέες γνώσεις και εμπειρίες⁶⁴. Προσφέρει στις διαπροσωπικές σχέσεις και στην κοινωνική ένταξη των ατόμων αφού δίνει την ευκαιρία μέσω των προγραμμάτων στα άτομα να κοινωνικοποιηθούν και να μάθουν να μοιράζονται. Πολλαπλασιάζει τις ευκαιρίες σταδιοδρομίας, καθώς δίνεται η δυνατότητα στον συμμετέχοντα να εξελίξει κάποιες επιπλέον δεξιότητες, να μάθει νέες γνώσεις και με αυτόν το τρόπο να τις χρησιμοποιήσει στην μελλοντική του εργασία⁶⁵. Τέλος σύμφωνα με τον Hildebrand, ενισχύεται η ικανότητα επικοινωνίας⁶⁶. Η μάθηση γενικά χρησιμοποιεί τις δεξιότητες της ανάγνωσης, της ακρόασης και της γραφής. Η ενίσχυση αυτών των δεξιοτήτων, βελτιώνει την ικανότητά μας να γράφουμε μια επαγγελματική επιστολή, να κάνουμε μια παρουσίαση ή να μιλάμε και να επικοινωνούμε με τους γύρω μας⁶⁷.

---

⁶¹ LAAL MARJAN, ο.π., 2012 σελ. 2368-4272.

⁶² MASCLE Deanna, *No Adult Left Behind: 5 Big Benefits of Lifelong Learning*, Article Alley, 2007.

⁶³ HILDEBRAND Daniel, *The powerful benefits of lifelong learning*, Winnetka, California, Scientific Research, 2008, σελ. 4268-4270.

⁶⁴ LAAL MARJAN, ο.π., 2012, σελ. 2368-4272.

⁶⁵ LAAL MARJAN, ο.π., 2012, σελ. 2370-4271.

⁶⁶ HILDEBRAND Daniel, ο.π., 2008, σελ. . 4268-4270.

⁶⁷ HILDEBRAND Daniel, ο.π., 2008, σελ 4270.

Συνεχίζοντας την έρευνα για τα πλεονεκτήματα της ΔΒΜ, η Laal Marjan αναφέρει πως «η ιδέα της συνεχούς μάθησης είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς πολλοί άνθρωποι δεν θα επιλέξουν τη σωστή δουλειά για εκείνους από την αρχή»⁶⁸. Οι μαθητές στις μέρες μας καλούνται από πολύ μικρή ηλικία να επιλέξουν την ειδικότητα και το επάγγελμα που θα κάνουν για τα επόμενα χρόνια της ζωής τους με αποτέλεσμα να καταλαβαίνουν αργότερα πως δεν είναι αυτό που ήθελαν. Τα προγράμματα της ΔΒΜ μπορούν να δώσουν την ευκαιρία στους ενήλικες να ειδικευτούν σε κάτι που πραγματικά να τους ενδιαφέρει και με αυτόν το τρόπο να αποκτήσουν περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες⁶⁹. Ένας επιπλέον λόγος που η συνεχής εκπαίδευση γίνεται τόσο σημαντική είναι το αυξημένο προσδόκιμο ζωής, και επομένως η αυξημένη ηλικία συνταξιοδότησης των εργαζομένων. Ενώ πολλοί ηλικιωμένοι μεγάλωσαν πιστεύοντας ότι οι γνώσεις που απέκτησαν στο σχολείο θα τους εγγυόταν την απασχόληση, σήμερα οι περισσότεροι νέοι γνωρίζουν ότι θα χρειαστούν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης για να εξασφαλίσουν μια καλή δουλειά. Για αυτόν τον λόγο όλο και περισσότεροι νέοι επιλέγουν να παρακολουθήσουν σεμινάρια έτσι ώστε να εξειδικευτούν και να είναι έτοιμοι να δράσουν στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της εργασίας τους⁷⁰.

Η δια βίου μάθηση είναι μια ιδέα που βασίζεται στις αποτυχίες του τρέχοντος εκπαιδευτικού συστήματος. Ενθαρρύνει τους ανθρώπους να μην επαναπαύονται και συνεχώς να αναζητούν νέες ευκαιρίες ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Τα προγράμματα κατάρτισης έχουν ποικίλους σκοπούς και αποστολές και μπορεί να απευθύνονται σε αρκετές κατηγορίες ενήλικων. Μπορούν να είναι νέοι ενήλικες που θέλουν να αποκτήσουν γνώσεις σε συγκεκριμένους τομείς, σε ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας, συνταξιούχους ή όσους θέλουν να αλλάξουν εργασία⁷¹. Ένα παράδειγμα το οποίο θα μπορούσε να υλοποιήσει ένα σύγχρονο πρόγραμμα ΔΒΜ είναι η χρήση της τεχνολογίας από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, έτσι ώστε να μπορούν πρωταρχικά να επικοινωνούν με τους οικείους τους με ευκολία αλλά και να γίνονται παραγωγικοί⁷².

Συμπερασματικά υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί λόγοι που το κάθε κράτος πρέπει να επενδύει στην δημιουργία προγραμμάτων ΔΒΜ, καθώς υπάρχουν πολλές και

---

⁶⁸ LAAL MARJAN, *ο.π.*, 2012, 2368-4269.

⁶⁹ LAAL MARJAN, *ο.π.*, 2368-4269, 2012.

⁷⁰ WEINSTEIN LENORE, «Lifelong Learning Benefits Older Adults, Activities», *Adaptation & Aging*, 28:4, 2004, σελ 1-4.

⁷¹ WEINSTEIN LENORE, *ο.π.*, 2004, σελ. 2-5.

⁷² WEINSTEIN LENORE, *ο.π.*, 2004, σελ. 3-6.

διαφορετικές ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν. Όπως φάνηκε και παραπάνω ο κάθε ενδιαφερόμενος είναι σημαντικό να συμμετέχει και να επιλέγει το σωστό για αυτόν πρόγραμμα ανάλογα με τις προσωπικές του ανάγκες.

1.2. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΑ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΑ ΚΡΑΤΗ.

Στο παρόν υπόκεφάλαιο θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά στα αναπτυσσόμενα κράτη και πιο συγκριμένα στην ανάγκη για εκπαίδευση και για προγράμματα ΔΒΜ. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω τα αναπτυσσόμενα κράτη παρουσιάζουν ένα ενδιαφέρον στον τομέα της ΔΒΜ καθώς μας δίνεται η δυνατότητα να μελετήσουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των προγραμμάτων που υπάρχουν και τελικά να καταλήξουμε στο αν είναι σημαντικό ή όχι να παρέχονται στους πολίτες.

Θα αναφερθούμε αρχικά στη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος στα αναπτυσσόμενα κράτη. Ο ρόλος της εκπαίδευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες αλληλοεπιδρά άμεσα με την οικονομία του κράτους. Πιο συγκεκριμένα μια κακή οικονομία επηρεάζει άμεσα όλο το εκπαιδευτικό σύστημα τόσο με τις μειώσεις του εκπαιδευτικού προσωπικού όσο και με το μόνιμο κλείσιμο των σχολικών δομών. Επιπρόσθετα όμως, η έλλειψη της εκπαιδευτικής δραστηριότητας, της δημιουργίας και υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων δύναται να επηρεάσει την οικονομική δραστηριότητα ολόκληρου του κράτους⁷³. Κάθε άτομο πρέπει να έχει δικαίωμα σε μια ποιοτική εκπαίδευση ώστε να έχει καλύτερες ευκαιρίες στη ζωή, συμπεριλαμβανομένων ευκαιριών απασχόλησης και καλύτερη υγεία.

Η αυξανόμενη σημασία της εκπαίδευσης συμβάλλει τόσο στη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικό-πολιτιστικής δομής, όσο και στην ποιότητα των κρατικών υπηρεσιών. Όσο υψηλότερη είναι η ποιότητα της εκπαίδευσης, σημαίνει υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, η τριτοβάθμια εκπαίδευση και τα προγράμματα ΔΒΜ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της νέας γενιάς⁷⁴. Σύμφωνα με τους Goksu A. και Goksu G. (2015) μία από τις θετικές επιπτώσεις της τριτοβάθμιας

---

⁷³ PSACHAROPOULOS George, TAN Jee-Peng, JIMENEZ Emmanuel, *Financing Education in Developing Countries*, 1989, σελ. 55-58.

⁷⁴ AZIZOVA Revhan, NOVRUZOVA Azada, SHAHLA Huseynova, *Features of education financing in developing countries*, Βενεζουέλα, *Revista Espacios* 2019, σελ. 1-5.

εκπαίδευσης και της ΔΒΜ είναι η σημαντική συμβολή της στη βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου της χώρας⁷⁵.

Ο αριθμός των φοιτητών αυξάνεται παράλληλα με την ποιότητα της εκπαίδευσης. Ένα από τα κύρια προβλήματα της εκπαίδευσης στα αναπτυσσόμενα κράτη είναι η χρηματοδότηση, η οποία ποικίλλει ανάλογα το κράτος. Όπως είναι γνωστό, η χρηματοδότηση προέρχεται από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς⁷⁶. Η θετική επίδραση των χρηματοδοτήσεων εμφανίζεται κυρίως σε ατομικό επίπεδο, δηλαδή στην αύξηση μισθών και προσωπικού στην οικονομία. Η αρνητική επίδραση παρατηρείται κυρίως σε κρατικό επίπεδο. Η Δημόσια Εκπαίδευση παρουσιάζεται ως ανεπαρκής σε διάφορα αναπτυσσόμενα κράτη ως προς την ποιότητα. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να βελτιωθεί η χρηματοδότησή της, επενδύοντας περισσότερο στο εκπαιδευτικό προσωπικό και στο υλικό έτσι ώστε να μπορεί να παρέχεται ποιοτική εκπαίδευση για όλους χωρίς αποκλεισμούς⁷⁷. Λόγω του παραπάνω προβλήματος, η ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης στα αναπτυσσόμενα κράτη φαίνεται μονόδρομος αποκλείοντας έτσι μεγάλη μερίδα πληθυσμού που δεν μπορεί να ανταπεξέλθει οικονομικά⁷⁸.

Είναι σαφές λοιπόν πως υπάρχουν σημαντικά δεδομένα για την τρίτοβάθμια εκπαίδευση και την ΔΒΜ στα αναπτυσσόμενα κράτη. Το μειονέκτημα της έρευνάς που πραγματοποιήθηκε είναι ότι δεν υπάρχουν πληροφορίες για το επίπεδο αλφαριθμητισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από την έλλειψη ελεύθερης πρόσβασης στα στατιστικά δεδομένα. Επιπλέον, η χρηματοδότηση και το επίπεδο ανάπτυξης της εκπαίδευσης σε ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες δεν έχουν μελετηθεί⁷⁹.

Στις μέρες μας τα παιδιά που ζουν στις αναπτυσσόμενες χώρες συχνά εγκαταλείπουν το σχολείο, καθώς δεν γνωρίζουν τα πλεονεκτήματα της εκπαίδευσης όπως επίσης και λόγω των μη ποιοτικών προγραμμάτων που παρέχονται. Πρέπει

---

⁷⁵ GOKSU Alper, GOKSU Gonca, *A Comparative Analysis of Higher Education Financing in Different Countries*, Σακάρεια, Elsevier, 2015, σελ. 1152-1158.

⁷⁶ AZIZOVA Revhan, NOVRUZOVA Azada, SHAHLA Huseynova, ο.π., σελ. 6-7.

⁷⁷ PSACHAROPOULOS George, MONTENEGRO Claudio, PATRINOS Harry, *Education financing priorities in developing countries*, Journal of Educational Planning and Administration 31, 2017, σελ. 5-16.

⁷⁸ MBITI Isaac, «The Need for Accountability in Education in Developing Countries», *Journal of Economic Perspectives*, 2016, σελ. 109-132.

⁷⁹ AZIZOVA Revhan, NOVRUZOVA Azada, SHAHLA Huseynova, ο.π., σελ. 9-12.

λοιπόν να δοθεί προτεραιότητα και ιδιαίτερη προσοχή στις ευάλωτες ομάδες και να μπορέσουν να δημιουργηθούν κατάλληλα προγράμματα σπουδών που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες και στα πιθανά προβλήματα των παιδιών που ζουν στα αναπτυσσόμενα κράτη⁸⁰. Η ύπαρξη ενός ασφαλούς – δηλαδή σωστά δομημένου και οργανωμένου - μαθησιακού περιβάλλοντος καθιστά επίσης τα παιδιά και τους νέους λιγότερο ευάλωτους στην εκμετάλλευση, την απαγωγή και τη στρατολόγηση από μαχητικές ομάδες ή το οργανωμένο έγκλημα⁸¹. Ωστόσο, περίπου 60 εκατομμύρια παιδιά στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν πρόσβαση στη βασική εκπαίδευση⁸². Η ποιότητα της εκπαίδευσης αποτελεί επίσης βασικό μέλημα: 250 εκατομμύρια παιδιά δεν μπορούν να διαβάσουν, να γράψουν ή να μετρήσουν, ακόμη και μετά από τέσσερα χρόνια σχολικής εκπαίδευσης⁸³. Σημαντικό επίσης, είναι να μελετήσουμε τι είναι αυτό που εμποδίζει τους νέους να αποκτήσουν εκπαίδευση υψηλής ποιότητας. Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές που ζουν σε αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια στην βασική εκπαίδευση όπως, ανεπαρκής ποιότητα διδασκαλίας, πρόγραμμα σπουδών που δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες και πίεση που τους ασκείται να εργαστούν για να στηρίξουν την οικογένεια και τα σχολικά δίδακτρα⁸⁴.

Εξετάζοντας την ΔΒΜ παρατηρείται ο πολλαπλός χαρακτήρας των δρώντων που επηρεάζουν τα προγράμματα και τους σπουδαστές. Ενώ οι κυβερνήσεις σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες έχουν επιβεβαιώσει τον πρωταρχικό ρόλο της χάραξης πολιτικής στην δημιουργία πολιτικών και προγραμμάτων δια βίου μάθησης, η πραγματική παροχή προγραμμάτων και μαθημάτων γίνεται όλο και περισσότερο από τον ιδιωτικό και τον επιχειρηματικό τομέα⁸⁵. Η πρόσβαση στη δια βίου μάθηση παραμένει περιορισμένη καθώς οι ευκαιρίες ενδέχεται να μην είναι διαθέσιμες, οι συμμετέχοντες μπορεί να μην έχουν φυσική πρόσβαση ή τα αναγκαία οικονομικά μέσα για να λάβουν μέρος σε προγράμματα ΔΒΜ. Άλλοι επίσης μπορεί να αποκλείονται από

---

⁸⁰ KUDROLI FOUNDATION, *The Importance of Education In Developing Countries*, Ινδία, 2019.

⁸¹ KUDROLI FOUNDATION, ο.π., 2019.

⁸² ROSER Max, *Access to basic education: Almost 60 million children in primary school age are not in school*, Οξφόρδη, University of Oxford, 2021. 2021.

⁸³ LEDERER Edith, *250 Million Children Worldwide Can't Read*, Καναδάς, The Canadian Press 2014.

⁸⁴ ROWELL CARLI, *Education Policies and Issues in Developing Countries*, Centre For Sustainable, Healthy and Learning Cities and Neighborhoods, Centre For Sustainable, Healthy and Learning Cities and Neighborhoods, 2020, 4-15.

⁸⁵ HOSSEINI DANESHVAR NAIEROSSADAT, *Lifelong Learning And The Knowledge Society: Challenges For Developing Countries*, Journal of College Teaching & Learning, 3, 1279, 2006, σελ.79-82.

την περαιτέρω μάθηση λόγω έλλειψης αναγνώρισης των δεξιοτήτων που έχουν αποκτήσει νωρίτερα, επίσημα ή ανεπίσημα. Επιπρόσθετα, οι πολίτες των κρατών μπορεί να μην έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τα υπάρχοντα μαθήματα, προγράμματα και ευκαιρίες για μάθηση. Η τυπική εκπαίδευση και κατάρτιση που λαμβάνει χώρα στον χώρο του σχολείου και μη τυπική και άτυπη μάθηση που λαμβάνει χώρα στο σπίτι, στον εργασιακό χώρο, στην κοινότητα και στην κοινωνία γενικότερα συμβάλουν στην μάθηση. Τα βασικά χαρακτηριστικά της ΔΒΜ είναι τα ακόλουθα: η κεντρική θέση του συμμετέχοντα, η κάλυψη της ποικιλίας των αναγκών του, η έμφαση στο κίνητρο για μάθηση, η αναγνώριση ότι οι μαθησιακοί στόχοι ενός ατόμου μπορεί να αλλάξουν κατά τη διάρκεια της ζωής του και ότι όλα τα είδη μάθησης θα πρέπει να αναγνωρίζονται. Σύμφωνα με τον Naierossadat Hosseini, η ΔΒΜ διασφαλίζει ότι οι δεξιότητες του ατόμου διατηρούνται και βελτιώνονται καθώς αλλάζουν οι απαιτήσεις εργασίας. Η ΔΒΜ έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας και εισοδήματος και βελτιώνει την κοινωνική ισότητα⁸⁶.

Η χρήση της ΔΒΜ προσεγγίζεται συστηματικά από την UNESCO και άλλους διεθνείς οργανισμούς για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών ζητημάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες (World Bank 2002). Το *Ινστιτούτο Δια Βίου Μάθησης* της UNESCO έχει προωθήσει την εκπαίδευση ενηλίκων μέσω των δραστηριοτήτων του στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης. Μπορούμε να συμπεράνουμε πως οι διεθνείς οργανισμοί δεν υποστηρίζουν εξολοκλήρου τις αναπτυσσόμενες χώρες στον τομέα της εκπαίδευσης και της ΔΒΜ. Αντίθετα οι πολιτικές που έχουν δημιουργηθεί σχετικά με τα προγράμματα ΔΒΜ υποστηρίζονται στα ανεπτυγμένα κράτη, ενώ όχι στα αναπτυσσόμενα που υπάρχει η μεγαλύτερη ανάγκη. Η φύση της εκπαίδευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες, με τις δυσκολίες που αναφέρθηκαν παραπάνω απαιτεί μια ολική προσέγγιση για την ανάπτυξη ενός πιο λειτουργικού εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο να ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες των μαθητών και της ευρύτερης κοινωνίας. Η ΔΒΜ είναι σημαντική για τις αναπτυσσόμενες χώρες, για τρεις βασικούς λόγους οι οποίοι είναι, η συσχέτιση των προγραμμάτων ΔΒΜ με την οικονομική ανάπτυξη του κράτους, η ριζική μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, η οποία απαιτεί αλλαγές σε όλους τους κλάδους της εκπαίδευσης και η αλλαγή της γενικότερης

---

⁸⁶ HOSSEINI DANESHVAR NAIEROSSADAT, *ο.π.* 2006, σελ.79-82.

νοοτροπίας που θα μπορέσει να φέρει νέα προγράμματα που θα είναι διαμορφωμένα με βάση τις πραγματικές ανάγκες των συμμετεχόντων των αναπτυσσόμενων κρατών⁸⁷.

Ένα βασικό ερώτημα που τίθεται αφορά το αν τελικά η ΔΒΜ είναι χρήσιμη ή όχι για τα αναπτυσσόμενα κράτη και κατά πόσο μπορεί να τα ωφελήσει τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον. Σύμφωνα με την Carolyn Anonuevo, στις αναπτυσσόμενες χώρες, η ΔΒΜ καθίσταται χρήσιμη μόνο στο βαθμό που αντιπροσωπεύει μια φιλοσοφία και πρακτική που συνάδει με τα επικρατούντα επίπεδα φτώχειας και αποκλεισμού⁸⁸. Ακολουθώντας αυτή την σκέψη οι διάφοροι χώροι που βρίσκεται το άτομο (σπίτι, σχολείο, εργασία) γίνονται χώροι εκπαίδευσης. Η ιδέα είναι να αναγνωριστεί το εκπαιδευτικό δυναμικό αυτών των διαφορετικών χώρων και να αξιολογηθεί η συνεισφορά τους στην κοινωνική ένταξη και διαμόρφωση του ατόμου. Η ΔΒΜ απαιτεί την αναγνώριση των μηχανισμών που θα εγγυηθούν μια εκπαιδευτική συνέχεια, που ξεκινώντας από τη βασική εκπαίδευση θα συνεχίσει σε όλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου. Θα κάνει το άτομο ικανό να χρησιμοποιήσει τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και τις καινούργιες για την προσωπική και επαγγελματική του εξέλιξη, κάνοντας έτσι το άτομο παραγωγικό, ειδικά εφόσον μιλάμε για συμμετέχοντες αναπτυσσόμενων κρατών. Με αυτόν τον τρόπο η ΔΒΜ γίνεται ένας σημαντικός μηχανισμός για τα αναπτυσσόμενα κράτη καθώς θα μπορέσει να εξελίξει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και την κοινωνική ισότητα των μελών της⁸⁹.

Επιπρόσθετα είναι σημαντικό να μελετήσουμε τα οφέλη που μπορούν να κερδίσουν οι πολίτες αναπτυσσόμενων κρατών από την συμμετοχή τους σε προγράμματα ΔΒΜ. Παραπάνω αναφέραμε αρκετά από τα οφέλη της συμμετοχής σε ΔΒΜ προγράμματα. Ωστόσο μπορούμε να προσθέσουμε και την οικονομική ανάπτυξη ολόκληρου του κράτους όπως επίσης και η κοινωνική ένταξη. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το *Unesco Institute of Statistics (UIS)*, το 2018 περίπου 285 εκατομμύρια παιδιά δεν παρακολούθησαν καθόλου το σχολείο αλλά και εκείνα που παρακολούθησαν τουλάχιστον τέσσερα χρόνια στο σχολείο «δεν αποκτούν βασικές δεξιότητες»⁹⁰. Όσον αφορά τον αλφαριθμητισμό των ενηλίκων, τα στατιστικά δείχνουν

---

⁸⁷ ASPIN David, CHAPMAN Judith, EVANS Karen, BAGNALL Richard, *Second International Handbook of Lifelong Learning*, Springer International Handbooks of Education, 26, 2012, σελ. 488-496.

⁸⁸ ANONUEVO CAROLYN MEDEL, *Integrating Lifelong Learning Perspectives*, UNESCO Institute for Education, 2002, 116-118.

⁸⁹ ANONUEVO CAROLYN MEDEL, ο.π. σελ. 117.

⁹⁰ Unesco Institute of Statistics, *Out-of-School Children and Youth*, 2018.

πως το 2022 περίπου 750 εκατομμύρια ενήλικες σε όλον τον κόσμο στερούνται βασικού αλφαριθμητισμού⁹¹. Είναι σαφές ότι οι πολιτικές για προγράμματα δεν έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στη μείωση του αναλφαριθμητισμού των ενηλίκων⁹².

Σημαντικό είναι να σημειωθεί πως οι αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα και προκλήσεις. Παρόλο που κατάφεραν την οικονομική ανάπτυξη της τάξης του 7,3% από το 2000 έως το 2010, η ανάπτυξή τους μειώθηκε απότομα το 2013 ύστερα από την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008. Οι χώρες δεν μπόρεσαν να δημιουργήσουν επαρκείς ευκαιρίες απασχόλησης για τους πολίτες τους και η οικονομική κρίση επηρέασε την εξωτερική οικονομική βοήθεια που δεχόντουσαν με αποτέλεσμα οι ροές προς αυτές τις χώρες να μειωθούν στο 12,8% το 2012⁹³. Η παραμέληση δεκαετιών στην αντιμετώπιση της ανάγκης για σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση είχε ως αποτέλεσμα μια συσσώρευση προβλημάτων, τα οποία είναι βαθιά ριζωμένα και επαναλαμβάνονται εδώ και δεκαετίες. Τα προβλήματα αυτά μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες και αναφέρονται στην έλλειψη ανθρωπίνου δυναμικού σε τεχνικούς τομείς, στο πλεόνασμα δυναμικού στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, στην μετακίνηση μεγάλου πληθυσμού ατόμων από τις αναπτυσσόμενες χώρες στις ανεπτυγμένες και τέλος στις τεχνολογικές εξελίξεις που έδιναν την δυνατότητα για εργασία μόνο σε άτομα που είχαν την οικονομική δυνατότητα για να εκπαιδευτούν περεταίρω.

Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω, αν τα ΠΔΒΜ ήταν ποιοτικά και στοχευμένα στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων, τότε αυτοί θα μπορούσαν με μεγαλύτερη ευκολία να συμμετάσχουν και στην συνέχεια να απορροφηθούν σε ποικίλες θέσεις εργασίας. Τα οφέλη λοιπόν από την συμμετοχή πολιτών αναπτυσσόμενων κρατών σε προγράμματα ΔΒΜ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι περισσότερα από ότι εκείνα των ανεπτυγμένων χωρών. Οι αναπτυσσόμενες χώρες χρειάζονται τα προγράμματα αυτά, έτσι ώστε να μειώσουν την ανεργία αλλά και να ενισχύσουν τόσο την οικονομία όσο και την κοινωνική ένταξη των μελών που δεν είχαν τα οικονομικά εφόδια να σπουδάσουν. Με αυτόν τον τρόπο θα επιτευχθεί η ολόπλευρη εξέλιξη του κράτους⁹⁴.

---

⁹¹ World Population Review, Literacy rate by country, 2022.

⁹² REGMI KAPIL DEV, *Can lifelong learning be the post-2015 agenda for the Least Developed Countries*, International Journal of Lifelong Education, 34:5, 2015, σελ. 551-568.

⁹³ REGMI KAPIL DEV, ο.π., 34:5, 2015, σελ. 554-558.

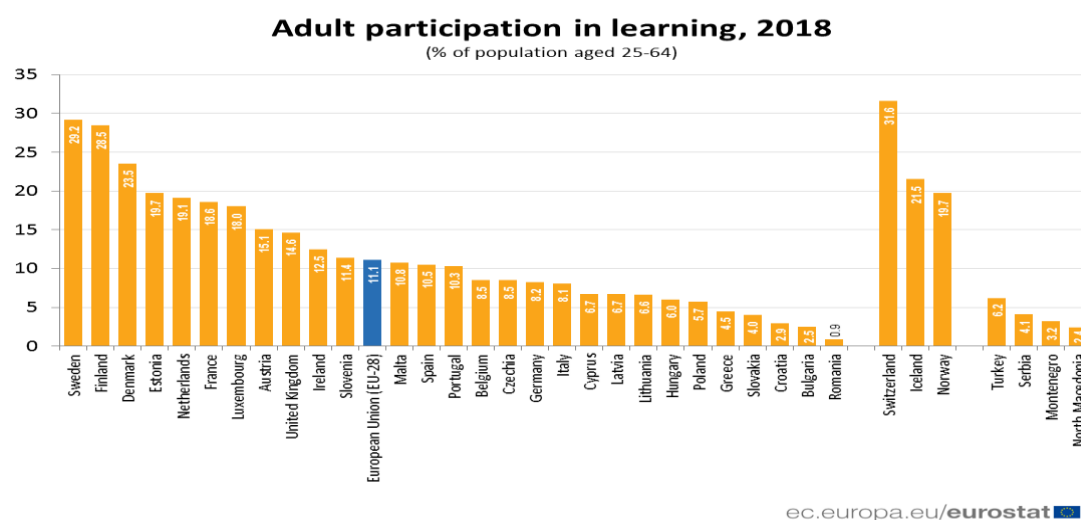
⁹⁴ REGMI KAPIL DEV, ο.π., 34:5, 2015, σελ. 560-568.

1.3 ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΟ ΧΑΜΗΛΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΑ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΑ ΚΡΑΤΗ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι λόγοι που παρουσιάζεται χαμηλή συμμετοχή των μαθητών μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και ΔΒΜ αλλά και κάποιες προσπάθειες που έχουν γίνει για την μείωση του ποσοστού αυτού.

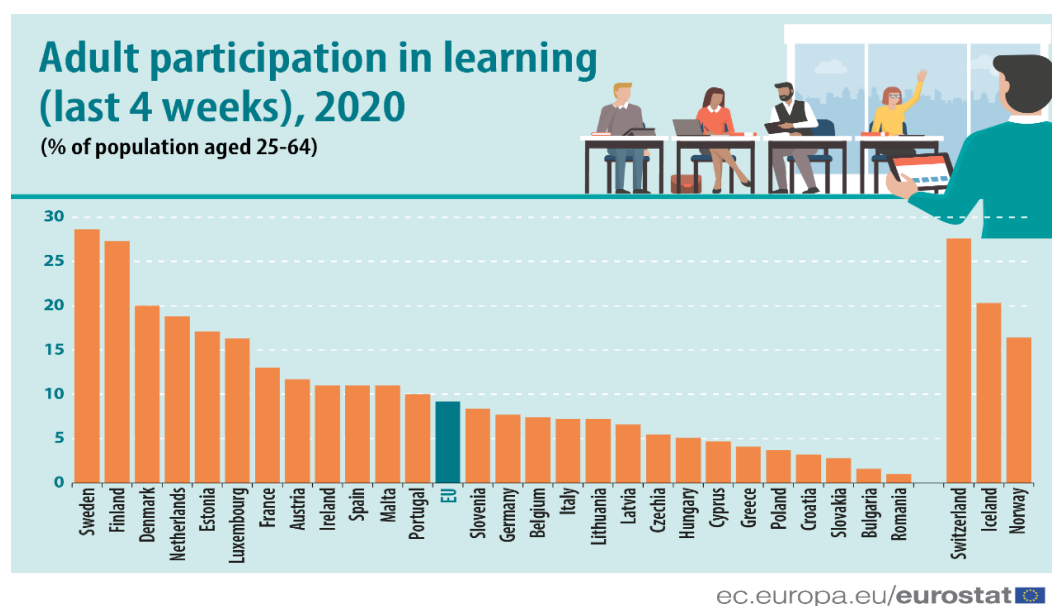
Παρόλα τα οφέλη που παρουσιάστηκαν παραπάνω όπως και οι προσπάθειες για την συμμετοχή όλο και περισσότερων μαθητών στην εκπαίδευση, φαίνεται ακόμα πως τα ποσοστά είναι χαμηλά. Η συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ είναι επίσης περιορισμένη σε αρκετά κράτη είτε πρόκειται για ανεπτυγμένα είτε για αναπτυσσόμενα. Πιο συγκεκριμένα και με στοιχεία της EUROSTAT από το 2018 έως και το 2020 σε έρευνα που έγινε σε πολίτες ηλικίας 25-64 ετών, παρατηρείται μόνο σε μερικά κράτη ανοδική πορεία στην συμμετοχή των πολιτών, ενώ αντίθετα στα περισσότερα υπάρχει πτώση ή στασιμότητα. Παρακάτω παρουσιάζεται ο Πίνακας 1 με τα στοιχεία της συμμετοχής των πολιτών το 2018 και ο Πίνακας 2 με την συμμετοχή των πολιτών το 2020.

Πίνακας 1. Η συμμετοχή των πολιτών στην ΔΒΜ – 2018.

Πηγή: Eurostat, 2018.

Πίνακας 2. Η συμμετοχή των πολιτών στην ΔΒΜ – 2020.

Πηγή: Eurostat, 2020.

Ο στόχος που έχει θέσει η Ευρώπη για την συμμετοχή των πολιτών στην ΔΒΜ αγγίζει το 15%. Η συμμετοχή στις Ευρωπαϊκές χώρες μέχρι το 2019 κατάφερε να αυξηθεί από το 7,8% που ήταν το 2010 στο 10,8%. Ωστόσο το 2020 παρατηρείται μια πτώση 1,6% και έτσι ο μέσος όρος είναι πλέον στο 9,2%⁹⁵.

Όλα τα κράτη αύξησαν το ποσοστό τους από το 2010 έως το 2019 εκτός από την Δανία, την Σλοβενία, την Κύπρο, την Ισπανία, την Πολωνία και την Ρουμανία. Από το 2019 έως το 2020 μόνο τρία κράτη κατάφεραν να αυξήσουν την ποσοστιαία μονάδα τους και αυτά ήταν η Ελλάδα και η Λιθουανία με 0,2% και η Ισπανία με 0,4%. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο στόχος που έχει θέσει η Ευρώπη είναι το 15% τον οποίο

⁹⁵ Μέχρι το 2021, το Labour Force Survey (LFS) και το Adult Education Survey (AES) χρησιμοποιούσαν διαφορετικές περιόδους αναφοράς για τη μέτρηση της συμμετοχής σε προγράμματα ΔΒΜ. Το LFS κατέγραψε συμμετοχή στην εκπαίδευση και την κατάρτιση τις 4 τελευταίες εβδομάδες, ενώ το AES τους 12 μήνες. Ένα μέτρο με περίοδο αναφοράς 12 μηνών θεωρείται πιο ολοκληρωμένο μέτρο συμμετοχής στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Ωστόσο, τέτοια δεδομένα από το AES είναι διαθέσιμα μόνο κάθε 5-6 χρόνια. Ως εκ τούτου, για την δημιουργία των παρακάτω πινάκων υπάρχουν τα δεδομένα των 4 τελευταίων εβδομάδων. Από το 2022 θα υπάρξουν αλλαγές με δεδομένα 12 μηνών επιτρέποντας έτσι την ολική παρακολούθηση. Η πρώτη δημοσίευση θα γίνει τον Μάιο του 2023 (Adult Learning Statistics - https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_learning_statistics).

όμως μόνο έξι κράτη καταφέραν να τον ξεπεράσουν. Αυτά είναι τα εξής: Σουηδία 28,6%, Φινλανδία 27,3%, Δανία 20%, Ολλανδία 18,8%, Εσθονία 17,1% και Λουξεμβούργο 16,3%. Τα παραπάνω κράτη ανήκουν στα αναπτυγμένα κράτη και παρουσιάζουν μια σημαντική αύξηση στον τομέα της ΔΒΜ. Σε αντίθεση με τα παραπάνω κράτη που κατάφεραν να φτάσουν τον στόχο υπάρχουν και 7 κράτη όπου δεν ξεπέρασαν ούτε το 5%. Αυτά είναι η Ρουμανία με μόλις 1%, η Βουλγαρία με 1,6%, η Σλοβακία με 2,8%, η Κροατία με 2,3%, η Πολωνία με 3,7%, η Ελλάδα με 4,1% και η Κύπρος με 4,7%.

Τέλος διαφορές παρατηρούνται στους δύο πίνακες καθώς από το 2018 έως το 2020 παρατηρείται μικρή πτώση συμμετοχής στα περισσότερα κράτη. Φυσικά ένας βασικός λόγος της πτώσης αυτής είναι και η πανδημία COVID-19 που δεν διευκόλυνε την συμμετοχή. Για παράδειγμα παρατηρείται πτώση στα ποσοστά της Σουηδίας από το 29,2% στο 28,6%, της Ιταλίας από το 8,1% στο 7,2%, της Λετονίας από το 6,7% στο 6,6%, της Ουγγαρίας από το 6% στο 5,1%, της Σερβίας από το 4,1% στο 3,7%, της Πορτογαλίας από το 10,3% στο 10% και της Τουρκίας από το 6,2% στο 5,8%.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία μπορούν να βοηθήσουν την έρευνά μας, έτσι ώστε να μπορέσουμε να μελετήσουμε τους λόγους που οι πολίτες δεν συμμετέχουν σε προγράμματα ΔΒΜ και στους λόγους που από το 2018 έως το 2020 μειώθηκε ακόμη περισσότερο το ποσοστό στα περισσότερα κράτη.

Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που έχουν επηρεάσει τα προγράμματα ΔΒΜ και την συμμετοχή των πολιτών σε αυτά. Κάποιοι από αυτούς είναι η ενημέρωση των πολιτών για την ύπαρξη ανάλογων προγραμμάτων και οι προηγούμενες γνώσεις που έχουν, οι προτιμήσεις των συμμετεχόντων όσον αφορά στις μεθόδους που χρησιμοποιούνται, ο τρόπος με τον οποίο είναι αρεστή η διδασκαλία (οπτικός, ακουστικός τύπος), η ηλικία του συμμετέχοντα, το περιεχόμενο των προγραμμάτων, η συχνότητα που γίνονται τα μαθήματα. Σημαντικά στοιχεία στη διδακτική/μαθησιακή διαδικασία πρέπει να είναι ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα μαθαίνουν και επεξεργάζονται τις πληροφορίες που αργότερα θα ληφθούν υπόψη για τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων δια βίου μάθησης για ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας⁹⁶.

---

⁹⁶ WEINSTEIN Lenore, «Lifelong Learning Benefits Older Adults Countries» *Activities, Adaptation & Aging*, 28:4, 6-10, 2004.

Υπάρχουν ακόμη διαφορές μεταξύ των μεγαλύτερων και των νεότερων μαθητών. Σύμφωνα με την Lenore Weinstein, παρατηρήθηκαν διαφορετικές προτιμήσεις στο μαθησιακό στυλ, καθώς οι ηλικιωμένοι προτιμούσαν την ακουστική από την οπτική μάθηση και την ενεργητική παρά την παθητική μάθηση⁹⁷. Οι ηλικιωμένοι έχουν διαφορετικό χρόνο αντίδρασης. Χρειάζεται περισσότερος χρόνος για να μάθουν, να επεξεργαστούν και να ανταποκριθούν. Η γνώση αυτών των παραγόντων μπορεί να ενσωματωθεί στη διαδικασία διδασκαλίας/μάθησης κατά τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων δια βίου μάθησης. Επιπλέον, θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη κοινωνιολογικοί και πολιτισμικοί παράγοντες, καθώς μπορεί να επηρεάσουν τη διαδικασία διδασκαλίας/μάθησης. Η γνώση των ειδικών μαθησιακών αναγκών και των μαθησιακών προτιμήσεων είναι χρήσιμη για την καλύτερη προσέγγιση και διδασκαλία του κοινού⁹⁸.

Σύμφωνα με τους Arnason και Valgeirsdottir οι βασικοί λόγοι που οδηγούν σε χαμηλό ποσοστό συμμετοχής σε ΠΔΒΜ αφορούν κυρίως το πραγματικό ενδιαφέρον των συμμετεχόντων που δεν ανταποκρίνεται από τα υπάρχοντα προγράμματα κατάρτισης. Ένας επιπλέον λόγος είναι η κακή εμπειρία που τα άτομα είχαν από το σχολείο. Πιο συγκεκριμένα μια κακή μαθητική εμπειρία δημιουργεί στους μελλοντικούς συμμετέχοντες το αίσθημα πως δεν ανήκουν στην μαθητική κοινότητα και πως δεν μπορούν να ανταποκριθούν στα ζητούμενα⁹⁹. Επιπρόσθετα η χαμηλή αυτοεκτίμηση των ατόμων έχει άμεση σχέση με τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στην ΔΒΜ. Τα άτομα αυτά χρειάζονται ενθάρρυνση και προσωπική υποστήριξη καθώς θεωρούν πως δεν έχουν την δυνατότητα να μάθουν και να ολοκληρώσουν τα μαθήματα που τους ενδιαφέρουν. Τέλος σημαντικός παράγοντας είναι το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα και ο τρόπος αντιμετώπισης τόσο των μαθητών όσο και των ΠΔΒΜ. Αρκετές είναι οι φορές που οι εκπαιδευτικοί προωθούν ελάχιστα ή και καθόλου την εκπαίδευση μετά την τυπική μάθηση και μετά το σχολείο. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές δεν ενημερώνονται σωστά για όλα τα πιθανά προγράμματα στα οποία μπορούν να ενταχτούν μετά το πέρας του σχολείου¹⁰⁰.

---

⁹⁷WEINSTEIN Lenore, *ο.π.*, σελ.5-6.

⁹⁸WEINSTEIN Lenore, *ο.π.*, σελ. 6-10.

⁹⁹ ARNASON Hrobjartur, VALGEIRSDOTTIR Halla, *Why do people with little formal education not participate in lifelong learning activities*, Journal on Pedagogy and Education, 2015, σελ. 7-8.

¹⁰⁰ ARNASON Hrobjartur, VALGEIRSDOTTIR Halla, *ο.π.*, 2015, σελ. 8-9.

Έχει προταθεί να χρησιμοποιηθεί ένας συνδυασμός μεθόδων διδασκαλίας και επεξεργασίας για την καλύτερη προσέγγιση του κοινού. Οι δραστηριότητες δια βίου μάθησης με ενήλικες πρέπει να γνωρίζουν τις αλλαγές που σχετίζονται με την ηλικία και να τις λαμβάνουν υπόψη κατά τον σχεδιασμό προγραμμάτων και δραστηριοτήτων. Επιπλέον, υπάρχουν αλλαγές που δεν σχετίζονται με την ηλικία, οι οποίες επηρεάζουν επίσης τις ικανότητες συμμετοχής των ηλικιωμένων. Πρέπει να γνωρίζουν ότι οι εκπαιδευόμενοι μπορεί να αντιμετωπίσουν σωματικά, ψυχολογικά και ψυχοκοινωνικά ζητήματα που μπορεί να επηρεάσουν την ικανότητα και τα κίνητρά τους για μάθηση και ότι το αντικείμενο πρέπει να είναι συμβατό με τη σωματική, διανοητική και ψυχοκινητική τους κατάσταση. Διαφορετικά οι ηλικιωμένοι αυτομάτως δυσκολεύονται να συμμετέχουν στα προγράμματα τα οποία δεν είναι διαμορφωμένα με βάση τις δικές τους ανάγκες και τελικά αυτή η μερίδα του πληθυσμού παραγκωνίζεται από αυτή τη διαδικασία¹⁰¹.

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά τα στατιστικά αποτελέσματα επισημαίνουν ότι οι Τούρκοι μαθητές εγκαταλείπουν το σχολείο μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση, στοιχείο που μπορεί να ωθήσει την κυβέρνηση να λάβει τα μέτρα της για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος που θα ωθεί όλο και περισσότερο τους μαθητές να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία ακόμα και μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση. Όπως είδαμε, υπάρχουν ποικίλοι λόγοι που οδηγούν σε αυτή την χαμηλή συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα ΔΒΜ οι οποίοι αφορούν το γενικότερο εκπαιδευτικό σύστημα, την πορεία των μαθητών μέσα στην εκπαίδευση, τον λανθασμένο τρόπο προώθησης και δημιουργίας προγραμμάτων κατάλληλων για τους πολίτες όπως και τη χαμηλή αυτοεκτίμηση που νιώθουν αρκετά άτομα και θεωρούν πως δεν μπορούν να πετύχουν.

---

¹⁰¹ WEINSTEIN Lenore, ο.π., σελ. 6-10.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο . Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1923 ΕΩΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ.

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην περιπτωσιολογική μελέτη του πολιτικού συστήματος της Τουρκίας ξεκινώντας από την περίοδο της δημιουργίας του ανεξάρτητου τουρκικού κράτους, στην ισλαμική παράδοση και την πολιτική έκφραση αυτής, η οποία ανήλθε στην εξουσία στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αλλά και τις επόμενες δεκαετίες μέχρι και σήμερα μετά και την δημιουργία του κόμματος «Δικαιοσύνη και Ανάπτυξη» (Adalet ve Kalkinma Partisi, AKP) με αρχηγό τον Recep Tayyip Erdogan (2002). Επιπλέον θα μελετηθεί ο μηχανισμός προενταξιακής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η συμβολή του στην Τούρκικη οικονομία και πολιτική.

2.1 ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΚΕΜΑΛΙΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ 1923.

Η ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας ξεκινά με την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας από τον Kemal Ataturk στις 29 Οκτωβρίου 1923. Οι υποστηρικτές επιθυμούσαν να απαλλάξουν την νέα αυτή Δημοκρατία από τα Οθωμανικά κατάλοιπα καθώς θεωρούσαν πως το Ισλάμ που θεωρούνταν ως τότε το σημαντικότερο μέρος της οθωμανικής κληρονομιάς ήταν και το μεγαλύτερο εμπόδιο για την πρόοδο που επιθυμούσαν κυρίως οι Δυτικοί. Το Ισλάμ δεν αποτελούσε απλώς μια θρησκεία αλλά μια πολιτική. Το πολιτικό Ισλάμ λοιπόν εμπλέκεται άμεσα με το πολιτικό σύστημα της Τουρκίας αφού προωθεί μια ιδεολογία¹⁰².

Έτσι ξεκίνησαν οι φιλόδοξες προσπάθειες για ριζικές μεταρρυθμίσεις που θεωρούνταν ταυτόχρονα εθνικές και εκσυγχρονιστικές. Για τα επόμενα δέκα χρόνια αρκετές ήταν οι μεταρρυθμίσεις που προέκυψαν. Ανάμεσα σε αυτές ήταν και η κατάργηση του Σουλτανάτου (1922) και του Χαλιφάτου (1924), η εισαγωγή του νέου ποινικού και αστικού κώδικα (1926), η υιοθέτηση του νέου τουρκικού αλφαβήτου (1928), η δημιουργία μιας ενιαίας εθνικής οικονομίας, ενός ενιαίου εκπαιδευτικού συστήματος, η μετάφραση του Κορανιού στα Τούρκικα και η προώθηση της τουρκικής

---

¹⁰² HEPER Metin, SAYARI Sabri, *Political Leaders and Democracy in Turkey*, Αμερική, Lexington Books, 2002, σελ. 217-220.

γλώσσας¹⁰³. Επιπλέον σημαντική ήταν η αναγνώριση της ισότητας των δύο φύλων και η χορήγηση πλήρους πολιτικών δικαιωμάτων στις γυναίκες (1934) και η ένταξη της αρχής της ανεξιθρησκείας στο σύνταγμα (1937)¹⁰⁴.

Η ιδεολογία του Κεμαλισμού αναπτύχθηκε σταδιακά. Πρόκειται για ένα σύνολο αντιλήψεων και απόψεων που υιοθετήθηκαν στο συνέδριο του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος το 1931¹⁰⁵. Οι θεμελιώδεις αρχές που υποστήριζε ο Κεμαλισμός λουπόν, τα βασικά δηλαδή αξιώματα και η ιδεολογία της Δημοκρατίας της Τουρκίας είναι έξι. Πιο συγκεκριμένα, η αρχή του Ρεπουμπλικανισμού η οποία αναφέρει πως το κράτος μπορούσε να λειτουργήσει μόνο στο πλαίσιο ενός συντάγματος και πως ο λαός είναι αυτός που κατέχει την λαϊκή κυριαρχία και όχι κάποιος Σουλτάνος ή μονάρχης. Η αρχή του Εθνικισμού, μια ιδεολογία δηλαδή που προωθεί τα συμφέροντα ενός συγκεκριμένου έθνους με σκοπό την απόκτηση κυριαρχίας στην ίδια την πατρίδα έναντι κάθε άλλου ατομικού ή συλλογικού συμφέροντος¹⁰⁶. Επίσης ο Κοσμικισμός ή σεκουλαρισμός σύμφωνα με τον οποίο υπάρχει πλήρης διαχωρισμός των υποθέσεων της θρησκείας από τις υποθέσεις του κράτους και το αντίθετο. Με αυτόν τον τρόπο οι διάφορες αποφάσεις, όπως είναι οι πολιτικές, βασίζονται σε αντικειμενικά στοιχεία και γεγονότα και όχι σε θρησκευτικούς παράγοντες. Ο Λαϊκισμός, ο οποίος αναφέρεται στην παρουσία του λαού στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας και ανυψώνει τα συμφέροντα και τις επιθυμίες του λαού, ο Κρατισμός ο οποίος αναφέρεται στην απόλυτη κυριαρχία του κράτους σε οικονομικά ζητήματα και παράγοντες. Τέλος η Επαναστατικότητα, η πίστη δηλαδή στις οργανωμένες από το κράτος αλλαγές και υποστήριξη του κεμαλικού προγράμματος με την αντικατάσταση παλαιών Οθωμανικών θεσμών με σύγχρονες μεταρρυθμίσεις¹⁰⁷.

Με τον θάνατο του Mustafa Kemal Atatürk το 1938 οι μεταρρυθμίσεις οι οποίες είχε θέσει έμειναν ανολοκλήρωτες. Το 1945 και αφού η Τουρκία είχε ενταχθεί στα Ηνωμένα Έθνη ξεκίνησε η διαδικασία δημοκρατικοποίησης, η οποία εκτός του ότι δεν κατάφερε να ολοκληρωθεί αποδυνάμωσε και κάποιες από τις Κεμαλικές αρχές. Το

---

¹⁰³ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ Γεράσιμος, *Τουρκία Θρησκεία Κοινωνία και Πολιτική*, 2009, σελ. 20-40.

¹⁰⁴ WEBSTER Donald, *The Turkey of Ataturk*, American Academy of Political and Social Science, Philadelphia, American Political Science Review, 1939.

¹⁰⁵ CLEVELAND William, BUNTON Martin, *A History of the modern Middle East*, Κολοράντο, Westview Press, 2009, σελ. 180-182.

¹⁰⁶ CLEVELAND William, BUNTON Martin, ο.π., 2009, σελ 182-185.

¹⁰⁷ CLEVELAND William, BUNTON Martin, ο.π., 2009, σελ 182-185.

Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (ΡΛΚ) (Cumhuriyet Halk Partisi, CHP) μέσω κάποιων υποστηρικτών εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία να προτείνει μεταρρυθμίσεις οι οποίες θα έφερναν στο εσωτερικό της χώρας δικαιώματα και ελευθερίες¹⁰⁸.

Στα χρόνια που ακολούθησαν δημιουργήθηκαν πολλά και διαφορετικά κόμματα όπως το Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΚ) (Demokrat Partisi) ένα κεντροδεξιό πολιτικό κόμμα, που κυβέρνησε την Τουρκία από το 1950 ως το 1960 και το οποίο και υιοθέτησε τις έξι αρχές του Κεμαλισμού δίνοντας όμως διαφορετικές ερμηνείες σε κάποιες από αυτές¹⁰⁹. Πιο συγκεκριμένα υπήρξαν διαφοροποιήσεις στην αρχή του κρατισμού και στου κοσμικού κράτους. Σχετικά με τον κρατισμό, τα μέλη του ΔΚ καταλάβαιναν πως επρόκειτο για την οργάνωση της οικονομικής ζωής και όχι για την αποκλειστική διαχείριση. Το ΔΚ έκανε επίσης πολλές παραχωρήσεις που αφορούσαν θρησκευτικά ζητήματα με αποτέλεσμα την χαλάρωση των αυστηρών επιλογών των Κεμαλιστών που αφορούσαν την θρησκεία και για τον λόγο αυτό το κόμμα στιγματίζεται μέχρι και σήμερα από του Τούρκους Ιστορικούς¹¹⁰. Το ΡΛΚ, ύστερα από 27 χρόνια ηττήθηκε στις εκλογές που έγιναν το 1950 και παρέδωσε την εξουσία στο Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΚ). Οι λόγοι που οδήγησαν στην παραπάνω ανατροπή είναι εσωτερικοί και εξωτερικοί αφού έπαψε να υπάρχει η μονοκομματική κυβέρνηση και πραγματοποιήθηκε ελεύθερη και δίκαιη διαδικασία εκλογών.¹¹¹.

Παρότι η κυβέρνηση του ΔΚ θέσπισε μεταρρυθμίσεις που θεωρούνταν πως μπορούν να βοηθήσουν στον εκδημοκρατισμό του τουρκικού κράτους, γρήγορα σταμάτησε τις προσπάθειες επίτευξης των προεκλογικών δεσμεύσεων σχετικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες και ξεκίνησε την υπονόμευση οποιασδήποτε άλλης διαφορετικής οπτικής και αντιπολιτευτικής ενέργειας. Το 1957 ξεκίνησε η κατάρρευση του ΔΚ και η πορεία επανόδου του ΡΛΚ καθώς το ΔΚ δεν είχε καταφέρει να πετύχει τα προεκλογικά σχέδια που είχε θέσει για μείωση της οικονομικής κρίσης, αναμόρφωση της δημόσιας διοίκησης και καταπολέμηση της γραφειοκρατίας¹¹².

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και μετά το τουρκικό πολιτικό σύστημα θα δοκιμαστεί από μια σειρά πραξικοπημάτων (1960-1961, 1971, 1980-1983, 1997). Οι στρατιωτικές παρεμβάσεις είχαν άμεσες επιπτώσεις στο πολιτικό σύστημα και την

---

¹⁰⁸ LEWIS Bernard, *Η ανάδυση της σύγχρονης Τουρκίας*, Παπαζήσης, 2001, σελ.591.

¹⁰⁹ LEWIS Bernard, ο.π.,2001, σελ. 593.

¹¹⁰ ZURCHER Eric, *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2004, σελ. 282.

¹¹¹ LEWIS Bernard, ο.π., 2001, σελ. 604.

¹¹² ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗΣ Χριστόδουλος, *Η Τουρκία σε μετάβαση*, Αθήνα, Σιδέρης, 1999, σελ. 74.

ισορροπία της χώρας. Το 1973 στις εκλογές που πραγματοποιήθηκαν, το νέο ΡΛΚ με τον τότε πρόεδρο Μπουλέντ Ετσεβίτ αναδείχθηκε πρώτο κόμμα έναντι του Κόμματος Δικαιοσύνης του Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ το οποίο μετά το πραξικόπημα του 1971 είχε αποδυναμωθεί και αδυνατούσε να αντιμετωπίσει περιστατικά βίας στους δρόμους, στα πανεπιστήμια κ.ο.κ.¹¹³.

Μετά το πραξικόπημα του 1980 ξεκίνησε μια εποχή κατά την οποία καλλιεργήθηκαν από το κράτος οι αρχές της -έως πρότινος ανεπιθύμητης για την εξουσία- Τούρκο - Ισλαμικής σύνθεσης η οποία αναφερόταν σε μια διαφορετική οπτική της τουρκικής και Ισλαμικής ιστορίας και πολιτισμού. Η σύνθεση αυτή επιχειρούσε την προσέγγιση των ισλαμιστών με τους τούρκους υπερεθνικιστές και την επαναφορά της κοινωνίας στις αρχές του Τουρκισμού και του Ισλάμ. Οι υποστηρικτές της σύνθεσης ανέφεραν πως οι πιο θεμελιώδεις αξίες είναι αυτές της οικογένειας, του στρατού και της διατήρησης της πατρίδας. Στην ιδεολογία αυτή ή έννοια του έθνους θεωρείται σταθερή και αναλλοίωτη ενώ η έννοια του πολιτισμού παραμένει ανοιχτή σε αλλαγές.¹¹⁴

Το 1983 ιδρύεται το κόμμα της Ευημερίας (Refah Partisi - RP). Το 1987 λαμβάνει πρώτη φορά μέρος στις εθνικές εκλογές και αποτυγχάνει να εισέλθει στην Βουλή. Στις βουλευτικές εκλογές του 1991 κατάφερε να ξεπεράσει το όριο του 10% κερδίζοντας 62 έδρες. Στις εκλογές του 1995 αναδείχθηκε πρώτο κόμμα με 21,4% και 158 έδρες αναδεικνύοντάς το ως το έτσι το ισχυρότερο κόμμα. Παρόλα αυτά όμως δεν κατάφερε να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση, για τον λόγο αυτό η δύναμή του το καθιστούσε αναγκαίο για την συγκρότηση κυβέρνησης συνασπισμού¹¹⁵.

Τον Ιούνιο του 1996 ο Necmettin Erbakan συνεργάστηκε με την Tansu Çiller (Πρόεδρος του Κόμματος «Ορθός Δρόμος») και σχημάτισαν κυβέρνηση συνασπισμού. Έτσι ο Erbakan ηγήθηκε μια κυβέρνησης με Ισλαμικό υπόβαθρο. Στις 28 Ιουνίου 1996 ο Erbakan έγινε πρωθυπουργός με μια σχετική αδύναμη θέση καθώς έπρεπε να συνεργαστεί τόσο με το Κόμμα του Ορθού δρόμου αλλά και να αντιπαρέλθει τις Κεμαλικές ιδέες¹¹⁶. Η νέα κυβέρνηση από το πρώτο διάστημα δεν ακολούθησε τις

¹¹³ ΙΝΣΕΑ Αχμετ, *Ο Τούρκικος Στρατός*, Αθήνα Βιβλιόραμα, 2007, σελ. 79.

¹¹⁴ ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΟΥ Άρης, *Τουρκία*, Αθήνα, Πολύτροπον, , 2005, σελ.160-163.

¹¹⁵ ZURCHER Eric, ο.π., 2004, σελ.381.

¹¹⁶ SHANKLAND David, *Ισλάμ και Κοινωνία στην Τουρκία*, Κριτική, Αθήνα, 2003, σελ. 182.

αρχικές της τοποθετήσεις για να κερδίσει την εμπιστοσύνη του λαού¹¹⁷. Ωστόσο από το 1997 και μετά οι σχέσεις του πρωθυπουργού με τον στρατό είχαν επιδεινωθεί. Έτσι στις 18 Ιουνίου του ίδιου έτους ο Erbakan παραιτήθηκε και το 1998 το Συνταγματικό Δικαστήριο έθεσε εκτός νόμου το Κόμμα της Ευημερίας¹¹⁸.

Το 1999 σε εκλογές που πραγματοποιήθηκαν το Κόμμα της Αρετής (Fazilet Partisi -FP), έλαβε την τρίτη θέση με 111 έδρες ενώ το 2001 και λόγω της δύσκολης περιόδου για την χώρα το Συνταγματικό Δικαστήριο έθεσε εκτός νόμου το Κόμμα της Αρετής¹¹⁹. Ύστερα από την απόφαση αυτή προκλήθηκαν έντονοι προβληματισμοί μεταξύ των συντηρητικών και των εκσυγχρονιστών οι οποίοι τάσσονταν υπέρ του περιορισμού της Ισλαμικής παράδοσης στον ιδιωτικό βίο. Έτσι το 2001 δημιουργήθηκε το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΚΔΑ) (Adalet ve Kalkinma Partisi, AKP). Το ΚΔΑ με αρχηγό τον Recep Tayyip Erdogan κέρδισε στις εκλογές του 2002, 363 από τις 550 έδρες στο Κοινοβούλιο και 34,4% των ψήφων και με αυτόν τον τρόπο σχημάτισε αυτοδύναμη κυβέρνηση¹²⁰. Το κόμμα του Erdogan παρουσιάζεται σαν ένα δημοκρατικό κόμμα. Ένας από τους βασικούς λόγους που οι πολίτες επέλεξαν να στηρίξουν το κόμμα είναι καθώς θεωρούσαν πως θα δώσει λύση στα προβλήματα φτώχειας και διαφθοράς που είχαν να αντιμετωπίσουν έως τότε. Στην πραγματικότητα έγιναν αλλαγές στη σχέση κράτος-θρησκεία-πολιτική οι οποίες ξεκίνησαν από την εσωτερική πολιτική και έφτασαν μέχρι και την εξωτερική πολιτική της χώρας¹²¹.

Σύμφωνα με τον Ozturk Ahmet, «το ΚΔΑ υποστήριζε πως η Δημοκρατία και το Ισλάμ μπορούν να συνυπάρξουν και πως η Τουρκία δεν πρέπει να συνεχίσει με το παραδοσιακό σύστημα το οποίο και ακολουθούσε όλα τα χρόνια»¹²². Για τον λόγο αυτό δημιούργησε συνεργασίες με τους φιλελευθέρους στο εσωτερικό και με τις δυτικές δυνάμεις στο εξωτερικό. Όσον αφορά τις μελλοντικές προοπτικές της τουρκικής οικονομίας, οι αρκετά υψηλοί ρυθμοί αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ που καταγράφηκαν κατά την περίοδο 2002-2007, συνοδευόμενοι από διαρκή πραγματική σύγκλιση, καταδεικνύουν ότι η Τουρκία διαθέτει τους πόρους για συνεχή εξέλιξη και

¹¹⁷ SHANKLAND David, ο.π., 2003, σελ. 187.

¹¹⁸ ZURCHER Eric, ο.π., 2004, σελ. 384.

¹¹⁹ SHANKLAND David, ο.π., 2003 σελ. 219.

¹²⁰ ZURCHER Eric, ο.π., 2004, σελ.391.

¹²¹ HEPER Metin, SAYARI Sabri, *Political Leaders and Democracy in Turkey*, Οξφόρδη, Νέα Υόρκη, Lexington Books, 2002, σελ. 217-236.

¹²² OZTURK Ahmet – Erdi, *Καθοριστικοί Παράγοντες Διαμόρφωσης της Τουρκικής Εξωτερικής Πολιτικής μετά το 2016: Στρατικοποίηση, Ισλάμ, Πολιτισμός και Ισχύς*, Αθήνα, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2021, σελ.3

ανάπτυξη¹²³. Έτσι δεν επρόκειτο για ένα κόμμα που απλώς έχει επιρροές από το παρελθόν αλλά αποτελείται από νέα στελέχη, ψηφοφόρους και πολιτικούς που καθοδηγούνται από νέα δεδομένα. Το ΚΔΑ τείνει να αποδέχεται τις θεμελιώδεις δημοκρατικές και φιλελεύθερες απόψεις περισσότερο από άλλα κόμματα ενώ αναφέρει πως τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ελευθερίες πρέπει να εφαρμοστούν σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα έτσι ώστε η Τουρκία να είναι σε θέση να ακολουθεί τις διεθνείς συμβάσεις και τον Δημοκρατικό κόσμο¹²⁴.

Σημαντική στιγμή για την πολιτική κατάσταση της Τουρκίας είναι η περίοδος από το 2012 και μετά. Πιο συγκεκριμένα από το 2012, με αποκορύφωμα το 2013, εμφανίζεται η πολιτική σύγκρουση της κυβέρνησης του ΚΔΑ με τον Fethullah Gülen και το κίνημά του. Οι σχέσεις Gülen – Erdoğan χρονολογούνται από το 1983. Ο Gülen είναι ενεργό μέλος σε διαλόγους για το μέλλον της Τουρκίας και του Ισλάμ ενώ μέχρι και το 2013 και λόγω των ομοιοτήτων και της κοινής ιδεολογίας, ήταν σύμμαχος του Erdoğan. Στις αρχές του 2013 ο Erdoğan σχεδίαζε να κλείσει τα «σχολεία προετοιμασίας» (φροντιστήρια) και τα μαθήματα που απευθύνονταν σε μαθητές έτσι ώστε να τους προετοιμάσουν για τις επερχόμενες εξετάσεις. Δεδομένου πως ένα ποσοστό αυτών των σχολείων ήταν υπό την λειτουργία του κινήματος του Γκιουλέν, οι υποστηρικτές και ο ίδιος εξέλαβαν ως απειλή την απόφαση αυτή¹²⁵. Το 2013 εμφανίστηκαν οι κατηγορίες για εμπλοκή του Gülen σε σκάνδαλο διαφθοράς. Ο Erdoğan τον κατηγορήσε πως δημιουργεί ψευδείς κατηγορίες για να πλήξει την κυβέρνηση και πως έχει διαβρώσει την αστυνομία και την δικαιοσύνη¹²⁶. Το 2014 και ύστερα από 3 συνεχόμενες θητείες ο Erdoğan κέρδισε τις προεδρικές εκλογές και έγινε ο πρώτος Τούρκος Πρόεδρος που εκλέχτηκε από τον λαό μετά τον Γκιούλ.

2.2. Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ Ε.Ε ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιαστούν όλα τα γεγονότα που συνέβησαν ανάμεσα στην Ε.Ε και στην Τουρκία. Ταυτόχρονα με τις μεταβολές που αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με την πολιτική κατάσταση της χώρας σημαντικό στοιχείο είναι και

---

¹²³ MACOVEI Mihai, *Growth and economic crises in Turkey: leaving behind a turbulent past?*, Βρυξέλλες, European Communities, 2009, σελ. 9-11.

¹²⁴ AKYOL Mustafa, *Turkey's "Islamic reform": roots and reality*, Open Democracy, 2008.

¹²⁵ BBC, *Profile: Fethullah Gulen's Hizmet movement*, 2013.

¹²⁶ AKYOL Mustafa, *What you should know about Turkey's AKP-Gulen conflict*, Almonitor, 2014.

οι προσπάθειες ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και η γενικότερη σχέση που έχουν αναπτύξει μέχρι και σήμερα.

Η άποψη των Κεμαλιστών και των Ισλαμιστών για την ένταξη αλλά και όλες οι συζητήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί δίνουν σημαντικά στοιχεία για το μέλλον της χώρας όσον αφορά την ένταξή της. Η Τουρκία είναι ένας από τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους και μια χώρα που αλληλοεπιδρά με την Ε.Ε. για πολλά χρόνια¹²⁷. Οι προσπάθειες ένταξης ξεκίνησαν το 1963. Το 1987 υπέβαλλε πρόταση για να προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.), ενώ το 1999 αναγνωρίστηκε ως χώρα υποψήφια προς ένταξη. Στην πορεία του χρόνου μπορούμε να παρατηρήσουμε πως αρκετές φορές οι προσπάθειες οι οποίες έγιναν δεν ήταν ελπιδοφόρες. Μέχρι και σήμερα μόνο 16 από τα 35 κεφάλαια έχουν ανοίξει και μόνο ένα έχει ολοκληρωθεί και έχει κλείσει με επιτυχία¹²⁸.

Από την δημιουργία του, το Τούρκικο Κράτος θεωρούσε την ευρωπαϊκή προοπτική σαν τον μόνο δρόμο προς τον εκσυγχρονισμό. Οι Κεμαλιστές υποστήριζαν την ένταξη καθώς βασιζόμενοι στις απόψεις του Κεμάλ πίστευαν πως η Τουρκία θα πετύχει την στρατηγική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Για τον λόγο αυτό έγιναν προσπάθειες περιορισμού της θρησκείας η οποία θεωρήθηκε από το καθεστώς ως ένας ανασταλτικός και αναχρονιστικός παράγοντας που δεν θα βοηθούσε την ένταξη της χώρας. Στον αντίποδα βρίσκονται οι Ισλαμιστές. Παρόλο που η Τουρκία θεωρείται ένα κοσμικό κράτος η Ισλαμική παράδοση διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο και πολλές φορές είναι αντικρουόμενη από αυτά που ορίζει ο δυτικός τρόπος ζωής, για τον λόγο αυτόν προκαλούνται δυσκολίες προσαρμογής¹²⁹.

Το 2015 και ύστερα από την μεταναστευτική κρίση η οποία έπληξε όλη την Ευρώπη αλλά και την Τουρκία, οι αρχηγοί των κρατών μελών πραγματοποίησαν σύνοδο που αποτέλεσε σημαντικό βήμα για την ανάπτυξη των σχέσεων ΕΕ – Τουρκίας και την διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης. Στην σύνοδο αυτή συμφωνήσαν πως θα πρέπει να πραγματοποιούνται συχνότερες και πιο ουσιαστικές συναντήσεις για την διαδικασία προσχώρησης της Τουρκίας στην Ε.Ε.¹³⁰

---

¹²⁷ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, *Αναθεωρώντας τις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας: μεταξύ συνεργασίας και αντιπαράθεσων*, 2020.

¹²⁸ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, *ο.π.*, 2020.

¹²⁹ MACLENNAN Julio, *The EU-Turkey Negotiations: Between the Siege of Vienna and the Reconquest of Constantinople*, Springer, 2009, σελ. 21- 30.

¹³⁰ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, *ο.π.*, 2020

Η απόπειρα πραξικοπήματος του 2016 ώθησε την κυβέρνηση Erdogan (ο οποίος φοβούμενος πως θα χάσει τον έλεγχο) να εγκαθιδρύσει ένα αυταρχικό καθεστώς. Μετά την απόπειρα αυτή οι διαπραγματεύσεις με την ΕΕ σταμάτησαν ενώ τον Ιούλιο του 2017 εγκρίθηκε ψήφισμα που ζητούσε την αναστολή των διαπραγματεύσεων για ένταξη της Τουρκίας λόγω των ανησυχιών για τα ανθρώπινα δικαιώματα που φαινόταν να καταπατούνται αρκετές φορές. Παρακάτω θα αναλυθούν οι έντονες σχέσεις και αντιδράσεις που έχουν προκληθεί ανά τα χρόνια¹³¹.

Με την πάροδο των ετών, η Τουρκία όλο και πιο πολύ προκαλεί την Ευρώπη με τις ενέργειές της¹³². Το 2018 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καταδίκασε τις συνεχείς παράνομες ενέργειες της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο Πέλαγος. Επίσης τον Ιούνιο του 2019, εκφράστηκε ξανά σοβαρή ανησυχία για τις παράνομες δραστηριότητες της Τουρκίας με την γεώτρηση στην Ανατολική Μεσόγειο¹³³. Σε συνέχεια τον Μάρτιο του 2020, η Ελλάδα, κράτος – μέλος της Ε.Ε., έρχεται αντιμέτωπη με τα επεισόδια στον Έβρο τα οποία και ξεκίνησε η τουρκική κυβέρνηση ως αντίποινα για τον θάνατο 33 Τούρκων στρατιωτών στο Ιντλίμπ από Ρώσους στρατιωτικούς¹³⁴. Η Τουρκία προχώρησε στο άνοιγμα των συνόρων προς την Ελλάδα έτσι ώστε να περάσουν όσοι πρόσφυγες επιδιώκουν να φτάσουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και έδωσε εντολή σε όλες τις δυνάμεις ασφάλειας που βρίσκονται στα σύνορα με την Ελλάδα να μην εμποδίσουν την διέλευσή τους. Με την κίνηση αυτή ο Τούρκος Πρόεδρος «εργαλειοποίησε» τους μετανάστες σε βάρος της Ελλάδας ως αντίποινα¹³⁵.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι το στρατηγικό συμφέρον είναι η δημιουργία συνεργατικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Το 2021 οι συνθήκες συνέχισαν να είναι τεταμένες, με προκλητικές δηλώσεις και απειλές από την μεριά της Τουρκίας προς την Ελλάδα και με τους ηγέτες της Ε.Ε να υποστηρίζουν πως η Τουρκία πρέπει να απέχει από νέες προκλήσεις που παραβιάζουν το Διεθνές Δίκαιο και να γίνει προσπάθεια για αρμονική συνεργασία. Τον Ιούνιο του 2022 η Τουρκία επανήλθε με νέες προκλητικές δηλώσεις στις οποίες το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απάντησε με

---

¹³¹ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ο.π., 2020.

¹³² ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ο.π., 2020.

¹³³ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ο.π., 2020.

¹³⁴ CNN Greece, *Οι αντιδράσεις των κομμάτων στις απειλές της Τουρκίας για άνοιγμα των συνόρων*, 2020.

¹³⁵ CNN Greece, ο.π., 2020.

ανησυχία αλλά και αναμονή για σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου και αποκλιμάκωση των εντάσεων που η Τουρκία δημιουργεί¹³⁶.

2.3. Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα γίνει αναφορά στον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) – Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), το χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με την ανάλυση του παραπάνω μηχανισμού θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε την οικονομική σχέση της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και τους τρόπους με τους οποίους η Ευρώπη συμβάλει στον επιμερισμό του οικονομικού άχθους της ένταξης προκειμένου να μην επιβαρυνθούν οι πολίτες της υπό ένταξη χώρας.

Ο Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) αποτελεί το χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προενταξιακή διαδικασία στη δημοσιονομική περίοδο 2007-2013. Με το μέσο αυτό η Ε.Ε. υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις στις «χώρες της διεύρυνσης» με οικονομική και τεχνική βοήθεια. Ο ΜΠΒ τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2007 έτσι ώστε όλες οι προσπάθειες και τα μέσα που υπήρχαν έως τότε για την βοήθεια συγκεκριμένων χωρών να ενωθεί σε ένα¹³⁷. Τα κονδύλια του ΜΠΒ ενισχύουν τις ικανότητες των χωρών καθ' όλη τη διάρκεια της ενταξιακής διαδικασίας, με αποτέλεσμα προοδευτικές και θετικές εξελίξεις στην εκάστοτε χώρα. Για την περίοδο 2007-2013 (IPA) ο ΜΠΒ είχε προϋπολογισμό περίπου 11,5 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ για την περίοδο 2014-2020 (IPA II) ο προϋπολογισμός ήταν 12,8 δισεκατομμύρια ευρώ. Όσον αφορά στην περίοδο 2021-2027 (IPA III) ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 14,162 δισεκατομμύρια ευρώ¹³⁸. Οι χώρες διεύρυνσης που εντάσσονται στον μηχανισμό είναι η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Βόρεια Μακεδονία, το Κοσσυφοπέδιο, το Μαυροβούνιο, η Σερβία και η περιπτωσιολογική μας μελέτη η Τουρκία¹³⁹.

Τα προενταξιακά ταμεία της Ε.Ε. σκοπεύουν να στηρίξουν τόσο τις χώρες της διεύρυνσης όσο και την ίδια την Ε.Ε. Στόχος τους είναι να βοηθήσουν τους δικαιούχους

---

¹³⁶ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ο.π., 2020.

¹³⁷ European Commission, *European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations - Overview Instrument for Pre-accession Assistance*, 2022.

¹³⁸ European Commission, ο.π., 2022.

¹³⁹ European Commission, ο.π., 2022.

να πραγματοποιήσουν πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, προετοιμάζοντάς τους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ένταξη στην Ε.Ε. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να επιτρέψουν την ανάπτυξη προτύπων ίσων με αυτά που απολαμβάνουν οι πολίτες της Ε.Ε. Τα προενταξιακά ταμεία βοηθούν επίσης την ΕΕ να επιτύχει τους δικούς της στόχους όσον αφορά τη βιώσιμη οικονομική ανάκαμψη, τον ενεργειακό εφοδιασμό, τις μεταφορές, το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή κ.λ.π.¹⁴⁰.

Καθώς η Τουρκία είναι επισήμως υποψήφια για ένταξη ήδη από το 1999, η Ε.Ε. υποστηρίζει πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις στη χώρα με οικονομική και τεχνική βοήθεια μέσω του ΜΠΒ. Αυτά τα κονδύλια στοχεύουν στην ευθυγράμμιση της τουρκικής νομοθεσίας με τα πρότυπα της Ε.Ε. και στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων καθ' όλη τη διάρκεια της ενταξιακής διαδικασίας. Ο απώτερος στόχος των προενταξιακών ταμείων είναι η βελτίωση της ζωής των ατόμων, παρέχοντάς τους καλύτερες ευκαιρίες και διασφαλίζοντας ότι απολαμβάνουν πρότυπα ίσα με τους πολίτες της Ε.Ε.¹⁴¹.

Για τον πρώτο κύκλο (IPA) 2007-2013 διατέθηκαν στην Τουρκία 4.483,6 εκατομμύρια ευρώ για την διασυνοριακή συνεργασία, την περιφερειακή ανάπτυξη, την ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων, την αγροτική ανάπτυξη και την βοήθεια δημιουργίας θεσμών. Η οικονομική βοήθεια του ΜΠΒ για τον κύκλο IPA II (2014-2020) είχε τέσσερις συγκεκριμένους σκοπούς. Την υποστήριξη πολιτικών μεταρρυθμίσεων, την υποστήριξη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής ανάπτυξης, την ενίσχυση της χώρας προς ένταξη έτσι ώστε να μπορεί να εκπληρώσει τις μελλοντικές της υποχρεώσεις σαν μέλος της Ε.Ε. και την ενίσχυση της εδαφικής συνεργασίας¹⁴². Η Ε.Ε. είχε διαθέσει 4.453,9 εκατομμύρια ευρώ στην Τουρκία την περίοδο 2014-2020. Οι τομείς που δόθηκε προτεραιότητα ήταν το κράτος δικαίου, η δημοκρατία, τα θεμελιώδη δικαιώματα, το περιβάλλον, το κλίμα, οι μεταφορές, η ενέργεια, η ανταγωνιστικότητα, η εκπαίδευση, η καινοτομία και επιχειρηματικότητα, οι κοινωνικές πολιτικές, η γεωργία, η αγροτική ανάπτυξη και η περιφερειακή και εδαφική συνεργασία¹⁴³.

---

¹⁴⁰ European Commission, ο.π., 2022.

¹⁴¹ Delegation of the European Union to Turkiye, *Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)*, 2022.

¹⁴² Delegation of the European Union to Turkiye, ο.π., 2022.

¹⁴³ Delegation of the European Union to Turkiye, ο.π., 2022.

Όσον αφορά στον τομέα της εκπαίδευσης που αφορά η έρευνά μας, το ΜΠΒ υποστηρίζει την Τουρκία στις προσπάθειές της να αυξήσει την απασχόληση, την εκπαίδευση και τις κοινωνικές πολιτικές για αυτό και παρέχει το ποσό των 291,6 εκατομμυρίων ευρώ. Ο γενικός στόχος είναι να επενδύσει σε ανθρώπους και ιδρύματα προκειμένου να αναπτυχθεί μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς¹⁴⁴. Αυτό θα επιτευχθεί με την αντιμετώπιση των ελλείψεων στην απασχόληση και την αγορά εργασίας και την αποτελεσματικότητα των πολιτικών κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης, την προώθηση αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, την ενίσχυση του κοινωνικού διαλόγου και τη βελτίωση της ποιότητας και της πρόσβασης όλων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης¹⁴⁵.

Αυτό το πρόγραμμα αντιμετωπίζει τρεις από τους πέντε βασικούς στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Αυτοί είναι η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, η μείωση της εγκατάλειψης του σχολείου μέσω επενδύσεων στην εκπαίδευση και η μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτά τα μέτρα θα αντιμετωπίσουν επίσης ορισμένα από τα βασικά ζητήματα συμμόρφωσης με την Ε.Ε. όπως τα εργασιακά δικαιώματα, η καταπολέμηση των διακρίσεων στην εργασία και η επαγγελματική υγεία και ασφάλεια. Η προώθηση της ισότητας των φύλων, η τόνωση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι μεταξύ των δράσεων που υποστηρίζονται επίσης από αυτό το πρόγραμμα¹⁴⁶.

Η Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Τουρκία παρουσιάζει κάποια από τα αποτελέσματα της περιόδου¹⁴⁷. Πάνω από 26.000 γυναίκες συμμετείχαν στην αγορά εργασίας ενώ περισσότεροι από 17.000 νέοι συμμετείχαν σε προγράμματα κατάρτισης αυξάνοντας την απασχολησιμότητά τους. Περισσότερα από 7.500 κορίτσια είχαν πρόσβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και 35.000 άτομα με ειδικές ανάγκες κατευθύνθηκαν σε δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, έλαβαν καθοδήγηση, συμβουλευτική και επωφελήθηκαν από υπηρεσίες αποκατάστασης¹⁴⁸.

---

¹⁴⁴ Delegation of the European Union to Turkiye, *EU Support Changing Lives: Education, Employment and Social Policies*, 2022.

¹⁴⁵ Delegation of the European Union to Turkiye, ο.π., 2022.

¹⁴⁶ Delegation of the European Union to Turkiye, ο.π., 2022.

¹⁴⁷ Delegation of the European Union to Turkiye, ο.π., 2022.

¹⁴⁸ Delegation of the European Union to Turkiye, ο.π., 2022.

Επιπρόσθετα σημαντικό είναι να μελετήσουμε τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε και το ΜΠΒ. Όπως φαίνεται η Τουρκία είναι ο μεγαλύτερος δικαιούχος της στήριξης της Ε.Ε μεταξύ των χωρών που στοχεύουν να γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁴⁹. Ωστόσο, η Ε.Ε. δεν θέτει απλώς όρους αλλά παρέχει επίσης υποστήριξη καθώς οι χώρες προετοιμάζονται για την ένταξη. Η οικονομική βοήθεια της Ε.Ε. φέρνει τις υποψήφιες χώρες πιο κοντά στους κανόνες, τις πολιτικές και τα πρότυπα της Ένωσης και, ως εκ τούτου, παρέχει καλύτερη ποιότητα ζωής στους πολίτες τους¹⁵⁰. Τα προγράμματα τα οποία χρηματοδοτεί η Ε.Ε. είναι ποικίλα, βρίσκονται σε όλες τις πόλεις της Τουρκίας και διαφέρουν καθώς παρατηρείται μια πληθώρα περιεχομένου. Για παράδειγμα, στην πόλη της Σεβάστειας έχουν καταγραφεί 10 προγράμματα με περιεχόμενο που αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, την ενίσχυση της συμμετοχής των κοριστών στο σχολείο, αλλά και προγράμματα σχετικά με τεχνικά και μηχανολογικά συστήματα και επαγγέλματα. Στην περιοχή της Αττάλειας καταγράφονται 12 προγράμματα με περιεχόμενο για την κλιματική αλλαγή, τις ευάλωτες ομάδες κτλ. Στην περιοχή του Ικονίου έχουν καταγραφεί 19 προγράμματα με περιεχόμενο που αφορά την εκπαίδευση, την επιχειρηματικότητα, την μετανάστευση και την δικαιοσύνη¹⁵¹.

Όσον αφορά στα προγράμματα ΔΒΜ και επαγγελματικής κατάρτισης αυτά παρατηρούνται και καταγράφονται σε όλη την επικράτεια αφού θεωρούνται από τα πιο βασικά προγράμματα τα οποία μπορούν να δώσουν την δυνατότητα στους συμμετέχοντες να αποκτήσουν νέες γνώσεις και δεξιότητες που θα τους φανούν χρήσιμα στην επαγγελματική και προσωπική τους ζωή¹⁵². Το ΜΠΒ χρηματοδότησε μια σειρά από δράσεις, συμπεριλαμβανομένων ανταλλαγών, επισκέψεων και δραστηριοτήτων δικτύωσης. Τα έργα προορίζονταν για όλους όσους εμπλέκονται στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Από το 2007 έως το 2013, στο πλαίσιο του προγράμματος καταβλήθηκαν πάνω από 498 εκατομμύρια ευρώ σε επιχορηγήσεις, οι οποίες επέτρεψαν σε περισσότερα από 256.000 άτομα να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα¹⁵³.

---

¹⁴⁹ Delegation of the European Union to Türkiye, ο.π., 2022.

¹⁵⁰ Delegation of the European Union to Türkiye, *EU Funded Projects in Türkiye*, 2022.

¹⁵¹ Delegation of the European Union to Türkiye, ο.π., 2022.

¹⁵² Delegation of the European Union to Türkiye, *Lifelong Learning Programme*, 2022.

¹⁵³ Delegation of the European Union to Türkiye, ο.π., 2022.

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά και ολοκληρώνοντας το παρόν κεφάλαιο, η Τουρκία είναι μια χώρα που έχει δεχτεί πολλές μεταβολές στον πολιτικό τομέα τα τελευταία 100 χρόνια. Οι μεταβολές αυτές έκαναν την χώρα άλλοτε δυνατή στις προκλήσεις και άλλοτε – λόγω εξωτερικών και εσωτερικών παραγόντων -όπως τα πραξικοπήματα- ευάλωτη. Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι επίσης ένα πολυσυζητημένο ζήτημα το οποίο δεν ευνοείται κυρίως από την προκλητική στάση της χώρας η οποία αυξάνεται με την πάροδο των ετών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας βασικός πυλώνας για την εκπλήρωση των οικονομικών απαιτήσεων για την ενταξιακή πορεία της χώρας. Με τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας χορηγήθηκαν στην Τουρκία 4,483,6 εκατομμύρια ευρώ την περίοδο 2007-2013 και 4.453,9 εκατομμύρια ευρώ την περίοδο 2014-2022. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία μεγάλων και σημαντικών έργων υποδομής όπως και προγραμμάτων τα οποία αφορούν μια πληθώρα τομέων της χώρας και τα οποία είναι ικανά να ανταποκριθούν στα πρότυπα που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση για τις χώρες προς ένταξη. Η ΔΒΜ είναι επίσης ένας σημαντικός τομέας της εκπαίδευσης που χρηματοδοτείται και από την Ε.Ε και στοχεύει στην δημιουργία προγραμμάτων κατάρτισης ικανών να βελτιώσουν το κράτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο. ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1923 ΕΩΣ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ.

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα σημαντικότερα γεγονότα και μεταβολές που συνέβησαν στην εκπαίδευση από το 1923 έως και τις μέρες μας όπως επίσης και την στρατηγική που ακολουθεί το κράτος στον τομέα αυτόν. Πιο αναλυτικά θα επεξηγηθεί α) η γενική εκπαίδευση, β) η θρησκευτική εκπαίδευση, γ) η επαγγελματική εκπαίδευση και δ) η Δια Βίου Μάθηση και εκπαίδευση. Επίσης θα αναλυθεί ο προϋπολογισμός και το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Τουρκίας και πως αυτό κατανέμεται μεταξύ των Υπουργείων και κυρίως το ποσοστό που κατέχει το Υπουργείου Εθνικής Παιδείας.

Στον τομέα της εκπαίδευσης το κράτος ακολουθεί μια πιο συγκεντρωτική πολιτική με στόχο την οικοδόμηση μιας εθνικής ταυτότητας. Στις 3 Μαρτίου 1924 ψηφίζεται ο νόμος για την ενίσχυση της Παιδείας (Νόμος 430/1924), βάσει του οποίου όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα εφεξής υπάγονται στο τουρκικό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας. Ο νόμος αυτός ισχύει μέχρι και σήμερα, δεν παραβιάζεται και αναφέρει πως το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας καθιερώνεται ως ο μοναδικός φορέας για όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης¹⁵⁴. Το μάθημα της Ιστορίας αποτέλεσε προτεραιότητα συγκριτικά με τα υπόλοιπα μαθήματα, αφού με τα νέα εγχειρίδια τα οποία επρόκειτο να διδαχθούν, θα μπορούσε να προωθηθεί περισσότερο ο εθνικισμός. Τα σχολεία απέκτησαν αρκετό εκπαιδευτικό προσωπικό και ο Atatürk στην προσπάθειά του για εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης παρέμεινε ανοιχτός σε νέες γνώσεις και απόψεις από διαφόρους παιδαγωγούς της εποχής.

Από τον θάνατο του Kemal το 1938 και για τα επόμενα 12 χρόνια μέχρι το 1950 ξεκίνησε η περίοδος για την εκπαίδευση κατά την οποία πρωτοστάτησε ο υπουργός Εθνικής Παιδείας Hasan Ali Yücel, κατά την θητεία του οποίου έγιναν αρκετές αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα. Πιο συγκεκριμένα αυξήθηκε ο αριθμός των εκπαιδευτικών, μαθητών και σχολικών δομών και μειώθηκαν τα ποσοστά αναλφαβητισμού τα οποία μέχρι τότε ήταν σε υψηλό επίπεδο. Το 1928 αντικαθίσταται το ισλαμικό (αραβικό)

---

¹⁵⁴ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ Γεράσιμος, ο.π., 2009, σελ. 50-55.

αλφάβητο με το λατινικό. Το 1938 μόλις το 23,3% των αντρών και το 8,2% των γυναικών γνώριζαν να γράφουν και να διαβάζουν¹⁵⁵.

Σχετικά με την α) γενική εκπαίδευση μετά το 1982, επανέρχεται η υποχρεωτική διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δεκαπλασιάζεται ο προϋπολογισμός της Διεύθυνσης Θρησκευτικών Υποθέσεων για τον οποίο θα μιλήσουμε και παρακάτω. Ακόμη, το Εθνικό Τυπογραφείο τυπώνει πέντε εκατομμύρια αντίτυπα του ιερού Κορανίου ενώ αυξάνονται αισθητά και τα Τζαμιά. Η κυβέρνηση του Κόμματος Ευημερίας ενέκρινε επίσης την κατασκευή νέων Ιεροδιδασκαλείων την περίοδο 1996-1997¹⁵⁶.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας, η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για όλους τους πολίτες της Τουρκίας μέχρι το 18^ο έτος της ηλικίας τους. Παρέχεται δωρεάν στα δημόσια σχολεία. Μέχρι και το 2012 τα έτη υποχρεωτικής εκπαίδευσης ήταν έντεκα (11). Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση διαρκούσε 5 χρόνια και το γυμνάσιο και το λύκειο από 3 χρόνια. Ο πίνακας 3 μπορεί να μας δώσει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τα ποσοστά εγγραφής από το 2000 μέχρι και το 2013. Το 2002 μόνο το 5% των παιδιών παρακολουθούσε την προσχολική εκπαίδευση σε σύγκριση με το 90% της συμμετοχής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το 50% στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το 15% στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το ΚΔΑ αναγνωρίζοντας ότι η έλλειψη επαρκούς σχολικής φοίτησης δημιουργεί εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη της Τουρκίας προσπάθησε να βελτιώσει τα ποσοστά εγγραφής στις σχολικές μονάδες. Έθεσε λοιπόν σαν στόχο να φτάσει το 100% της εγγραφής των παιδιών στην προσχολική εκπαίδευση τη σχολική χρονιά 2009-2010 και ξεκίνησε την εφαρμογή του σχεδίου αυτού. Ως αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών η Τουρκία γνώρισε σημαντικές βελτιώσεις και το ποσοστό αυξήθηκε στο 39,7% μέχρι το 2012¹⁵⁷.

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι και το 1990 είχε πολύ χαμηλά ποσοστά συμμετοχής. Λόγω της κατάστασης αυτής οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν ήταν αρκετά πιεστικές καθώς διακρινόταν χαμηλά ποσοστά συμμετοχής κυρίως των γυναικών συγκριτικά με τη συμμετοχή των αντρών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (69,4% σε αντίθεση με 90,98%). Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000, μια σειρά

---

¹⁵⁵ HEPER Metin, SAYARI Sabri, *Political Leaders and Democracy in Turkey*, Lexington Books, 2002, σελ. 217-236.

¹⁵⁶ SHANKLAND David, ο.π., 2003, σελ. 187.

¹⁵⁷ CELIK Zafer, GUR Bekir, *Turkey's Education Policy During the AK Party Era (2002-2013)*, Insight Turkey, 2013, σελ. 152.

πρωτοβουλιών της κυβέρνησης και της κοινωνίας των πολιτών προσπάθησαν να προωθήσουν τη σχολική εκπαίδευση των γυναικών. Το 2003 ξεκίνησαν δύο προγράμματα που στόχο είχαν να βοηθήσουν τις οικογένειες και κυρίως τα κορίτσια να μην εγκαταλείπουν το σχολείο δίνοντάς τους όλα τα απαραίτητα μέσα, υλικά και χρήματα για την προσέλευσή τους στο σχολείο. Το πρώτο πρόγραμμα ονομάζεται «Haydi Kizlar Okula»¹⁵⁸ με στόχο την αύξηση του ποσοστού των κοριτσιών – ηλικίας 6-14 ετών - που παρακολουθούν το σχολείο, και το δεύτερο πρόγραμμα ονομάζεται «Baba Beni Okula Gender»¹⁵⁹.

Πίνακας 3. Οι εγγραφές στις σχολικές βαθμίδες του τουρκικού κράτους την περίοδο 2000-2012.

Table 1. School Enrollment in Turkey, 2000-2012 (%)

Year	Pre-school Education (36-72 months)			Primary Education			Secondary Education			Higher Education		
	Total	Male	Female	Total	Male	Female	Total	Male	Female	Total	Male	Female
2000/01	5,38	5,57	5,19	95,28	99,58	90,79	43,95	48,49	39,18	12,27	13,12	11,38
2001/02				92,40	96,20	88,45	48,11	53,01	42,97	12,98	13,75	12,17
2002/03				90,98	94,49	87,34	50,57	55,72	45,16	14,65	15,43	13,53
2003/04	8,34			90,21	93,41	86,89	53,37	58,01	48,50	15,31	16,62	13,93
2004/05	10,31			89,66	92,58	86,63	54,87	59,05	50,51	16,60	18,03	15,10
2005/06	13,41			89,77	92,29	87,16	56,63	61,13	51,95	18,85	20,22	17,41
2006/07	16,03			90,13	92,25	87,93	56,51	60,71	52,16	20,14	21,56	18,66
2007/08	17,71	18,10	17,29	97,37	98,53	96,14	58,56	61,17	55,61	21,06	22,37	19,69
2008/09	20,61	21,11	20,08	96,49	96,99	95,97	58,52	60,63	56,30	27,69	29,40	25,92
2009/10	26,92	27,34	26,48	98,17	98,47	97,84	64,95	67,55	62,21	30,42	31,24	29,55
2010/11	29,85	30,25	29,43	98,41	98,59	98,22	66,07	68,17	63,86	33,06	33,44	32,65
2011/12	30,87	31,23	30,49	98,67	98,77	98,56	67,37	68,53	66,14	35,51	35,59	35,42
2012/13	39,72	41,03	38,33	98,80	98,88	98,71	70,06	70,77	69,31	38,50	38,40	38,61

Source: MEB, 2013 and TÜİK, 2013.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, , 2013.

Μέχρι το 2012, το 98,86 τοις εκατό των παιδιών απέκτησαν πρόσβαση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων ουσιαστικά εξαλείφθηκε¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Milli Egitim Bakanligi, *Hayidi Kizlar Okula*, Unicef.

¹⁵⁹ Baba Beni Okula Gonder

¹⁶⁰ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 153.

Όσον αφορά στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2000 περίπου το 50% των μαθητών στην Τουρκία εγγράφηκαν σε ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το Αναπτυξιακό σχέδιο 2001-2005 είχε σαν στόχο να αυξήσει τα επίπεδα εγγραφών στο 75% μέχρι το 2005. Παρόλο που έχουν σημειωθεί σημαντικές βελτιώσεις τα τελευταία δέκα χρόνια όσον αφορά τις εγγραφές στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένες φυλετικές και γεωγραφικές διαφορές. Ενώ τα ποσοστά εγγραφής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για τα αγόρια και τα κορίτσια διέφεραν κατά σχεδόν 10 τοις εκατό (55,72 τοις εκατό έως 45,16 τοις εκατό αντίστοιχα), η διαφορά μειώθηκε σε μόλις 1 τοις εκατό μέχρι το 2012 (70,77 τοις εκατό σε 69,31 τοις εκατό αντίστοιχα). Παρατηρείται ωστόσο μεγάλη διαφοροποίηση όσον αφορά τις επαρχίες. Ενώ οι ανεπτυγμένες περιφέρειες είχαν υψηλά ποσοστά εγγραφών οι μικρότερες περιφέρειες παρέμεναν σταθερά κάτω από τον μέσο όρο¹⁶¹.

Όσον αφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η ραγδαία αύξηση των ποσοστών εγγραφής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στη συνέχεια η ζήτηση για τριτοβάθμια εκπαίδευση είχε θέσει το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υπό τεράστια πίεση. Το 2002, μόνο το ένα τρίτο των 1,8 εκατομμυρίων υποψηφίων μπόρεσαν να εξασφαλίσουν την είσοδο τους στα πανεπιστήμια. Το 2006 ήταν μια σημαντική χρονιά στην ιστορία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Τουρκία. Ενώ δεν ιδρύθηκαν νέα δημόσια πανεπιστήμια μεταξύ 1994 και 2006, συνολικά 21 ιδιωτικά πανεπιστήμια ιδρύθηκαν την χρονική περίοδο αυτή. Υπό αυτές τις εξελίξεις, τα επίπεδα εγγραφής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκαν από 14,65 τοις εκατό το 2002 σε 38,50 τοις εκατό το 2013. Με άλλα λόγια, ο αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε 2,6 φορές τα τελευταία δέκα χρόνια¹⁶². Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας καθορίζει αυστηρά όλα τα προγράμματα σπουδών, εγκρίνει τα σχολικά εγχειρίδια και αποστέλλει όλα τα σχολικά βιβλία σε ιδρύματα σε όλη τη χώρα. Επίσης προσδιορίζει πόσες εξετάσεις πρέπει να δώσουν οι μαθητές σε κάθε μάθημα, πόσες ερωτήσεις πρέπει να περιλαμβάνει κάθε εξέταση και ποιες συγκεκριμένες θεματικές πρέπει να αφορούν¹⁶³.

Ο πίνακας 4 παρουσιάζει τα στοιχεία σχετικά με τις εγγραφές στις σχολικές βαθμίδες του Τούρκικου κράτους την περίοδο 2014-2020. Στην προσχολική

¹⁶¹ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 154.

¹⁶² CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 155.

¹⁶³ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 160.

εκπαίδευση φαίνεται μια ανοδική πορεία την τελευταία δεκαετία. Το 2018 το ποσοστό των εγγραφών ήταν στο 36,5%, το 2019 ήταν στο 38% και το 2020 στο 39,75% αποδεικνύοντας έτσι άνοδο στις εγγραφές στην βαθμίδα της προσχολικής αγωγής, ένα σημαντικό στοιχείο λόγω της προσπάθειας που γίνεται όλα τα χρόνια για καθιέρωση της προσχολικής αγωγής στο Τούρκικο κράτος. Στον τομέα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης φαίνεται πως από το 2014 μέχρι το 2020 τα ποσοστά εγγραφών κυμαίνονται σε αρκετά υψηλά επίπεδα από 92% έως 107% με περισσότερες εγγραφές την περίοδο 2014-2015. Το 2020 το ποσοστό εγγραφών φτάνει στο 96,54%. Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εμφανίζονται επίσης αρκετά υψηλά ποσοστά στην εγγραφή των μαθητών στις σχολικές μονάδες την περίοδο 2014 – 2020. Τα ποσοστά είναι αρκετά υψηλότερα από τα στοιχεία που είχαμε την περίοδο 2000 – 2012. Μόνο το 2020 οι εγγραφές έφτασαν το 104%. Τέλος και όσον αφορά στη τριτοβάθμια εκπαίδευση την ίδια περίοδο, παρατηρούνται επίσης υψηλά ποσοστά αφού το 2020 το ποσοστό εγγραφών έφτασε το 117% σημειώνοντας τη μεγαλύτερη άνοδο συγκριτικά με το 2014 που τα ποσοστά ήταν στο 75%.

Πίνακας 4. Οι εγγραφές στις σχολικές βαθμίδες του τουρκικού κράτους την περίοδο 2014-2020.

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2023.

Η βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης ήταν ένας από τους βασικούς στόχους των κυβερνήσεων του ΚΔΑ. Για το σκοπό αυτό, η κυβέρνηση έκανε σημαντικές επενδύσεις σε εκπαιδευτικές υποδομές και βελτίωσε σημαντικά την τεχνολογική υποδομή των αιθουσών διδασκαλίας. Την τελευταία δεκαετία, η κυβέρνηση προέβη στην εγκατάσταση σχεδόν ενός εκατομμυρίου υπολογιστών στις τάξεις και ξεκίνησε το «Fatih Project» (Σχέδιο Fatih) το 2011 για να βελτιώσει την τεχνολογική υποδομή των τάξεων και να παράσχει σε όλους τους μαθητές υπολογιστές και tablet. Επιπλέον την περίοδο 2004-2005 το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας αναβάθμισε το πρόγραμμα σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τη μεθοδολογία διδασκαλίας σύμφωνα με μια προσέγγιση προσανατολισμένη στους μαθητές¹⁶⁴.

Το Συμβούλιο Ανώτατης Εκπαίδευσης (YÖK), είναι αρμόδιο για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έχει εξουσίες και ως εκ τούτου ασκεί πίεση στα πανεπιστήμια και περιορίζει την ανεξαρτησία τους¹⁶⁵.

Όπως και σε πολλά άλλα κράτη έτσι και στην Τουρκία εκτός της δημόσιας εκπαίδευσης υπάρχει και η ιδιωτική εκπαίδευση. Τα ιδιωτικά κέντρα που υπάρχουν μπορούν να λειτουργήσουν μόνο με την ειδική άδεια και έγκριση του Υπουργείου. Τα περισσότερα ιδιωτικά σχολεία είναι ξενόγλωσσα έχοντας ως γλώσσα διδασκαλίας την αγγλική, γαλλική ή γερμανική και στοχεύουν στην ανάπτυξη του τουρισμού και του διεθνούς εμπορίου¹⁶⁶.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του ΚΔΑ, το εκπαιδευτικό σύστημα γνώρισε σημαντικές βελτιώσεις στη χρηματοδότηση όπως μπορούμε να δούμε και στον πίνακα 5. Η χρηματοδότηση για την εκπαίδευση έχει αυξηθεί στο 3,99 τοις εκατό του συνολικού ΑΕΠ της Τουρκίας το 2013 σε σύγκριση με το 2,84 τοις εκατό όταν το ΚΔΑ βρέθηκε στην εξουσία το 2002¹⁶⁷. Ένα άλλο βασικό ζήτημα για την κατανόηση της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης στην Τουρκία αφορά τα ιδιωτικά σχολεία. Η εκπαίδευση στη χώρα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη δημόσια χρηματοδότηση με μόνο ένα μικρό ποσοστό όλων των μαθητών να φοιτούν σε ιδιωτικά ιδρύματα. Σύμφωνα με στοιχεία του 2002, μόνο το 1,5 τοις εκατό όλων των μαθητών δημοτικού,

---

¹⁶⁴ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 156-157.

¹⁶⁵ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 161.

¹⁶⁶ T.C. Milli Egitim Bakanligi, ο.π., 2005.

¹⁶⁷ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 164.

το 1,8 τοις εκατό των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και το 1,6 τοις εκατό όλων των μαθητών φοιτούσαν σε ιδιωτικά ιδρύματα. Η κυβέρνηση του Κόμματος ΚΔΑ κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για να αυξήσει το μερίδιο των ιδιωτικών ιδρυμάτων στο ευρύτερο εκπαιδευτικό σύστημα. Σε επόμενο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στους πιο πρόσφατους προϋπολογισμούς (2013-2022).

Πίνακας 5. Ο προϋπολογισμός της Τουρκίας για την εκπαίδευση την περίοδο 2000-2013 (επί τοις εκατό του ΑΕΠ).

Table 2. Education Budget to GDP Ratio, 2002-2013 (%)

Year	Ministry of National Education Budget to GDP Ratio	Higher Education Council and University Budgets to GDP Ratio	Total Education Budget to GDP Ratio
2002	2.13	0.71	2.84
2003	2.24	0.75	2.99
2004	2.21	0.79	3.00
2005	2.29	0.81	3.10
2006	2.18	0.78	2.96
2007	2.53	0.78	3.31
2008	2.41	0.77	3.18
2009	2.88	0.97	3.85
2010	2.57	0.84	3.41
2011	2.63	0.93	3.56
2012	2.73	0.91	3.64
2013	3.02	0.97	3.99

Source: Ministry of National Education, 2013.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, 2013.

Στις 11 Απριλίου 2012 ψηφίζεται ο νόμος 6287 σύμφωνα με τον οποίο αλλάζουν τα υποχρεωτικά έτη εκπαίδευσης και από 11 γίνονται 12 και χωρίζονται πλέον σε 4 χρόνια η πρωτοβάθμια, 4 χρόνια το γυμνάσιο και 4 χρόνια το λύκειο¹⁶⁸. Το νέο σύστημα αυτό ονομάστηκε «4+4+4 Εκπαιδευτικό σύστημα» (4+4+4 Education System) και είχε τόσο θετικά όσο και αρνητικά στοιχεία¹⁶⁹. Το άμεσο αποτέλεσμα ήταν ο διαχωρισμός της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε δύο τετραετή στάδια. Ακόμη επανάφερε ορισμένες μεταρρυθμίσεις όπως το άνοιγμα θρησκευτικών επαγγελματικών σχολείων¹⁷⁰ και το άνοιγμα σχολείων με διαφορετικό πρόγραμμα εκπαίδευσης ενώ επίσης προστέθηκαν μαθήματα επιλογής. Όπως όλες οι αλλαγές που συνέβησαν όμως

¹⁶⁸ KASA Basak, ERSOZ Yasemin, *Pros and Cons: Compulsory 12-year education reform in Turkey*, 2016.

¹⁶⁹ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 168.

¹⁷⁰ CELIK Zafer, GUR Bekir, ο.π., 2013, σελ. 169.

έτσι και αυτή προκάλεσε διαμάχες. Οι κύριοι λόγοι ήταν πως δόθηκε έμφαση σε συγκεκριμένα μαθήματα επιλογής τα οποία προωθούσαν κυρίως θρησκευτικά θέματα. Ορισμένοι επίσης ανέφεραν πως η τετραετή πλέον εκπαίδευση δεν συνάδει με τις αναπτυξιακές ανάγκες των μαθητών και πως δεν έγινε καμία πιλοτική εφαρμογή πριν την οριστική απόφαση των μέτρων¹⁷¹. Επίσης, υποστήριξαν ότι το νέο πρόγραμμα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αντιπροσώπευε μια επιβλαβή πρακτική από παιδαγωγική άποψη και υποστήριξαν ότι το σχέδιο έρχεται σε αντίθεση με επιτυχείς πρακτικές σε ολόκληρο τον κόσμο.

Σύμφωνα με τον Λίτσα Σπύρο, «η Τουρκία χρησιμοποιεί την εκπαιδευτική διαδικασία για την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας και την υπεράσπιση της ακεραιότητας του Κράτους έτσι όπως έχει διαμορφωθεί. Από την αρχή της διαμόρφωσης του κράτους το 1925 έως και το 1945 η βασική επιδίωξη ήταν ο εκσυγχρονισμός και η εξέλιξη του κράτους με κάθε τρόπο»¹⁷².

Σύμφωνα με την κυρία Ρεπούση η εθνική ταυτότητα θεωρείται πως δημιουργεί προβλήματα μεταξύ των πολιτών διαφορετικών εθνικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών ομάδων, καθώς με αυτόν τον τρόπο συνεχίζει να διαγωνίζεται ανά τα χρόνια, σύμφωνα πάντα με την ίδια, είναι μια αναχρονιστική ιδέα που δεν έχει σαν στόχο την εξέλιξη του κράτους και των πολιτών¹⁷³. Πρόκειται για κράτη με αυταρχικά καθεστώτα και εθνικά ανομοιογενή πληθυσμό στον οποίο η εθνοτική ομάδα που δεσπόζει επιχειρεί να διατηρήσει και την εξουσία σε βάρος των υπολοίπων. Ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους για την διάδοση των ιδεών στις εθνικές κοινωνίες είναι το εκπαιδευτικό και σχολικό σύστημα το οποίο δεν μεταδίδει μόνο γνώσεις αλλά διαμορφώνει τα άτομα και τα προετοιμάζει για την ένταξή τους στην κοινωνία¹⁷⁴. Η διαφορά με την κλασική εκπαίδευση είναι πως η εθνική διαπαιδαγώγηση όπως ονομάζεται, έχει ως στόχο να πειθαρχήσει τους εκπαιδευόμενους κάθε ηλικίας και σχολικής βαθμίδας και να τους εντάξει στην πολιτισμική ομοιογένεια και την κοινωνική τάξη¹⁷⁵. Τα μαθήματα που διδάσκονται, ειδικά αυτά της γεωγραφίας, της

---

¹⁷¹ KASA Basak, ERSOZ Yasemin, ο.π., 2016.

¹⁷² ΛΙΤΣΑΣ Σπύρος, *Η σύγχρονη Τουρκική πραγματικότητα και ο ρόλος του στρατού στις δομές εξουσίας του κράτους: Από τη θεσμική κατοχύρωση στη συνειδησιακή ταύτιση*, Αθήνα, *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)*, 2007, σελ.15-17.

¹⁷³ ΡΕΠΟΥΣΗ Μαρία, *Μαθήματα Ιστορίας*, Αθήνα, Καστανιώτης, 2004, σελ. 130-135.

¹⁷⁴ ΑΒΔΕΛΑ Έφη, *Ιστορία και Σχολείο*, Αθήνα, Νήσος, σελ. 1998, σελ. 30-40.

¹⁷⁵ ΑΔΑΜΟΥ Μαρία, *Το εκπαιδευτικό σύστημα στην υπηρεσία του Εθνικού κράτους*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2002, σελ. 150-160.

γλώσσας και της ιστορίας, επιχειρούν να αποδείξουν την μοναδικότητα του Έθνους, τις ιστορικές μνήμες αλλά και την εδαφική οριοθέτηση του κράτους¹⁷⁶. Για τον λόγο αυτόν διδάσκονται με έντονο εθνοκεντρικό χαρακτήρα. Αν η διδασκαλία πραγματοποιηθεί με διαφορετικό τρόπο θεωρείται πως δεν μπορεί να προσφέρει ορθά στο Έθνος. Η ηγεσία του εκπαιδευτικού συστήματος θεωρεί πως μόνο με τις αναπαραστάσεις οι μαθητές θα είναι σε θέση να αξιολογήσουν και να αντιληφθούν την αξία του κράτους τους¹⁷⁷. Ειδικά το μάθημα της ιστορίας έχει χρησιμοποιηθεί πολλές φορές ως μέσο εξυπηρέτησης των στόχων της πολιτικής εξουσίας¹⁷⁸.

Σχετικά με την β) θρησκευτική εκπαίδευση στην Τουρκία είναι σημαντικό να αναλύσουμε τα θρησκευτικά ιδρύματα Imam Hatip (IH). Πρόκειται για Λύκεια Ιεροκηρύκων και Ιεροδιδασκάλων τα οποία λειτουργούν από το 1965. Είναι δημόσια σχολεία που έχουν ιδρυθεί από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, υπάγονται στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και παρέχουν τόσο επαγγελματική κατάρτιση όσο και προετοιμασία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση¹⁷⁹. Σύμφωνα με στοιχεία του 2018 στην Τουρκία υπάρχουν στο σύνολο 5207 ιεροκηρύκων και ιεροδιδασκάλων σχολεία εκ των οποίων τα 3601 είναι σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που αφορούν και τα δύο φύλα, τα 454 αφορούν την φοίτηση μόνο για κορίτσια και τα 1152 αφορούν την φοίτηση μόνο για αγόρια¹⁸⁰.

Πρόκειται για σχολεία τα οποία έχουν σαν στόχο να διδάξουν στους μαθητές την αίσθηση του καθήκοντος και της υπευθυνότητας απέναντι στο τουρκικό κράτος όπως επίσης τον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι αργότερα θα μπορέσουν να διαδώσουν το Ισλάμ σε ολόκληρο τον κόσμο. Τα Imam Hatip διέφεραν τόσο στο εκπαιδευτικό υλικό όσο και στον τρόπο διδασκαλίας από τα σχολεία γενικής μόρφωσης και τα οποία προωθούσαν ένα πιο εκσυγχρονιστικό μοντέλο¹⁸¹.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των σχολείων αυτών είναι πως: ιδρύονται από το ίδιο το κράτος, η θρησκευτική αγωγή που διδάσκεται τελεί υπό τον έλεγχο του κράτους, τα σχολεία είναι ανοιχτά σε συνεισφορές ΜΚΟ και ακαδημαϊκών, λειτουργούν ως συνδεδετικός κρίκος ανάμεσα στον λαό και το κράτος, αποτελούν μέρος

---

¹⁷⁶ ΑΒΔΕΛΑ Έφη, ο.π., σελ. 50-55.

¹⁷⁷ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ Αλέξης, *Η Ελλάδα και ο Εξ Ανατολών Κίνδυνος*, Αθήνα, Πόλις, 2005, σελ. 40-45.

¹⁷⁸ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ Αλέξης, ο.π., 2005, σελ. 50-60.

¹⁷⁹ TANRIKULU Faik, *Imam Hatip Schools, Religious Teaching in Turkish Educational System*, Fatih – İstanbul, 2019, σελ. 9-10.

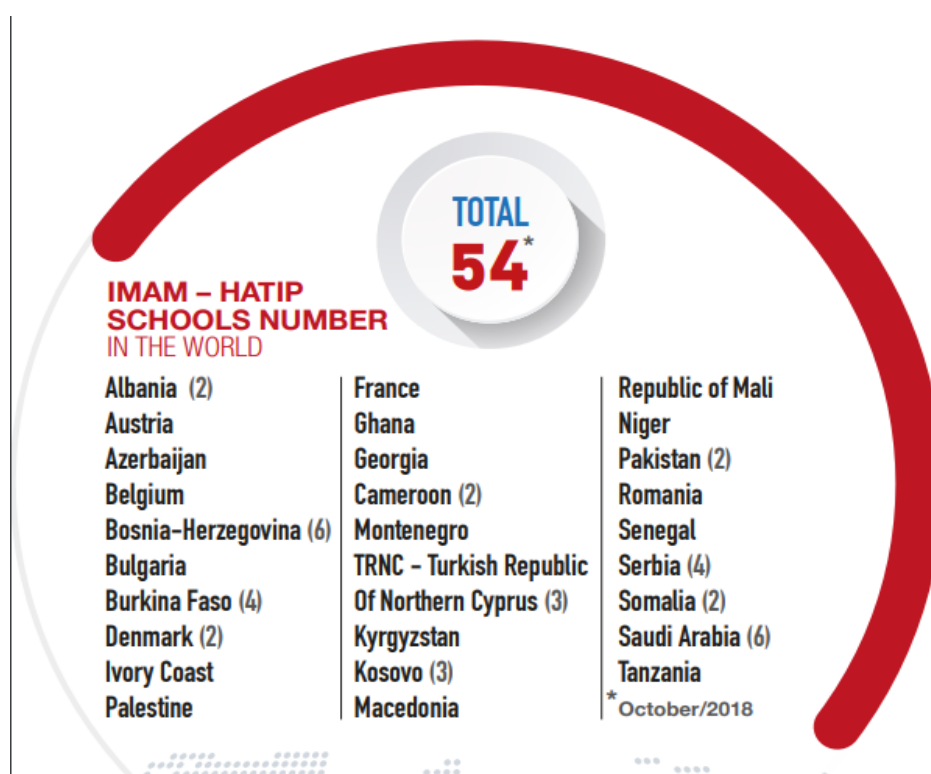
¹⁸⁰ TANRIKULU Faik, ο.π., 2019, σελ. 11.

¹⁸¹ TANRIKULU Faik, ο.π., 2019, σελ. 12-14.

του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας, το διοικητικό και εκπαιδευτικό προσωπικό είναι απόφοιτοι ΑΕΙ, έχουν συγκεκριμένη σχολική κουλτούρα και τέλος τα μαθήματα επιστήμης και πολιτισμού διδάσκονται μαζί με τα ισλαμικά δόγματα μέσω σύγχρονων μεθόδων¹⁸².

Τέλος σημαντική παρατήρηση όσον αφορά στα Imam Hatip είναι η παρουσία σχολείων σε 54 χώρες του κόσμου όπως μας δείχνει ο πίνακας 6. Παρατηρείται η παρουσία σχολείων- εκτός από τις χώρες της Μέσης Ανατολής- και σε Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Αυστρία, η Δανία, η Γαλλία, Ρουμανία κ.ο.κ. στοιχείο το οποίο δείχνει την επιρροή των σχολείων αυτών και εκτός της Τουρκίας¹⁸³.

Πίνακας 6. Ο αριθμός των Imam Hatip σε 54 χώρες του κόσμου.

Πηγή: ÖNDER Imam-Hatip School Graduates and Members, Faik Tanrikulu & Muhammed Ali Uçar, 2018.

Σημαντική είναι και η παρουσία της Διεύθυνσης Θρησκευτικών Υποθέσεων (Diyanet İşleri Başkanlığı) στην εκπαιδευτική διαδικασία της Τουρκίας λόγω του υψηλού προϋπολογισμού της ο οποίος θα αναφερθεί σε παρακάτω κεφάλαιο.

¹⁸² TANRIKULU Faik, ο.π., 2019, σελ. 20.

¹⁸³ TANRIKULU Faik, ο.π., 2019, σελ. 23.

Πρόκειται για έναν επίσημο κρατικό θεσμό που ιδρύθηκε το 1924 από τον Kemal Atatürk για να εκτελέσει διοικητικά καθήκοντα και υποθέσεις που σχετίζονται με την πίστη και την λατρεία της θρησκείας του Ισλάμ. Παρέχει κορανική εκπαίδευση για τα παιδιά και εκπαιδεύει τους Ιμάμηδες της Τουρκίας¹⁸⁴.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία της χώρας συγκαταλέγεται και ο τομέας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με επαγγελματικά σχολεία (Vocational Education - Meslekî eğitimi)¹⁸⁵. Η επαγγελματική εκπαίδευση απευθύνεται σε μαθητές οι οποίοι εκπαιδεύονται πάνω σε διάφορες τέχνες οι οποίες θα τους βοηθήσουν στην αγορά εργασίας. Τα παραπάνω σχολεία παρέχουν δεξιότητες και εκπαιδεύουν τους μαθητές σε περισσότερο χειρωνακτικά επαγγέλματα όπως είναι το εμπόριο και τα τεχνικά επαγγέλματα¹⁸⁶.

Η επόμενη κατηγορία που αναλύουμε και στην παρούσα διπλωματική εργασία και υπάγεται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της χώρας είναι η Δια Βίου Μάθηση, εκπαίδευση και κατάρτιση (Life – Long Learning - Hayat boyu Öğrenme)¹⁸⁷. Η ΔΒΜ απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές βαθμίδες και είναι σε θέση να δώσει εφόδια και δεξιότητες στους συμμετέχοντες για προσωπική και επαγγελματική ανέλιξη. Αναφέρεται στην εκπαίδευση του ατόμου μετά το τέλος του σχολείου και της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είτε ακόμα και ατόμων που δεν είχαν την δυνατότητα να ολοκληρώσουν την τυπική εκπαίδευση με σκοπό την απόκτηση δεξιοτήτων που θα μπορέσουν να τους βοηθήσουν να ενταχθούν ευκολότερα στην κοινωνία¹⁸⁸.

Σε ό,τι αφορά την ενίσχυση της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης, το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο (Board of Education) άρχισε να υλοποιεί προγράμματα ένταξης όλων των πολιτών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Βασικό μέλημα ήταν η συμμετοχή μεγαλύτερου ποσοστού κοριτσιών στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς μέχρι τότε τα ποσοστά ήταν αρκετά χαμηλά¹⁸⁹. Επιπλέον όσον αφορά στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση τα τουρκικά πανεπιστήμια θα πρέπει να διασφαλίσουν ένα

---

¹⁸⁴ T.C. Cumhurbaşkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı*, 2013.

¹⁸⁵ European Committee of the Regions, *Turkey – Vocational Education*, 2010.

¹⁸⁶ European Committee of the Regions, *ο.π.*, 2010.

¹⁸⁷ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, *Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü* (Γενική διεύθυνση Δια Βίου Μάθησης), 2022

¹⁸⁸ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, *ο.π.*, 2022.

¹⁸⁹ EUROPEAN COMMISSION, *ο.π.*, 2005, σελ. 116-117.

πλαίσιο μέσα από το οποίο θα προκύψουν πραγματικές αλλαγές και θα τεθούν προτεραιότητες με βάση τις σύγχρονες ανάγκες¹⁹⁰.

Ενώ υπάρχουν ενδείξεις ότι σημειώνεται πρόοδος σε διάφορους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, είναι δύσκολο να αποκτηθεί μια γενική εικόνα της ανάπτυξης και της έκτασης της συμμετοχής στη δια βίου μάθηση. Τα θεμέλια για μια τέτοια συμμετοχή θα πρέπει να τεθούν με την ανάπτυξη μιας συνολικής στρατηγικής δια βίου μάθησης που ενσωματώνει τις αρχές της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητας σε μια προσέγγιση με επίκεντρο τον συμμετέχοντα¹⁹¹.

Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω φαίνεται πως το εκπαιδευτικό σύστημα στην Τουρκία έχει άμεση σχέση με το πολιτικό καθεστώς. Όπως θα δούμε και παρακάτω, σημαντικό στοιχείο τόσο για την εκπαίδευση όσο και για ένα κράτος ολικά είναι ο προϋπολογισμός και το μερίδιο που κατανέμεται σε κάθε Υπουργείο. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας είναι υπεύθυνο για την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος και την επίλυση των προβλημάτων στον εκπαιδευτικό τομέα. Οι μεταρρυθμίσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη στην εκπαίδευση και την κατάρτιση συνάδουν σε γενικές γραμμές με τους κοινούς ευρωπαϊκούς στόχους και προτεραιότητες. Για να πετύχει την πλήρη ευθυγράμμιση, η Τουρκία θα πρέπει να ενστερνιστεί πλήρως τις πολιτικές της Ε.Ε. για την προστασία της πολιτιστικής πολυμορφίας και της εκπαίδευσης.

3.1. Ο ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ. Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η σχέση μεταξύ οικονομικών πόρων και χρηματοδότησης του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας από το 1960 έως και το 2022, με έμφαση στην περίοδο 2002 – 2022. Θα παρουσιαστούν τα ποσοστά ΑΕΠ και η κατανομή του προϋπολογισμού και των δαπανών μεταξύ των Υπουργείων και κυρίως της κατάστασης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας. Επίσης θα δοθεί έμφαση στον προϋπολογισμό της ΔΒΜ όπως αυτός ορίζεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και το Τούρκικο κράτος. Είναι σημαντικό να γίνει αναφορά στην οικονομική κατάσταση καθώς με την σύγκριση αυτή θα μπορέσουμε να αναλύσουμε το πώς όλα τα παραπάνω στοιχεία τα οποία παραθέσαμε σχετικά με το πολιτικό και εκπαιδευτικό σύστημα

¹⁹⁰ EUROPEAN COMMISSION, *ο.π.*, 2005, σελ. 118.

¹⁹¹ ACEMOGLU Daron, *ο.π.*, 2005.

επηρεάζουν και επηρεάζονται από το ΑΕΠ αλλά και ποιο είναι το ποσοστό το οποίο καταλήγει στην εκπαίδευση.

Οι πίνακες 7 και 8 μας δίνουν σημαντικά στοιχεία για το ΑΕΠ της Τουρκίας από το 2000 έως το 2022. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να δούμε και να συγκρίνουμε τις μεταβολές σε βάθος δεκαετιών¹⁹². Το 2000 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) ανέρχόταν σε 274,3 δισεκατομμύρια δολάρια. Μέσα σε 10 χρόνια και μέχρι το 2010 σχεδόν τριπλασιάστηκε αφού έφτασε τα 777 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 2013 σημείωσε την μεγαλύτερη αύξηση με 957,8 δισεκατομμύρια δολάρια. Από το 2014 και μετά ξεκινάει μια σχετική πτώση. Το 2015 έφτασε τα 864 δισεκατομμύρια δολάρια και το 2019 τα 759,9 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 2021 παρατηρείται εκ νέου αύξηση στα 819 δισεκατομμύρια δολάρια¹⁹³. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας η αξία του ΑΕΠ της Τουρκίας αντιπροσωπεύει το 0,37 τοις εκατό της παγκόσμιας οικονομίας. Η τουρκική οικονομία σημείωσε άνοδο 3,5% σε ετήσια βάση το τέταρτο τρίμηνο του 2022, μετά από μια ανοδικά αναθεωρημένη ανάπτυξη 4% την προηγούμενη περίοδο και πάνω από τις προβλέψεις της αγοράς για άνοδο 3% . Παράλληλα, οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 3,3% (έναντι 12,4%) και οι εισαγωγές υποχώρησαν στο 10,2% (έναντι 11,9%)¹⁹⁴. Για το 2023, η Παγκόσμια Τράπεζα δήλωσε πρόσφατα ότι οι δύο πολύ μεγάλοι σεισμοί της 6ης Φεβρουαρίου προκάλεσαν κατ' εκτίμηση 34,2 δισεκατομμύρια δολάρια σε άμεσες φυσικές ζημιές, που ισοδυναμούν με 4% του ΑΕΠ της χώρας το 2021¹⁹⁵. Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα το οποίο προκλήθηκε το 2018 ήταν η κρίση του τούρκικου νομίσματος. Χαρακτηρίζεται από την πτώση της αξίας της νέας τουρκικής λίρας (TRY), τον υψηλό πληθωρισμό, την αύξηση του κόστους δανεισμού και την αντίστοιχη αύξηση των δανείων. Οι συνέπειες αυτής της κρίσης είναι εμφανείς μέχρι και σήμερα¹⁹⁶. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού από τον Ιούνιο του 2021 έως τον Ιούνιο του 2022 αναφέρεται ότι έφτασε το 78,6%, με τις τιμές των τροφίμων να διπλασιάζονται και το κόστος μεταφοράς να αυξάνεται κατά 123%. Από την αρχή του έτους, η τουρκική λίρα έχει χάσει το 20% της αξίας της έναντι του δολαρίου ΗΠΑ¹⁹⁷. Η κρίση αυτή έχει επιφέρει διεθνείς συνέπειες αφού οι διεθνείς

---

¹⁹² World Bank, *GDP growth (annual %) - Turkiye*, 2022.

¹⁹³ World Bank, ο.π, 2022.

¹⁹⁴ World Bank, ο.π, 2022.

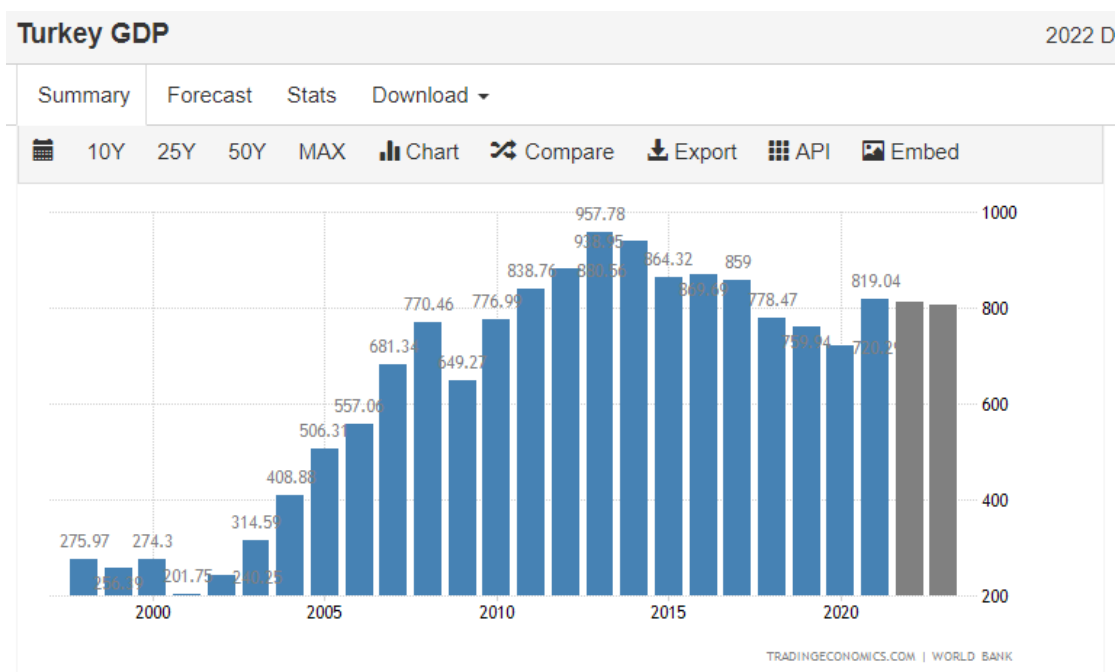
¹⁹⁵ World Bank, ο.π, 2022.

¹⁹⁶ BRIEN Matt, "Turkey's economy looks like it's headed for a big crash". The Washington post, 2018.

¹⁹⁷ COOBAN Anna, «Inflation soars to nearly 80% in Turkey as food prices double», CNN, 2022

τράπεζες είχαν ανεξόφλητα δάνεια 224 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε Τούρκους δανειολήπτες.

Πίνακας 7. Το Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν της Τουρκίας σε δισεκατ. δολάρια ισοτιμίας (2000-2022).

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2022.

Πίνακας 8. Ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ της Τουρκίας (2000-2022).

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2022.

Οι παρακάτω πίνακες (9,10,12)¹⁹⁸ και 11 μας παρέχουν βασικά στοιχεία σχετικά με τον προϋπολογισμό ολόκληρου του κράτους, τον προϋπολογισμό της εκπαίδευσης, την κατανομή στα Υπουργεία και τον προϋπολογισμό της ΔΒΜ από το 2002 έως το 2022.

Πίνακας 9. Ο προϋπολογισμός της Τουρκίας την περίοδο 2002-2022 (TRY).

1- Ülke bütçesi 2002-2022
2002 : 98.131.000.000
2003 : 147.230.170.000
2004 : 150.658.129.000
2005 : 156.088.874.910
2006 : 174.958.100.699
2007 : 204.988.454.572
2008 : 222.553.216.800
2009 : 262.217.866.000
2010 : 286.981.303.810
2011 : 312.572.607.330
2012 : 350.898.317.817
2013 : 404.045.668.000
2014 : 434.995.765.000
2015 : 472.943.000.000
2016 : 570.507.000.000
2017 : 645.124.000.000
2018 : 762.753.000.000
2019 : 960.976.000.000
2020 : 1.095.461.000.000
2021 : 1.346.139.000.000
2022 : 1.751.000.000.000

Source: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Πηγή: TUIK, συνέντευξη Fatih Aydin , 2022.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 9 ο συνολικός προϋπολογισμός του κράτους δέχεται συνεχείς αυξήσεις τα τελευταία 20 χρόνια. Το 2002 και με την άνοδο του ΚΔΑ ο προϋπολογισμός ανερχόταν σε 98.131.000.000 TRY. Στα επόμενα 10 χρόνια, το

---

¹⁹⁸ Τους πίνακες 9,10,12, τους παρέθεσε για την διεξαγωγή της παρούσας διπλωματικής εργασίας ο διευθυντής του υποκαταστήματος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Σεβάστειας κ. Fatih Aydin ο οποίος και επί σειρά ετών είναι υπεύθυνος για τον προϋπολογισμό του Υπουργείου αλλά και των βαθμίδων εκπαίδευσης. Η πηγή όλων των οικονομικών και στατιστικών στοιχείων είναι το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας και η Τούρκικη Στατιστική Υπηρεσία (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)).

2012, ο προϋπολογισμός της χώρας είχε καταφέρει να ανελιχθεί στα 350.898.317.817 TRY σημειώνοντας αύξηση σχεδόν 3 φορές πάνω από το 2002. Με την πάροδο των χρόνων φαίνεται μια συνεχιζόμενη αύξηση του προϋπολογισμού που η χώρα μπορεί να χρησιμοποιήσει και να διανείμει στα Υπουργεία, ένα θετικό στοιχείο για την εξέλιξη του κράτους. Το 2021 ο προϋπολογισμός ανερχόταν σε 1.346.139.000.000 TRY ενώ το 2022 παρατηρείται εκ νέου αύξηση αφού ο προϋπολογισμός αγγίζει το 1.751.000.000.000 TRY.

Σε συνέχεια των παραπάνω στοιχείων είναι σημαντικό να αναλύσουμε πως το ΑΕΠ κατανέμεται μεταξύ των Υπουργείων και κυρίως στην εκπαίδευση η οποία σύμφωνα με τον κ. Fatih Aydın λαμβάνει ένα από τα μεγαλύτερα ποσά από το συνολικό ΑΕΠ. Ωστόσο χρειάζεται να αναλύσουμε κατά πόσο ο προϋπολογισμός αυτός είναι αληθινά αυξανόμενος, αν αξιοποιείται ορθά αλλά και για ποιους σκοπούς.

Ο πίνακας 10 μας δίνει στοιχεία για την κατανομή του προϋπολογισμού το οικονομικό έτος 2022. Όπως είναι φανερό το Υπουργείο Οικονομικών (Hazine Ve Maliye Bakanliđi) κατέχει το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού με 774.973.121.000 TRY. Αμέσως μετά βρίσκεται το Υπουργείο Εθνικής παιδείας (Milli Eđitim Bakanliđi) με 189.010.851.000 TRY. Το Υπουργείο Υγείας (Sađlik Bakanliđi) με 116.037.461.000 TRY και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (Milli Savunma Bakanliđi) με 80.439.536.000 TRY. Μια εξίσου σημαντική υπηρεσία είναι η Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων (diyanet iřleri bařkanliđi), η οποία έχει προϋπολογισμό 16.098.580.000 TRY, μεγαλύτερο από αυτόν του Υπουργείου Εσωτερικών (Içiřleri Bakanliđi) 14.734.260.000 TRY και ίσο με εκείνο των Υπουργείων Εξωτερικών (Diřiřleri Bakanliđi 7.487.450.000 TRY), Ενέργειας (Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanliđi 5.325.227.000 TRY) και Πολιτισμού και Τουρισμού (Kültür Ve Turizm Bakanliđi 7.109.129.000 TRY) μαζί. Διαθέτει 1.000 υποκαταστήματα σε όλη την Τουρκία και προσφέρει εκπαιδευτικές, πολιτιστικές και φιλανθρωπικές δραστηριότητες σε 145 χώρες¹⁹⁹.

---

¹⁹⁹ Συνέντευξη με τον κ. Fatih Aydın, ο.π., 2022.

Πίνακας 10. Η κατανομή του προϋπολογισμού (TRY) ανάμεσα στα Υπουργεία (2022).

1- Βütçe dağılımı (bakanlıklar arası)

KURUMLAR	TOPLAM
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ	2.198.221.000
CUMHURBAŞKANLIĞI	3.890.381.000
ANAYASA MAHKEMESİ	107.633.000
YARGITAY	485.217.000
DANIŞTAY	324.369.000
HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU	135.980.000
SAYIŞTAY	514.385.000
ADALET BAKANLIĞI	33.323.466.000
MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	80.439.536.000
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	14.734.260.000
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	7.487.450.000
HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI	774.973.121.000
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	189.010.851.000
SAĞLIK BAKANLIĞI	116.037.461.000
ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI	62.531.437.000
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI	66.131.543.000
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	5.325.227.000
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	7.109.129.000
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI	14.821.344.000
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI	4.873.653.000
TİCARET BAKANLIĞI	8.451.926.000
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	27.782.948.000
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI	64.653.886.000
MİLLİ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	55.520.000
MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI BAŞKANLIĞI	3.483.231.000
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	35.996.445.000
SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI	1.917.657.000
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	56.996.086.000
DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	16.098.580.000
AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI	2.421.082.000
GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI	5.533.861.000
TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	1.662.712.000
METEOROLOJİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	678.380.000
GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	4.493.997.000
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI	968.161.000
DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI	185.680.000
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI	680.127.000
MİLLİ SARAYLAR İDARESİ BAŞKANLIĞI	277.263.000
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI	27.757.508.000
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	83.851.907.000
GENEL BÜTÇELİ KURUMLAR (I SAYILI CETVEL)	1.728.401.621.000
ÖZEL BÜTÇELİ KURUMLAR (II SAYILI CETVEL)	155.249.695.000
DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR (III SAYILI CETVEL)	10.238.553.000
I+II+III SAYILI CETVELE TABİ KURUMLAR TOPLAMI	1.893.889.869.000
ÖZEL BÜTÇELERE VE DDK'LARA HAZİNE YARDIMI	136.884.993.000
GELİRDEN AYRILAN PAYLAR	6.047.554.000
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ TOPLAMI (HAZİNE YARDIMLARI VE GELİRDEN AYRILAN PAY HARİC)	1.750.957.322.000

Source: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Πηγή: TUIK, συνέντευξη Fatih Aydın , 2022.

Με βάση τις πληροφορίες του παραπάνω πίνακα μπορούμε να κατανοήσουμε πως το τουρκικό κράτος δίνει μεγάλη έμφαση στην εκπαίδευση στην Υγεία και στην Εθνική Άμυνα. Το Υπουργείο Παιδείας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα Υπουργεία με έναν προϋπολογισμό που μπορεί να κατανεμηθεί ισόποσα στις εκπαιδευτικές βαθμίδες με σκοπό την αποτελεσματική εκπαίδευση των πολιτών. Σε συνέχεια των στοιχείων που μας παρέθεσε ο κ. Aydin είναι σημαντικό να συγκρίνουμε τον προϋπολογισμό του τουρκικού κράτους με κάποιο άλλο κράτος, όπως αυτό της Ελλάδας, έτσι ώστε να μπορέσουμε να παρατηρήσουμε τις διαφορές στην κατανομή των ποσών στα Υπουργεία.

Ο πίνακας 11 παρουσιάζει τον προϋπολογισμό της Ελλάδας για το έτος 2022 και πως αυτός έχει κατανεμηθεί μεταξύ των Υπουργείων έτσι ώστε να μπορέσουμε να συγκρίνουμε τους προϋπολογισμούς των δύο χωρών. Παρατηρούμε κάποιες διαφορές με το Τουρκικό κράτος. Όπως φαίνεται ο συνολικός προϋπολογισμός για το έτος είναι 806,390,917,000 ευρώ. Τα 750,441,665,00 ευρώ δόθηκαν στο Υπουργείο οικονομικών το οποίο είναι και το πρώτο σε σειρά με τον μεγαλύτερο προϋπολογισμό όπως και στο Τούρκικο κράτος. Διαφορές παρατηρούνται στην κατανομή στα υπόλοιπα Υπουργεία. Το αμέσως επόμενο Υπουργείο είναι αυτό της Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων με 20,892,496,000 ευρώ, στην τρίτη θέση είναι το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας με 6,431,600,000 ευρώ, στην τέταρτη θέση το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με 4,891,100,000 ευρώ και στην πέμπτη θέση το Υπουργείο Υγείας με 4,341,371,000 ευρώ. Τα στοιχεία αυτά μας δείχνουν πως στην Ελλάδα υπάρχουν διαφορές σε σύγκριση με το τουρκικό κράτος. Το τουρκικό κράτος δίνει μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού του στο Υπουργείο Παιδείας ενώ στην Ελλάδα το ίδιο Υπουργείο βρίσκεται στην τέταρτη θέση κάτω από το Υπουργείο Εργασίας και Εθνικής άμυνας²⁰⁰.

Οι λόγοι που συμβαίνει αυτή η αναντιστοιχία έχει άμεση σχέση με τον αριθμό των μαθητών, με τον συνολικότερο πληθυσμό των δύο χωρών όπως επίσης και με τον χαμηλό αριθμό επενδύσεων στον τομέα της εκπαίδευσης. Επιπλέον σημαντική είναι η παρατήρηση των χαμηλών προσλήψεων του εκπαιδευτικού και διδακτικού προσωπικού τα τελευταία έτη. Πιο συγκεκριμένα η Ελλάδα είναι μια χώρα που ιδιαίτερα την περίοδο των μνημονίων προέβη στην συγχώνευση αρκετών σχολικών μονάδων και στην σχεδόν μηδενική πρόσληψη νέου μόνιμου εκπαιδευτικού

---

²⁰⁰ Υπουργείο Οικονομικών, «Κρατικός Προϋπολογισμός 2022», 2022.

προσωπικού συγκριτικά με τα χρόνια προ μνημονίων. Σχετικά με την χαμηλή χρηματοδότησή, σύμφωνα με την πρώην Υπουργό Παιδείας Άννα Διαμαντοπούλου, ακόμα και στην περίπτωση αύξησης του προϋπολογισμού, ενίσχυσης των μισθών και εκσυγχρονισμού των εκπαιδευτικών υποδομών δεν σημαίνει πως θα υπήρχε απάντηση και λύση στο πρόβλημα του εκπαιδευτικού συστήματος στην χώρα μας. Η ενίσχυση του προϋπολογισμού πρέπει να συνάδει με μια ολοκληρωτική μεταρρύθμιση στο εκπαιδευτικό σύστημα η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει και ένα ορθά διαμορφωμένο σύστημα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών²⁰¹. Οι δεξιότητες του παιδαγωγικού προσωπικού δεν ανταμείβονται σωστά παρόλο που το επάγγελμα των εκπαιδευτικών είναι δελεαστικό και αρκετοί είναι εκείνοι που το επιλέγουν. Παρόλα αυτά υπάρχει έλλειψη ευκαιριών για περαιτέρω εξειδίκευση ειδικά στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση²⁰².

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019), δεν έχει εδραιωθεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα αξιολόγησης καθώς συνεχίζει να υπάρχει η ανησυχία για αυστηρά μέτρα που θα τους επιβληθούν στην περίπτωση που παρατηρηθεί κάποια παρασπονδία εκ μέρους τους²⁰³. Οι διευθυντές των σχολείων παρατηρείται πως έχουν περιορισμένη δυνατότητα αυτόνομης λήψης αποφάσεων. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητές τους περιορίζονται καθαρά στις εντολές που έχουν λάβει για υλοποίηση του αναλυτικού ωρολογίου και πραγματοποιούνται μόνο εντός σχολικού ωραρίου και περιβάλλοντος. Για τον λόγο αυτό έχουν παρατηρηθεί από τον ΟΟΣΑ χαμηλά ποσοστά αυτονομίας των διευθυντών και εκπαιδευτών στην Ελλάδα. Ακόμα και αν οι εκπαιδευτικοί και διευθυντές θελήσουν να καινοτομήσουν στην διδασκαλία, με πρωτοπόρες ιδέες και με έναν πιο βιωματικό τρόπο διδασκαλίας δεν τα καταφέρνουν λόγω του πιεστικού προγράμματος που θα πρέπει να ακολουθήσουν²⁰⁴.

Τέλος σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση είναι χαμηλότερες από άλλες χώρες της Ε.Ε και αφορούν τις δαπάνες προσωπικού, όπως είναι ο μισθός και οι ασφαλιστικές εισφορές. Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές και η δυσκολία εύρεσης

---

²⁰¹ Γιαννόπουλος Νίκος, *Γιατί η Ελλάδα δεν δίνει λεφτά στην Παιδεία - Τρεις πρώην υπουργοί απαντούν*, 2020

²⁰² Γιαννόπουλος Νίκος, ο.π., 2020.

²⁰³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο.π., 2019, σελ. 4-5.

²⁰⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο.π., 2019, σελ. 4-5.

εργασίας μετά την εκπαίδευση, ειδικά για εξειδικευμένα άτομα είναι στοιχεία κοινά με την περιπτώσιολογική μελέτη της Τουρκίας²⁰⁵.

Πίνακας 11. Η κατανομή του προϋπολογισμού της Ελλάδας μεταξύ των Υπουργείων (2022) σε ευρώ.

		Τακτικός Προϋπολογισμός	Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων	Γενικό Σύνολο
1001	Προεδρία της Δημοκρατίας	4.462.000	0	4.462.000
1003	Βουλή των Ελλήνων	144.200.000	2.000.000	146.200.000
1004	Προεδρία της Κυβέρνησης	33.144.000	11.000.000	44.144.000
	Υπουργεία	795.405.327.000	10.985.590.000	806.390.917.000
1007	Υπουργείο Εσωτερικών	2.928.568.000	310.000.000	3.238.568.000
1009	Υπουργείο Εξωτερικών	254.622.000	14.000.000	268.622.000
1011	Υπουργείο Εθνικής Άμυνας	6.431.600.000	34.000.000	6.465.600.000
1015	Υπουργείο Υγείας	4.341.371.000	315.900.000	4.657.271.000
1017	Υπουργείο Δικαιοσύνης	516.768.000	61.600.000	578.368.000
1019	Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων	4.891.100.000	950.000.000	5.841.100.000
1021	Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού	337.553.000	80.000.000	417.553.000
1023	Υπουργείο Οικονομικών	750.441.665.000	1.135.161.000	751.576.826.000
1029	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	187.436.000	854.000.000	1.041.436.000
1031	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	195.581.000	1.220.000.000	1.415.581.000
1033	Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων	20.892.496.000	720.000.000	21.612.496.000
1035	Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων	146.720.000	2.780.000.000	2.926.720.000
1039	Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών	756.210.000	1.290.000.000	2.046.210.000
1041	Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής	276.427.000	175.000.000	451.427.000
1045	Υπουργείο Τουρισμού	39.485.000	45.000.000	84.485.000
1053	Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης	240.578.000	714.000.000	954.578.000
1055	Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου	92.713.000	150.929.000	243.642.000
1057	Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη	1.900.413.000	75.000.000	1.975.413.000
1059	Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας	534.021.000	61.000.000	595.021.000
	Αποκεντρωμένες Διοικήσεις	154.972.000	0	154.972.000
1901	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής	17.492.000	0	17.492.000
1902	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας	26.386.000	0	26.386.000
1903	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας	18.447.000	0	18.447.000
1904	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου - Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου	31.786.000	0	31.786.000
1905	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου	10.462.000	0	10.462.000
1906	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης	10.844.000	0	10.844.000
1907	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας - Θράκης	39.555.000	0	39.555.000
	Σύνολο εξόδων Κρατικού Προϋπολογισμού	795.742.105.000	10.998.590.000	806.740.695.000

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, 2022.

Ο παρακάτω πίνακας (12) περιλαμβάνει τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας τα τελευταία 20 χρόνια από το 2002 έως το 2022. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουμε να συγκρίνουμε τα ποσά και τις διαφορές ανά τα

²⁰⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο.π., σελ. 4-5, 2019.

χρόνια και να αναλύσουμε το κατά πόσο ένας αυξημένος ή μειωμένος προϋπολογισμός μπορεί να φανεί βοηθητικός για το τουρκικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Πίνακας 12. Ο προϋπολογισμός Υπουργείου Εθνικής Παιδείας κατά έτη σε TRY (2002-2022).

3- Milli Eğitim bakanlığı bütçesi yıllara göre (2002-2022)
2002 : 7.460.991.000
2003 : 10.179.997.000
2004 : 12.366.236.276
2005 : 14.835.422.184
2006 : 16.568.145.500
2007 : 21.355.634.000
2008 : 22.915.565.000
2009 : 27.446.778.095
2010 : 28.237.412.000
2011 : 34.112.163.000
2012 : 39.169.379.190
2013 : 47.496.378.650
2014 : 55.704.817.610
2015 : 62.000.248.000
2016 : 76.354.306.000
2017 : 85.048.584.000
2018 : 92.528.652.000
2019 : 113.813.013.000
2020 : 125.396.862.000
2021 : 146.920.234.000
2022 : 189.010.851.000

Source: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Πηγή: TUIK, συνέντευξη Fatih Aydin , 2022.

Όπως παρατηρήθηκε και παραπάνω ο προϋπολογισμός ολόκληρου του κράτους αυξάνεται σταδιακά ανά τα χρόνια. Το ίδιο συμβαίνει και στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας που από το 2002 έως το 2022 παρατηρούνται συνεχείς αυξήσεις κατατάσσοντάς το κάθε χρόνο στην υψηλότερη θέση μεταξύ των άλλων Υπουργείων σχετικά με τα ποσά που λαμβάνει από τον συνολικό προϋπολογισμό. Ο προϋπολογισμός το 2002 ήταν 7.460.991.000 TRY ενώ μέσα σε 10 χρόνια το 2012 κατάφερε να τριπλασιάσει το ποσοστό σε 39.169.379.190 TRY. Μέσα στην επόμενη δεκαετία μέχρι και το 2022 κατάφερε σχεδόν να πενταπλασιάσει τον προϋπολογισμό σε 189.010.851.000 TRY, στοιχείο που θα μπορούσε να αποδεικνύει το πόσο

σημαντική θεωρείται η εκπαίδευση για το Τούρκικο κράτος²⁰⁶. Ωστόσο, συγκρίνοντας την αναλογία μεταξύ συνολικού ΑΕΠ της Τουρκίας και ποσοστού που λαμβάνει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας μπορούμε να παρατηρήσουμε πως η αναλογία του προϋπολογισμού του Υπουργείου για το έτος 2018 καθορίστηκε στο 12,13%, το 2019 στο 11,84%, το 2020 στο 11,44%, το 2021 στο 10,9% το 2022 στο 10,8% και τέλος το 2023 στο 10,6% (με συνολικό ΑΕΠ το 2023 στα 435,3 δισεκατομμύρια TL)²⁰⁷ στοιχείο που αποδεικνύει πως - τελικά - το μερίδιο της εκπαίδευσης στον προϋπολογισμό μειώνεται αντί να αυξάνεται όπως αρχικά φαίνεται. Ένας σημαντικός λόγος αφορά την διολίσθηση του Τούρκικου νομίσματος ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια που δημιουργεί πιέσεις στην αγορά συναλλάγματος ενώ υπονομεύει και τον συνολικό προϋπολογισμό αφού μπορεί να φαίνεται πως αυξάνεται στην πραγματικότητα όμως μειώνεται.

Βασικός πυλώνας του θέματος είναι τα σωματεία και οι συνδικαλιστικοί φορείς στην Τουρκία αλλά και οι απόψεις τους γύρω από διάφορα ζητήματα ένα εκ των οποίων είναι ο προϋπολογισμός και ο τρόπος λειτουργίας της εκπαίδευσης και της ΔΒΜ. Κάποια από τα σωματεία αυτά είναι το KESK (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu), το EĞİTİM SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası), το TÜRKİYE KAMU-SEN (Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu) και το MEMUR-SEN (Memur Sendikaları Konfederasyonu)²⁰⁸. Σύμφωνα με το KESK οι διαμαρτυρίες και τα παράπονα είναι σχετικά με το που καταλήγουν όλα τα χρήματα αφού όπως αναφέρουν οι πόροι που διατίθενται για την εκπαίδευση αυξάνονται μόνο αριθμητικά και όχι πρακτικά αφού όλα τα χρήματα δεν κατευθύνονται σε αναπτυξιακά έργα και επενδύσεις²⁰⁹. Όπως αναφέρουν το μεγαλύτερο ποσοστό του προϋπολογισμού κατευθύνεται στις υποχρεωτικές δαπάνες προσωπικού. Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό δεν είναι επειδή ο αριθμός του προσωπικού είναι υπερβολικός ή οι μισθοί είναι υψηλοί, αλλά επειδή το μερίδιό του στον γενικό προϋπολογισμό είναι χαμηλό²¹⁰. Φυσικά, διαμαρτυρίες εξαπολύουν και όσον αφορά στην ΔΒΜ. Σύμφωνα με το EĞİTİM SEN, ύστερα από την ρύθμιση περί τροποποίησης του «Κανονισμού Ιδρυμάτων Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας» που δημοσιεύτηκε

---

²⁰⁶ Συνέντευξη με τον κ. Fatih Aydın, ο.π., 2022.

²⁰⁷ BILDİRCİ Mustafa, *Bütçede eğitimin payı giderek eriyor*, Birgun, 2022.

²⁰⁸ T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, *Kamu Görevlileri Sendikaları ve Bağlı Oldukları Konfederasyonların Tüzükleri*, 2023.

²⁰⁹ Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK), *2021 MEB Bütçesi, Pandemi Döneminde Eğitimin İhtiyaçlarını Karşulamaktan Uzaktır*, 2021.

²¹⁰ Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK), ο.π., 2021.

στις 12 Ιουνίου 2021 με αριθμό 31509²¹¹ παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις οι οποίες σύμφωνα με τους συνδικαλιστές θα δημιουργούσαν πρόβλημα στην ορθή λειτουργία της ΔΒΜ και των ΚΔΒΜ. Όπως αναφέρουν, με την νέα τροποποίησή θα απομακρύνονταν μεγάλο μέρος των εθελοντών εκπαιδευτικών οι οποίοι πλέον δεν θα ήταν σε θέση να εργαστούν αν και εφόσον υπήρχε ανάγκη από κάποιο πρόγραμμα. Επίσης θα αυξανόταν οι ώρες εργασίας των καθηγητών σε άλλα πεδία όπως είναι τα τμήματα έρευνας σχεδίασης και παραγωγής με αποτέλεσμα να μειωθούν οι ώρες οι οποίες αρχικώς δόθηκαν για την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης. Για τον λόγο αυτό ο συνδικαλιστικός φορέας υπέβαλε μήνυση υποστηρίζοντας πως η ΔΒΜ δεν θα ήταν το ίδιο ποιοτική²¹². Επιπρόσθετα το ΕΓΪΤΙΜ SEN αναφέρθηκε στην ΔΒΜ την περίοδο του COVID-19 δίνοντας έμφαση στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση η οποία δεν τηρήθηκε με κίνδυνο την διασπορά του ιού στα ΚΔΒΜ. Πιο συγκεκριμένα, στις 17 Μαΐου 2021 το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας ανακοίνωσε πως η δια ζώσης εκπαίδευση θα ξεκινούσε άμεσα²¹³. Οι ενστάσεις των φορέων αφορούσαν κυρίως τις ηλικιακές ομάδες οι οποίες παρακολουθούν τα ΠΔΒΜ είτε επρόκειτο για καθηγητές είτε για εκπαιδευόμενους (ηλικίες από 40 ετών και άνω χωρίς την μέχρι τότε υποχρέωση των πολιτών για εμβολιασμό), όπως και τον χώρο που πραγματοποιούνται οι διαλέξεις αλλά και τον αριθμό των συμμετεχόντων ο οποίος φαίνεται να μην διαφοροποιήθηκε για την μείωση της διασποράς του ιού. Ο κίνδυνος διασποράς αυξάνεται καθώς η κοινή χρήση μηχανημάτων και υλικών στα μαθήματα της ΔΒΜ είναι συχνός λόγω της φύσης των μαθημάτων(π.χ μαθήματα κομμωτικής, κατασκευής κεραμικών κτλ)²¹⁴.

Σε γενικές γραμμές τα προβλήματα των εργαζομένων στην εκπαίδευση και στην ΔΒΜ δεν περιορίζονται μόνο στην πανδημία. Τα βαθύτερα προβλήματα έχουν την βάση τους στους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας που δεν τηρούνται πάντα, στην πρόσληψη συμβασιούχων εκπαιδευτών αντί μόνιμου προσωπικού, στην μείωση των ωρών εργασίας των εκπαιδευτικών, στην μείωση των προγραμμάτων, στην αποστολή εκπαιδευτικών και εκπαιδευόμενων σε ιδρύματα αρκετά μακριά από τον τόπο

---

²¹¹ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği Yayınlandı, 2018.

²¹² Eğitim Sen, «MEB Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğe Dava Açtık!», 2021.

²¹³ Eğitim Sen, «Halk Eğitim Merkezi Emekçileri Sorunlarına Çözüm Bekliyor!», 2021.

²¹⁴ Eğitim Sen, ο.π., 2021.

κατοικίας τους λόγω των μειωμένων εργαστηρίων όπως και στην έλλειψη βοηθητικού προσωπικού²¹⁵.

Ο πίνακας 13 παρουσιάζει τις επενδύσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας το έτος 2020 κατά είδος επένδυσης. Ο προϋπολογισμός του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, όπως είδαμε και στον παραπάνω πίνακα (12) ήταν 125.396.862.000 TRY το 2020. Από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι η υψηλότερη επένδυση γίνεται για τις οικοδομικές εγκαταστάσεις (67,7%), η οποία περιλαμβάνει τις κατασκευαστικές δαπάνες για τις μονάδες όπως σχολεία, πανεπιστήμια και άλλα δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα που παρέχουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες. Το 12% δόθηκε σε δαπάνες που αφορούν τους μηχανολογικούς εξοπλισμούς ενώ το ποσοστό που δείχνει τις πρακτικές που στοχεύουν στην αύξηση της ποιότητας της εκπαίδευσης, είναι 4,8 τοις εκατό, αρκετά μικρότερο ποσοστό συγκριτικά με τα χρήματα που δαπανούνται για τις υποδομές²¹⁶.

Πίνακας 13. Οι επενδύσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας κατά είδος το 2020.

Kaynak: MEB (2019b) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

Πηγή: Eğitim Reformu Girişimi, 2020.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 14 το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας για το έτος 2021, προορίζεται για δαπάνες προσωπικού (70%) και για την κοινωνική ασφάλιση (11%). Με άλλα λόγια, το 81% αυτού του

²¹⁵ Eğitim Sen, ο.π., 2021.

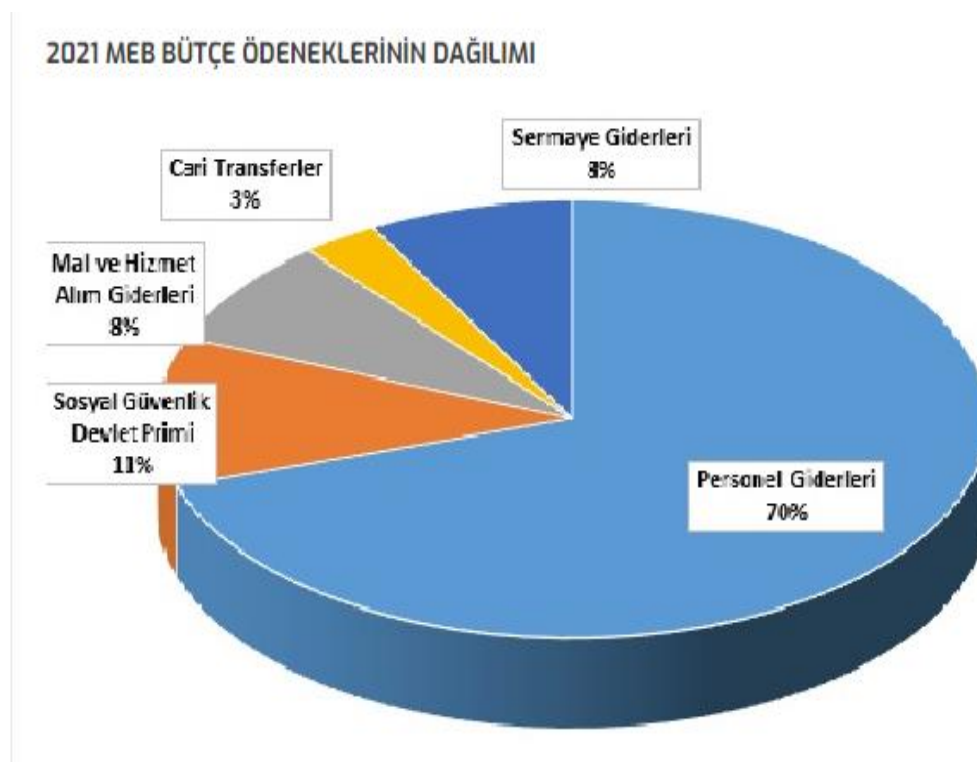
²¹⁶ Eğitim Reformu Girişimi, *Eğitim İzleme Bülteni 2019-20'de Eğitime Ayrılan Kaynaklar*, 2020

μεριδίου προορίζεται απαραίτητα για δαπάνες προσωπικού. Το μερίδιο των δαπανών για παροχή αγαθών και υπηρεσιών ανέρχεται μόλις στο 8%, οι κεφαλαιουχικές δαπάνες είναι στο 8% και οι τρέχουσες μεταβιβάσεις βρίσκονται στο 3%. Σύμφωνα με τον πίνακα 15 η πορεία εξέλιξης του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας στον τομέα των επενδύσεων φαίνεται σχετικά καθοδική²¹⁷. Ενώ το 2002 διατέθηκε το 17,18% του προϋπολογισμού για επενδύσεις, αυτό μειώθηκε στο 4,57% το 2009. Από το 2010 μέχρι και το 2015 φαίνεται μια σχετική αύξηση των επενδύσεων ενώ από το 2016 μέχρι και το 2020 υπάρχει εκ νέου πτώση των ποσοστών. Τα αποτελέσματα των παραπάνω στατιστικών δείχνουν πως η ποιότητα της εκπαίδευσης φθίνει, οι ανισότητες αυξάνονται λόγω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και λόγω του ότι οι γονείς θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν τις αποταμιεύσεις τους για τις απαραίτητες δαπάνες για την μόρφωση των παιδιών τους. Σύμφωνα με τους συνδικαλιστικούς φορείς το άνιστο και βασισμένο στην αγορά εκπαιδευτικό σύστημα στοχεύει να ιδιωτικοποιήσει την δημόσια παιδεία, να μετατρέψει τους μαθητές και τους γονείς σε «πελάτες» της συγκεκριμένης αγοράς και να κάνει όλο και πιο εμφανές τις ταξικές διαφορές στην κοινωνία. Οι λύσεις που προτείνονται είναι να αξιολογηθούν οι δημόσιοι πόροι για την εκπαίδευση και να διαμοιραστούν με δίκαιο τρόπο χωρίς περικοπή του προϋπολογισμού. Επίσης η αναλογία του προϋπολογισμού του Υπουργείου ως προς το εθνικό εισόδημα θα πρέπει να αυξηθεί τουλάχιστον δύο φορές ενώ σημαντικό είναι να σταματήσει η πρακτική της μεταφοράς δημοσίων πόρων στα ιδιωτικά σχολεία. Η τεχνική υποστήριξη (υπολογιστής, tablet, Διαδίκτυο κ.λπ.) που απαιτείται για την εκπαίδευση θα πρέπει να παρέχεται δωρεάν σε εκπαιδευτικούς και μαθητές και το μερίδιο που διατίθεται για επενδύσεις στην εκπαίδευση από τον προϋπολογισμό θα πρέπει να αυξηθεί ραγδαία. Τέλος όλοι οι εργαζόμενοι στην εκπαίδευση και τις επιστήμες πρέπει να έχουν αξιοπρεπείς μισθούς και υγιεινές συνθήκες εργασίας.

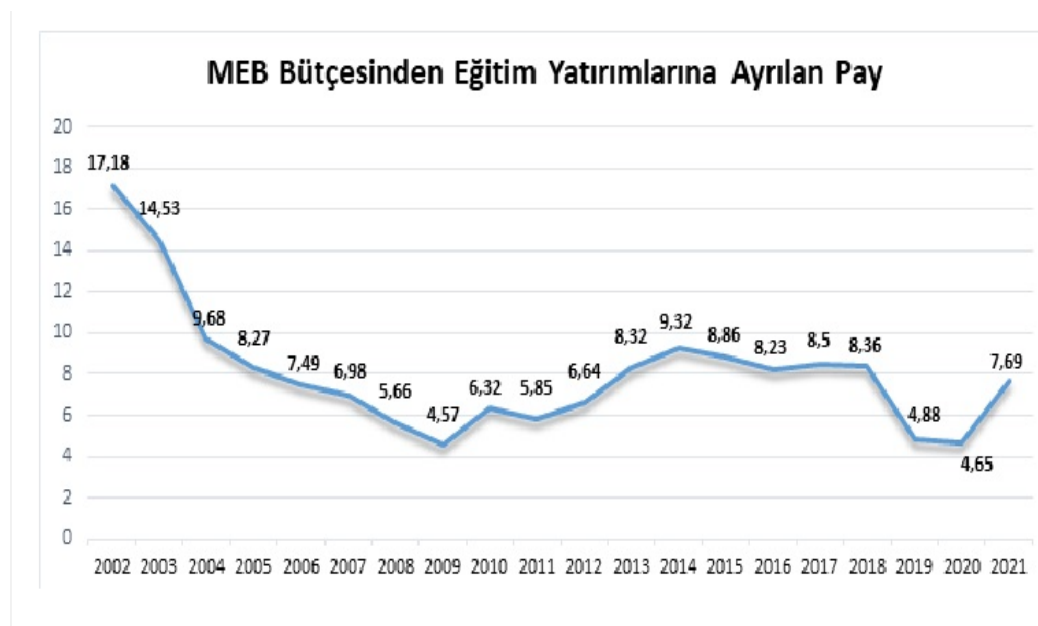
²¹⁷ Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK), ο.π., 2021.

Πίνακας 14. Η κατανομή του προϋπολογισμού στις δαπάνες της εκπαίδευσης (2021).

Πηγή: KESK (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu), 2021

Πίνακας 15. Οι επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης τα έτη 2002 – 2021.

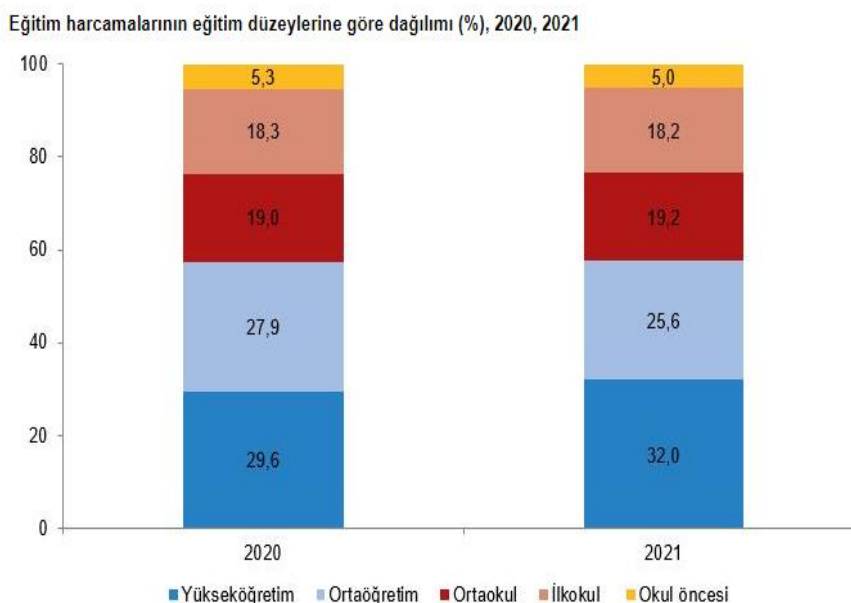

Πηγή: KESK (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu), 2021.

Ο πίνακας 16 μας παρουσιάζει την κατανομή δαπανών ανά εκπαιδευτικό επίπεδο.

Πίνακας 16. Κατανομή δαπανών ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (2019 -2021).

Πηγή: Turkish Statistical Institute, 2022.

Οι δαπάνες για την εκπαίδευση στην προσχολική αγωγή (Okul öncesi) μειώθηκαν από 5,3% που ήταν το 2020 σε 5% το 2021. Στην δημοτική εκπαίδευση (İlkokul) τα ποσοστά βρίσκονται σε σχεδόν ίδια ποσοστά με 18,3% το 2020 και 18,2% το 2021. Στο γυμνάσιο (Ortaokul) υπήρξε μια μικρή πτώση από 27,9% το 2020 σε 25,6% το 2021. Στο Λύκειο (Ortaöğretim) παρατηρείται μια μικρή άνοδος στο 19,2% το 2021 από το 19% το 2020. Τέλος το εκπαιδευτικό επίπεδο που οι δαπάνες ανά μαθητή αυξήθηκαν περισσότερο το 2021 ήταν της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Yükseköğretim) με ποσοστό 32% το 2021 έναντι 29,6% το 2020. Τα δημόσια ιδρύματα δαπάνησαν το 31,9% στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το 24,9% στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το 40,1% των δαπανών για την εκπαίδευση που δαπανήθηκαν από τα ιδιωτικά ιδρύματα αφορούσε την τριτοβάθμια εκπαίδευση και το 36,9% αφορούσε την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το περιεχόμενο των δαπανών σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης όπως αναφέραμε και παραπάνω αφορά τις δαπάνες προσωπικού, το εκπαιδευτικό υλικό, τις κατασκευαστικές υποδομές, την ασφάλεια

των εκπαιδευτικών χώρων, υπηρεσίες ειδικής αγωγής, υπηρεσίες προσανατολισμού, υπηρεσίες μέτρησης και αξιολόγησης²¹⁸. Με την αύξηση των κονδυλίων που διαθέτει το κράτος κάθε φορά χρειάζεται να γίνονται επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης με κύριο στόχο την αύξηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των καινοτόμων μεταρρυθμίσεων στην διδασκαλία. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να επιτευχθεί ο στόχος για περισσότερες εγγραφές τόσο μαθητών / φοιτητών / συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και για την ολόπλευρη εξέλιξη της γενικότερης εξέλιξης του κράτους²¹⁹.

Ο πίνακας 17 αναφέρει την κατανομή του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής παιδείας σε όλους τους εκπαιδευτικούς τομείς της χώρας και συμπεριλαμβάνει την αναλογία ως προς το προϋπολογισμό του Υπουργείου. Σύμφωνα λοιπόν με τα παρακάτω στοιχεία, από τον συνολικό προϋπολογισμό (189.010.851.000 TRY) το 4,82% (9.112.413.000 TRY) κατανεμήθηκε στην Συμμετοχή ΑΜΕΑ στην Κοινωνική ζωή και στην Ειδική αγωγή (Engellilerin Toplumsal Hayata katılımı ve Özel Eğitim), το 0,04% (73.603.000 TRY) στο Κέντρο Μέτρησης, Επιλογής και Τοποθέτησης (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme) το οποίο είναι υπεύθυνο για την διοργάνωση του συστήματος επιλογής και τοποθέτησης φοιτητών στις εισαγωγικές εξετάσεις σε εθνικό επίπεδο. Το 28,79% (54.416.270.000 TRY) δόθηκε στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ortaöğretim), το 55,06% (104.061.889.000 TRY) στην βασική εκπαίδευση (Temel Eğitim), το 1,49% (2.815.095.000 TRY) σε διεθνείς εκπαιδευτικές συνεργασίες στο εξωτερικό (Uluslararası Eğitim İşbirlikleri ve Yurt Dışı Eğitim) και το 7,83% (14.793.644.000 TRY) στο πρόγραμμα Διαχείρισης και Υποστήριξης (Yönetim ve Destek Programı). Όσον αφορά την ΔΒΜ (Hayat Boyu Öğrenme) η οποία είναι και το θέμα μελέτης μας, το 2022 το ποσό που δόθηκε από τον προϋπολογισμό ήταν το 1,98% (3.737.937.000)²²⁰. Παρατηρούμε με βάση τα παραπάνω στοιχεία πως η ΔΒΜ κατέχει μόλις το 1,98% του συνολικού προϋπολογισμού για την εκπαίδευση. Το μεγαλύτερο ποσοστό, 83,85% του συνολικού προϋπολογισμού αποδίδεται στην βασική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν πως το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας χρησιμοποιεί, όπως ήταν αναμενόμενο, πιο πολλούς πόρους για την βασική εκπαίδευση των μαθητών και λιγότερους για προγράμματα ΔΒΜ. Κάποιοι από

²¹⁸ Eğitim Reformu Girişimi, ο.π., 2020.

²¹⁹ Turkish Statistical Institute, ο.π. 2011-2021.

²²⁰ KARATAS Ibrahim, ARDAKOC İlayda, KORU Beyza, «2022 Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi», 2022, σελ. 5.

τους λόγους που συμβαίνει αυτό αφορούν την μειωμένη συμμετοχή των συμμετεχόντων. Αν τα προγράμματα τα οποία δημιουργούνται από το τουρκικό κράτος είναι περιορισμένα ή δεν έχουν ποικιλία στο περιεχόμενο τότε και οι συμμετέχοντες δεν βρίσκουν ενδιαφέρον με αποτέλεσμα να μην επιθυμούν να συμμετάσχουν²²¹.

Πίνακας 17. Η κατανομή του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας (TRY) στους εκπαιδευτικούς τομείς (2022).

4- Hayat boyu öğrenme için ayrılan bütçe?

2022 Yılı Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin fonksiyonel sınıflandırılmaya göre dağılımı

	2022 Yılı Bütçesi	MEB Bütçesine Oranı
Odenek Türü	(TL)	(%)
Toplam	189 010 851 000	100,00
Engellilerin Toplumsal Hayata katılımı ve Özel Eğitim	9 112 413 000	4,82
Hayat Boyu Öğrenme	3 737 937 000	1,98
Ölçme, Seçme ve Yerleştirme	73 603 000	0,04
Ortaöğretim	54 416 270 000	28,79
Temel Eğitim	104 061 889 000	55,06
Uluslararası Eğitim İşbirlikleri ve Yurt Dışı Eğitim	2 815 095 000	1,49
Yönetim ve Destek Programı	14 793 644 000	7,83

Source: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Πηγή: TUIK, συνέντευξη Fatih Aydın , 2022

Στον πίνακα 18 φαίνεται πιο αναλυτικά ο διαμοιρασμός του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας για τα έτη 2019, 2020 και 2021. Όπως φαίνεται το 2021 το ποσοστό του προϋπολογισμού που δόθηκε για την εκπαίδευση ήταν 2,06% λίγο υψηλότερο δηλαδή από το ποσοστό του 2022 (1,98%)²²². Τις χρονιές 2019 και 2020 και με βάση τον πίνακα 18 δεν παρουσιάζεται καθαρά στην έκθεση το ποσοστό που αποδόθηκε στην ΔΒΜ παρά μόνο πως το 2019 το 92,77% πήγε συνολικά σε όλους τους εκπαιδευτικούς τομείς και το 2020 το 92,50%²²³. Ανάμεσα στα ποσοστά αυτά

²²¹ Eğitim Reformu Girişimi, *ARKA PLAN - Eğitime Ayrılan Kaynaklar*, 2022.

²²² T.C Milli Eğitim Bakanlığı, MİLLÎ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ Örgün Eğitim, National Education Statistics, Formal Education 2020/'21, 2021, σελ. 247

²²³ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, MİLLÎ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ Örgün Eğitim, National Education Statistics, Formal Education 2019/'20, 2020.

συμπεριλαμβάνεται και ο τομέας της ΔΒΜ ο οποίος με βάση τα όσα έχουμε μελετήσει δεν ξεπερνάει το 2-3% του γενικού προϋπολογισμού.

Πίνακας 18. Η κατανομή του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας (TRY) στους εκπαιδευτικούς τομείς (2019-2021).

7.3 2019 Yılı Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin fonksiyonel sınıflandırmaya göre dağılımı Allocation of the Budget of Ministry of National Education for 2019 fiscal year by Functional Classification		
Ödenek Türü - Type of Appropriation	2019 Yılı Bütçesi Budget of year 2019 (TL)	MEB Bütçesine Oranı Portion in total budget of MoNE (%)
Toplam - Total	113 813 013 000	100,00
01 Genel Kamu Hizmetleri - General Public Services	7 755 082 000	6,81
08 Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri -Rest, Culture and Religion Services	477 500 000	0,42
09 Eğitim Hizmetleri - Educational Services	105 579 831 000	92,77

7.3 2020 Yılı Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin fonksiyonel sınıflandırmaya göre dağılımı Allocation of the Budget of Ministry of National Education for 2020 fiscal year by Functional Classification		
Ödenek Türü - Type of Appropriation	2020 Yılı Bütçesi Budget of year 2020 (TL)	MEB Bütçesine Oranı Portion in total budget of MoNE (%)
Toplam - Total	125 396 862 000	100,00
01 Genel Kamu Hizmetleri - General Public Services	8 893 370 000	7,09
08 Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri -Rest, Culture and Religion Services	511 000 000	0,41
09 Eğitim Hizmetleri - Educational Services	115 992 492 000	92,50

Tablo 36. 2021 Yılı MEB Bütçesi (Program Bazlı Sınıflandırma)

Açıklama	2020 Yılı Bütçe Kanunu Ödeneği (TL)	2021 Yılı Bütçe Kanunu Ödeneği (TL)	Değişim Oranları (%)	2021 Yılı Bütçe Payları (%)
Engellilerin Toplumsal Hayata Katılımı ve Özel Eğitim	5.961.406.000	7.568.630.000	26,96	5,15
Hayat Boyu Öğrenme	2.413.152.000	3.024.407.000	25,33	2,06
Ölçme, Seçme ve Yerleştirme	30.587.000	69.132.000	126,02	0,05
Ortaöğretim	37.464.692.000	42.478.310.000	13,38	28,91
Temel Eğitim	68.298.128.000	80.809.296.000	18,32	55,00
Uluslararası Eğitim İşbirlikleri ve Yurt Dışı Eğitim	1.355.405.000	1.645.282.000	21,39	1,12
Yönetim ve Destek Programı	9.873.492.000	11.325.177.000	14,70	7,71
Toplam	125.396.862.000	146.920.234.000	17,16	100,00

Πηγή: TUIK, συνέντευξη Fatih Aydın , 2022

Σύμφωνα με τον κ. Aydın²²⁴, ο προϋπολογισμός της ΔΒΜ δεν είναι σταθερός και διαφοροποιείται ανάλογα με τις ανάγκες που μπορούν να προκύψουν. Επίσης μεταβάλλεται συλλογικά και ταυτόχρονα σε όλους τους τομείς εκπαίδευσης. Κάθε χρόνο το Υπουργείο ορίζει ένα ποσοστό από τον συνολικό προϋπολογισμό της εκπαίδευσης για κάθε μια από τις βαθμίδες και τους τομείς της εκπαίδευσης, όπως είναι το δημοτικό, το γυμνάσιο, το λύκειο, η τριτοβάθμια εκπαίδευση, η ΔΒΜ και η επαγγελματική εκπαίδευση. Ως επί το πλείστον γίνεται προσπάθεια τα ποσά αυτά να

²²⁴ Συνέντευξη με τον κ. Fatih Aydın, ο.π., 2022

είναι ισόποσα στις βαθμίδες. Ωστόσο με το πέρασμα του χρόνου και ανάλογα τις συνθήκες και τις ανάγκες που προκύπτουν είναι πιθανό τα χρήματα να μοιράζονται διαφορετικά ανάμεσα στους τομείς εκπαίδευσης έτσι ώστε να μπορέσουν να ενισχύσουν τομείς που θα είναι ωφέλιμοι για το κράτος. Για παράδειγμα αν και εφόσον δημιουργηθούν προγράμματα ΔΒΜ τα οποία χρειάζονται ένα μεγαλύτερο χρηματικό ποσό για να μπορέσουν να υλοποιηθούν και η δημοτική εκπαίδευση ή η δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχει καλύψει τις ανάγκες της για εκείνο το διάστημα τότε το πλεόνασμα θα δοθεί στην ΔΒΜ για τις ανάγκες που έχουν προκύψει κ.ο.κ.

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά και με βάση όλα τα δεδομένα ανά τα χρόνια έχουν υπάρξει αρκετές μεταβολές στον εκπαιδευτικό τομέα οι οποίες έχουν πάντα σαν στόχο την δημιουργία πολιτών οι οποίοι θα έχουν σαν κύριο στόχο την διατήρηση και την διαίωσιση της εθνικής ιδέας. Το τούρκικο κράτος αντιμετωπίζει αρκετές προκλήσεις που αφορούν μεταξύ άλλων την χαμηλή συμμετοχή των πολιτών στην εκπαίδευση. Σχετικά με τον προϋπολογισμό του τουρκικού κράτους αλλά και την κατανομή του στα Υπουργεία φαίνεται πως από τον συνολικό προϋπολογισμό του κράτους το μεγαλύτερο ποσοστό κατανέμεται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας. Στην αμέσως επόμενη κατηγορία είναι το Υπουργείο Υγείας και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Η Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων (Diyanet) καταλαμβάνει ένα πολύ σημαντικό ποσοστό του γενικού προϋπολογισμού αφού καταλήγει να έχει υψηλότερο προϋπολογισμό από ότι 3 Υπουργεία μαζί. Σχετικά με τις δαπάνες και τις επενδύσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, όπως αναφέρουν συνδικαλιστικοί φορείς το κύριο ζήτημα είναι πως δεν γνωρίζουν που ακριβώς διοχετεύονται τα χρήματα. Το μεγαλύτερο ποσοστό του προϋπολογισμού δίνεται σε δαπάνες προσωπικού και σε έργα υποδομής των σχολικών μονάδων καθώς όπως οι ίδιοι αναφέρουν δεν έχουν πραγματοποιηθεί έργα και επενδύσεις που να αφορούν μια ποιοτική εκπαιδευτική διαδικασία. Όσον αφορά στον προϋπολογισμό της ΔΒΜ φαίνεται πως αυτός μεταβάλλεται ανάλογα με τις ανάγκες και πως δεν είναι σταθερός μέσα στην εκάστοτε χρονιά ενώ το 2022 καταλάμβανε μόνο το 1,98% του συνολικού προϋπολογισμού στο Υπουργείο Εθνικής παιδείας, ποσοστό που δεν αποδεικνύει τη μέγιστη συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα αλλά ούτε και την δημιουργία ποικίλων προγραμμάτων κατάρτισης.

4. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ.

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας (Ministry Of National Education – MoNE), στις προκλήσεις που έχει αντιμετωπίσει το τουρκικό κράτος στην εκπαίδευση ανά τα χρόνια, στην στρατηγική που ακολουθεί για τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών, στην κατάρτιση των καθηγητών, στα ειδικά τμήματα που ασχολούνται με την εκπαιδευτική πολιτική και στην φιλοσοφία που ακολουθεί στα προγράμματά σπουδών του για να μπορέσει να εντάξει τους μαθητές στην εργασία και στην κοινωνία αργότερα.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας είναι υπεύθυνο για την εποπτεία του δημόσιου και ιδιωτικού εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον είναι υπεύθυνο για τα Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης και Εκπαίδευσης (Life-long Learning) και προγράμματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Vocational Education) όπου τα τελευταία χρόνια θεωρούνται πρωταρχικής σημασίας για το τούρκικο εκπαιδευτικό σύστημα. Το 1923, στο πλαίσιο της ανασυγκρότησης του κράτους υπό την κεμαλική ηγεσία, τερματίστηκε η λειτουργία του Υπουργείου Παιδείας της Οθωμανικής Κυβέρνησης στην Κωνσταντινούπολη για να αναλάβει τη σκυτάλη το Υπουργείο Παιδείας στην Άγκυρα όπου επεκτάθηκε και αναδιοργανώθηκε, έτσι ώστε να συμπεριλάβει περισσότερες μονάδες. Στη ρεπουμπλικανική περίοδο αναπτύχθηκε σταδιακά η οργάνωση του Υπουργείου Παιδείας και αναδιοργανώθηκε με τον Νόμο 2287 του 1933²²⁵. Σύμφωνα με τον νόμο 3797 του 1992 για την οργάνωση και τα καθήκοντα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, το Υπουργείο αποτελείται από τρία τμήματα που χωρίζονται στην κεντρική, επαρχιακή και υπερπόντια οργάνωση. Η ιδέα της παροχής υπηρεσιών εκπαίδευσης και κατάρτισης από το κράτος ήταν η πρώτη που αναπτύχθηκε. Με την ίδρυση του Υπουργείου, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα χωρίστηκαν σε τρία επίπεδα: πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η οργανωτική δομή του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας έχει εκτεθεί σε πολλές και διαφορετικές νομοθετικές ρυθμίσεις που αναλύουν ποικίλα ζητήματα. Κάποια από αυτά, όπως το δικαίωμα στην εκπαίδευση, η διαχείριση της εκπαίδευσης, ο καθορισμός

---

²²⁵ ADA Sukru, *The Problems that Secondary School Administrators' and Teachers' Face Regarding Strategic Administration*, Eurasian Journal of Educational Research, 78, 159-182, 2018.

του εκπαιδευτικού συστήματος, η κατάρτιση εκπαιδευτικών και η απασχόληση θεωρήθηκαν αναγκαία να αλλάξουν, έτσι ώστε να μπορέσουν να φέρουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η ισχύουσα δομή καθορίζεται από τον νόμο 652 του 2011²²⁶

Όσον αφορά στις προκλήσεις, η Τουρκία έχει αντιμετωπίσει αρκετές ανά τα χρόνια που αφορούν όλους τους τομείς εκπαίδευσης²²⁷. Η πρώτη πρόκληση για την Τουρκία, είναι ο πολύ χαμηλός αριθμός νηπίων που φοιτούν στην προσχολική εκπαίδευση σε σύγκριση με άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής (Ιράν, Ιράκ, Ισραήλ, Αίγυπτος) και του Καυκάσου (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία)²²⁸. Μελέτες δείχνουν ότι η φοίτηση στην προσχολική ηλικία έχει αντίκτυπο αργότερα στη ζωή σε σημαντικούς παράγοντες, όπως ο αλφαριθμητισμός, η υγεία, η ευφυΐα, η μετέπειτα απόκτηση εκπαίδευσης, η απασχόληση, ακόμη και τα επίπεδα εισοδήματος²²⁹. Οι παρακάτω πίνακες (19,20) μας δίνουν δεδομένα σχετικά με την φοίτηση των παιδιών στην προσχολική αγωγή.

Πίνακας 19. Η συμμετοχή των νηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στην Τουρκία.

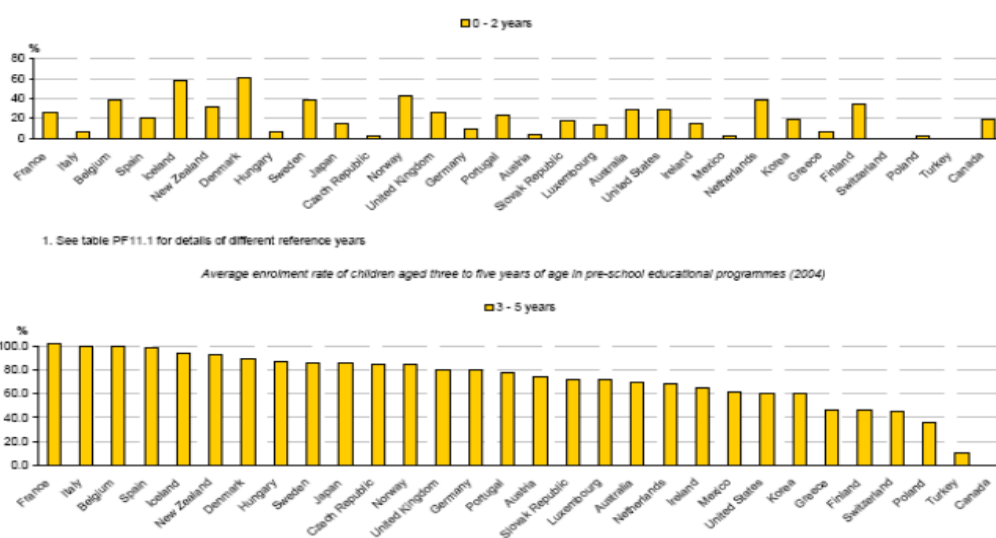

Figure 2. Child-to-staff ratios in preschools (Source: http://www.oecd.org/data_oecd/45/30/37864559.pdf).

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2010.

²²⁶ Republic of turkey ministry of national education.

²²⁷ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, "A case study of technical and vocational education in Turkey", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 160-161.

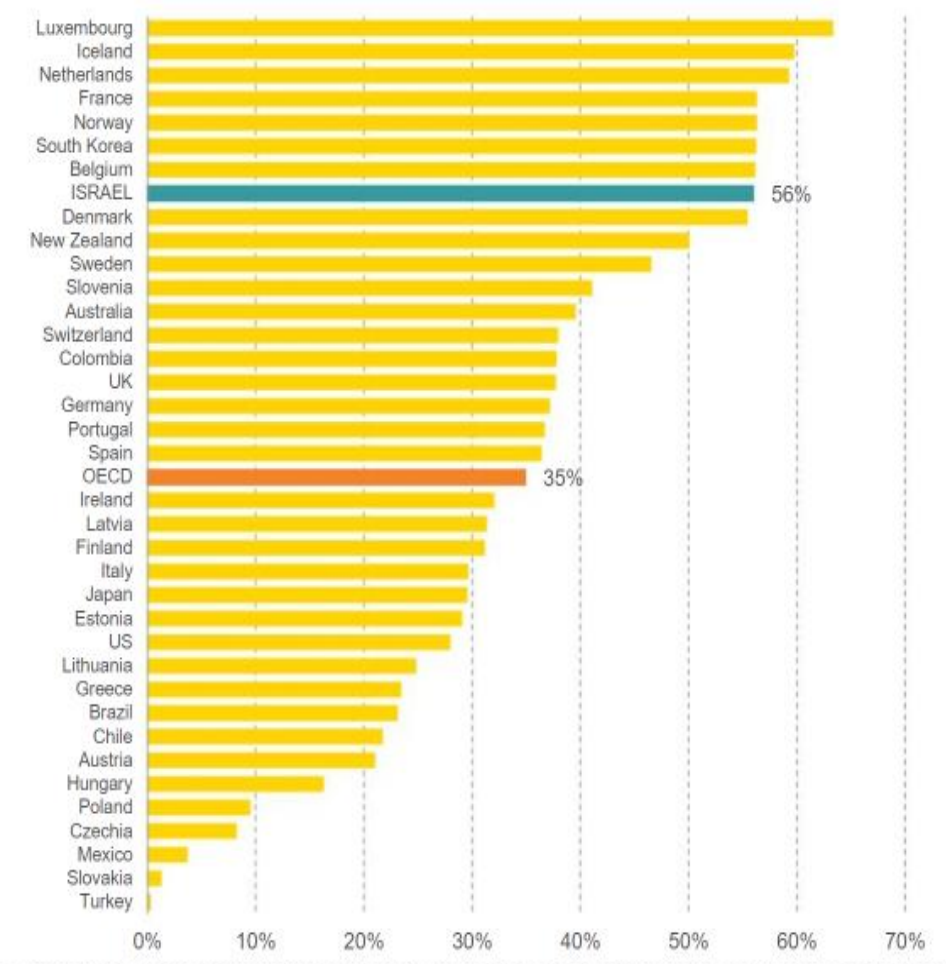
²²⁸ OZGAN Habib, *Comparison of Early Childhood Education (preschool education) in Turkey and OECD countries*, 2010, σελ. 505.

²²⁹ OZGAN Habib, ο.π, 2010, σελ. 506-507.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 19, το ποσοστό των νηπίων ηλικίας 0-2 ετών που φοιτά στην προσχολική εκπαίδευση στην Τουρκία είναι 1,7% ενώ στις ηλικίες 3-5 ετών το ποσοστό φτάνει το 3,4%. Όπως φαίνεται στον πίνακα 20 αντίθετα, στο Ισραήλ η συμμετοχή των νηπίων στην προσχολική αγωγή αγγίζει το 56%, ποσοστό υψηλότερο από πολλές Ευρωπαϊκές χώρες και υψηλότερο και από το ποσοστό που έχει θέσει ο ΟΟΣΑ (35%)²³⁰.

Πίνακας 20. Η συμμετοχή των νηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στο Ισραήλ σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη του ΟΟΣΑ εκ των οποίων ένα η Τουρκία.

Figure 3. Preschool enrollment rates for children under 2, 2017
The percent enrolled out of the age cohort

Source: Dana Vaknin, Taub Center | Data: OECD, 2018

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2018.

²³⁰ VAKNIN Dana, *Early Childhood Education Frameworks in Israel in International Comparison - Executive summary*, 2020, σελ. 5-6.

Η δεύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η χώρα είναι το χαμηλό επίπεδο των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οι εκπαιδευτικές διαφορές με την Ευρώπη²³¹. Η Τουρκία έχει σημειώσει πολύ σημαντική πρόοδο στην πορεία προς την καθολική βασική εκπαίδευση. Ωστόσο, δεν κατάφερε να κάνει το ίδιο με την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να πετύχει τον στόχο που έχει θέσει η Ε.Ε. (85%) για τους πολίτες²³².

Η τρίτη πρόκληση που αντιμετωπίζει είναι η παροχή υψηλού επιπέδου μάθησης. Οι χώρες του ΟΟΣΑ συνεργάστηκαν για την ανάπτυξη του PISA (Πρόγραμμα Διεθνούς Αξιολόγησης Μαθητών και Φοιτητών) για να μπορούν μέσω μετρήσεων να γνωρίζουν τι είναι σε θέση να κάνουν οι μαθητές ανάλογα με την ηλικία τους αλλά και την χώρα στην οποία βρίσκονται. Το 52,3% των παιδιών ηλικίας 15 ετών στην Τουρκία δεν μπορεί να επιτύχει υψηλά ποσοστά συγκριτικά με άλλες χώρες, μέλη της Ε.Ε.²³³.

Η τέταρτη πρόκληση της Τουρκίας αφορά το σύστημα Δια Βίου Μάθησης και Εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης. Αρκετοί μπορεί να υποθέσουν πως οι επαγγελματικές σχολές και τα ΚΔΒΜ δημιουργούν αποφοίτους οι οποίοι μπορούν με ευκολία να ενταχθούν στην αγορά εργασίας αφού έχουν όλα τα απαραίτητα προσόντα. Τα ποσοστά και τα αποτελέσματα, ωστόσο, δεν συμφωνούν με την άποψη αυτή²³⁴. Η πρόκληση για την Τουρκία είναι να παρέχει σε όλους τους μαθητές, τόσο στα επαγγελματικά όσο και στα γενικά σχολεία, την ευκαιρία να αποκτήσουν τις βασικές ακαδημαϊκές ικανότητες που θα τους προετοιμάσουν για την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο. Έτσι, η κυβέρνηση μπορεί να δώσει ισάξιες ευκαιρίες στους συμμετέχοντες για την είσοδό τους στο πανεπιστήμιο και να παρακινήσει όλους τους μαθητές να εργαστούν σκληρά. Επιπλέον μπορεί να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν πρακτικές και εφαρμοσμένες δεξιότητες, δεδομένου ότι δεν είναι εφικτό να εισαχθούν όλοι στο πανεπιστήμιο λόγω του περιορισμένου αριθμού θέσεων²³⁵.

---

²³¹ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, ο.π., 2009, σελ. 163.

²³² OECD, *Higher education and adult learning*, OECD Indicators, 2008.

²³³ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, ο.π., 2009, σελ. 163.

²³⁴ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, ο.π., 2009, σελ. 164.

²³⁵ AKKOK Fusun, WATTS A. G., *Public Policies and Career Development: A Framework for the Design of Career Information, Guidance and Counselling Services in Developing and Transition Countries*, 2003, σελ. 45-50.

Οι στόχοι που θέτουν στο κείμενό τους οι Akkok και Watts για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και την δημιουργία μιας ποιοτικής εκπαίδευσης αφορούν πρωτίστως την ποιοτική εκπαίδευση των παιδαγωγών. Το τρέχον εκπαιδευτικό σύστημα στην Τουρκία δεν υποστηρίζει επαρκώς τους εκπαιδευτικούς για να μπορέσουν να εκπαιδεύσουν ορθά τους μαθητές τους δίνοντάς τους τα απαραίτητα εφόδια για να ενταχτούν στην κοινωνία και την αγορά εργασίας²³⁶. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται εντατική κατάρτιση και συνεχή υποστήριξη για να αλλάξουν τις διδακτικές τους πρακτικές. Η αρχική εκπαίδευση των παιδαγωγών, ειδικότερα, θα πρέπει να επανασχεδιαστεί για να υποστηρίζει τις νέες προσδοκίες και απαιτήσεις των μαθητών²³⁷.

Όσον αφορά στο στρατηγικό πλάνο που έχει θέσει το MoNE για το έτος 2019-2023, πρόκειται για ένα αναλυτικό και λεπτομερές σχέδιο δράσης που περιλαμβάνει μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους στόχους, προτεραιότητες που πρέπει να τεθούν, δυνατά και αδύναμα σημεία, αναλύει την τρέχουσα κατάσταση της χώρας, και τέλος αναφέρει τόσο τις μεθόδους όσο και την εύρεση πόρων που θα χρειαστούν για την υλοποίηση των παραπάνω²³⁸. Είναι απαραίτητο και υποχρεωτικό για όλους τους οργανισμούς να καταρτίζουν στρατηγικά σχέδια που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του μακροπρόθεσμου σχεδίου της χώρας. Μέσω της διαδικασίας δημιουργίας αυτού του στρατηγικού σχεδιασμού επηρεάζονται άμεσα τόσο οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές όσο και ολόκληρη η εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς ενδέχεται να αλλάξει ανάλογα με τις συνθήκες και τους στόχους που έχουν τεθεί. Σημαντική προϋπόθεση για να μπορέσει να είναι αποδοτικός ο στρατηγικός αυτός σχεδιασμός είναι να ληφθούν υπόψη όλες οι μεταβαλλόμενες συνθήκες της κοινωνίας, όλες οι λανθασμένες εκτιμήσεις και σχεδιασμοί του παρελθόντος αλλά και οτιδήποτε ήταν αποδοτικό να του δοθεί περισσότερη ώθηση για να γίνει ακόμα καλύτερο²³⁹.

Ο κύριος σκοπός του σχεδιασμού αυτού είναι να ανταποκρίνεται στις εκπαιδευτικές ανάγκες και στις επιθυμίες της κοινωνίας, να χρησιμοποιεί ορθά τον προϋπολογισμό και να παρέχει το μέγιστο όφελος στους εκπαιδευόμενους. Το MoNE

---

²³⁶ AKKOK Fusun, WATTS A.G,ο.π., 2003, σελ. 54.

²³⁷ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, ο.π, 2009, σελ. 165.

²³⁸ ADA Sukru, *The Problems that Secondary School Administrators' and Teachers' Face Regarding Strategic Administration*, Eurasian Journal of Educational Research, 78, 2018, σελ. 159-182.

²³⁹ KIRAL Bilgen, GIDIS Yusuf, *The Evaluation of School-Parent Association Activities According to the Views of the Teachers*, Department of Educational Administration, Faculty of Education, 2019, σελ. 874-884.

άλλωστε έχει σαν κύριο στόχο άμεση και αμφίδρομη σχέση μαθητή - πολίτη – εργαζόμενου και θέτει στόχους για να μπορέσει να ενισχύσει τις κατηγορίες αυτές ξεκινώντας από τους μαθητές οι οποίοι μελλοντικά θα είναι εργαζόμενοι και ενεργοί πολίτες²⁴⁰. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 21, το στρατηγικό σχέδιο που ισχύει για την χρονική περίοδο 2019-2023 αποτελείται από 5 μέρη²⁴¹.

Πίνακας 21. Το στρατηγικό σχέδιο που έχει θέσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας για τα έτη 2019-2023.

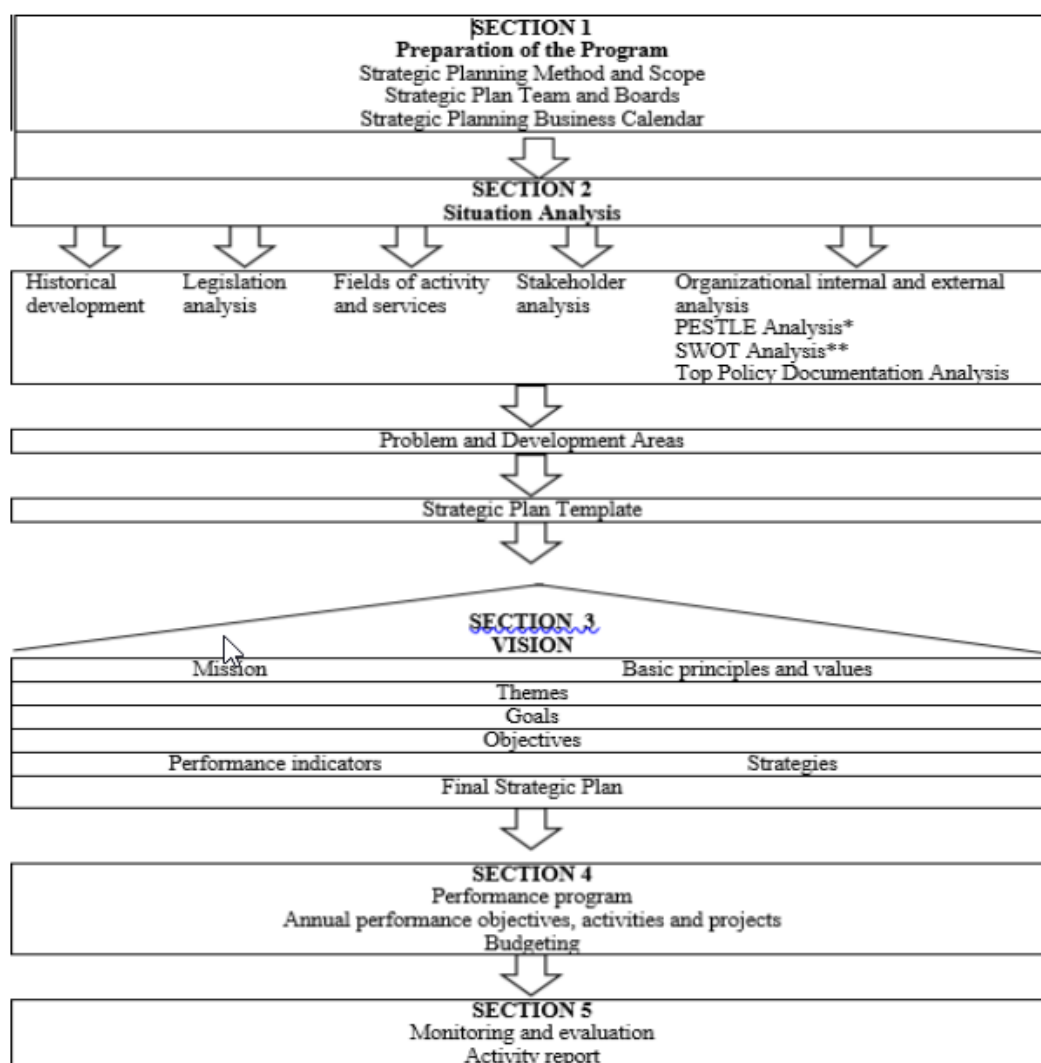

Figure 1. The process of the strategic plan

Πηγή: International Journal of Educational Spectrum, 2021.

²⁴⁰ Republic Of Turkey, Ministry of National Education.

²⁴¹ KIRAL Bilgen, JIANG Xiaochuan, *Comparison of the Strategic Plans of the Ministry of National Education in Turkey and China*, International Journal of Educational Spectrum / Uluslararası Eğitim Spektrumu Dergisi, 3, Adnan Menderes University, Turkey, 2021, σελ. 52-57.

Η ενότητα 1 (section 1) είναι η διαδικασία προετοιμασίας του προγράμματος. Στην ενότητα αυτή συμπεριλαμβάνονται οι μέθοδοι και ο σκοπός του στρατηγικού σχεδίου, οι συμμετέχοντες και η γενική ομάδα που θα ασχοληθεί με αυτό και τέλος η δημιουργία του οικονομικού πλάνου. Η ενότητα 2 (section 2) αφορά την ανάλυση της εκπαιδευτικής κατάστασης. Στην ενότητα αυτή συμπεριλαμβάνονται τα επιτεύγματα του Υπουργείου Παιδείας, τα στρατηγικά σχέδια που είχε θέσει, το τι δεν είχε πετύχει και για ποιους λόγους. Σε συνέχεια αναλύεται η νομοθεσία (Legislation Analysis) και όλα τα πολιτικά έγγραφα που αφορούν την εκπαίδευση όπως επίσης και ο προσδιορισμός των τομέων εκπαιδευτικής δραστηριότητας (Fields of Activity and services) με τα προγράμματα κατάρτισης, ΔΒΜ, καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες, διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού στην εκπαίδευση. Το επόμενο βήμα είναι η ανάλυση των ενδιαφερόμενων (Stakeholder analysis), μέσω της οποίας είναι ευκολότερο να προσδιοριστεί το επίπεδο ικανοποίησης των συμμετεχόντων και τις προτεραιότητες τους σε σχέση με τις δραστηριότητες που έχουν τεθεί. Τέλος στην ενότητα 2 συμπεριλαμβάνεται και η εσωτερική ανάλυση που πραγματοποιείται μέσω του PESTLE Analysis²⁴² (πολιτικοί, οικονομικοί, τεχνολογικοί, νομικοί, περιβαλλοντικοί και κοινωνικό-πολιτιστικοί παράγοντες) και μέσω SWOT Analysis²⁴³ (δυνατά και αδύνατα σημεία, ευκαιρίες και απειλές)²⁴⁴.

Η ενότητα 3 (section 3) περιλαμβάνει το όραμα (Vision) για την εκπαίδευση και τους στόχους που επρόκειτο να τεθούν μελλοντικά. Περιλαμβάνει, την αποστολή, το όραμα, τους στόχους, τις βασικές δεξιότητες, την στρατηγική, τα θέματα και τους δείκτες απόδοσης. Πιο συγκεκριμένα αναλύονται πεδία όπως είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δημοκρατία, η ευαισθησία στο περιβάλλον, η δημιουργικότητα, η επιχειρηματικότητα, οι αθλητικές δεξιότητες, ο σεβασμός, η δικαιοσύνη και η αμεροληψία²⁴⁵.

Η ενότητα 4 (section 4) αφορά την κοστολόγηση του στρατηγικού σχεδίου. Λαμβάνοντας υπόψη τις ετήσιες δαπάνες και αυξήσεις του προϋπολογισμού εκτιμάται ότι θα μπορέσει να εξασφαλιστεί το ποσό της τάξης του 122.806.039.074\$ για την

---

²⁴² Η ανάλυση PESTLE είναι ένα στρατηγικό εργαλείο του Μάρκετινγκ που χρησιμοποιείται για την ανάλυση του Μακροπεριβάλλοντος μίας επιχείρησης.

²⁴³ Η ανάλυση SWOT είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού το οποίο χρησιμοποιείται για την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μίας επιχείρησης.

²⁴⁴ KIRAL Bilgen, JIANG Xiaochuan, ο.π., 2021 σελ. 52-57.

²⁴⁵ KIRAL Bilgen, JIANG Xiaochuan, ο.π., 2021 σελ. 52-57.

πενταετία προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που περιλαμβάνονται στο σχέδιο δράσης για το 2019 - 2023 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας. Όπως φαίνεται στον πίνακα 22, ο προϋπολογισμός που διατέθηκε για την εκπαίδευση το 2019 αυξήθηκε σχεδόν μιάμιση φορά το 2023. Συνολικά, το ποσοστό αυτό έχει σχεδόν διπλασιαστεί σε 5 χρόνια²⁴⁶.

Πίνακας 22. Ο προϋπολογισμός στον τομέα της εκπαίδευσης.

<i>Educational budgeting</i>			
Budget resources (thousand)	2019	2023	Total
General state budget	18.210.082 \$	28.388.879 \$	116.086.040 \$
Governorships and municipalities	392.000 \$	640.000 \$	2.511.999 \$
School-parent association	231.999 \$	360.000 \$	1.471.999 \$
Other resources	480.000 \$	624.000 \$	2.720.000 \$
TOTAL (thousand)	19.314.081 \$	31.263.415 \$	122.806.039 \$

1 TL = 6.25 \$ (April 2020)

Πηγή: International Journal of Educational Spectrum, 2021.

Η ενότητα 5 του στρατηγικού σχεδίου περιλαμβάνει το θέμα της παρακολούθησης και της αξιολόγησης. Η φάση υλοποίησης του σχεδίου, περιλαμβάνει ουσιαστικά δραστηριότητες παρακολούθησης-αξιολόγησης-αναθεώρησης. Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση θεωρούνται σημαντικές επειδή μπορούν να δώσουν στοιχεία για την αποδοτικότητα ολόκληρου του σχεδίου δράσης²⁴⁷.

Συμπερασματικά με τα παραπάνω φαίνεται πως το MoNE έχει δημιουργήσει ένα στρατηγικό σχέδιο το οποίο περιλαμβάνει στοιχεία για να μπορέσει να είναι αποδοτική η εκπαιδευτική διαδικασία. Ο σχεδιασμός επικεντρώνεται στα αποτελέσματα, λαμβάνονται νέα μέτρα ενάντια στις μεταβαλλόμενες καταστάσεις με συνεχή έλεγχο, οι στόχοι καθορίζονται ρεαλιστικά και τελικά είναι ένα εργαλείο διαχείρισης της ποιότητας της εκπαίδευσης. Ο σχεδιασμός της εκπαίδευσης είναι σημαντικός προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι, ώστε να παρέχεται αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη εκπαίδευση.

²⁴⁶ KIRAL Bilgen, JIANG Xiaochuan, ο.π., 2021 σελ. 52-57.

²⁴⁷ KIRAL Bilgen, JIANG Xiaochuan, ο.π., 2021 σελ. 52-57.

4.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

Στο παρόν υπόκεφάλαιο θα μελετηθεί ο ρόλος και ο σκοπός της ΔΒΜ σαν μέσο εκπαίδευσης του Τουρκικού κράτους, σαν μέσο μείωσης της ανεργίας και σαν μέσο εξέλιξης του εκπαιδευτικού συστήματος ολικά. Θα μελετηθεί επίσης αν οι συμμετέχοντες μπόρεσαν να ενταχθούν με ευκολία στην αγορά εργασίας και αν μέσω της συμμετοχής αυτής υπήρχε πρόοδος στην επαγγελματική σταδιοδρομία τους.

Η Τουρκία ως ένα αναπτυσσόμενο κράτος είναι μια χώρα που παρουσιάζει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε προγράμματα ΔΒΜ όπως είδαμε και παραπάνω. Το 2018 η συμμετοχή των πολιτών ήταν στο 6,2% ενώ το 2020 παρατηρείται μια πτώση στο 5,8%²⁴⁸. Σε εκθέσεις των διεθνών οργανισμών (Eurostat, UNESCO), η μάθηση δεν σταματά κατά την έξοδο από το σχολείο²⁴⁹. Σύμφωνα με τη σύνοψη αυτών των εκθέσεων, σε μια ταχέως μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας οι εργαζόμενοι πρέπει να είναι σε θέση να ενημερώνουν και να βελτιώνουν συνεχώς τις ικανότητές και τα προσόντα τους²⁵⁰. Ένα μορφωμένο και συνεχώς εξελισσόμενο ανθρώπινο δυναμικό έχει το πλεονέκτημα πως μπορεί να ανταγωνιστεί ισάξια με άλλες χώρες.

Στους παρακάτω πίνακες (23,24) παρουσιάζονται τα στοιχεία για την ανεργία στην χώρα συγκριτικά με τον πληθυσμό. Σύμφωνα με τον πίνακα 23 ο πληθυσμός της χώρας αυξάνεται ραγδαία από το 2002 έως το 2021. Το 2002 ο πληθυσμός ήταν 65,145,357, το 2010 72,326,992, το 2015 78,529,413, το 2020 84,339,067 και το 2021 85,042,736²⁵¹. Τα ποσοστά της ανεργίας, ωστόσο, δείχνουν συνεχείς μεταβολές και θεωρούνται αυξημένα σύμφωνα με τον πίνακα 24. Η ανεργία βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα κατά περιόδους (2004, 2010), ενώ υπάρχουν και χρονιές με συγκριτικά μικρότερα ποσοστά όπως το 2007 και το 2012. Το 2018 το ποσοστό της ανεργίας ήταν στο 10,89%, το 2019 ανέβηκε στο 13,67% (2,78% αύξηση), το 2020 μειώθηκε στο 13,11% ενώ το 2021 αυξήθηκε ξανά στο 13,39%. Αν εντάξουμε τα στοιχεία αυτά στην εκπαιδευτική διαδικασία και συνδυάσουμε την υψηλή ανεργία με την εκπαιδευτική

²⁴⁸ EUROSTAT, *Adult participation in learning in a mild decline*, 2020.

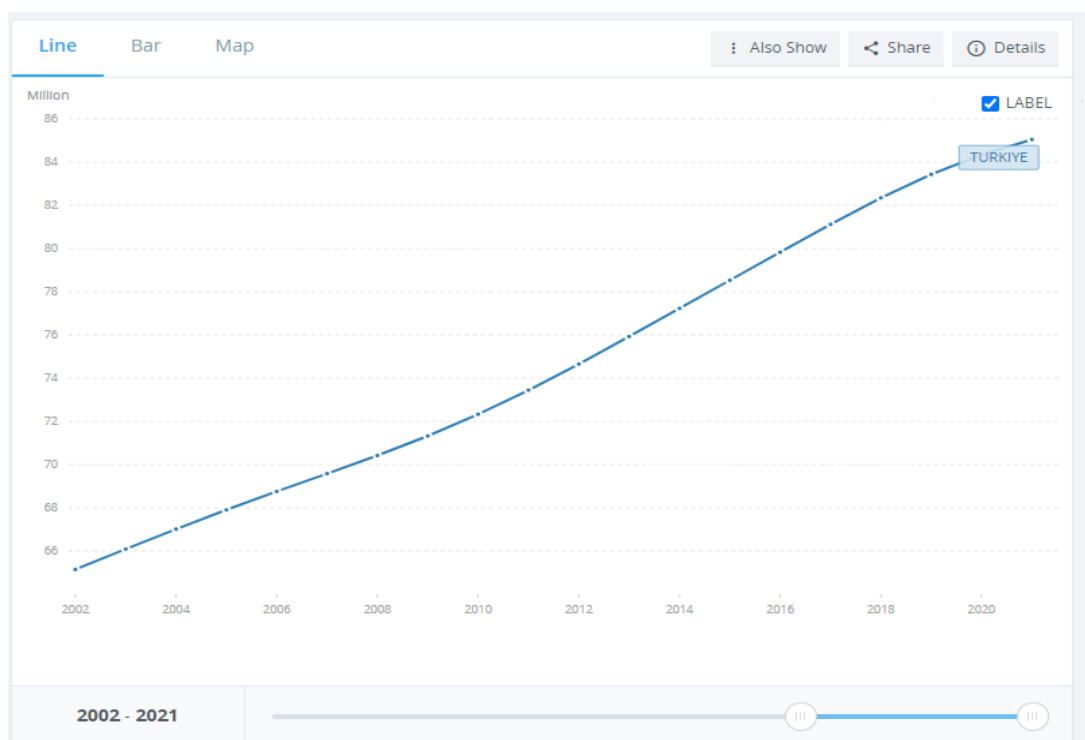
²⁴⁹ UNESCO-UNEVOC, *World TVET Database Turkey*, International Centre for Technical and Vocational Education and Training, 2013, σελ. 6-23.

²⁵⁰ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, ο.π., σελ.164.

²⁵¹ *World Bank, Population, total – Turkiye*, 2021.

κατάσταση του κράτους μπορούμε να συμπεράνουμε πως τα σχολεία και τα πανεπιστήμια της Τουρκίας δεν προετοιμάζουν επαρκώς τους νέους για αυτήν την πρόκληση²⁵². Ειδικότερα, φαίνεται πως υπάρχει τεράστια αναντιστοιχία μεταξύ των δεξιοτήτων που διαθέτουν οι απόφοιτοι γενικών και επαγγελματικών λυκείων αλλά και οι πτυχιούχοι και των δεξιοτήτων που απαιτεί η αγορά εργασίας²⁵³. Αυτός θεωρείται ένας από τους κύριους λόγους για την υψηλή ανεργία των νέων αποφοίτων δευτεροβάθμιας και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης²⁵⁴. Η ενίσχυση της σχέσης μεταξύ εκπαίδευσης και απασχόλησης είναι από τους πιο σημαντικούς παράγοντες για την απόκτηση γνώσεων και την μείωση του φαινομένου της ανεργίας.

Πίνακας 23. Ο πληθυσμός της Τουρκίας από το 2002 έως το 2021.

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2021.

²⁵² World Bank, *Unemployment total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) – Turkiye*, International Labour Organization, ILOSTAT database, 2022.

²⁵³ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, ο.π., σελ.165.

²⁵⁴ CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, ο.π., σελ.165.

Πίνακας 24. Τα ποσοστά ανεργίας στην Τουρκία από το 1999 έως το 2021.

Turkey: Unemployment rate from 1999 to 2021

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2021.

Σύμφωνα με την Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ - Uluslararası Çalışma Örgütü - ILO), η ανεργία, εκφράζεται ως αδράνεια εργασίας σε μια ορισμένη ηλικία, σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και ενώ ο υποψήφιος είναι κατάλληλος και αναζητεί ενεργά εργασία²⁵⁵. Η αδράνεια αυτή θεωρείται πηγή όχι μόνο οικονομικών αλλά και πολλών κοινωνικό-ψυχολογικών προβλημάτων, ενώ η ανεργία είναι υπεύθυνη και για την ψυχική υγεία των ατόμων και ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της Τουρκίας. Ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης ή αντίθετα, ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας είναι ένας σημαντικός δείκτης για την οικονομική ανάπτυξη, την ποιότητα και το επίπεδο ευημερίας μιας χώρας²⁵⁶. Η ανεργία στην Τουρκία, η οποία άρχισε να αυξάνεται ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του 1980, λόγω της ραγδαίας αύξησης της παγκοσμιοποίησης και των τεχνολογικών εξελίξεων, έφτασε σε επίπεδα που μπορούν να θεωρηθούν υψηλά τη δεκαετία του 1990. Με την κρίση του 2001, η ανεργία βάρυνε ακόμη περισσότερο. Λόγοι όπως η ταχεία αύξηση του πληθυσμού, η έλλειψη επενδύσεων, η πολιτική και οικονομική αστάθεια, τα προβλήματα στην

²⁵⁵ NURDOGAN Ali Kemal, *Uluslararası Çalışma Örgütünün (UÇÖ-ILO) Yüzüncü Yıl Dönümü ve Türkiye İlişkileri*, Bitlis Eren University Journal of Academic Projection, 3, 2018, σελ. 78-95.

²⁵⁶ KARAMAN Davut, *Yaşam boyu öğrenme ekseninde işsizlikle mücadelede üniversitelerin rolü: teorik bir araştırma ve model önerisi*, 2018, σελ. 521.

εκπαιδευτική πολιτική, έχουν προκαλέσει την αύξηση αυτού του προβλήματος. Μολονότι επετεύχθη ταχεία ανάκαμψη στην οικονομία μετά την κρίση, η ανάπτυξη της απασχόλησης δεν πραγματοποιήθηκε με τον ίδιο ρυθμό²⁵⁷.

Οι κύριοι λόγοι υψηλών ποσοστών ανεργίας στην Τουρκία είναι η δυσκολία πρόσβασης στο μορφωμένο και καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό, το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας και το υψηλό ποσοστό ανεργίας των νέων. Επιπλέον το δυνητικό ποσοστό στήριξης μιας χώρας μειώνεται λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Ωστόσο, με τις εξελίξεις στον τομέα της υγείας, η παράταση του μέσου όρου της ανθρώπινης ζωής έχει αυξηθεί με αποτέλεσμα όλο και περισσότερα άτομα να εργάζονται πολλά περισσότερα χρόνια από ότι στο παρελθόν²⁵⁸. Σύμφωνα με την έκθεση ανθρώπινης ανάπτυξης του 2020, το προσδόκιμο ζωής στην Τουρκία είναι τα 77,7 έτη (80,6 έτη για τις γυναίκες και 74,7 έτη για τους άντρες). Συγκρίνοντας με άλλες χώρες παρατηρούμε πως στην Ελλάδα το προσδόκιμο είναι 82,2 έτη (84,7 έτη για τις γυναίκες και 79,8 έτη για τους άντρες), στην Ρουμανία 76,1 έτη (79,5 έτη για τις γυναίκες και 72,6 έτη για τους άντρες) και στην Ιταλία 83,5 έτη (85,5 έτη για τις γυναίκες και 81,3 έτη για τους άντρες)²⁵⁹. Στο σημείο αυτό παρατηρείται μια ισχυρή σύνδεση της εκπαίδευσης και στη συνέχεια της ΔΒΜ με τα επίπεδα ανεργίας και απασχολησιμότητας. Αναφέρεται για παράδειγμα πως το υψηλό ποσοστό ανεργίας δείχνει ότι η εκπαίδευση του πληθυσμού και οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας δεν ταιριάζουν²⁶⁰. Σε χώρες όπου το επίπεδο δεξιοτήτων του γενικού πληθυσμού είναι χαμηλό και ο αριθμός των νέων και των ενηλίκων που δεν έχουν λάβει βασική εκπαίδευση είναι υψηλός, υπάρχει ανάγκη να προσφέρονται προγράμματα δια βίου μάθησης στην εργασία. Τα προγράμματα αυτά θα τους επιτρέψουν να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται από την επαγγελματική ζωή και έτσι να επιτύχουν καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Θα είναι ευκολότερο για τους εργαζόμενους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης ώστε να αποκτήσουν βασικές ικανότητες οι οποίες είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση του μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος²⁶¹.

---

²⁵⁷ KARAMAN Davut, ο.π., 2018, σελ. 521-522.

²⁵⁸ KARAMAN Davut, ο.π., 2018, σελ. 521-522.

²⁵⁹ Human Development Reports, «Human Development Insights», 2020.

²⁶⁰ URHAN Nesli, Hayat Boyu Öğrenme: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması Lifelong Learning: Comparison Between the European Union and Turkey, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı Avrupa Birliği Uzmanı, 2020 σελ. 35

²⁶¹ URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 35.

Το ποσοστό ανεργίας στη χώρα, η χαμηλή συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, η δυσκολία μετάβασης από την εκπαίδευση στην επαγγελματική ζωή και το χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων όσων μεταναστεύουν από τα χωριά στην πόλη είναι οι τομείς που χρήζουν βελτίωσης. Στο πλαίσιο αυτό, η ΔΒΜ θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να προσφέρει νέες ευκαιρίες για κοινωνική ένταξη, ιδίως σε άτομα με χαμηλή ειδίκευση, άνεργους, ΑΜΕΑ, ηλικιωμένους και μετανάστες. Η ποιότητα της εκπαίδευσης και η παγκόσμια πρόσβαση στην πληροφόρηση θα πρέπει να συνδυαστούν προκειμένου να προσεγγίσουν αυτούς τους ανθρώπους και να βελτιώσουν αποτελεσματικά τις συνθήκες ζωής τους²⁶².

Η ΔΒΜ δεν είναι απλώς ένα σύνολο δραστηριοτήτων έτσι ώστε τα άτομα να συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο τους. Μεταξύ των σκοπών που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι και η παροχή χαρακτηριστικών και επιχειρηματικών δεξιοτήτων τα οποία θα χρησιμοποιηθούν από τους συμμετέχοντες για να γίνουν πιο παραγωγικοί στην εργασία τους. Με αυτόν τον τρόπο, τα άτομα θα μπορούν να γίνουν πιο παραγωγικά στην οικονομία και εκτός από τις επαγγελματικές τους ικανότητες, θα μπορούν να εξελίσσουν και δεξιότητες για την επίλυση προβλημάτων, την αποτελεσματική επικοινωνία και την ομαδική εργασία και τελικά θα καταφέρουν να μειώσουν τα ποσοστά ανεργίας²⁶³.

Το τρέχον εκπαιδευτικό σύστημα στην Τουρκία δεν είναι ικανοποιητικό για να καλύψει τις ανάγκες της βιομηχανίας. Ο κύριος λόγος είναι ότι οι δεξιότητες και οι γνώσεις που αποκτήθηκαν στα πανεπιστήμια και τις επαγγελματικές σχολές δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες των κλάδων απασχόλησης. Οι επαγγελματικές σχολές δεν περιλαμβάνουν ελκυστικό περιεχόμενο και δεν δίνουν πολλές ευκαιρίες εργασίας για τους αποφοίτους. Από την άλλη, όσον αφορά στα πανεπιστήμια, σύμφωνα με τους Shinde και Kaynak οι εταιρίες δεν είναι ικανοποιημένες με τις δυνατότητες των αποφοίτων. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν οι θέσεις εργασίας αλλά σύμφωνα με τους εργοδότες οι απόφοιτοι δεν ανταποκρίνονται επιτυχώς, γεγονός που δείχνει επίσης την αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος²⁶⁴.

---

²⁶² URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 40.

²⁶³ KARAMAN Davut, ο.π., 2018, σελ. 521-522.

²⁶⁴ SHINDE Rhythima, KAYNAK Duygu, *Analysis of the Turkish Education System: A System Dynamics Approach on Dropouts and Deficiencies in Job Market*, International System Dynamics Conference, 2016, σελ. 12-15.

Η πρωταρχική ευθύνη για όσους διακόπτουν την εκπαίδευσή τους για να αποκτήσουν τις σχετικές βασικές δεξιότητες στη μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας ανήκει στο κράτος. Η ευθύνη για την περαιτέρω επαγγελματική εκπαίδευση θα πρέπει να κατανέμεται μεταξύ της κοινωνίας, των εργοδοτών και των εργαζομένων ανάλογα με τα υπάρχοντα προγράμματα που υπάρχουν την εκάστοτε περίοδο. Τα βασικά προσόντα για την εύρεση και αλλαγή θέσεων εργασίας, όπως οι βασικές γνώσεις, η διαθεσιμότητα, η ικανότητα για κατάρτιση στην εργασία και η ανάπτυξη δια βίου δεξιοτήτων, θα πρέπει να αποδεικνύονται από την εκπαίδευση. Αντίστοιχα, οι προηγμένες εκπαιδευτικές πολιτικές θα πρέπει να είναι ευέλικτες ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της βιομηχανίας και να δημιουργούν ανταγωνιστικές συνθήκες²⁶⁵.

Η Τουρκία έχει μεγάλες δυνατότητες ταχείας ανάπτυξης, σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένης της ΔΒΜ. Ωστόσο αρκετές φορές οι πολιτικές οι οποίες ακολουθούνται δεν βοηθούν την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής πολιτικής. Απαίτηση της εκπαιδευτικής κοινότητας είναι μια ριζική αλλαγή στο εκπαιδευτικό σύστημα της Τουρκίας, έτσι ώστε τόσο οι απόφοιτοι όσο και οι συμμετέχοντες σε προγράμματα ΔΒΜ να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και παγκοσμιοποίησης²⁶⁶. Για την μείωση της ανεργίας σημαντική είναι η δημιουργία μια ισχυρής οικονομίας και σύγχρονων δομών στα εκπαιδευτικά συστήματα που θα μπορέσουν να ωφελήσουν τους συμμετέχοντες με εφόδια που θα χρησιμοποιήσουν στην αγορά εργασίας. Η ΔΒΜ μπορεί να εξυπηρετήσει τον σκοπό αυτό με την δημιουργία νέων Κέντρων Δια Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ) και Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ)²⁶⁷.

Ενώ η ανεργία επικεντρώνεται περισσότερο στα άτομα, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα πολύ σημαντικό φαινόμενο το οποίο παρατηρείται σε όλο το κράτος. Ζητήματα όπως η εγκατάλειψη του σχολείου, η αδυναμία αποφοίτησης, έχουν αρνητικό αντίκτυπο στους ενήλικες και εμφανίζονται ως ανεργία, που είναι η πιο εμφανής μορφή κοινωνικού αποκλεισμού. Επομένως, τα προγράμματα κατάρτισης, τα οποία προσφέρουν στα άτομα νέες ευκαιρίες να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους, δεν

---

²⁶⁵ URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 35.

²⁶⁶ SHINDE Rhythima, KAYNAK Duygu, ο.π., 2016, σελ. 12-15.

²⁶⁷ KARAMAN Davut, ο.π., 2018, σελ. 521-522.

θα αυξήσουν μόνο τις δεξιότητές τους αλλά θα μειώσουν και τον κοινωνικό αποκλεισμό²⁶⁸.

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, όλοι θα πρέπει να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε μαθησιακές δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το μορφωτικό ή κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο, ώστε να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική αλλαγή. Είναι απαραίτητο να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σχετικά με τα οφέλη της συμμετοχής σε δραστηριότητες και να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι αναλαμβάνουν πιο ενεργό ρόλο στην κοινωνία ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή σε μαθησιακές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων όλων των μειονεκτούντων ομάδων. Αντίστοιχα, όταν λαμβάνονται υπόψιν κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες, μειώνονται οι ανισότητες και δίνονται ευκαιρίες μάθησης σε όλους²⁶⁹.

Σε σύγκριση με την Ευρώπη και το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου, τα δημόσια σχολεία της Τουρκίας έχουν τη μικρότερη αυτονομία όσον αφορά στο προσωπικό, στην επιλογή σχολικών βιβλίων στην κατανομή του εκπαιδευτικού χρόνου και στα προσφερόμενα προγράμματα ΔΒΜ²⁷⁰. Χωρίς την αυτονομία, τα σχολεία δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνα για να βελτιώσουν την ποιότητα ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος. Φαίνεται λοιπόν να είναι σημαντικός ο επανασχεδιασμός των γνώσεων των εκπαιδευτικών όσο και του ίδιου του προγράμματος σπουδών το οποίο θα βασίζεται στις εκάστοτε ανάγκες της εποχής και στις νέες παιδαγωγικές μεθόδους²⁷¹.

Ο Gelisli και άλλοι αναφέρουν πως η ΔΒΜ παρέχει στα άτομα τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες για να καταφέρουν να βελτιώσουν τόσο την εργασία τους όσο και την ποιότητα ζωής τους μέσω της καλής απόδοσής τους²⁷². Η ΔΒΜ λοιπόν επηρεάζει και επηρεάζεται άμεσα από την αγορά εργασίας αφού ένας από τους στόχους της είναι να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του επιχειρηματικού κόσμου και των σύγχρονων αναγκών της κοινωνίας. Η εκπαίδευση των ατόμων μέσα από τις γνώσεις

---

²⁶⁸ URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 40.

²⁶⁹ URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 40-41.

²⁷⁰ ERDEM Ekrem, TUGCU Can Tansel, *Higher Education and Unemployment: A cointegration and causality analysis of the case of Turkey*, European Journal of Education 47, 2012, σελ. 299-309.

²⁷¹ CINAR Hamza, DONGELB Nihat, SOUTLUC Cevdet, ο.π., σελ.166.

²⁷² GELISLI Yucel, BEISENBAYEVA Lyazzat, SULTANBEK Malik, USSENOVA Akkanzhe, *Vocational Education Systems in Turkey and the World: New Trends and Problems*, International Journal on New Trends in Education and Their Implications, Volume 7, 2016, σελ. 1-2.

που λαμβάνουν από προγράμματα ΔΒΜ είναι μια διαδικασία που στοχεύει στις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές για ένα συγκεκριμένο είδος επαγγέλματος και για να επιτρέψει στα άτομα να είναι οικονομικά και κοινωνικά αυτόνομα .

Η παροχή προγραμμάτων σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, η ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ εκπαίδευσης και απασχόλησης, η αύξηση της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού είναι μεταξύ των ζητημάτων προτεραιότητας για τις βιομηχανικές χώρες²⁷³. Η Τουρκία δεν θεωρείται μια απόλυτα βιομηχανική χώρα λόγω όλων τόσο για την οικονομική κατάσταση όσο και για τον πληθυσμό. Κατατάσσεται όμως με βάση κάποιους συγγραφείς όπως ο Mauro Guillen, ο Pawel Bozyk και ο David Waugh στην Νέο- Βιομηχανοποιημένη χώρα (Newly Industrialized Country – NIC)²⁷⁴.

Στις ημέρες μας, η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη στην οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα μεταβάλλει συνεχώς και επηρεάζει με γρήγορους ρυθμούς την αγορά εργασίας και την εκπαίδευση. Για τον λόγο αυτό τα προγράμματα ΔΒΜ θεωρούνται ζωτικής σημασίας, καθώς είναι σε θέση να προσαρμόζουν ευκολότερα το περιεχόμενο διδασκαλίας τους και να το εναλλάσσουν με πιο γρήγορους ρυθμούς από ότι το αναλυτικό πρόγραμμα της τυπικής εκπαίδευσης. Οι εξελίξεις αυτές επηρεάζονται άμεσα και από την διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Η ανάγκη εργατικού δυναμικού στην Τουρκία είναι ένα σημαντικό θέμα για την τουρκική οικονομία που προσπαθεί να αποκτήσει μια διεθνή ανταγωνιστική ικανότητα²⁷⁵. Η εξωστρεφής οικονομική πολιτική της Τουρκίας απαιτεί το εργατικό δυναμικό να αυξήσει το επίπεδο ποιότητας και απόδοσης²⁷⁶.

Τα προγράμματα ΔΒΜ στην Τουρκία στοχεύουν στη δημιουργία μιας κοινωνικής δομής που μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του εργατικού δυναμικού με συμμετέχοντες που μπορούν να προσαρμοστούν στην αναπτυσσόμενη τεχνολογία

---

²⁷³ GELISLI Yucel, BEISENBAYEVA Lyazzat, SULTANBEK Malik, USSENOVA Akkanzhe, ο.π.,2016, σελ. 1-2.

²⁷⁴ Η κατηγορία της νέας βιομηχανοποιημένης χώρας (NIC) είναι μια κοινωνικοοικονομική ταξινόμηση που αντιπροσωπεύει ένα υποσύνολο αναπτυσσόμενων χωρών των οποίων η οικονομική ανάπτυξη είναι πολύ υψηλότερη από άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.

²⁷⁵ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, «*Outlook of Vocational and Technical Education in Turkey*», Series of Education Analysis and Assessment Reports, No: 1 ,November, 2018, σελ. 50-55.

²⁷⁶ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., 2018, σελ. 55-60.

μέσω της ενεργής συμμετοχής τους στις διαδικασίες σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων προκειμένου να δημιουργηθεί μια διαφορετική και πιο καρποφόρα κοινωνική αντίληψη για την επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση²⁷⁷. Μέσω αυτής της κοινωνικής δομής, το αναλυτικό πρόγραμμα και τα μαθήματα που διδάσκονται, οι συμμετέχοντες ενημερώνονται και πλέον βασίζονται στον σύγχρονο ρυθμό ζωής. Επιπλέον ενισχύονται οι ευκαιρίες κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς, η υποδομή και ο εξοπλισμός των σχολείων αλλάζουν ως προς τα σύγχρονα δεδομένα, δίνεται προτεραιότητα στους αποφοίτους για απασχόληση στο αντικείμενο που έχουν εκπαιδευτεί και τέλος παρατηρούνται νέες πρακτικές και συνεργασίες που μπορούν να προκύψουν και να βοηθήσουν τόσο στην οικονομική όσο και στην κοινωνική ζωή του κράτους²⁷⁸.

Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω, η ΔΒΜ είναι ένα σημαντικό συστατικό του τουρκικού εκπαιδευτικού συστήματος και του τούρκικου κράτους ολιστικά. Βάσει της έρευνας που διεξαγάγαμε, δεν φαίνεται να υπάρχουν επίσημα στατιστικά δεδομένα που να αποδεικνύουν πως οι συμμετέχοντες σε προγράμματα ΔΒΜ εντάχθηκαν ευκολότερα στην αγορά εργασίας. Ωστόσο με την συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης, τους δίνεται η δυνατότητα να επιλέξουν το επάγγελμα που τους ταιριάζει καλύτερα.

4.2. Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19 ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα μελετήσουμε τις ανάγκες, αλλά και τους παράγοντες που επηρεάζουν τους Τούρκους πολίτες οι οποίοι λαμβάνουν μέρος σε προγράμματα ΔΒΜ, επίσης θα γίνει αναφορά στην πανδημία COVID-19 και στην επιρροή που έχει τόσο σε ολόκληρη την Τουρκία όσο και στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, καθώς και στα προγράμματα κατάρτισης και στη συμμετοχή των υποψηφίων σε αυτά.

Όσον αφορά στα εμπόδια και στους παράγοντες που επηρεάζουν την συμμετοχή των Τούρκων πολιτών, έχουν περισσότερο να κάνουν με την έλλειψη τόσο προβολής κατάλληλων προγραμμάτων όσο και οικονομικών πόρων για τη δημιουργία

---

²⁷⁷ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., 2018, σελ. 23-26.

²⁷⁸ Turkish Ministry Of National Education, ο.π., 2018, σελ 21.

αυτών²⁷⁹. Λόγω αυτών των εμποδίων, οι πολίτες ακόμα και αν έχουν την ανάγκη να εγγραφούν σε κάποιο πρόγραμμα ΔΒΜ θα το σκεφτούν διπλά και επειδή δεν γνωρίζουν τον τρόπο αναζήτησης προγράμματος που να τους ταιριάζει ίσως τελικά να μην δώσουν την δέουσα σημασία²⁸⁰. Έτσι είναι σημαντικό, αφενός, να αυξηθούν οι οικονομικοί πόροι, και αφετέρου, να δοθεί σημασία στις σύγχρονες ανάγκες κάθε κοινωνίας που μπορεί να αλλάζουν ακόμη και από χώρα σε χώρα και από κράτος σε κράτος για να μπορέσει να υπάρξει μια πρωτοπόρα ΔΒΜ και όχι απλώς προγράμματα που δεν έχουν ισχύ. Επιπρόσθετα σημαντική είναι η εμπλοκή ατόμων διαφορετικών ομάδων όπως είναι συμμετέχοντες από διαφορετικές εθνικότητες, με διαφορετική θρησκεία ή γλώσσα, μειονότητες, άτομα με ειδικές ανάγκες που μπορούν να εκπαιδευτούν σε συγκεκριμένες δεξιότητες μέσα από προγράμματα ειδικά σχεδιασμένα για αυτούς. Συχνά παρατηρείται πως τα άτομα αυτά απέχουν εξολοκλήρου από την ΔΒΜ καθώς δεν υπάρχουν προγράμματα στα οποία να μπορούν να ενταχθούν και να είναι χρήσιμα για αυτούς²⁸¹.

Η ηλικία είναι ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει τις ανάγκες των συμμετεχόντων. Ανάλογα με την ηλικία υπάρχουν διαφορετικές ανάγκες που πρέπει να καλυφτούν. Για παράδειγμα νεαρά άτομα που έχουν αποφοιτήσει από το πανεπιστήμιο ή ακόμα και μετά το σχολείο γνωρίζουν πολύ καλά να χειρίζονται τις τεχνολογικές συσκευές και τα λογισμικά οπότε τους είναι και πιο εύκολη η αναζήτηση διαφορετικών προγραμμάτων ΔΒΜ μέσα από τα οποία θα μπορέσουν να εξελίξουν ή να μάθουν νέες δεξιότητες²⁸². Τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα συνήθως χρειάζονται διαφορετική προσέγγιση για να μπορέσουν να κατανοήσουν πλήρως τόσο τον σκοπό όσο και το περιεχόμενο ενός προγράμματος ΔΒΜ. Στην περίπτωση που γνωρίζουν να διαχειρίζονται ως ένα βαθμό τους υπολογιστές και τις σύγχρονες συσκευές τότε πιθανά να χρειάζονται μια επιπλέον εκπαίδευση η οποία θα τους παρέχει πλήρη εξοικείωση με τις συσκευές αυτές. Το αποτέλεσμα θα είναι οι νέες αυτές δεξιότητες να τους φανούν χρήσιμες στην εργασία τους²⁸³.

---

²⁷⁹ LAAL Marjan, SALAMATI Peyman, *Lifelong learning; why do we need it*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 31, 2012, σελ. 399.

²⁸⁰ LAAL Marjan, SALAMATI Peyman, ο.π., σελ. 400.

²⁸¹ LAAL Marjan, SALAMATI Peyman, ο.π., σελ. 401-402.

²⁸² AGAPOV Alexei, KHARINA Irina, KIURU Konstantin, POPOVA Ekaterina, *Readiness of the students to be involved in the process of lifelong learning*, Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 331, 2019, σελ. 350.

²⁸³ AGAPOV Alexei, KHARINA Irina, KIURU Konstantin, POPOVA Ekaterina, ο.π., σελ. 351

Η ανάγκη των πολιτών για μεγαλύτερες απολαβές από την εργασία τους, η ανάγκη για καλύτερη προσαρμογή στα νέα δεδομένα της τεχνολογίας και της καθημερινότητας, οι νέες ευκαιρίες σταδιοδρομίας, η απόκτηση νέων δεξιοτήτων, η κατανόηση της οικονομίας και της κοινωνίας είναι μόνο μερικές από τις ανάγκες που ωθούν τους πολίτες στην συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ²⁸⁴. Ζούμε σε έναν κόσμο όπου οι άνθρωποι πρέπει να μπορούν να ερμηνεύουν και να επεξεργάζονται διαφορετικές πληροφορίες σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Εξαιτίας αυτού, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε και να εκτιμούμε όλες τις μορφές μάθησης²⁸⁵. Οι δεξιότητες αυτές είναι πιθανό να μη συμβάδιζαν με την καθημερινότητα τους όμως, λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας και των σύγχρονων απαιτήσεων της κοινωνίας αντιλαμβάνονται και οι ίδιοι πως χρειάζεται να εξελίσσονται συνεχώς. Με αυτόν τον τρόπο δεν μένουν στάσιμοι στην εργασιακή τους σταδιοδρομία και μπορούν να πετύχουν όλο και περισσότερα επιτεύγματα στον τομέα εργασίας τους²⁸⁶.

Τα επαγγελματικά και τεχνικά λύκεια (Vocational Education) που παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση, όπως και τα ιδρύματα που παρέχουν προγράμματα ΔΒΜ (LifeLong Learning), αποτελούν βασικά στοιχεία του εκπαιδευτικού συστήματος. Είναι ιδρύματα που εκπαιδεύουν τους συμμετέχοντες για διαφορετικούς επαγγελματικούς τομείς και προετοιμάζουν μαθητές για ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Παρά το γεγονός ότι η Τουρκία δίνει προσοχή στην επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση, το επίπεδο των συμμετεχόντων σε σχολεία επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει μειωθεί λόγω παλαιότερων και αρνητικών πολιτικών²⁸⁷. Επίσης ένα βασικό ζήτημα είναι ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η διδασκαλία συγκεκριμένων μαθημάτων που περιλαμβάνουν πρακτική άσκηση και εργαστήρια γίνεται με παλαιότερο εξοπλισμό με αποτέλεσμα οι συμμετέχοντες να μην είναι σε θέση να εκπαιδευτούν ολόπλευρα και καινοτόμα. Το ίδιο ισχύει και σε ορισμένα επαγγέλματα

---

²⁸⁴ LAAL Marjan, SALAMATI Peyman, ο.π., σελ. 402-403

²⁸⁵ LAAL Marjan, SALAMATI Peyman, ο.π., σελ. 400-401.

²⁸⁶ AGAPOV Alexei, KHARINA Irina, KIURU Konstantin, POPOVA Ekaterina, ο.π., 2019, σελ 336-348.

²⁸⁷ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, *Future of Vocational and Technical Education in Turkey: Solid Steps Taken After Education Vision 2023*, 2019, σελ. 170.

όπου η τεχνολογία δεν ακολουθείται σωστά, χρησιμοποιούνται παλιά υλικά ή εξοπλισμός και το αποτέλεσμα δεν είναι το αναμενόμενο²⁸⁸.

Η περίοδος της πανδημίας είναι ένας επίσης πολύ σοβαρός παράγοντας που επηρέασε τόσο το εκπαιδευτικό σύστημα όσο και την κοινωνία της Τουρκίας. Εκατομμύρια άνθρωποι παλεύουν με τον COVID-19, ο οποίος είναι εμφανής σε κάθε πτυχή της καθημερινότητας. Η πανδημία τα τελευταία τρία χρόνια δημιούργησε ποικίλα προβλήματα στην καθημερινότητα των ανθρώπων και επηρέασε όλους τους τομείς της ζωής. Όπως είναι φυσικό δημιούργησε πρόβλημα και στον τομέα της ΔΒΜ. Οι περισσότερες χώρες προσπάθησαν την περίοδο της καραντίνας να ενσωματώσουν προγράμματα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης έτσι ώστε να μην χαθεί χρόνος από την διδασκαλία και τα μαθήματα στα σχολεία και στα πανεπιστημιακά ιδρύματα²⁸⁹.

Η εξάπλωση του ιού οδήγησε τα σχολεία και τα πανεπιστήμια να μεταβούν γρήγορα σε τρόπο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μέσω του διαδικτύου. Ήδη από τις 23 Μαρτίου 2020, η Τουρκία μπόρεσε να παρέχει εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε εθνικό επίπεδο στους 18 εκατομμύρια μαθητές του μέσω της επίσημης πλατφόρμας της χώρας για διαδικτυακή εκπαίδευση *Educational Information Network* (Δικτύου Εκπαιδευτικής Πληροφόρησης - EBA). Η Τουρκία ανακοίνωσε επίσης τη χρήση του Δικτύου Πληροφορικής της Εκπαίδευσης (*Education Informatics Network -EIN*). Αυτό το δίκτυο είχε ήδη αναπτυχθεί πριν από την πανδημία, αλλά το κλείσιμο των σχολείων και η ανάγκη για μια πλατφόρμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σήμαινε ότι ενισχύθηκε με νέες δυνατότητες και εφαρμογές. Η πλατφόρμα EIN προσφέρει επί του παρόντος 5.000 διαδραστικά βιβλία, τεστ και βίντεο²⁹⁰.

Τον Ιούνιο του 2020, η Τουρκία επένδυσε περαιτέρω σε έργο για την ασφαλή εκπαίδευση και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση με την υποστήριξη της Παγκόσμιας Τράπεζας. Αυτή η πιο μακροπρόθεσμη στρατηγική θα χρηματοδοτήσει κυρίως την ανάπτυξη και την ανάπτυξη ενός νέου ψηφιακού εκπαιδευτικού συστήματος και την επέκταση της πλατφόρμας EBA, καθώς στόχος είναι η εμβέλεια και η ανθεκτικότητα

---

²⁸⁸ VILLAREAL Fernando, GOCKEN Sinan, MEMEDOV Idaver, SANCHEZ – RUBIO Belen, *Understanding employment and decent work challenges in Turkey, the situation of Roma in Turkey*, Fundación Secretariado Gitano (FSG), 2010, σελ. 29-31.

²⁸⁹ OZER Mahmut, “Vocational Education and Training as “A Friend in Need” During Coronavirus Pandemic in Turkey”, *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 9(2), 2020, σελ. 1-3.

²⁹⁰ European Training Foundation, *Turkey Education, Training and Employment Developments*, Ιταλία, 2020, σελ. 4-15.

του εκπαιδευτικού συστήματος της Τουρκίας κατά τη διάρκεια και μετά την πανδημία COVID-19²⁹¹.

Ταυτόχρονα, ξεκίνησαν εκπαιδευτικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην ενημέρωση όλων των εκπαιδευτικών φορέων σχετικά με την πανδημία. Παρόλο που υπάρχει μια μεγάλη κρίση στην εκπαίδευση σε παγκόσμια κλίμακα, η ΔΒΜ προσπαθεί να συμβάλει στην καταπολέμηση της πανδημίας. Ένα ικανό ισχυρό σύστημα ΔΒΜ μπορεί να υποστηρίξει το εκπαιδευτικό σύστημα και ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης όπως αυτή που διανύουμε τώρα και να αποδείξει πως οι ανάγκες των πολιτών για εξέλιξη των δεξιοτήτων τους μπορεί να επιτευχθεί με το σύστημα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης²⁹². Σε περιόδους κρίσης, φαίνεται ότι οι ανάγκες της κοινωνίας και της εργασίας μπορεί να αλλάξουν δραματικά μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η ΔΒΜ μπορεί να υποστηρίξει την κοινωνία εξοπλίζοντας τους συμμετέχοντες με δεξιότητες και ευελιξία ως προς τον τρόπο διεξαγωγής των μαθημάτων. Η ευελιξία είναι μια σημαντική δεξιότητα κάτι το οποίο έγινε εμφανές μέσα στην πανδημία. Μέσω του τρόπου διδασκαλίας που διαφοροποιήθηκε λόγω της πανδημίας καθώς πλέον γινόταν μόνο εξ αποστάσεως κατάφεραν να μη χαθούν θέσεις εργασίας και ώρες διδασκαλίας, καθώς αναπληρώθηκαν και αναπροσαρμόστηκαν μέσω της τηλεργασίας και την τηλεεκπαίδευση²⁹³.

Με βάση τα παραπάνω φαίνεται πως η ΔΒΜ ανταποκρίθηκε γρήγορα για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών στην διάρκεια της πανδημίας. Η απασχόληση εξακολουθεί να βρίσκεται στο επίκεντρο πολλών προβλημάτων στην Τουρκία. Επομένως, είναι σημαντική η ενίσχυση της ΔΒΜ, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ενίσχυση της τυπικής εκπαίδευσης. Τέλος να σημειώσουμε πως οι ανάγκες των πολιτών την περίοδο της πανδημίας για εξ' αποστάσεως κατάρτιση αυξήθηκαν, καθώς και λόγω της καραντίνας αλλά και της διαφοροποίησης του τρόπου εργασίας οι Τούρκοι πολίτες – όπως και πολίτες πολλών ακόμα κρατών- βρέθηκαν στην άβολη θέση να αναζητούν προγράμματα κατάρτισης για να μπορούν να ενταχθούν στην νέα καθημερινότητα που όλες σχεδόν οι διαδικασίες αλλά και η εργασία γινόταν διαδικτυακά. Υψηλά ήταν επίσης και τα ποσοστά νεότερων ατόμων τα οποία θεώρησαν σαν ευκαιρία τον αποκλεισμό και τον χρόνο που είχαν στη διάθεσή τους έτσι

---

²⁹¹ European Training Foundation, *Turkey Education, Training and Employment Developments*, 2020, σελ. 4-15.

²⁹² OZER Mahmut, ο.π., σελ. 4-5.

²⁹³ OZER Mahmut, ο.π., σελ. 5-6.

ώστε να εξελίξουν τις σπουδές τους και να αποκτήσουν νέες γνώσεις και δεξιότητες που θα τους είναι χρήσιμες στο άμεσο μέλλον²⁹⁴

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω φαίνεται πως οι πολίτες του τουρκικού κράτους έχουν την ανάγκη για παρακολούθηση προγραμμάτων ΔΒΜ για ποικίλους λόγους. Η ανέλιξη στην εργασία τους και οι νέες ευκαιρίες που θα έχουν από τις γνώσεις και δεξιότητες που θα λάβουν αλλά και η συναναστροφή τους με διαφορετικά άτομα είναι μόνο μερικά από τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν. Ωστόσο, υπάρχουν και παράγοντες όπως η ηλικία, το περιεχόμενο κάποιων προγραμμάτων και η λανθασμένη προώθηση τους που επηρεάζουν την συμμετοχή των ενδιαφερόμενων. Ωστόσο με βάση την παραπάνω έρευνα για την ανεργία στη χώρα μπορούμε να διακρίνουμε πως ένα ικανό εκπαιδευτικό σύστημα και στη συνέχεια τα καταλλήλως διαμορφωμένα και καινοτόμα προγράμματα ΔΒΜ μπορούν να καταστούν υπεύθυνα για την κάλυψη περισσότερων θέσεων εργασίας, καθώς και για την μείωση της ανεργίας. Σχετικά με την πανδημία COVID-19 εκείνη επηρέασε την Τουρκία όπως και όλες τις χώρες σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς. Στην εκπαίδευση τέθηκαν πολλές καινοτομίες όπως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση η οποία αποσκοπούσε στο να μην χαθούν οι διδακτικές ώρες και στο να μπορέσει να υπάρξει μια όσο το δυνατόν αποδοτικότερη εκπαίδευση την περίοδο της καραντίνας. Στην εργασία τέθηκε επίσης η εξ αποστάσεως εργασία η οποία ωφέλησε τους εργαζόμενους έτσι ώστε να συνεχίσουν να εργάζονται κανονικά και τις ίδιες τις εταιρίες αφού κατάφεραν να διατηρήσουν την οντότητά τους και να έχουν όσο το δυνατόν μικρότερη απώλεια κερδών.

---

²⁹⁴ OZER Mahmut, ο.π., σελ. 6-7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο. ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μελετηθούν οι κατηγορίες προγραμμάτων κατάρτισης που παρέχει το Τούρκικο κράτος. Οι δύο βασικότερες κατηγορίες είναι τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Vocational Education) και τα προγράμματα ΔΒΜ (Lifelong Learning). Πιο συγκεκριμένα θα αναλυθεί ο σκοπός δημιουργίας τους αλλά και πώς μπορούν να ωφελήσουν τους συμμετέχοντες. Επιπλέον θα μελετηθεί η στρατηγική που είχε θέσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας για τα έτη 2019 – 2023 και τα συμπεράσματα σχετικά με την εξέλιξη του στρατηγικού πλάνου ανά τα έτη. Τέλος θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα του Υπουργείου σχετικά με το τι κατάφερε να πετύχει και τι όχι με βάση την στρατηγική που είχε θέσει για τα έτη 2019-2023.

Όσον αφορά στο τουρκικό κράτος η ΔΒΜ (Hayat Boyu Öğrenme – Life Long Learning) δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της εναρμόνισης της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση²⁹⁵. Για τον λόγο αυτό ο έλεγχος όλων των επαγγελματιών και η θέσπιση των προσόντων των εργαζομένων ελέγχονται από την Αρχή Επαγγελματικών Προσόντων (Vocational Qualifications Authority – VQA). Παράλληλα με την ίδρυση αυτού του θεσμού, άρχισαν να αναλύονται εκ νέου τα προγράμματα και τα επαγγέλματα που έχουν δημιουργηθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας εναρμόνισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι επιτροπές που έχουν συσταθεί στο πλαίσιο του VQA έχουν αρχίσει να επιβεβαιώνουν τα επαγγελματικά πρότυπα από τους επαγγελματίες συλλόγους και ομοσπονδίες²⁹⁶. Είναι σαφές ότι αυτό το σύστημα βοηθά έμπρακτα τα εκπαιδευτικά προγράμματα να παραμείνουν εναρμονισμένα με τις ανάγκες του κράτους και των πολιτών και να εναλλάσσουν το περιεχόμενό τους συχνά, έτσι ώστε να μην αναλώνονται στον χρόνο. Επίσης πολύ σημαντικός είναι ο έλεγχος των προσόντων των συμμετεχόντων καθώς οι πολίτες θα είναι σε θέση να συμμετέχουν σε προγράμματα που είναι κατάλληλα για την προσωπικότητα και τις δεξιότητές τους και να μην χάνουν πολύτιμο χρόνο με την συμμετοχή σε προγράμματα που δεν μπορούν να τους προσφέρουν αυτό για το οποίο είναι ικανοί. Μέσα από τον έλεγχο των

²⁹⁵ AYDIN Serkan, *Transformation of Turkish Vocational and Technical Education*, Scientific Journal of Education Technology, Marmara University, Istanbul, Turkey, Vol. 3, 2013, σελ. 195.

²⁹⁶ AYDIN Serkan, *Transformation of Turkish Vocational and Technical Education*, ο.π., 2013, σελ. 195.

προσόντων οι πολίτες θα μπορούν να εκπαιδευτούν σε προγράμματα που τους ενδιαφέρουν, τους ταιριάζουν και μπορούν να τους βοηθήσουν στην μελλοντική εύρεση εργασίας²⁹⁷.

Η οργανωτική δομή του τουρκικού Υπουργείου Εθνικής Παιδείας άλλαξε το 2011. Με την νέα δομή και το νέο μοίρασμα των αρμοδιοτήτων θα αποφευχθεί η παροχή των ίδιων προγραμμάτων με διαφορετικούς τρόπους. Μέχρι και πριν το 2011 ήταν συχνό φαινόμενο το περιεχόμενο των προγραμμάτων να επαναλαμβάνεται σε διαφορετικά προγράμματα καθώς δεν υπήρχε έλεγχος²⁹⁸. Μετά το 2011 παρατηρείται μια βελτίωση και μια ποικιλία στα προγράμματα ΔΒΜ που μπορούν να επιλέξουν οι πολίτες. Με αυτόν τον τρόπο ο κάθε πολίτης ξεχωριστά μπορεί να βρει το πρόγραμμα που τον ενδιαφέρει και να εκπαιδευτεί σε χρήσιμες δεξιότητες που θα τον βοηθήσουν στην μελλοντική εύρεση εργασίας²⁹⁹.

Η ονομασία της Γενικής διεύθυνσης μαθητείας και μη τυπικής εκπαίδευσης (Hükümde Kararname ile Çıkarılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü) μετατράπηκε σε Γενική διεύθυνση Δια Βίου Μάθησης με το υπό 25/8/2011 διάταγμα περί οργάνωσης και καθηκόντων του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και με αριθμό 652. Αντίστοιχα σύμφωνα με το άρθρο 3 του νόμου περί τροποποίησής του από 12/2/2016 με αριθμό 6764 διάταγμα περί οργάνωσης για τα καθήκοντα του υπουργείου Εθνικής Παιδείας και σύμφωνα με τον Νόμο για την Επαγγελματική Εκπαίδευση με αριθμό 3308, το έργο της παροχής γενικής και επαγγελματικής κατάρτισης υποψηφίων μαθητευομένων έχει μεταφερθεί στη Γενική Διεύθυνση Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης και στη διεύθυνση έχουν προσαρτηθεί 335 κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης³⁰⁰.

Είναι σημαντικό για κάθε χώρα να αναθεωρήσει τα δικά της προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες περιβαλλοντικές συνθήκες και τις τεχνολογικές εξελίξεις. Οι δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης απαλλαγμένες από πολιτικά συμφέροντα μπορούν να ωφελήσουν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα τα κράτη. Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Τουρκία, μια χώρα που λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ της ασιατικής και της ευρωπαϊκής

---

²⁹⁷ AYDIN Serkan, ο.π., 2013 σελ. 193.

²⁹⁸ AYDIN Serkan, ο.π., 2013 σελ. 195.

²⁹⁹ AYDIN Serkan, ο.π., 2013 σελ. 193.

³⁰⁰ AYDIN Serkan, ο.π., 2013 σελ. 194.

ηπείρου, είναι ένα σύστημα στο οποίο οι πολίτες εκπαιδεύονται από κοινού για την εξέλιξη του ίδιου του κράτους³⁰¹.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας ο κύριος σκοπός της δια βίου μάθησης είναι να βοηθήσει τα άτομα να προσαρμοστούν στην κοινωνία και να ελέγχουν καλύτερα τις πληροφορίες που τους δίνονται. Επίσης τους δίνει την δυνατότητα να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε όλες τις φάσεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής³⁰². Οι σκοποί της ΔΒΜ μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, στην εξασφάλιση της προσωπικής ανάπτυξης των ατόμων και στη δημιουργία ευκαιριών, στην πραγματοποίηση της κοινωνικής ένταξης και στην παροχή οικονομικής ανάπτυξης. Οι άνθρωποι περνούν από διαφορετικές αναπτυξιακές διαδικασίες στη ζωή τους από τη γέννησή τους. Στόχος της δια βίου μάθησης είναι να διασφαλίσει ότι τα άτομα αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να προσαρμοστούν σε κάθε περίοδο της ζωής τους. Η ΔΒΜ έχει αναγνωριστεί ως το πιο σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής, τεχνολογικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης της χώρας³⁰³. Σε κάθε πρόγραμμα που δημιουργείται λαμβάνονται υπόψιν οι ικανότητες των ατόμων ενώ η ανάπτυξη της πολιτικής για τη δια βίου μάθηση, η παρακολούθηση των τεχνολογικών αλλαγών και η σημασία της γνώσης έχουν αυξηθεί ανά τα χρόνια. Η δια βίου μάθηση περιλαμβάνει τη συνεχή επανεκπαίδευση του εργατικού δυναμικού προκειμένου να ανταγωνιστεί την παγκόσμια οικονομία³⁰⁴. Σύμφωνα με τον Yıldırım τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένα άτομο για να αποκτήσει πληροφορίες και να συμμετέχει ενεργά σε προγράμματα ΔΒΜ είναι, κίνητρο για μάθηση, προσαρμοστικότητα στις αλλαγές, επικοινωνιακές δεξιότητες, ικανότητα να εφαρμόζει στην πράξη όσα έχει μάθει και τέλος βελτίωση και συνεχή ανατροφοδότηση³⁰⁵.

Όσον αφορά στις προτεραιότητες που έχει θέσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας σχετικά τα προγράμματα ΔΒΜ και το περιεχόμενό τους, παρατηρούμε πως αναφέρονται κυρίως στη διαχείριση της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης με

---

³⁰¹ AYDIN Serkan, ο.π., 2013 σελ. 196.

³⁰² KARAMAN Davut, *Yaşam boyu öğrenme ekseninde işsizlikle mücadelede üniversitelerin rolü: teorik bir araştırma ve model önerisi*, 2018, σελ. 516.

³⁰³ KARAMAN Davut, ο.π., 2018, σελ. 516-517.

³⁰⁴ KARAMAN Davut, ο.π., 2018, σελ. 518-519.

³⁰⁵ YILDIRIM Remzi, *Üniversitelerdeki Yaşam Boyu Öğrenme Hizmetlerinin Yönetsel Etkililiğinin Değerlendirilmesi-Doktora tezi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2017, σελ. 25.

συμμετοχική προσέγγιση, στη διασφάλιση ότι οι απόφοιτοι έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση για να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας, στην συνεχή βελτίωση του συστήματος επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης, στην προετοιμασία προγραμμάτων διδασκαλίας σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, στην αύξηση της αποτελεσματικότητας και της ανταγωνιστικότητας στην οικονομία, στην παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων στους συμμετέχοντες, έτσι ώστε να είναι ικανοί να εργαστούν σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, και τέλος στην ολική προσβασιμότητα, στην πρόσβαση δηλαδή που μπορούν να έχουν όλοι οι συμμετέχοντες ανάλογα την ηλικία τους και τις ικανότητές τους στην εκπαίδευση³⁰⁶.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας είναι το μόνο υπεύθυνο για την ανάπτυξη της στρατηγικής της ΔΒΜ, ενώ για την εφαρμογή της στρατηγικής άρα και την υλοποίηση των προγραμμάτων είναι υπεύθυνοι τόσο το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας όσο και πολλοί διαφορετικοί φορείς και Υπουργεία. Αυτά είναι το Υπουργείο Οικονομικών, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, το Υπουργείο Επιστήμης Βιομηχανίας και Τεχνολογίας, το Υπουργείο Υγείας, ο Τουρκικός Οργανισμός Διαπίστευσης, το Τουρκικό Συμβούλιο Ανώτατης Εκπαίδευσης, το Υπουργείο Ανάπτυξης (πρώην οργανισμός κρατικού σχεδιασμού)³⁰⁷ το Ίδρυμα Κοινωνικών Υπηρεσιών και Παιδικής Προστασίας, το Τουρκικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης και η Ένωση Επιμελητηρίων και Χρηματιστηρίων Εμπορευμάτων Τουρκίας³⁰⁸.

Σημαντικό είναι να αναφερθούν οι υπεύθυνοι για την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών (stakeholders). Πιο συγκεκριμένα το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας αναφέρει πως τα προγράμματα ΔΒΜ σε συνεργασία με κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς, στοχεύουν στην ανάπτυξη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού με εθνικές και διεθνείς επαγγελματικές ικανότητες και αξίες, που αποτελείται από καινοτόμα, επιχειρηματικά και παραγωγικά άτομα που συμβάλλουν στην οικονομία³⁰⁹. Στοχεύει στη δημιουργία ενός συστήματος επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης, το οποίο προσφέρει κατάλληλη μάθηση, ευκαιρίες σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα, τις

---

³⁰⁶ Turkish Ministry of National Education, ο.π., 2018, σελ. 30-33.

³⁰⁷ Ο οργανισμός κρατικού σχεδιασμού ιδρύθηκε το 1960 με σκοπό να βοηθήσει την Τουρκία να ανακάμψει οικονομικά. Τα κύρια καθήκοντα του ήταν να παρέχει οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συμβουλές προς την κυβέρνηση. Το 2014 μετατράπηκε σε Υπουργείο Ανάπτυξης.

³⁰⁸ UNESCO, *Turkey: Lifelong Learning Strategy Paper*, 2009.

³⁰⁹ Turkish Ministry of National Education, ο.π., 2018, σελ. 21-24.

ικανότητες και την ιδιοσυγκρασία των ατόμων, ενώ προετοιμάζει τα άτομα για απασχόληση και βελτίωση των οικονομικών τους.

Στη συνέχεια και όσον αφορά στα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης (Vocational Education), παρατηρείται πληθώρα προγραμμάτων με περιεχόμενο που μπορεί να προσαρμοστεί στις περισσότερες ανάγκες των πολιτών. Σύμφωνα με τον πίνακα 25 φαίνεται να παρέχονται 54 τομείς προγραμμάτων.

Πίνακας 25. Προγράμματα Επαγγελματικής κατάρτισης.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, 2019.

Τα προγράμματα ΔΒΜ γίνονται τόσο σε Κέντρα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όσο και σε Επαγγελματικά και Τεχνικά Λύκεια. Συνολικά υπάρχουν 27 τομείς προγραμμάτων σε 142 κλάδους στα Κέντρα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και 54 τομείς σε 199 κλάδους στα Επαγγελματικά και Τεχνικά Λύκεια στην Τουρκία³¹⁰.

³¹⁰ Turkish Ministry of National Education, «*Outlook of Vocational and Technical Education in Turkey*», Series of Education Analysis and Assessment Reports, No: 1 ,November 2018, σελ. 23.

Παρουσιάζονται προγράμματα που αφορούν την γενική εκπαίδευση του συμμετέχοντα για ζητήματα διαχείρισης (Mastery Program - VECP) Κάποια από αυτά είναι: λογιστική, αρχιτεκτονική, μετάφραση, τεχνολογία αυτοκινήτων και μηχανών, τεχνολογία αεροσκαφών, τεχνολογία ιατρικού εξοπλισμού, προσχολική αγωγή, οπτομετρία, φωτογραφία, μαγειρική, προγραμματισμός υπολογιστών, σχέδιο μόδας, πρώτες βοήθειες, εσωτερική διακόσμηση, εσωτερικό εμπόριο, εξωτερικό εμπόριο, τεχνολογία τροφίμων, υπηρεσίες φαρμακείου, τεχνικές εκτύπωσης, στοματική υγιεινή, δημόσιες σχέσεις, διαφήμιση, ακτινοθεραπεία, ραδιόφωνο, τηλεόραση³¹¹.

Προϋποθέσεις εγγραφής στα προγράμματα του Κέντρου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης είναι ο υποψήφιος να είναι απόφοιτος τουλάχιστον δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή απόφοιτος από τα θρησκευτικά σχολεία Imam Hatip και να είναι κατάλληλος για την θέση εργασίας για την οποία ενδιαφέρεται (αυτό αποδεικνύεται με έκθεση υγειονομικού συμβουλίου όταν είναι απαραίτητο). Οι εγγραφές συνεχίζονται καθόλη τη διάρκεια του έτους στις δομές κατάρτισης και δεν υπάρχει όριο ηλικίας. Τα προγράμματα που λαμβάνουν χώρα στα επαγγελματικά λύκεια, για παράδειγμα, περιλαμβάνουν μαθήματα γνώσεων και δεξιοτήτων που σχετίζονται με ένα επάγγελμα (Anatolian Vocational Program - AVP), μαθήματα φυσικής, χημείας, μαθηματικών και βιολογίας που σχετίζονται με συναφή επαγγέλματα (Anatolian Technical Program - ATP)³¹².

Συμπερασματικά με τα παραπάνω, όσον αφορά στην ΔΒΜ και στους τρόπους μάθησης στην Τουρκία εκτός της τυπικής εκπαίδευσης υπάρχουν τα επαγγελματικά σχολεία και τα προγράμματα ΔΒΜ. Τα εκπαιδευτικά σχολεία είναι υπεύθυνα για την δημιουργία πολιτών οι οποίοι θα έχουν αποκτήσει γνώσεις σε συγκεκριμένες τέχνες και που θα είναι σε θέση να εξασκήσουν τεχνικά επαγγέλματα. Ενώ τα προγράμματα κατάρτισης και ΔΒΜ αναφέρονται σε γνώσεις και δεξιότητες που μπορούν να αποκτήσουν οι πολίτες σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους, μετά το σχολείο ή το πανεπιστήμιο και που θα τους φανούν χρήσιμα στο εκάστοτε επάγγελμα που έχουν επιλέξει να ακολουθήσουν.

---

³¹¹ T.C Milli Egitim Bakanligi, Hayat Boyu Ogrenme Genel Mulurlugu (Γενική διεύθυνση Δια Βίου Μάθησης).

³¹² Turkish Ministry of National Education, ο.π., σελ. 24.

5.1. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα γίνει αναφορά στη συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Vocational Education). Εφόσον τα προγράμματα αυτά αφορούν μαθητές επαγγελματικών σχολείων θα γίνει η προσπάθεια σύνδεσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τα επαγγελματικά σχολεία και πώς η συμμετοχή των υποψηφίων επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την τουρκική κοινωνία. Επιπλέον θα γίνει αναφορά στην συμμετοχή ανάλογα με το φύλο και τις επαρχίες της Τουρκίας.

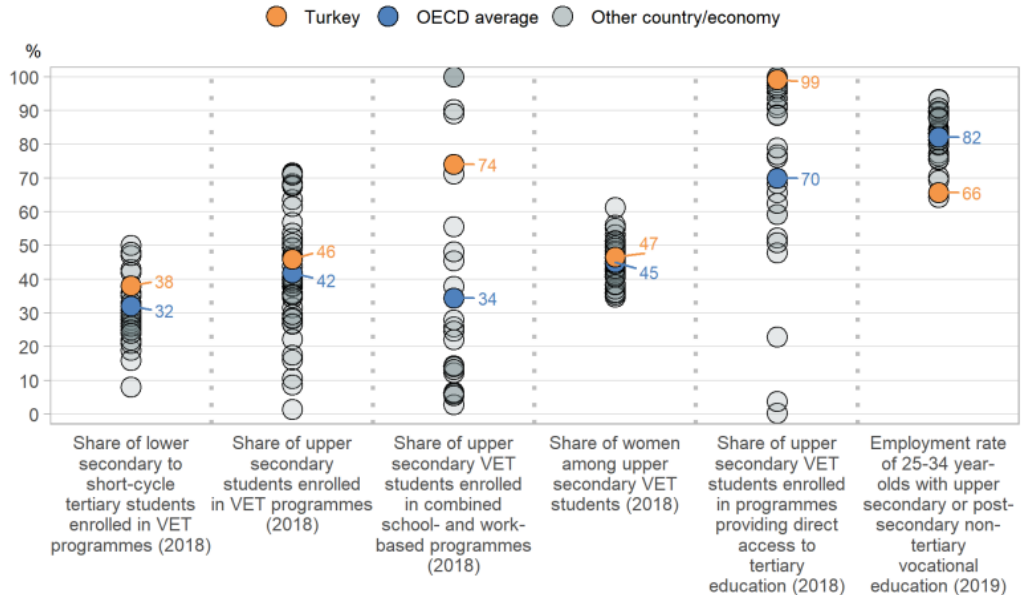
Ο πίνακας 26 παρουσιάζει σημαντικά στοιχεία σχετικά με την συμμετοχή των Τούρκων πολιτών στην επαγγελματική εκπαίδευση. Στην Τουρκία, το 38% των μαθητών που έχουν ολοκληρώσει την κατώτερη δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο) είναι εγγεγραμμένοι σε επαγγελματικά σχολεία, και μάλιστα παρατηρείται πως το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο από τον στόχο που έχει θέσει ο ΟΟΣΑ (32%). Κατά μέσο όρο, το 46% των μαθητών που έχουν ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) εγγράφονται σε επαγγελματικά σχολεία στην Τουρκία, ποσοστό υψηλότερο από το στόχο του ΟΟΣΑ που είναι 42%. Μια ακόμη κατηγορία είναι οι συμμετέχοντες που παρακολουθούν ταυτόχρονα επαγγελματικό σχολείο και βρίσκονται και σε εργασιακό περιβάλλον με ποσοστό 74% έναντι 34% που είναι το ποσοστό του ΟΟΣΑ. Τέλος μια σημαντική κατηγορία είναι ο βαθμός απασχολησιμότητας των ηλικιών 25-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή κάποια επαγγελματική σχολή με ποσοστό 66% έναντι του ποσοστού 82% που έχει θέσει ο ΟΟΣΑ. Ορισμένα πεδία σπουδών είναι πιο κοινά από άλλα όπως είναι η μηχανική, η μεταποίηση και οι κατασκευές με το 30% των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να απασχολούνται σε αυτόν τον τομέα, σε σύγκριση με το 33% κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ³¹³.

---

³¹³ OECD, *Education at a Glance, Participation and outcomes of vocational education and training*, Country Note, Turkey, 2020, σελ. 1.

Πίνακας 26. Ποσοστά συμμετοχής στην επαγγελματική εκπαίδευση στην Τουρκία σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ.

Figure 1. Snapshot of vocational education

Note: Only countries and economies with available data are shown. The years shown in parentheses is the most common year of reference for OECD and partner countries. Refer to the source table for more details.

Source: OECD (2020), indicator A3 and B7. See Education at a Glance Database. <http://stats.oecd.org/> for more information and Annex 3 for notes (<https://doi.org/10.1787/69096873-en>).

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2018

Η οργάνωση των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης ποικίλλει σημαντικά από χώρα σε χώρα. Στην Τουρκία, το 74% των μαθητών είναι εγγεγραμμένοι σε προγράμματα που βασίζονται στο σχολείο και στην εργασία, το οποίο είναι υψηλότερο από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ (34%). Η μέση ηλικία εγγραφής στα προγράμματα στις χώρες του ΟΟΣΑ είναι τα 21 έτη, ενώ στην Τουρκία είναι μεταξύ 20-24 ετών. Για να υποστηρίξουν τη μετάβαση των μαθητών και να βελτιώσουν τις προοπτικές σταδιοδρομίας τους, πολλές χώρες έχουν δημιουργήσει προγράμματα κατάλληλα για αυτή την μετάβαση. Στην Τουρκία το 99% των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι εγγεγραμμένοι σε προγράμματα που προσφέρουν την ευκαιρία άμεσης πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση³¹⁴.

Το 2019, το 11% των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών στην Τουρκία κατείχε ένα τίτλο ανώτερης δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως το υψηλότερο

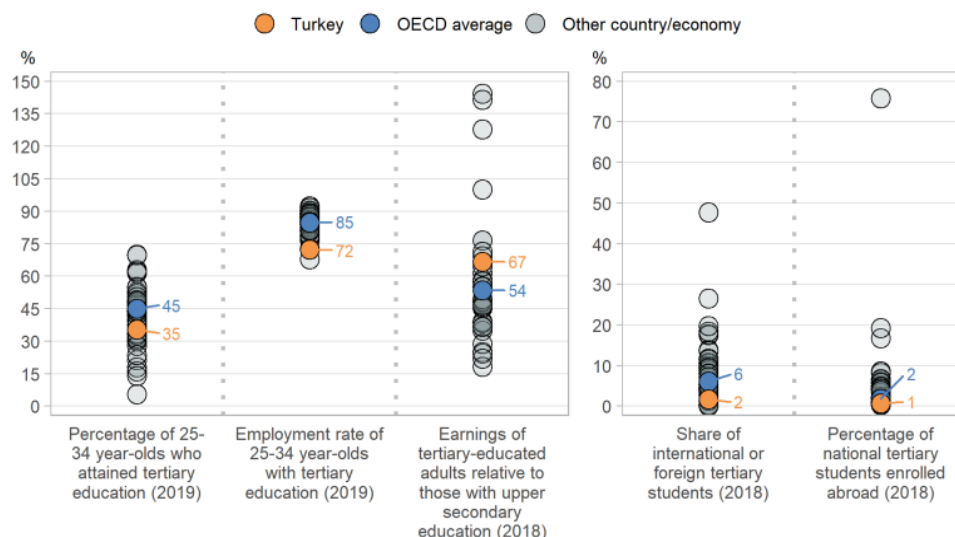
³¹⁴ OECD, *Education at a Glance*, ο.π., σελ. 2.

μορφωτικό επίπεδο. Το 66% των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών με επαγγελματικά προσόντα και δεξιότητες μέσα από την συμμετοχή σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης απασχολούνται περισσότερο σε σύγκριση με το 57% των ατόμων με γενικά προσόντα. Επιπλέον το 42% των ατόμων ηλικίας 55-64 ετών, σε σύγκριση με το 45% των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών κατείχε επαγγελματικά προσόντα και δεξιότητες από τα προγράμματα, γεγονός που τους έκανε ενεργά μέλη στην αγορά εργασίας. Συγκριτικά, οι ισοδύναμοι μέσοι όροι του ΟΟΣΑ είναι 72% και 59%³¹⁵.

Ο πίνακας 27 παρουσιάζει σημαντικά δεδομένα σχετικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση, την συμμετοχή των πολιτών σε αυτήν και τη σύνδεσή της με την ΔΒΜ.

Πίνακας 27. Η συμμετοχή των Τούρκων πολιτών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε σύγκριση με τον μέσο όρο πολιτών των κρατών του ΟΟΣΑ.

Figure 2. Snapshot of tertiary education

Note: Only countries and economies with available data are shown. The years shown in parentheses is the most common year of reference for OECD and partner countries. Refer to the source table for more details.

Source: OECD (2020), indicator A1, A3, A4 and B6. See Education at a Glance Database <http://stats.oecd.org/> for more information and Annex 3 for notes (<https://doi.org/10.1787/69096873-en>).

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2018.

Η θέσπιση της τριτοβάθμιας ως υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι μια παγκόσμια τάση. Μεταξύ 2009 και 2019, το μερίδιο των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκε σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ. Στην Τουρκία, το 35% των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών είχαν πτυχίο τριτοβάθμιας

³¹⁵ OECD, *Education at a Glance*, ο.π., σελ. 2.

εκπαίδευσης σε σύγκριση με το 45% κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ. Από την άποψη του φύλου, οι γυναίκες έχουν περισσότερες πιθανότητες από τους άνδρες να επιτύχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ. Στην Τουρκία, το 36% των γυναικών 25-34 ετών είχαν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σύγκριση με το 35% των ανδρών συνομηλίκων τους, ενώ κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ τα μερίδια είναι 51% των γυναικών και 39% των ανδρών³¹⁶.

Κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ, το ποσοστό απασχόλησης το 2019 ήταν 61% για τους νέους 25-34 ετών χωρίς δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 78% για εκείνους με δευτεροβάθμια εκπαίδευση και 85% για όσους έχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στην Τουρκία, τα ποσοστά κυμαίνονται στο 52% για νέους χωρίς δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 61% για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση και 72% για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η κατοχή πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης φέρει επίσης ένα σημαντικό πλεονέκτημα στις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ όπως και στην Τουρκία καθώς φαίνεται πως άτομα ηλικίας 25-64 ετών με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπόρεσαν να εξελιχθούν ευκολότερα στην αγορά εργασίας³¹⁷.

Η διεθνής κινητικότητα των φοιτητών επεκτείνεται αρκετά σταθερά τα τελευταία χρόνια. Είναι ένας σημαντικός παράγοντας της εξέλιξης και ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και -όπως αναφέραμε και παραπάνω- της εξέλιξης της ΔΒΜ. Τόσο με την συμμετοχή των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση όσο και με την συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ οι υποψήφιοι είναι σε θέση με τις γνώσεις και τις δεξιότητές που έχουν αποκτήσει να κινούνται περισσότερο και να συμμετέχουν και σε προγράμματα κατάρτισης ακόμα και εκτός της χώρας τους³¹⁸. Το 2018, 5,6 εκατομμύρια φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλο τον κόσμο είχαν περάσει τα σύνορα για να σπουδάσουν. Πέρα από τα οικονομικά αποτελέσματα και τα αποτελέσματα της απασχόλησης, το ανώτερο μορφωτικό επίπεδο σχετίζεται με μεγαλύτερα κοινωνικά οφέλη. Για παράδειγμα, όσοι έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι πιο πιθανό να είναι ενεργά μέλη σε ποικίλα ζητήματα που αφορούν την κοινωνία στην οποία ζουν³¹⁹.

---

³¹⁶ OECD, *Education at a Glance*, ο.π., σελ. 3.

³¹⁷ OECD, *Education at a Glance*, ο.π., σελ. 4.

³¹⁸ OECD, *Education at a Glance*, ο.π., σελ. 5.

³¹⁹ OECD, *Education at a Glance*, ο.π., σελ. 6.

Η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση έχει τη δυνατότητα να επιτρέψει την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας, καθώς έχει άμεσο αντίκτυπο στις ατομικές και κοινωνικές πτυχές της οικονομίας. Ο Amoor αναφέρει ότι «ο κύριος σκοπός της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης είναι η εναρμόνιση των προσδοκιών της χώρας και του ατόμου όσον αφορά την απασχόληση»³²⁰. Η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση στοχεύει να προετοιμάζει τους μαθητές για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την επαγγελματική ζωή επιβάλλοντας μια κοινή γενική κουλτούρα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους σε μια ευέλικτη δομή, καθώς και εκπαιδεύοντας τους μαθητές ως καλούς πολίτες³²¹.

Η αγορά εργασίας, είναι ένας από τους βασικότερους τομείς του κράτους που η ΔΒΜ μπορεί να βοηθήσει να εξελιχθεί μέσα από τα προγράμματά της. Δεδομένου ότι οι τεχνολογικές και επαγγελματικές αλλαγές απαιτούν εργατικό δυναμικό που να είναι ευέλικτο και να μπορεί να αποκτήσει νέες δεξιότητες, αυτά τα προγράμματα θα πρέπει να προσαρμοστούν κατά τρόπο που να επιτρέπουν στα άτομα να αποκτήσουν τις βασικές δεξιότητες που απαιτούνται από την αγορά εργασίας. Για το σκοπό αυτό, οι τακτικές έρευνες που διενεργούνται για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις ανάγκες στη ζήτηση της αγοράς εργασίας, θα πρέπει να βελτιωθούν και να συνεχιστούν³²².

Επιπλέον, η ευαισθητοποίηση σχετικά με τα ΠΔΒΜ πρέπει να αυξηθεί ώστε να φθάσει ιδιαίτερα στα λιγότερο μορφωμένα άτομα τα οποία θα μπορέσουν να συμμετέχουν στη ΔΒΜ με απώτερο σκοπό να απορροφηθούν σε θέσεις εργασίας και να γίνουν ενεργοί πολίτες. Όπως αναφέρουν οι Roosmaa και Saar (2011), η μη προσβασιμότητα σε πληροφορίες που σχετίζονται με την εκπαίδευση είναι ένα από τα εμπόδια για την εξέλιξη του ίδιου του κράτους, καθώς η εκπαίδευση είναι ο πιο σημαντικός τομέας ενίσχυσης της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης ειδικά για μια αναπτυσσόμενη χώρα όπως η Τουρκία³²³. Η εκπαίδευση των Τούρκων συμμετεχόντων

---

³²⁰ AMOOR, S, *The Challenges of Vocational and Technical Education Programme in Nigerian Universities*, 2011.

³²¹ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, «*Outlook of Vocational and Technical Education in Turkey*», Series of Education Analysis and Assessment Reports, No: 1 ,November 2018, σελ. 21

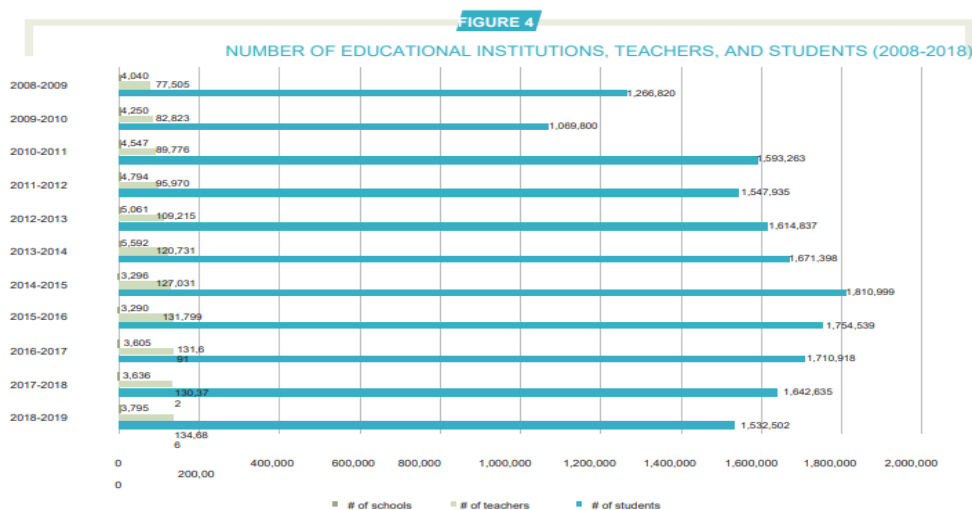
³²² CILASUN Seyit Mumin, DEMIR-SEKER Sirma, DINCER Nergiz, TEKIN-KORU Ayca, *Adult Education as a Stepping-Stone to Better Jobs: An Analysis of the Adult Education Survey in Turkey*, *Adult Education Quarterly*, 68(4), 2018, σελ. 320.

³²³ CILASUN Seyit Mumin, DEMIR-SEKER Sirma, DINCER Nergiz, TEKIN-KORU Ayca, ο.π., σελ. 335.

μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό εργαλείο για την εύρεση καλύτερων θέσεων εργασίας και για την προσαρμογή των αλλαγών στην αγορά εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται η οικονομία και εξελίσσεται το αναπτυσσόμενο κράτος³²⁴.

Σχετικά με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, το φύλο των συμμετεχόντων και την συμμετοχή ανάλογα τις πόλεις της Τουρκίας όπως φαίνεται στον πίνακα 28, παρουσιάζεται η αλλαγή στον αριθμό των μαθητών, εκπαιδευτικών και ιδρυμάτων στην πάροδο των ετών. Υπήρξαν αλλαγές στον αριθμό των μαθητών ως προς την αύξηση και τη μείωσή του την δεκαετία 2008-2018. Παρά την αύξηση μεταξύ 2008-2009 και 2014-2015, ο αριθμός των μαθητών άρχισε να μειώνεται από το 2014-2015 και μειώθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο το 2018-2019. Η συνεχής αύξηση του αριθμού των εκπαιδευτικών στην δεκαετία αυτή θεωρείται σημαντικός παράγοντας που αυξάνει την ποιότητα της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, η αλληλεπίδραση δασκάλου-μαθητή στην ΔΒΜ έχει ενισχυθεί, επομένως οι μαθητές έχουν αποκτήσει περισσότερα προσόντα που θα τους φανούν χρήσιμα στην μετέπειτα πορεία τους. Η αύξηση του αριθμού των σχολικών μονάδων από το 2008-2009 έφτασε στο υψηλότερο επίπεδο το 2013-2014³²⁵.

Πίνακας 28. Ο αριθμός των σχολικών ιδρυμάτων, εκπαιδευτικών και μαθητών στην Τουρκία την περίοδο 2008-2018.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, 2018.

³²⁴Ο.π., σελ. 340.

³²⁵ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., σελ. 6.

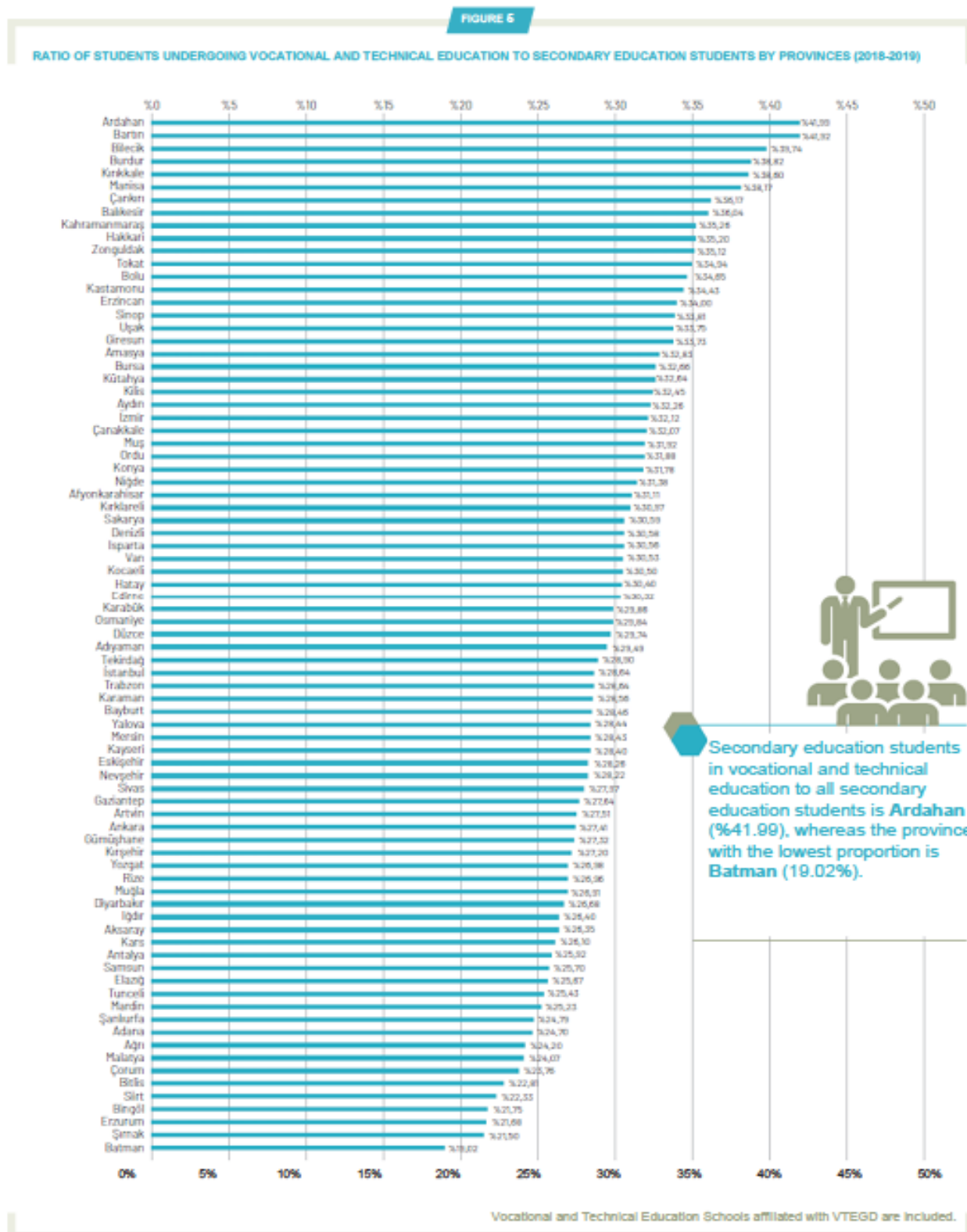
Το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019 εξετάστηκε ο συνολικός αριθμός των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ο αριθμός των μαθητών στην επαγγελματική εκπαίδευση ανά επαρχία, έτσι ώστε να καθοριστεί η αναλογία των μαθητών ανά περιφέρεια στην εκπαίδευση. Σύμφωνα με τον πίνακα 29, η επαρχία με το υψηλότερο ποσοστό συμμετεχόντων σε προγράμματα κατάρτισης είναι το Ardahan (41,99%) στην τουρκογεωργιανή μεθόριο με 98.900 πληθυσμό. Η επαρχία με το χαμηλότερο ποσοστό είναι το Batman (19,02%) στην νοτιοανατολική Τουρκία με πληθυσμό 599.000 κατοίκους. Από τα παραπάνω δεδομένα προκύπτει ότι το υψηλό ποσοστό συμμετοχής σε προγράμματα κατάρτισης δεν εξαρτάτε από το μέγεθος το πληθυσμού. Τα σημαντικότερα στοιχεία όπως έχουμε αναφέρει και παραπάνω έχουν να κάνουν με τη σωστή προώθηση των προγραμμάτων και τις ανάγκες των υποψηφίων σπουδαστών. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 29, είναι πιθανό μια μεγαλύτερη σε κατοίκους επαρχία, όπως είναι η Αττάλεια (πληθυσμός 1,194,204 κατοίκους και συμμετοχή στο 25,92%), η τα Άδανα (πληθυσμός 1,769,000 κατοίκους και συμμετοχή στο 24,70%), το Ικόνιο (πληθυσμός 2,161,000 κατοίκους και συμμετοχή στο 31,70%), και η Κωνσταντινούπολη (πληθυσμός 15,460,000 κατοίκους και συμμετοχή στο 28,64%) να έχει πολύ λιγότερους συμμετέχοντες από μια μικρότερη πόλη³²⁶. Αυτό επίσης συμβαίνει καθώς σε μια μικρότερη και σε μερικές περιπτώσεις επαρχιακή πόλη - στην οποία ο πληθυσμός ασχολείται ως επι το πλείστον με τη καλλιέργεια της γης – οι κάτοικοι έχουν περισσότερο ανάγκη να γνωρίζουν χειρωνακτικά επαγγέλματα. Με τις γνώσεις αυτές και με την εργασία τους σε γεωργικά επαγγέλματα, θα είναι σε θέση να προσφέρουν περισσότερα στην κοινωνία την οποία ζουν και να είναι πιο αποδοτικοί.

---

³²⁶ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., σελ. 3.

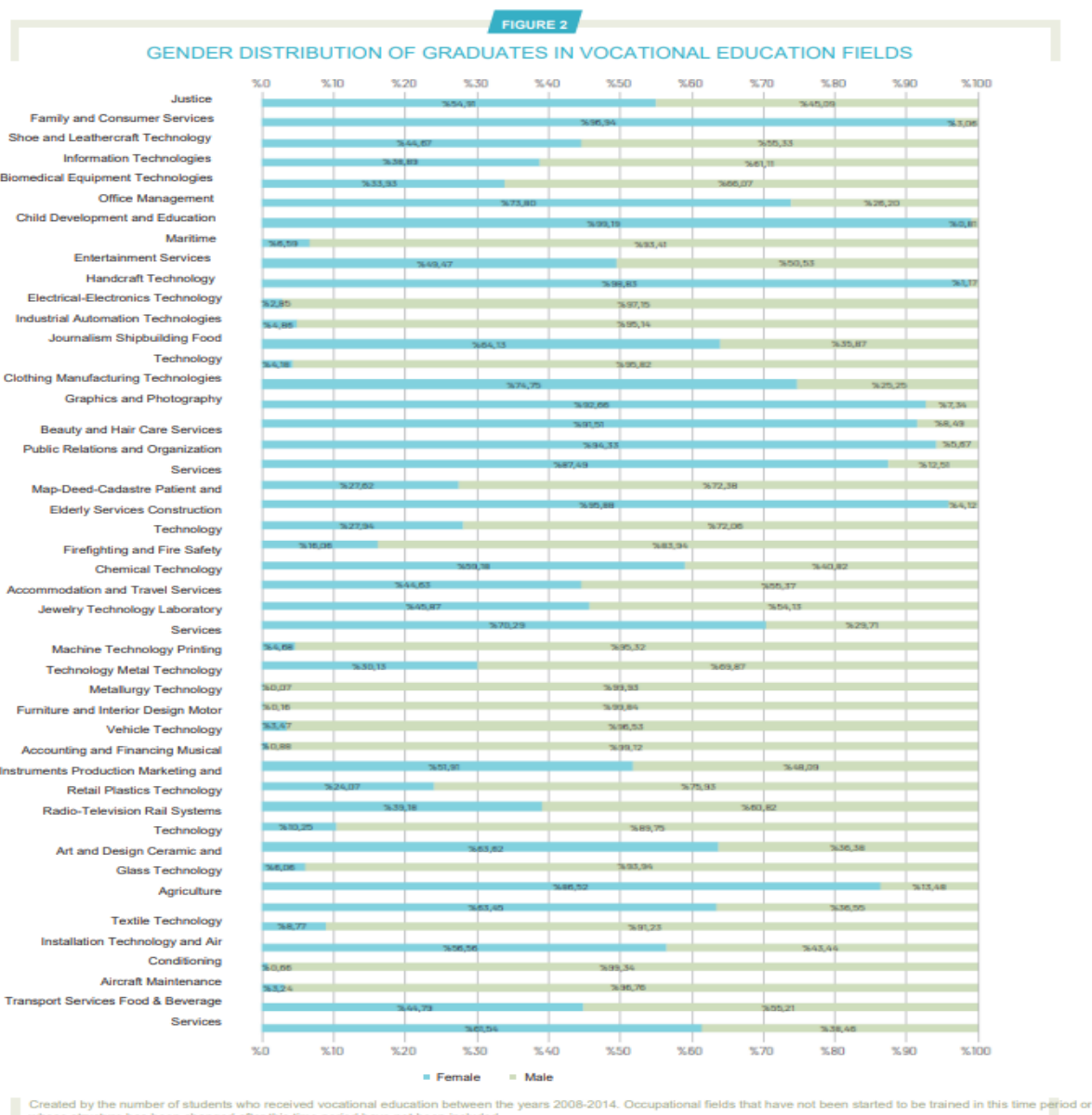
Πίνακας 29. Η συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης ανάλογα με την περιοχή της Τουρκίας.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, 2018.

Όσον αφορά το γένος των συμμετεχόντων, σύμφωνα με εκείνους που ολοκλήρωσαν τα προγράμματα από το 2008 έως το 2014 το 55,6% αποφοίτων είναι άνδρες ενώ το 44,4% είναι γυναίκες. Την ακαδημαϊκή χρονιά 2017-2018 δεν παρατηρείται ιδιαίτερη διαφοροποίηση στα ποσοστά καθώς το 56,08% των συμμετεχόντων ήταν άνδρες και το 43,92% γυναίκες³²⁷. Παρατηρούνται -όπως φαίνεται και από τον πίνακα 30 διαφοροποιήσεις ως προς την επιλογή που έκαναν τα φύλα και όσον αφορά στην επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Πίνακας 30. Κατανομή των αποφοίτων προγραμμάτων ΔΒΜ κατά φύλο το 2018.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, 2018.

³²⁷ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., σελ. 34.

Τα επαγγελματικά πεδία για παράδειγμα όπου το ποσοστό των ανδρών συμμετεχόντων είναι 90% και άνω είναι η μεταλλουργία, η τεχνολογία εγκαταστάσεων και κλιματισμός, η ηλεκτρολογία, ο σχεδιασμός επίπλων και εσωτερικών χώρων, η τεχνολογία αυτοματισμού – ρομποτική, η ναυτιλία, η γεωργία, η τεχνολογία σιδηροδρομικών σταθμών, η συντήρηση αεροσκαφών και τα μηχανοκίνητα οχήματα. Σε αντίθεση με τα παραπάνω παρατηρείται μια διαφοροποίηση στα προγράμματα που επέλεξε παραπάνω από το 90% των γυναικών συμμετεχόντων και αυτά αφορούν, την εκπαίδευση παιδιών, την χειροτεχνία, τις υπηρεσίες καταναλωτών και οικογένειας, τις υπηρεσίες ασθενών και ηλικιωμένων, την κατασκευή ρούχων, τα γραφικά και την φωτογραφία³²⁸.

Από τα στοιχεία που μας δίνει ο παραπάνω πίνακας προκύπτει ότι η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα ΔΒΜ διαφοροποιείται εκτός από τις ανάγκες της πολιτείας και από το φύλο των συμμετεχόντων. Οι άνδρες συμμετέχοντες φαίνεται να επιλέγουν πιο πολύ επαγγέλματα που αφορούν τις μηχανές, την ρομποτική και τον αυτοματισμό, ενώ οι γυναίκες προγράμματα που αφορούν τις επιστήμες υγείας και πρόνοιας. Το δεδομένο αυτό είναι σημαντικό καθώς παρουσιάζει μια τάση που παρατηρείται έντονα σε πολλά κράτη και στην Τουρκία και αφορά πεποιθήσεις για τα επαγγέλματα και τα φύλα.

Συμπερασματικά, σχετικά με τα παραπάνω, παρατηρούμε την σύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τα προγράμματα κατάρτισης. Μέσα από την υποχρεωτική συμμετοχή των πολιτών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στη συνέχεια με τα προγράμματα κατάρτισης που κάποιοι πολίτες επιλέγουν να παρακολουθήσουν, δίνεται η δυνατότητα για απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων χρήσιμων για την προσωπική τους ζωή και την αγορά εργασίας.

5.2. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα γίνει αναφορά στη συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα ΔΒΜ (Lifelong Learning - Hayat Boyu Öğrenme). Εφόσον τα προγράμματα αυτά αφορούν την εκπαίδευση των συμμετεχόντων καθ' όλη την διάρκεια της ζωής τους, η ποσότητα αλλά και η ποιότητά τους είναι ικανές να

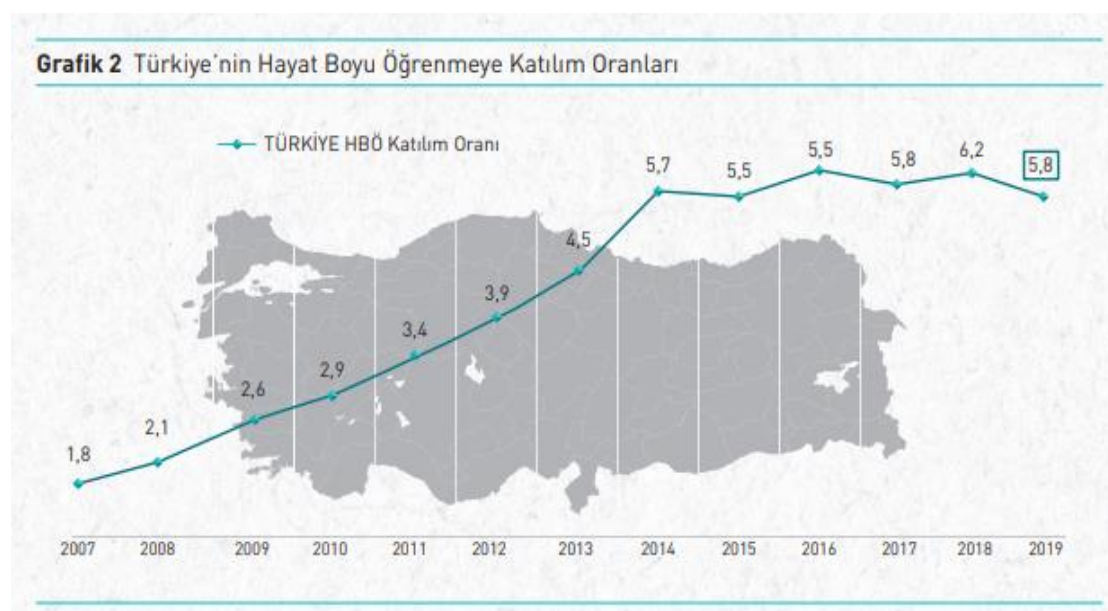
---

³²⁸ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., σελ. 28.

επηρεάσουν ολόπλευρα τόσο την προσωπική ζωή των καταρτιζόμενων όσο και την επαγγελματική. Θα γίνει επίσης αναφορά στην συμμετοχή ανά φύλο και ανά πόλη της Τουρκίας αλλά και στην θέση της γυναίκας στην Τουρκία, την Ευρώπη, την Μέση Ανατολή και την Αμερική. Τέλος θα αναλυθεί και ο τομέας της πιστοποίησης προσόντων που ισχύει στην χώρα.

Όσον αφορά στην συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης ΔΒΜ ο πίνακας 31 μας δίνει στοιχεία από το 2007 έως το 2021. Το ποσοστό συμμετοχής το 2007 ήταν στο 1,8% ενώ παρατηρείται μέχρι και το 2014 σταδιακή άνοδος του ποσοστού. Το 2014 το ποσοστό βρίσκεται στο 5,7% ενώ το 2015 παρατηρείται μικρή πτώση της συμμετοχής στο 5,5% ενώ το 2016 ανεβαίνει ξανά στο 5,8%. Με την αύξηση αυτή ο στόχος που θέτει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας για το ποσοστό συμμετοχής είναι 8% για την περίοδο 2015-2019³²⁹. Την περίοδο 2017-2019 παρατηρείται εξίσου μια αυξημένη συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ. Το υψηλότερο ποσοστό ανά τα χρόνια είναι το 2018 με 6,2% ενώ το 2019 υπάρχει πτώση στο 5,8%. Τα στοιχεία αυτά μας δείχνουν πως παρόλη την προσπάθεια και τον στόχο που τέθηκε για το 8% η Τουρκία δεν κατάφερε να τον φτάσει³³⁰.

Πίνακας 31. Η συμμετοχή των πολιτών στην ΔΒΜ από το 2007 έως το 2019.

Πηγή: TC Milli Eğitim Bakanlığı, 2021.

³²⁹ T.C Millî Eğitim Bakanlığı, HBÖGM İzleme ve Değerlendirme Raporu Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Ankara, 2021, σελ. 51.

³³⁰ T.C Millî Eğitim Bakanlığı, ο.π., σελ.51.

Ωστόσο, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, στόχος της Ευρώπης όσο και του τουρκικού κράτους είναι η συμμετοχή όλο και περισσότερων ενηλίκων στις δραστηριότητες ΔΒΜ. Οι δείκτες υπολογισμών των ποσοστών των ατόμων που συμμετέχουν σε προγράμματα ΔΒΜ και βρίσκονται στην ηλικία 25-64 ετών αφορούν κυρίως την κατάρτισή τους σε προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης³³¹. Τα άτομα ηλικίας 25-64 ετών που δεν συμμετέχουν στη μη τυπική και δωρεάν εκπαίδευση αλλά συνεχίζουν τις σπουδές τους στην επίσημη τυπική εκπαίδευση δεν συμπεριλαμβάνονται στα ποσοστά συμμετοχής της ΔΒΜ. Έτσι μπορεί να προκληθούν σοβαρές ανακρίβειες στους υπολογισμούς³³².

Ο πίνακας 32 μας δίνει στοιχεία όσον αφορά στην συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ ανάλογα την περιοχή της Τουρκίας στην οποία διαμένουν οι συμμετέχοντες και στις ηλικίες 25-64 ετών. Όπως μπορούμε να δούμε αρχικά γίνεται μια σύγκριση μεταξύ του συνολικού πληθυσμού τις χώρας (Nufus) στις ηλικίες 25-64 για το έτος 2021 (44.487.897 κάτοικοι) και του πληθυσμού που συμμετέχει σε προγράμματα ΔΒΜ (Toplam Kursiyer) στις ηλικίες αυτές (2.432.452 κάτοικοι). Συγκριτικά με τον συνολικό πληθυσμό λοιπόν ο αριθμός των συμμετεχόντων σε προγράμματα ΔΒΜ στις ηλικίες 25-64 ετών είναι μόλις ένα ποσοστό της τάξης του 5,5%³³³.

Όσον αφορά στο φύλο των συμμετεχόντων σε όλες τις επαρχίες της Τουρκίας το 2021 οι άνδρες που παρακολούθησαν υπολογίζονται στις 732.049 και οι γυναίκες στο 1.700.403. Η συμμετοχή των γυναικών ήταν αρκετά υψηλή συγκριτικά με την συμμετοχή των αντρών. Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό καθώς δείχνει την εξέλιξη για το μέλλον των γυναικών στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας αλλά και της θέσης τους στην Τούρκικη κοινωνία με το πέρασμα των ετών. Με αυτόν τον τρόπο και με στοιχεία που θα παρατεθούν παρακάτω θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε ευκολότερα αν υπάρχει αληθινή πρόοδος και εξέλιξη στον τομέα της συμμετοχής των γυναικών στα κοινά³³⁴.

Πιο συγκεκριμένα, στις μεγαλύτερες πόλεις της Τουρκίας όπως η Κωνσταντινούπολη συμμετείχαν σε ΠΔΒΜ, 82.753 άντρες και 201.086 γυναίκες, στην Σμύρνη 36.109 άντρες και 82.098 γυναίκες και στην Άγκυρα 37.120 άντρες και 95.200

³³¹ URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 25.

³³² URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 25.

³³³ T.C Millî Eğitim Bakanlığı, ο.π., 2021, σελ. 41-42.

³³⁴ T.C Millî Eğitim Bakanlığı, ο.π., 2021, σελ. 41-42.

γυναίκες. Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ακριβώς αυτή την σχετικά υψηλή συμμετοχή των γυναικών σε ΠΔΒΜ. Όπως ωστόσο μπορούμε να παρατηρήσουμε ακόμα και στις μικρότερες πόλεις τα ποσοστά είναι επίσης υψηλά για τις γυναίκες³³⁵. Στην Σεβάστεια για παράδειγμα συμμετείχαν σε ΠΔΒΜ 6.413 άντρες και 10.432 γυναίκες. Στο Ζονγκουλντάκ 4.205 άντρες και 11.104 γυναίκες και στην Σινώπη 1,789 άντρες και 3.989 γυναίκες³³⁶.

Πίνακας 32. Η συμμετοχή των πολιτών της Τουρκίας ηλικίας 25-64 ετών σε προγράμματα ΔΒΜ ανάλογα το φύλο τους και την πόλη της Τουρκίας (2021).

Tablo-24: İl Bazında 25-64 Yaş Aralığı Kursiyer, Nüfus ve Yararlanma Verileri

İlin Adı	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer	TOPLAM Kursiyer	Yararlanma Oranı	Nüfus
TOPLAM	732.049	1.700.403	2.432.452	5,47%	44.487.897
Adana	17.486	57.969	75.455	6,44%	1.172.513
Adiyaman	5.381	12.377	17.758	6,02%	294.899
Afyonkarahisar	6.316	13.215	19.531	5,11%	381.853
Ağrı	4.495	7.721	12.216	5,79%	210.922
Aksaray	2.802	4.487	7.289	3,41%	213.531
Amasya	3.164	9.218	12.382	7,07%	175.025
Ankara	37.120	95.200	132.320	4,13%	3.200.532
Antalya	29.305	50.072	79.377	5,38%	1.475.774
Ardahan	2.189	1.892	4.081	8,68%	47.029
Artvin	3.319	7.899	11.218	12,49%	89.831
Aydın	9.624	22.743	32.367	5,28%	613.459
Balıkesir	11.618	22.484	34.102	4,97%	685.929
Bartın	1.644	4.358	6.002	5,54%	108.405
Batman	9.127	9.621	18.748	6,98%	268.771
Bayburt	806	1.204	2.010	4,94%	40.656
Bilecik	3.707	8.243	11.950	9,81%	121.838
Bingöl	4.121	18.604	22.725	16,45%	138.185
Bitlis	4.445	8.890	13.335	8,84%	150.846
Bolu	2.682	5.461	8.143	4,87%	167.238
Burdur	4.918	5.480	10.398	7,40%	140.594
Bursa	27.954	54.247	82.201	4,71%	1.744.045
Çanakkale	4.909	12.457	17.366	5,72%	303.707
Çankırı	1.477	2.648	4.125	4,16%	99.092
Çorum	3.656	12.017	15.673	5,75%	272.745
Denizli	14.274	33.757	48.031	8,34%	576.213
Diyarbakır	21.957	55.441	77.398	9,70%	798.314
Düzce	2.620	7.416	10.036	4,67%	215.111
Edirne	3.917	9.816	13.733	6,07%	226.070

³³⁵ T.C Millî Eğitim Bakanlığı, o.π., 2021, σελ. 41-42.

³³⁶ T.C Millî Eğitim Bakanlığı, o.π., 2021, σελ. 41-42.

İlin Adı	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer	TOPLAM Kursiyer	Yararlanma Oranı	Nüfus
Elazığ	4.902	12.833	17.735	5,84%	303.613
Erzincan	4.492	5.762	10.254	8,57%	119.702
Erzurum	11.615	15.135	26.750	7,53%	355.416
Eskişehir	6.013	9.734	15.747	3,14%	500.818
Gaziantep	23.571	56.943	80.514	8,28%	972.075
Giresun	5.179	13.994	19.173	8,07%	237.584
Gümüşhane	1.823	4.075	5.898	7,88%	74.863
Hakkâri	5.831	10.775	16.606	13,21%	125.693
Hatay	11.439	26.091	37.530	4,56%	822.871
İğdir	1.837	2.537	4.374	4,75%	92.104
Isparta	5.526	10.792	16.318	7,07%	230.715
İstanbul	82.753	201.086	283.839	3,15%	9.001.178
İzmir	36.109	82.098	118.207	4,71%	2.512.305
Kahramanmaraş	7.701	17.449	25.150	4,48%	560.807
Karabük	2.659	6.899	9.558	7,37%	129.759
Karaman	3.258	5.381	8.639	6,56%	131.594
Kars	3.748	4.263	8.011	6,16%	130.131
Kastamonu	4.526	8.829	13.355	6,91%	193.336
Kayseri	10.817	16.860	27.677	3,74%	739.879
Kırıkkale	1.690	5.130	6.820	4,74%	143.877
Kırklareli	2.976	6.081	9.057	4,39%	206.428
Kırşehir	1.898	4.496	6.394	5,08%	125.952
Kilis	3.948	19.795	23.743	36,05%	65.864
Kocaeli	12.427	54.923	67.350	6,03%	1.116.901
Konya	16.648	37.472	54.120	4,73%	1.143.912
Kütahya	5.114	9.148	14.262	4,54%	313.945
Malatya	5.595	14.579	20.174	4,90%	411.876
Manisa	15.047	27.215	42.262	5,34%	790.863
Mardin	8.742	27.207	35.949	9,83%	365.779
Mersin	15.040	40.439	55.479	5,55%	1.000.057
Muğla	11.098	24.292	35.390	6,09%	580.755
Muş	2.624	8.777	11.401	6,90%	165.325
Nevşehir	2.303	4.356	6.659	4,19%	158.994
Niğde	2.846	5.983	8.829	4,89%	180.407
Ordu	7.140	17.392	24.532	6,08%	403.288
Osmaniye	8.631	41.060	49.691	18,19%	273.238
Rize	3.574	15.273	18.847	10,07%	187.132
Sakarya	10.424	39.404	49.828	8,82%	565.256
Samsun	9.612	31.162	40.774	5,56%	732.801
Sırt	3.072	4.381	7.453	5,63%	132.461

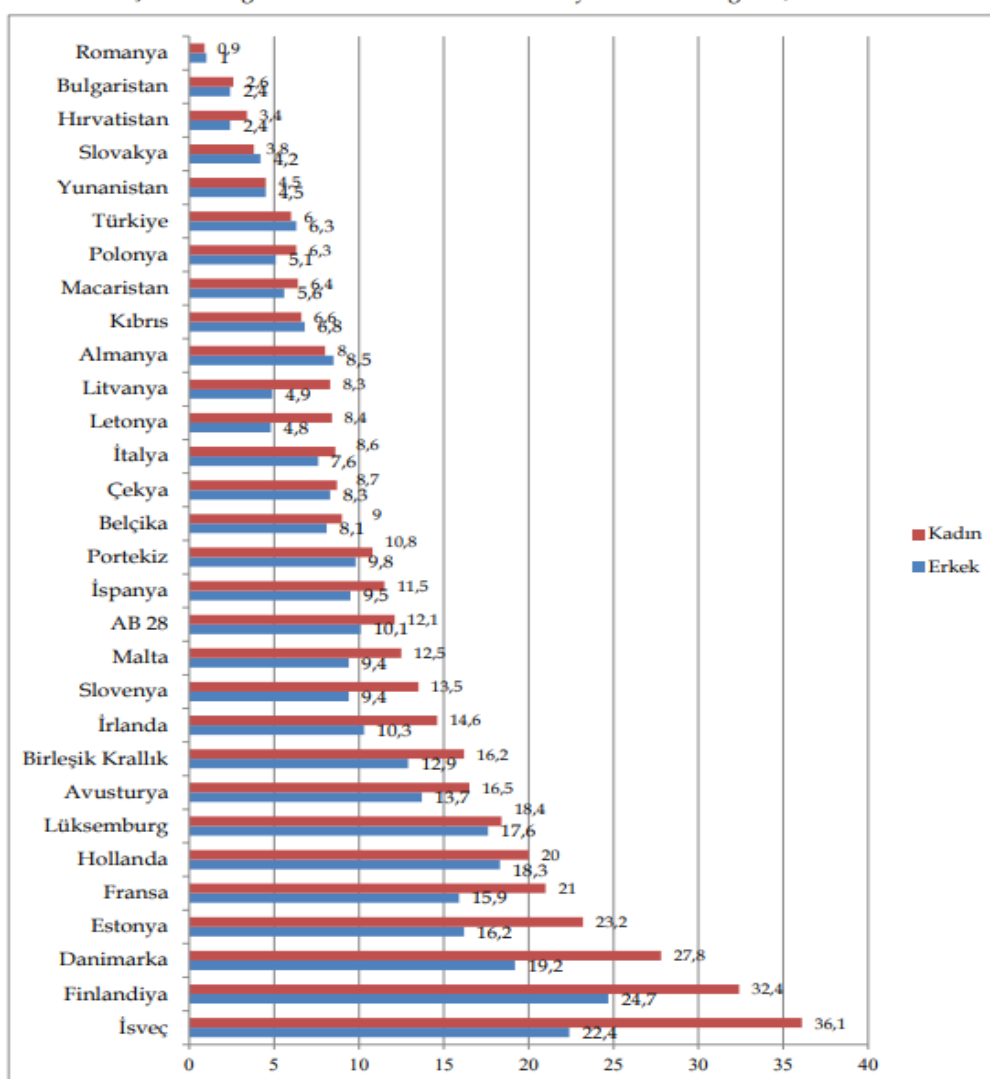
İlin Adı	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer	TOPLAM Kursiyer	Yararlanma Oranı	Nüfus
Sinop	1.789	3.989	5.778	5,21%	110.810
Sivas	6.413	10.432	16.845	5,31%	317.316
Şanlıurfa	27.890	51.488	79.378	9,64%	823.588
Şırnak	6.557	11.267	17.824	8,37%	213.056
Tekirdağ	15.272	22.780	38.052	6,11%	622.476
Tokat	5.796	9.800	15.596	5,10%	305.893
Trabzon	7.502	20.578	28.080	6,51%	431.642
Tunceli	1.944	2.969	4.913	10,39%	47.264
Uşak	4.064	7.313	11.377	5,65%	201.242
Van	13.583	26.466	40.049	8,20%	488.598
Yalova	2.708	6.753	9.461	6,08%	155.681
Yozgat	5.045	10.426	15.471	7,37%	209.947
Zonguldak	4.205	11.104	15.309	4,67%	327.703
TOPLAM	732.049	1.700.403	2.432.452	5,47%	44.487.897

Kaynak: Veriler e-Yaygın Sisteminden 06.01.2022 tarihinde ve TÜİK'ten 04.02.2022 tarihinde temin edilmiştir.

Σε συνέχεια των παραπάνω στοιχείων είναι σημαντικό να συγκρίνουμε την συμμετοχή των πολιτών της Τουρκίας σε ΠΔΒΜ ανάλογα το φύλο τους με την συμμετοχή των πολιτών στις χώρες του ΟΟΣΑ. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούμε να διακρίνουμε καλύτερα αν η Τουρκία έχει κάνει πραγματικά βήματα στον τομέα της ΔΒΜ αλλά και ποια είναι η πραγματική θέση των γυναικών. Ο πίνακας 33 παρουσιάζει τα στοιχεία αυτά³³⁷.

Πίνακας 33. Η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης στις χώρες του ΟΟΣΑ (2018).

Tablo 2: Yetişkinlerin Öğrenime Katılım Oranlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı, 2018

Kaynak: EUROSTAT

Πηγή: Eurostat, 2018.

³³⁷ URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 28-29.

Με βάση τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως το 2018 το συνολικό ποσοστό των γυναικών (Kadın) είναι στο 6% ενώ το ποσοστό των αντρών (Erkek) στο 6,3% στην Τουρκία. Το στοιχείο αυτό μας βοηθάει να κατανοήσουμε πως από το 2018 έως το 2021 έχει παρατηρηθεί αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στα κοινά όπως είναι τα προγράμματα ΔΒΜ κάτι που αποδεικνύει τις προσπάθειες του κράτους για ισότητα.

Φυσικά συγκριτικά με όλη την Ευρώπη παρουσιάζονται κάποιες διαφορές. Στις χώρες της Ε.Ε οι γυναίκες συμμετέχουν σε συνολικό ποσοστό 12,1% ενώ οι άντρες με ποσοστό 10,1% ήδη από το 2018. Το στοιχείο αυτό μας αποδεικνύει πως στις χώρες της Ε.Ε η εξέλιξη αυτή έγινε νωρίτερα από ότι στην Τουρκία. Σε χώρες όπως η Φινλανδία, η Ελλάδα, η Σουηδία και η Δανία οι γυναίκες φαίνεται να συμμετέχουν σαφώς σε υψηλότερα επίπεδα από τους άντρες ενώ αντίθετα στην Γερμανία, Κύπρο και Σλοβακία οι άνδρες έχουν υψηλότερη συμμετοχή³³⁸. Ένας από τους κύριους λόγους που υπάρχει αυτή η διαφορά αφορά την θέση της γυναίκας στην Τουρκία συγκριτικά με τη θέση της γυναίκας σε κάποιες από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις χώρες της Ευρώπης τα βήματα για την ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, την ένταξή τους στην αγορά εργασίας και τις ευκαιρίες στην εκπαίδευση είναι ταχύτερα και αποτελεσματικότερα³³⁹. Αντίθετα όπως φαίνεται στον πίνακα 34 στις χώρες της Ασίας, Μέσης Ανατολής, Ωκεανίας και Αμερικής τα ποσοστά της συμμετοχής των γυναικών στις περισσότερες των περιπτώσεων όπως είναι το Μεξικό, η Κορέα, η Χιλή και η Νέα Ζηλανδία είναι χαμηλότερα από αυτά των ανδρών συμμετεχόντων. Διαφορές παρατηρούνται στην Κόστα Ρίκα, την Αυστραλία και τις ΗΠΑ όπου τα ποσοστά της συμμετοχής των γυναικών είναι αυξημένα³⁴⁰.

Σύμφωνα με τους Karaca N. και Kocabas F., (2011) η σύγκριση πρέπει να γίνεται με βάση τα κριτήρια ανθρώπινης ανάπτυξης και τα ποσοστά που έχει η κάθε χώρα. Το πρώτο κριτήριο είναι το μέσο προσδόκιμο ζωής το οποίο το 2011 ήταν είναι 82,7 στη Σουηδία (82,8 το 2020), 76,7 στην Ελλάδα (82,2 το 2020) και 73,9 (77,7 το 2020) στην Τουρκία. Το επόμενο κριτήριο ανθρώπινης ανάπτυξης είναι το ποσοστό αλφαριθμητισμού³⁴¹. Το ποσοστό στην Σουηδία αγγίζει το 100% για άνδρες και γυναίκες, ενώ στην Τουρκία το ποσοστό αυτό είναι 79,6% για τις γυναίκες και 95,3% για τους

³³⁸ URHAN Nesli, ο.π., 2020, σελ. 27-28.

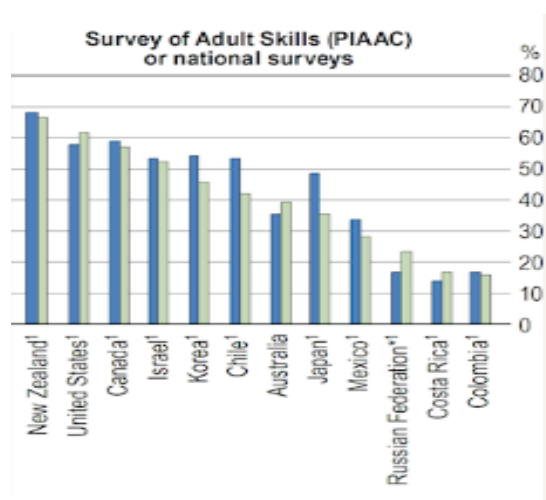
³³⁹ KARACA Nuray, KOCABAS Fatma, *The position of women in social and economic life: a comparison between the EU and Turkey*, Eurasian Economic Review, 2011, σελ. 67-72.

³⁴⁰ KARACA Nuray, KOCABAS Fatma, ο.π., 2011, σελ. 67-72.

³⁴¹ KARACA Nuray, KOCABAS Fatma, ο.π., 2011, σελ 71-74.

άνδρες. Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει ότι η ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά το ποσοστό αλφαριθμητισμού είναι σοβαρή στην Τουρκία σε σύγκριση με τις χώρες της Ε.Ε. Όταν γίνεται η ίδια σύγκριση ως προς το ποσοστό φοίτησης, που είναι το τρίτο από τα κριτήρια ανθρώπινης ανάπτυξης, το ποσοστό εκπαίδευσης φαίνεται να είναι 100% στις γυναίκες και 91% στους άνδρες στη Σουηδία, και 64% στις γυναίκες και 75% στη άνδρες στην Τουρκία. Αυτό το αποτέλεσμα αποκαλύπτει ότι το ποσοστό σχολικής εκπαίδευσης των γυναικών στις χώρες της Ε.Ε είναι υψηλότερο από αυτό των ανδρών. Φαίνεται λοιπόν ένα σημαντικό επίπεδο ανισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά στο ποσοστό σχολικής εκπαίδευσης στην Τουρκία³⁴². Τέλος η σύγκριση που έγινε σχετικά με το τέταρτο και τελευταίο κριτήριο ανθρώπινης ανάπτυξης είναι το μέσο επίπεδο εισοδήματος. Το μερίδιο αποδοχών των γυναικών στη Σουηδία είναι 29.044 δολάρια και των ανδρών είναι 36.059 δολάρια. Το μερίδιο των αποδοχών των γυναικών στην Τουρκία είναι 4.385 δολάρια και των ανδρών είναι 12.368 δολάρια. Αυτό το αποτέλεσμα αποδεικνύει ότι η ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών ως προς το μέσο επίπεδο εισοδήματος είναι σχετικά χαμηλή στις χώρες της Ε.Ε γενικά, ενώ είναι αρκετά σοβαρή στην Τουρκία³⁴³.

Πίνακας 34. Η συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης ανάλογα το φύλο σε χώρες της Αμερικής και της Ασίας.

Πηγή: Eurostat, 2018.

³⁴² KARACA Nuray, KOCABAS Fatma, ο.π., 2011, σελ 71-74.

³⁴³ KARACA Nuray, KOCABAS Fatma, ο.π., 2011, σελ 71-74.

Με βάση το όραμα και την στρατηγική που έχει ορίσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας για την ΔΒΜ το 2023, είναι απαραίτητη η αναδιάρθρωση της έννοιας της ΔΒΜ και η εγκαθίδρυσή της ως ένα ολοκληρωμένο σύστημα (δομή, σύστημα, διαδικασία). Σύμφωνα με το παραπάνω είναι απαραίτητη η διοργάνωση δραστηριοτήτων μέσα από τις οποίες οι συμμετέχοντες θα ευαισθητοποιηθούν και θα αποκτήσουν σύγχρονες δεξιότητες, οι οποίες θα βασίζονται στην αντιμετώπιση κοινωνικών ζητημάτων για ατομική και επαγγελματική ανάπτυξη³⁴⁴. Για να μπορέσει να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος θα πραγματοποιηθούν κάποιες τροποποιήσεις στα ήδη υπάρχοντα προγράμματα ΔΒΜ, οι οποίες θα ενισχύσουν την πρόσβαση και την ποιότητά τους δημιουργώντας έτσι προγράμματα που θα καλύπτουν τις σύγχρονες ανάγκες. Οι διαφορές αυτές παρατηρούνται σε σχεδόν όλα τα ήδη υπάρχοντα προγράμματα και αφορούν τις παρακάτω τροποποιήσεις³⁴⁵. Θα απλοποιηθεί το πρόγραμμα σπουδών των ατόμων που βρίσκονται εκτός τυπικού εκπαιδευτικού προγράμματος έτσι ώστε να είναι πιο βατή η απόκτηση διπλώματος. Οι εξ αποστάσεως τεχνολογίες θα χρησιμοποιηθούν για την προσέγγιση διαφορετικών κοινών – στόχων και την επέκταση της πρόσβασης στη μάθηση με ευκολότερο τρόπο από οποιοδήποτε μέρος και αν βρίσκεται κάποιος. Τα προγράμματα ΔΒΜ για επαγγελματικές, κοινωνικές και πολιτιστικές δεξιότητες θα διαφοροποιηθούν, ενώ ακόμα θα γίνουν προσπάθειες για την ευαισθητοποίηση της κοινότητας σχετικά με τη διαδικασία συμμετοχής στην ΔΒΜ. Επιπλέον θα δημιουργηθεί ένα σύστημα παρακολούθησης της ποιότητας και των προγραμμάτων της ΔΒΜ το οποίο θα περιλαμβάνει δεδομένα για ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην ΔΒΜ. Θα αυξηθεί η αναγνώριση των πιστοποιητικών που εκδίδονται ύστερα από την παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης βάση ορισμένων προτύπων. Σε συνεργασία με τα συναφή υπουργεία και ιδρύματα, θα διοργανωθούν προγράμματα ευαισθητοποίησης για την καταπολέμηση της βίας, ιδίως της βίας κατά των παιδιών και των γυναικών όπως και προγράμματα καταπολέμησης όλων των τύπων εθισμού σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και κυρίως μεταξύ των παιδιών και των νέων. Τέλος θα ενισχυθεί το πρόγραμμα υποστήριξης γονέων για την πρώιμη παιδική ηλικία και την εφηβεία με προγράμματα που θα βοηθούν τους γονείς να εναρμονιστούν στις νέες συνθήκες γενικότητας³⁴⁶.

---

³⁴⁴ Ministry of National Education, *Turkey's education vision 2023*, 2022, σελ. 127

³⁴⁵ Ministry of National Education, ο.π., 2022, σελ. 127-128.

³⁴⁶ Ministry of National Education, ο.π., 2022, σελ. 128

Όπως αναφέρει και το έγγραφο με την στρατηγική για την ΔΒΜ το 2023, το νόημα της εκπαίδευσης επηρεάζεται από την εποχή που ζει κανείς. Προτεραιότητα είναι όλες οι εκπαιδευτικές συνθήκες της τρέχουσας περιόδου να σχετίζονται με το παρόν και το μέλλον των παιδιών. Πρωταρχική ευθύνη φαίνεται να είναι η επικαιροποίηση του πολιτισμού μέσω οργάνωσης πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Τέλος και με βάση το στρατηγικό πλάνο, αυτό, δεν αναφέρεται τόσο στην τελειοποίηση των προγραμμάτων του παρελθόντος αλλά στην δημιουργία μιας νέας προοπτικής βασιζόμενη στα σύγχρονα προβλήματα και μοντέλα³⁴⁷.

Αναφορικά με το περιεχόμενο των προγραμμάτων ΔΒΜ (Life-Long Learning) του τουρκικού κράτους και τους φορείς υλοποίησης παρουσιάζεται μια ποικιλία. Τα ιδρύματα που λειτουργούσαν ως ιδρύματα εκπαίδευσης ενηλίκων και δια βίου μάθησης έχουν επεκταθεί με σκοπό να καλύπτουν όλους τους τομείς της ζωής σήμερα. Από το 2004 η Τουρκία συμμετέχει σε προγράμματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μια σειρά ολοκληρωμένων δράσεων που αποσκοπούν στη στήριξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των υποψηφίων προς ένταξη χωρών σε διάφορους τομείς που σχετίζονται με τις πολιτικές της ΕΕ. Την περίοδο 2007-2013 η Τουρκία συμμετείχε σε διάφορα προγράμματα της Ένωσης. Τα προγράμματα αυτά είναι το Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Jean Monnet και το Πρόγραμμα Κοινής Θεματικής (Ortak Konulu). Μέσω αυτών των προγραμμάτων, χιλιάδες ιδρύματα και οργανισμοί και σχεδόν 200 χιλιάδες Τούρκοι πολίτες έχουν την ευκαιρία να συνεργαστούν με πολίτες όλων των χωρών μελών και υποψηφίων για την ΕΕ. Με τις δραστηριότητες που προσφέρονται για την εκπαίδευση και τη νεολαία, γίνονται σημαντικές συνεισφορές στην επίτευξη της Τουρκίας σε μια κοινωνία της πληροφορίας και της ευημερίας, καθώς και στην κοινωνική ανάπτυξη και την ενεργό συμμετοχή του πολίτη μέσω της αύξησης του μορφωτικού επιπέδου ατόμων και οργανισμών³⁴⁸. Οι φορείς υλοποίησης είναι κέντρα συνεχούς εκπαίδευσης, φορείς του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, δημόσια εκπαιδευτικά κέντρα, Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης, ανοιχτά σχολεία εκπαίδευσης, ηλεκτρονικές πλατφόρμες μάθησης, και εκπαιδευτικά κέντρα στο εξωτερικό.

Το περιεχόμενο των μαθημάτων περιλαμβάνει ποικιλία και ανταποκρίνεται σε διαφορετικές ανάγκες και τομείς της καθημερινότητας δίνοντας βάση στην τεχνολογία

³⁴⁷ Ministry of National Education, ο.π., 2022, σελ. 129.

³⁴⁸ T.C Disisleri Bakanligi Avrupa Birligi Baskanligi, *Hayat Boyu Öğrenme Programı (LLP)*, 2011.

και την καινοτομία. Στον πίνακα 35 παρουσιάζονται τα προγράμματα κατάρτισης για το έτος 2021 και στον πίνακα 36 ποια είναι τα πιο διαδεδομένα μαθήματα, αυτά δηλαδή που επιλέγουν περισσότεροι οι καταρτιζόμενοι και για τα οποία έχουν δημιουργηθεί τα περισσότερα τμήματα. Όπως φαίνεται υπάρχουν 3754 προγράμματα κατάρτισης σε όλη την χώρα, 988 από τα οποία θεωρούνται γενικής εκπαίδευσης και 2766 τεχνικής εκπαίδευσης. Το περιεχόμενο των μαθημάτων περιλαμβάνει, φυσικοθεραπεία, φαρμακευτική, κηπουρική, τεχνολογίες πληροφορικής, νοσηλευτική, υπηρεσίες ασθενών και ηλικιωμένων, ναυτιλιακά, γραμματειακή υποστήριξη, τεχνολογία τροφίμων και ποτών, γραφιστική, διδασκαλία ανάγνωσης και γραφής, θρησκευτική εκπαίδευση, φωτογραφία, τουριστικά και ξενοδοχειακά επαγγέλματα, τεχνολογία μετάλλων, δημοσιογραφία, σχέδιο, δασοκομία, κατασκευή μουσικών οργάνων, τεχνολογία μηχανοκίνητων οχημάτων, ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις, μάρκετινγκ, λιανική και χονδρική πώληση, παιδαγωγικά, κομμωτική, λογιστικά και οικονομικά, ξένες γλώσσες, τεχνολογία παραγωγής ενδυμάτων, εργοθεραπεία, ακτινολογία, αρτοποιία, μαγειρική, μαθήματα ραπτικής, μικροβιολογία, web designer, video games κ.α.³⁴⁹.

Όσον αφορά στα πιο δημοφιλή μαθήματα που επιλέγει η ηλικιακή ομάδα 25-64 ετών αυτά είναι, η υγιεινή και ασφάλεια στον χώρο εργασίας, η προσωπική ανάπτυξη και εκπαίδευσή, οι τεχνολογίες της πληροφορικής, η θρησκευτική εκπαίδευση, η μελισσοκομία, οι πρώτες βοήθειες, οι ξένες γλώσσες και η διδασκαλία ανάγνωσης και γραφής. Όπως φαίνεται και στον πίνακα 36 υπάρχουν ειδικότητες που επιλέγουν οι άντρες σε μεγαλύτερα ποσοστά όπως είναι η υγεία και ασφάλεια (138.990 άντρες και 130.845 γυναίκες) και η μελισσοκομία (33.813 άντρες και 5.603 γυναίκες). Επιπρόσθετα υπάρχουν επαγγέλματα στα οποία παρατηρείται υψηλότερη συμμετοχή των γυναικών όπως οι τεχνολογίες πληροφορικής (30.052 γυναίκες και 16.401 άντρες), οι ξένες γλώσσες (20.077 γυναίκες και 11.411 άντρες) και η ανάγνωση και γραφή (26.782 γυναίκες και 5.255 άντρες). Τα στατιστικά στοιχεία αυτά είναι πολύ σημαντικά αν αναλογιστούμε τα υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού που αναλύσαμε παραπάνω. Είναι λοιπόν πολύ βοηθητικό που οι γυναίκες επιλέγουν την εγγραφή τους στα συγκεκριμένα προγράμματα³⁵⁰.

³⁴⁹ T.C Millî Eğitim Bakanlığ, ο.π., 2021, σελ. 87-88.

³⁵⁰ T.C Millî Eğitim Bakanlığ, ο.π., 2021, σελ. 45.

Πίνακας 35. Προγράμματα κατάρτισης και ΔΒΜ στην Τουρκία (2021).

Tablo-42: Hayat Boyu Öğrenme Kurs Programları

Kurs Alan Adı	Genel	Mesleki ve Teknik	Toplam
Adalet	1	2	3
Ahşap Teknolojisi		40	40
Aile ve Tüketici Bilimleri	38	1	39
Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi		24	24
Bahçecilik		163	163
Bilişim Teknolojileri	21	89	110
Biyomedikal Cihaz Teknolojileri		1	1
Büro Yönetimi ve Sekreterlik		29	29
Can ve Mal Güvenliği	3	1	4
Çevre Koruma	13	1	14
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	65	7	72
Denizcilik	5	17	22
Din Eğitimi	62		62
Eğlence Hizmetleri		2	2
El Sanatları Teknolojisi	8	903	911
Elektrik ve Enerji		16	16
Elektrik-Elektronik Teknolojisi		86	86
Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri		8	8
Gazetecilik	1	4	5
Geleneksel Oyunlar ve Zekâ Oyunları	6		6
Gemi Yapımı (Deniz Araçları Yapımı)		10	10
Gıda Teknolojisi	1	58	59
Giyim Üretim Teknolojisi		159	159
Grafik ve Fotoğraf	1	16	17
Güvenlik Hizmetleri	4	1	5
Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri		32	32
Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri	1	21	22
Harita-Tapu-Kadastro		2	2
Hasta ve Yaşlı Hizmetleri	1	1	2
Havacılık	8	2	10
Hayvan Sağlığı		4	4
Hayvan Yetiştiriciliği		28	28
Hukuk		2	2
İnşaat Teknolojisi		108	108
İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği		4	4
Kağıt Üretim Teknolojisi		2	2
Kimya Teknolojisi		42	42
Kişisel Gelişim ve Eğitim	169	3	172
Konaklama ve Seyahat Hizmetleri		23	23
Kuyumculuk Teknolojisi		21	21

Kurs Alan Adı	Genel	Mesleki ve Teknik	Toplam
Madencilik ve Maden Çıkarma		49	49
Makine Teknolojisi		71	71
Matbaa		11	11
Metal Teknolojisi		47	47
Metalürji Teknolojisi		16	16
Motorlu Araçlar Teknolojisi		41	41
Muhasebe ve Finansman		34	34
Müzik Aletleri Yapımı		10	10
Müzik ve Gösteri Sanatları	174	1	175
Okuma Yazma	5		5
Ormanlık	1	1	2
Öğretmenlik ve Öğretim	12	8	20
Pazarlama ve Perakende		17	17
Plastik Teknolojisi		21	21
Radyo Televizyon	1	8	9
Raylı Sistemler Teknolojisi		8	8
Sağlık	4	6	10
Sanat ve Tasarım	16	18	34
Seramik ve Cam Teknolojisi	1	47	48
Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık	6		6
Sosyoloji ve Kültürel Araştırmalar	7		7
Spor	226		226
Tarım Teknolojileri	1	144	145
Tekstil Teknolojisi		96	96
Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme		59	59
Uçak Bakım		2	2
Ulaştırma Hizmetleri		18	18
Yabancı Diller	103	25	128
Yaşayan Diller ve Lehçeler	22		22
Yenilenebilir Enerji Teknolojileri	1	5	6
Yer Bilimleri		7	7
Yiyecek İçecek Hizmetleri		59	59
Yönetim ve İdare		4	4
TOPLAM	988	2766	3754

Πηγή: TURKSTAT, 2021.

Πίνακας 36. Τα πιο δημοφιλή προγράμματα κατάρτισης στις ηλικίες 25-64 (2021).

Programa Göre 25-64 Yaş Aralığı Kurs/Kursiyer Verileri

Tablo-26: Programa Göre 25-64 Yaş Aralığında En Çok Açılan İlk 10 Kurs/Kursiyer Verileri

Program Adı	Alan Adı	Kurs Sayısı	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer	TOPLAM Kursiyer	TOPLAM SA Kursiyer
GENEL TOPLAM (3.754 Program)		305.147	732.049	1.700.403	2.432.452	1.154.502
Gıda ve Su Sektöründe Çalışanlar İçin Hijyen Eğitimi	Sağlık	17.137	138.990	130.845	269.835	199.028
Sosyal Uyum ve Yaşam	Kişisel Gelişim ve Eğitim	7.243	59.737	53.020	112.757	84.322
Bilgisayar İşletmenliği (Operatörlüğü)	Bilişim Teknolojileri	6.316	16.401	30.052	46.453	19.318
Yetişkinler İçin Kur'an-ı Kerim (Elif-Be) Okuma	Din Eğitimi	4.171	2.888	37.802	40.690	16.654
Ancılık	Hayvan Yetiştiriciliği	1.570	33.813	5.603	39.416	27.251
İlk Yardım	Sağlık	2.621	16.452	16.747	33.199	22.873
Yoğunlaştırılmış Temel Düzey Okuma Yazma Eğitim Programı	Okuma Yazma	6.534	5.255	26.782	32.037	10.304
İngilizce A1 Seviyesi	Yabancı Diller	4.541	11.411	20.077	31.488	6.918
Usta Öğretici Oryantasyon Kurs Programı	Öğretmenlik ve Öğretim	2.065	8.080	22.964	31.044	22.112
Okuma-Yazma II. Kademe Seviye Tespit Sınavı	Okuma Yazma	4.091	12.437	16.855	29.292	16.402

Πηγή: TURKSTAT, 2021.

Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο προς ανάλυση είναι η πιστοποίηση των καταρτιζόμενων ύστερα από την λήξη των προγραμμάτων κατάρτισης τα οποία παρακολουθούν όπως επίσης και η αναγνώριση των γνώσεων που έχουν αποκτήσει ανεξαιρέτως από που προέρχονται οι γνώσεις αυτές³⁵¹. Ο μεγάλος και ποικιλόμορφος αριθμός ιδρυμάτων και οργανισμών που παρέχουν υπηρεσίες στον τομέα της ΔΒΜ απαιτεί συντονισμό. Ένα από τα κύρια προβλήματα που προκαλεί η έλλειψη συντονισμού είναι ότι τα έγγραφα/πιστοποιητικά που δίνονται στον τομέα της ΔΒΜ διαφέρουν ως προς τη διάρκεια και το περιεχόμενο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα και οι εργοδότες να μην βλέπουν τα πιστοποιητικά/έγγραφα ως απόδειξη γνώσεων και δεξιοτήτων. Η βελτίωση του συντονισμού θα αυξήσει την ικανότητα και την ποιότητα του συστήματος δια βίου μάθησης, καθώς και θα παρέχει εμπιστοσύνη στο σύστημα³⁵².

Η αναγνώριση των γνώσεων και των δεξιοτήτων λαμβάνονται με βάση ένα συγκεκριμένο πρότυπο. Αυτό το πρότυπο διασφαλίζει ότι οι γνώσεις, οι δεξιότητες και η εμπειρία ενός ατόμου αναγνωρίζονται επίσημα και τεκμηριώνονται, ανεξάρτητα από

³⁵¹ AVCI Nabi, *Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı*, 2018, σελ. 16.

³⁵² AVCI Nabi, ο.π., 2018, σελ. 16.

το πού προέρχονται και το πώς αποκτήθηκαν. Η αναγνώριση προηγούμενης μάθησης (Önceki Öğrenmelerin Tanınması - ÖÖT) προσφέρει πολλά οφέλη σε ιδιώτες και εργοδότες. Όσον αφορά στα άτομα, αυξάνει την επαγγελματική ανέλιξη και την κινητικότητα στην αγορά εργασίας³⁵³. Επίσης συμβάλει στην αύξηση των κινήτρων και της αυτοπεποίθησης του ατόμου, ενώ αρκετές φορές είναι η αιτία της συνεχιζόμενης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τους ίδιους. Όσον αφορά στους εργοδότες, συμβάλλει στην εξάλειψη της έλλειψης δεξιοτήτων και ικανοτήτων στον χώρο εργασίας, αυξάνοντας το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των εργαζομένων στην εργασία³⁵⁴. Τα προσόντα που αποκτώνται μέσω της μη τυπικής και δωρεάν μάθησης θα αξιολογηθούν στο πλαίσιο του Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (Πλαίσιο Προσόντων Τουρκίας - ΤΥÇ) με μια προσέγγιση που βασίζεται στα μαθησιακά αποτελέσματα. Το ΤΥÇ αναφέρεται στα προσόντα που οι καταρτιζόμενοι αποκτούν μέσα από προγράμματα κατάρτισης, γενικής και ακαδημαϊκής εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια νέα μορφή πιστοποίησης για την Τουρκία. Ως εκ τούτου, η ενημέρωση του κοινού και η ενθάρρυνση της χρήσης του συστήματος αυτού είναι πολύ σημαντική³⁵⁵.

Συμπερασματικά και με βάση την παραπάνω έρευνα και σύγκριση φαίνεται πως υπάρχει διαφοροποίηση όσον αφορά στην συμμετοχή των Τούρκων πολιτών στην ΔΒΜ και των πολιτών που κατοικούν σε χώρες της Ευρώπης. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό αφορά το πώς αντιλαμβάνεται η Ευρώπη και η Τουρκία την θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Σε χώρες που οι γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα παρατηρείται πως συμμετέχουν περισσότερο σε προγράμματα κατάρτισης σε αντίθεση με αναπτυσσόμενες χώρες που παρόλο τις προσπάθειες για ισότητα μεταξύ των δύο φύλων έχουν ακόμα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής.

5.3. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην στρατηγική που ακολουθεί το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας (MoNE) για το μέλλον της εκπαίδευσης, της ΔΒΜ αλλά και της επαγγελματικής κατάρτισης. Το MoNE αναλύοντας και αξιολογώντας τα θετικά και αρνητικά που έχουν προκύψει ανά τα χρόνια έχει θέσει

³⁵³ AVCI Nabi, ο.π., 2018, σελ. 32.

³⁵⁴ AVCI Nabi, ο.π., 2018, σελ. 32.

³⁵⁵ AVCI Nabi, ο.π., 2018, σελ. 32.

στόχους που θέλει να υλοποιήσει μέχρι το 2023 σχετικά με την βελτίωση των προγραμμάτων και της ΔΒΜ ολικά.

Στην αγορά εργασίας προκύπτουν συχνά διαφορετικές απαιτήσεις και αλλαγές σχετικά με το ανθρώπινο δυναμικό και τις δεξιότητές του. Για να μπορέσει να καλυφθεί αυτή η μεταβαλλόμενη ανάγκη είναι σημαντική η αναδιάρθρωση των προγραμμάτων ΔΒΜ. Όλα τα κράτη αναθεωρούν και μελετούν τα προγράμματα που παρέχουν με σκοπό να καλυφθούν όλες οι ανάγκες που προκύπτουν³⁵⁶. Η σημασία της ΔΒΜ για τις χώρες δεν περιορίζεται μόνο στη βελτίωση της τρέχουσας οικονομικής τους κατάστασης, αλλά και ως προς τη βιωσιμότητά της. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανταγωνιστικότητα των χωρών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό που έχει εκπαιδευτεί μέσω προγραμμάτων ΔΒΜ και στο κατά πόσο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της αγοράς³⁵⁷.

Τα οφέλη από ένα εξειδικευμένο σύστημα ΔΒΜ αξιολογούνται σε δύο κατηγορίες ως οικονομικά και κοινωνικά οφέλη. Εάν η ΔΒΜ οργανωθεί με κατάλληλο τρόπο λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες ανάγκες, τότε αναμένεται οικονομική ανάπτυξη, ικανοποίηση των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας, αύξηση της απόδοσης της παραγωγικότητας των εργαζομένων και ευκαιρίες απασχόλησης. Τα κοινωνικά οφέλη των εξειδικευμένων συστημάτων ΔΒΜ μπορούν να οριστούν ως σχετικά χαμηλό ποσοστό εγκληματικότητας, κοινωνική συνοχή, συμμετοχή μειονεκτούντων ομάδων και ενσωμάτωση της κοινωνίας³⁵⁸. Η ΔΒΜ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις της Τουρκίας. Πρόκειται για έναν τύπο εκπαίδευσης που πρέπει να δοθεί προτεραιότητα, καθώς παρέχει στους νέους επαγγελματικές δεξιότητες και τους προετοιμάζει για απασχόληση. Πέρα από το γεγονός ότι η ΔΒΜ είναι αρκετά σημαντική από διαφορετικές οπτικές γωνίες, υπάρχουν πολλές διαφορετικές απόψεις σχετικά με το πώς μπορεί να αναδιαρθρωθεί ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις της κοινωνίας. Είναι γνωστό ότι, οι ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα της πληροφορίας και της τεχνολογίας δημιουργούν σημαντικές αλλαγές στην αγορά εργασίας και στην συμπεριφορά του καταναλωτή³⁵⁹.

---

³⁵⁶ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, *Future of Vocational and Technical Education in Turkey: Solid Steps Taken After Education Vision 2023*, Journal of Education and Humanities, 2019, σελ. 167.

³⁵⁷ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 168.

³⁵⁸ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 169-170.

³⁵⁹ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 182.

Ο μετασχηματισμός της ΔΒΜ εγείρει επίσης συζητήσεις για το πώς μπορεί να εξελιχθεί το εκπαιδευτικό σύστημα στην Τουρκία³⁶⁰.

Η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση στοχεύει να προετοιμάσει τους μαθητές για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ή την επαγγελματική ζωή, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα, τις ικανότητες και την ιδιοσυγκρασία τους. Στην Τουρκία, η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση παρέχεται σε τομείς και κλάδους που απευθύνονται σε διάφορα επαγγέλματα, εφαρμόζοντας διαφορετικά προγράμματα σπουδών. Οι κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις όμως είναι περισσότερο ασταθείς λόγω των προβλημάτων της εποχής και του κράτους. Απαιτείται λοιπόν, ένα πιο δυναμικό και ευέλικτο σύστημα εκπαίδευσης για την εξάλειψη αυτών των προβλημάτων. Τα προγράμματα κατάρτισης αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για τη μείωση της ανεργίας και των επιπτώσεων των κοινωνικών και οικονομικών κρίσεων³⁶¹.

Μια επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση, σχεδιασμένη σύμφωνα με τις παγκόσμιες εξελίξεις, διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη διασφάλιση της ανθρωποκεντρικής ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση πρέπει να είναι προσβάσιμη από όλους όσοι την χρειάζονται, να παρέχει στα άτομα ικανότητες κατάλληλες για την ηλικία τους και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους. Επιπλέον πρέπει να υποστηρίζει την επιχειρηματικότητα, την ομαδική εργασία, τη λήψη αποφάσεων, την επίλυση προβλημάτων, να διασφαλίζει την εθνική και διεθνή αναγνώριση και την κινητικότητα και να εκπαιδεύει τα άτομα να μπορούν να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες³⁶².

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας βασίζεται σε περιορισμούς που έχουν παρατηρηθεί όπως και σε τομείς που θα μπορούσαν να βελτιωθούν για να αποδώσει όλο και περισσότερο η ΔΒΜ³⁶³. Κάποιοι από τους περιορισμούς που παρατηρούνται βασίζονται στην κοινωνική αντίληψη για την επαγγελματική εκπαίδευση, στα κριτήρια δηλαδή που οι μαθητές επιλέγουν την μελλοντική τους εργασία και στα συστήματα αξιολόγησης που συχνά δεν είναι αξιοκρατικά και βασίζονται ακόμα και σε πολιτικά ή κοινωνικά συμφέροντα. Επιπλέον το σύστημα επαγγελματικού προσανατολισμού που συχνά είναι ελλιπές ή και καθόλου προσβάσιμο

---

³⁶⁰ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 183.

³⁶¹ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, 2018, σελ. 121

³⁶² TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, 2018, σελ. 121

³⁶³ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., 2018, σελ. 121-122.

από τους μαθητές, όπως και από τις περιορισμένες ευκαιρίες και δυνατότητες κατάρτισης στην εργασία για τους εκπαιδευτικούς, η οποία δεν τους δίνει την δυνατότητα να εξελιχθούν και να εξειδικευτούν σε τομείς της εκπαίδευσης που να τους ενδιαφέρουν³⁶⁴.

Οι παραπάνω περιορισμοί μπορούν να επιλυθούν με τη βοήθεια κάποιων στρατηγικών που πρέπει να ακολουθηθούν για να επιτευχθεί η μεγαλύτερη συμμετοχή στην εκπαίδευση και κυρίως στην ΔΒΜ. Όπως αναφέρεται και στο εγχειρίδιο της αξιολόγησης από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας (2018), κάποιοι τομείς που επιδέχονται βελτίωση είναι η δημιουργία μιας δομής για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των αποφοίτων με κύριο στόχο την βελτίωσή τους και την τοποθέτησή τους σε θέσεις που ταιριάζουν στα προσόντα τους. Επιπλέον σημαντική είναι η αύξηση των ευκαιριών κατάρτισης και εργασίας για τους εκπαιδευτικούς έτσι ώστε να μπορέσουν να εξελιχθούν και να δοκιμαστούν στο αντικείμενό τους. Επιπρόσθετα πρέπει ο εξοπλισμός και οι υποδομές αλλά και όλοι οι μηχανισμοί για εκπαιδευτικούς και συμμετέχοντες να βασίζονται στην ταχέως μεταβαλλόμενη και εξελισσόμενη τεχνολογία. Είναι σημαντικό να στοχεύουν κυρίως στις ανάγκες που έχει το κράτος ανά περιόδους και στην διασφάλιση της προσωπικής και επαγγελματικής εξέλιξης των συμμετεχόντων. Σημαντικό θεωρείται επίσης να προστεθούν μαθήματα τόσο ξένων γλωσσών όσο και μαθήματα επιλογής που να σχετίζονται με τον επαγγελματικό προσανατολισμό προκειμένου να ενισχυθούν οι επιλογές των μαθητών. Τέλος η διεξαγωγή μελετών και προσδιορισμού των προσόντων των εκπαιδευτικών και η τοποθέτησή τους σε θέσεις ανάλογες των ικανοτήτων τους, η βελτίωση των ευκαιριών για συγκεκριμένες ομάδες όπως είναι τα άτομα με αναπηρία είναι τομείς που αν μπορέσουν να εξελιχθούν θα ωφελήσουν τόσο τους συμμετέχοντες όσο και το κράτος³⁶⁵.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας έχει θέσει επτά στόχους τους οποίους και επιθυμεί να υλοποιήσει έως το 2023 με σκοπό την εξέλιξη της ΔΒΜ³⁶⁶. Ο πρώτος στόχος είναι η ενδυνάμωση της συνεργασίας με τους συμμετέχοντες (Stakeholders³⁶⁷). Το ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο είναι εξοπλισμένο με ακαδημαϊκές

---

³⁶⁴ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., 2018, σελ. 122-123.

³⁶⁵ TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, ο.π., 2018, σελ.124.

³⁶⁶ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 172- 182.

³⁶⁷ Συμμέτοχοι ή Stakeholders ονομάζονται όλοι όσοι επηρεάζονται από το σύνολο των δραστηριοτήτων ενός οργανισμού.

και επαγγελματικές δεξιότητες, απασχολείται σε δύο βασικούς τομείς: στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Σε πολλές ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα στην παραγωγή και τις υπηρεσίες αυξάνεται σε σύγκριση με τον δημόσιο τομέα. Δεδομένου ότι τα ΠΔΒΜ έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν άμεσα εξοπλισμένο ανθρώπινο δυναμικό στην αγορά εργασίας, η αλληλεπίδραση των ΠΔΒΜ με τους stakeholders έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία. Το μεγαλύτερο όφελος που παρέχεται από τη συνεργασία αυτή είναι η επικοινωνία μεταξύ των εργοδοτών και των υπευθύνων χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι εργοδότες λαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τα προγράμματα σπουδών και την πρακτική άσκηση του μελλοντικού εργατικού δυναμικού και έτσι είναι σε θέση να γνωρίζουν το υπόβαθρο των μελλοντικών τους υπαλλήλων. Ο Euler (2017) δήλωσε ότι σε πολλές περιπτώσεις οι εκπρόσωποι του εκπαιδευτικού κλάδου επέκριναν την ποιότητα των ΠΔΒΜ αλλά δεν ενδιαφέρθηκαν και για την βελτίωσή τους. Παρά λοιπόν όλα τα κίνητρα τα οποία έχουν δοθεί αλλά και της σπουδαιότητάς των προγραμμάτων φαίνεται πως ο αριθμός των καταρτιζόμενων εξακολουθεί να είναι χαμηλός στην Τουρκία³⁶⁸. Οι δραστηριότητες που έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της αύξησης της συνεργασίας συνοψίζονται στον πίνακα 37. Όπως φαίνεται το MoNE συνεργάστηκε με εκπρόσωπους 54 διαφόρων επαγγελματικών τομέων. Επιπλέον το MoNE θέλει να αυξήσει και στην συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα. Για τον λόγο αυτό παρέχεται μια σημαντική ευκαιρία για την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

Ο δεύτερος στόχος είναι η επαγγελματική και παιδαγωγική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στην Τουρκία. Οι καθηγητές ΠΔΒΜ, έχουν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των εκπαιδευόμενων. Επομένως, η επαγγελματική και παιδαγωγική επάρκεια των εκπαιδευτικών επηρεάζει άμεσα την ποιότητα της διδασκαλίας τους. Οι εκπαιδευτικοί των ΠΔΒΜ θα πρέπει να καταβάλουν μεγαλύτερη προσπάθεια για τη βελτίωση των επαγγελματικών και παιδαγωγικών τους δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς που παρέχουν ακαδημαϊκή εκπαίδευση ενώ θα πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες που προκύπτουν καθημερινά³⁶⁹.

---

³⁶⁸ EULER Dieter, *Engaging the Business Sector in Vocational Education and Training*, Donor Committee for Dual Vocational Education and Training DC dVET, σελ. 4-8, 2017.

³⁶⁹ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., σελ. 175- 176, 2019.

Προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα των εκπαιδευτικών έχει εφαρμοστεί ένα εντατικό πρόγραμμα κατάρτισης με σκοπό την ανάπτυξη των επαγγελματικών και παιδαγωγικών δεξιοτήτων των δασκάλων. Όπως φαίνεται στον πίνακα 38, το 35% των εκπαιδευτικών στην Τουρκία συμμετείχε στην επιμόρφωση για την βελτίωση των δεξιοτήτων τους. Η κατανομή των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στις συνεχείς επιμορφώσεις το 2019 ανά επαγγελματικό κλάδο είναι σε κλίμακα μεταξύ 4,84% και 100% και εξαρτάται από τον τομέα της εξειδίκευσης.

Πίνακας 37. Η συνεργασία του MoNE με τους επαγγελματικούς κλάδους.

Mahmut ÖZER | Hayri Eren SUNA

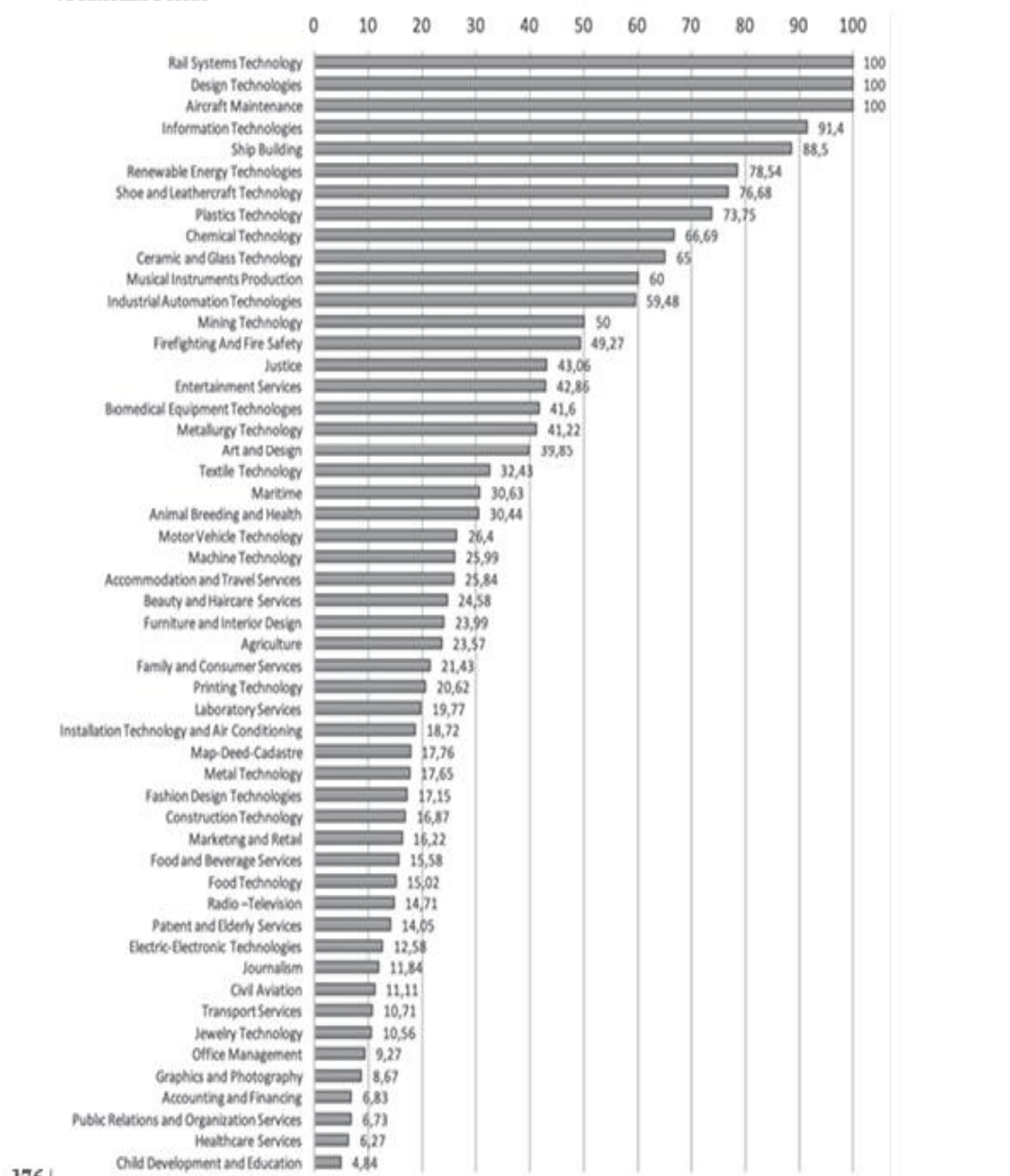
Table 2. Examples of Sector and MoNE Cooperation in Categories of Vocational Fields

Accommodation and Travel Services	Supporting Foreign Language Education On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Curriculum Updating Employment Priority of Graduates Professional Development of Trainers and Administrators
Electric-Electronic Technologies	Professional Development of Trainers and Administrators Supporting via Opportunities of Technoparks (inc. Artificial Intelligence Laboratories) On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Scholarship for High Performing Students
Entertainment Services	Supporting Foreign Language Education On-the-job and Internship Training In Real Working Environment Curriculum Updating Employment Priority of Graduates Professional Development of Trainers and Administrators
Fashion Design Technology	Update of Laboratories and Ateliers On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Employment Priority of Graduates
Food Technology	"Meat and Meat Products Production" is Structured as Branch Curriculum Developing and Updating On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Professional Development of Trainers and Administrators Geographical indication of products
Food and Beverage Services	Geographical indication of products On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Professional Development of Trainers and Administrators Employment Priority of Graduates Curriculum Updating Supporting Foreign Language Education
Information Technologies	Professional Development of Trainers and Administrators Supporting via Opportunities of Technoparks (inc. Artificial Intelligence Laboratories)
Industrial Automation Technology	Professional Development of Trainers and Administrators Supporting via Opportunities of Technoparks (inc. Artificial Intelligence Laboratories)
Installation Technology and Air Conditioning	Update of Laboratories and Ateliers Professional Development of Trainers and Administrators Employment Priority of Graduates
Machinery Technologies	Professional Development of Trainers and Administrators Supporting via Opportunities of Technoparks (inc. Artificial Intelligence Laboratories) "Milling" is Structured as a Branch "Micromechanics" is Structured as a Branch Establishment and Update of Laboratories and Ateliers Elevator Academy is established
Mining Technology	Curriculum Updating On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Professional Development of Trainers and Administrators Employment Priority of Graduates
Renewable Energy Technologies	Curriculum Updating On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Employment Priority of Graduates Scholarship for High Performing Students Vocational Courses for Graduates
Textile Technology	Update of Laboratories and Ateliers On-the-job and Internship Training in Real Working Environment Curriculum Updating
Tourism	Supporting Foreign Language Education: German, Arabic, French and Chinese Curriculum Updating On-the-job and Internship Training in Real Working Environment

Πηγή: Journal of Education and Humanities, 2019

Πίνακας 38. Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε προγράμματα επιμόρφωσης.

Figure 5. Percentage of VET Teachers Who Participated in In-Service Trainings in 2019 by Vocational Fields

Πηγή: Journal of Education and Humanities, 2019

Ο τρίτος στόχος αφορά την ποικιλομορφία και την διαφοροποίηση των προγραμμάτων. Τα ΠΔΒΜ απαιτούν ταχεία και συνεχή προσαρμογή στις αλλαγές της αγοράς εργασίας και επηρεάζονται άμεσα από την τεχνολογική ανάπτυξη. Οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας αλλάζουν συνεχώς με αποτέλεσμα η παροχή βιώσιμης και ενημερωμένης κατάρτισης να εξαρτάται από τη σχέση που έχει με τους εκπροσώπους του κλάδου. Η βελτίωση της ποικιλομορφίας στο είδος των ιδρυμάτων

και οι εξελιγμένες υποδομές είναι βασικά στοιχεία που θα αυξήσουν την ποιότητα της κατάρτισης. Τα βήματα που ακολουθούνται για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι είναι η ίδρυση αναγνωρισμένων επαγγελματικών και τεχνικών λυκείων της Μικράς Ασίας και επιπλέον η δημιουργία περισσότερων Κέντρων Επαγγελματικής κατάρτισης (ΚΕΚ) που θα είναι υπεύθυνα για την υλοποίηση των ΠΔΒΜ³⁷⁰.

Ο τέταρτος στόχος είναι, η ενίσχυση της θετικής αντίληψης για τα ΠΔΒΜ και τα ΚΕΚ. Η ενεργός προώθηση των προγραμμάτων κατάρτισης είναι μεγάλης σημασίας δεδομένου ότι δεν είναι η πρώτη επιλογή των υποψηφίων στην Τουρκία. Η αναντιστοιχία δεξιοτήτων είναι ένα επίσης σημαντικό πρόβλημα που σχετίζεται με την αρνητική αντίληψη. Το πρόβλημα της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων είναι ότι τα άτομα δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες που αποκτήθηκαν μέσω ΠΔΒΜ ή να εργαστούν σε θέσεις εργασίας που απαιτούν εντελώς διαφορετικές δεξιότητες³⁷¹. Ο κύριος σκοπός της ΔΒΜ είναι να εκπαιδεύσει άτομα με επαγγελματικές δεξιότητες για διαφορετικούς επαγγελματικούς τομείς. Η αναντιστοιχία δεξιοτήτων είναι ένα πρόβλημα που μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια εργατικού δυναμικού σε εθνικό επίπεδο³⁷². Για τον λόγο αυτό το MoNE κατασκεύασε τον Τουρκικό Χάρτη Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Turkish VET Map). Ο χάρτης αυτός έχει την δυνατότητα να υποστηρίζει δράσεις πολιτικής έχοντας όλα τα δεδομένα για την ΔΒΜ. Έτσι οι υποψήφιοι που επιθυμούν να παρακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης θα είναι σε θέση να ελέγχουν μέσα από τον χάρτη όλες τις επαγγελματικές προοπτικές και όλα τα δεδομένα που ισχύουν στις εργασίες σε όλες τις επαρχίες της Τουρκίας³⁷³. Επιπλέον, το MoNE κατασκεύασε μια κοινή πλατφόρμα, με την ονομασία “Mesleğim Hayatım” (My Job, My Life) με στόχο να φέρει κοντά όλους τους ενδιαφερόμενους, συμπεριλαμβανομένων φοιτητών, δασκάλων και αποφοίτων. Η πλατφόρμα παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες για τα προγράμματα, ιστορίες επιτυχίας μαθητών και καθηγητών, έγγραφα που απαιτούνται για μαθητές και καθηγητές,

---

³⁷⁰ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 177- 178.

³⁷¹ EYMANN Annina, SCHWERI Juerg, *Horizontal Skills Mismatch and Vocational Education (Working Paper)*, Swiss Federal Institute for Vocational Education and training, Zollikofen, 2015.

³⁷² BEDUWE Catherine, GIRET Jean, *Mismatch of vocational graduates: What penalty on French labour market?* Journal of Vocational Behavior 78(1), 2011, σελ. 68-79.

³⁷³ Mesleki Egitim Haritasi, *Turkiye Geneli Istatistikler*, 2022.

Περιλαμβάνει επίσης πρακτική άσκηση και αγγελίες εργασίας για φοιτητές και αποφοίτους³⁷⁴.

Ο πέμπτος στόχος αφορά την διασφάλιση της ποιότητας των προγραμμάτων κατάρτισης. Το σύστημα διασφάλισης ποιότητας δημιουργήθηκε το 2018 για να παρακολουθεί τις τρέχουσες καταστάσεις και να ενισχύσει μια κουλτούρα συνεχούς βελτίωσης της ΔΒΜ. Λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια ποιότητας, διασφαλίστηκε πρώτα η αυτό-αξιολόγηση και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης μέσω επισκέψεων στο χώρο από ειδικούς. Τα επαγγελματικά πρότυπα, που ορίζονται ως γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται για την επιτυχή άσκηση ενός επαγγέλματος, ορίζονται από την Τουρκική Αρχή Επαγγελματικών Προσόντων (Turkish Vocational Qualification Authority - MYK). Στο πλαίσιο της αξιολόγησης και της διασφάλισης της ποιότητας των προγραμμάτων έχουν δημιουργηθεί εκθέσεις οι οποίες βοηθούν στην επανεξέταση των διαδικασιών έτσι ώστε να μπορούν να φανούν ευκολότερα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα³⁷⁵.

Ο έκτος στόχος αφορά την βελτίωση της εφαρμοσμένης κατάρτισης και της ενίσχυσης της πρακτικής άσκησης στα ΠΔΒΜ. Ο πιο βασικός τρόπος ενίσχυσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων των συμμετεχόντων είναι να αυξηθεί η κατάρτιση και η πρακτική άσκηση. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουν να αυξηθούν οι δεξιότητες των υποψηφίων και να τους διευκολύνει αργότερα στην εργασία τους αφού θα έχουν εκπαιδευτεί στην πράξη σε όποια τέχνη έχουν επιλέξει να εξασκήσουν³⁷⁶.

Ο έβδομος και τελευταίος στόχος αφορά την κοινωνική ένταξη μέσω των ΠΔΒΜ. Οι τρέχουσες προσεγγίσεις στην εκπαίδευση δίνουν στους μαθητές ακαδημαϊκές, συναισθηματικές και ψυχοκινητικές συμπεριφορές καθώς και αναθέτουν καθήκοντα για την αύξηση της κοινωνικής ένταξης και της κοινωνικής συμμετοχής. Πρωταρχική ευθύνη των εκπαιδευτικών είναι να προστατεύουν το δικαίωμα των ατόμων να λαμβάνουν εκπαίδευση, να δημιουργούν κατάλληλες ευκαιρίες για όλους τους μαθητές που επιθυμούν να μορφωθούν και να διαφοροποιούν τις ευκαιρίες

---

³⁷⁴ Mesleğim Hayatım, *Mesleki Eğitim Merkezleri*, 2022.

³⁷⁵ OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 179.

³⁷⁶ EVANS Karen, RAINBIRD Helen, *The significance of workplace learning for a 'learning society'*, Routledge, 2002.

ανεξάρτητα από τα δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τους³⁷⁷. Η ΔΒΜ είναι κρίσιμης σημασίας όσον αφορά στην κοινωνική συμμετοχή και στην πρόσβαση στην εκπαίδευση. Το MoNE συνεργάστηκε με το Υπουργείο Δικαιοσύνης και αποφάσισε ότι θα παρέχεται σε καταδίκους και κρατούμενους η δυνατότητα εκπαίδευσης με σκοπό τα άτομα να μπορούν να προσαρμοστούν ευκολότερα στην κοινωνία, όταν αποφυλακίζονται, έχοντας και περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες³⁷⁸.

Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω, παρατηρούμε πως το MoNE έχει θέσει κάποιους στόχους και μια συγκεκριμένη στρατηγική σχετικά με την ΔΒΜ και την εξέλιξη των προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης.

5.4. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα σημερινά δεδομένα και αποτελέσματα σχετικά με την στρατηγική που είχε θέσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας για το μέλλον της εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης και της ΔΒΜ για τα έτη 2019-2023. Μέσα σε αυτή την τετραετία συνέβησαν γεγονότα τα οποία επηρέασαν άλλες φορές θετικά και άλλες φορές αρνητικά τους αρχικούς στόχους του Υπουργείου.

Με βάση στοιχεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας πάνω από 10 εκατομμύρια πολίτες έχουν ωφεληθεί από προγράμματα ΔΒΜ μέσα σε 10 μήνες από τον Ιανουάριο του 2022 μέχρι και τον Νοέμβριο του 2022. Ο υπουργός Εθνικής Παιδείας Mahmut Özer ανακοίνωσε ότι περισσότεροι από 10.470.000 πολίτες επωφελήθηκαν από περίπου 491.000 μαθήματα προσανατολισμένα σε σύγχρονους τομείς που άνοιξαν σε 1.000 δημόσια εκπαιδευτικά κέντρα και 29 ιδρύματα που λειτουργούν σε 81 επαρχίες στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης υπό το Υπουργείο. Όπως αναφέρει ο υπουργός, από τους καταρτιζόμενους αυτούς το 40,58% των εκπαιδευομένων είναι άνδρες και 59,42% είναι γυναίκες³⁷⁹. Όπως φαίνεται η πλειοψηφία των εκπαιδευόμενων είναι γυναίκες, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για την

---

³⁷⁷ WANG Zhonghan, *Model and Feature Analysis: Research on the Development of Lifelong Education*, Vocational Education Forum, 27, 2017, 65-69.

³⁷⁸ ÖZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, ο.π., 2019, σελ. 181-182.

³⁷⁹ T.C Milli Eğitim Bakanligi, «Halk eğitimi kurslarindan 10 ayda 10 milyonu aşkin vatandaş yararlandi», 2022.

εξέλιξη της ΔΒΜ και την θέση των γυναικών στην χώρα. Δόθηκαν επίσης πληροφορίες σχετικά με τον αριθμό των επαγγελματικών και τεχνικών μαθημάτων που δημιουργήθηκαν. Από τον Ιανουάριο του 2022 μέχρι και τον Νοέμβριο του 2022 δημιουργήθηκαν πάνω από 137.000 νέα μαθήματα για την εξέλιξη της επαγγελματικής κατάρτισης στην χώρα³⁸⁰. Στα προγράμματα αυτά συμμετείχαν 2.693.109 εκπαιδευόμενοι εκ των οποίων 830.109 ήταν άντρες και 1.863.000 γυναίκες. Η πλειοψηφία των εκπαιδευομένων είναι και πάλι οι γυναίκες. Τέλος ο υπουργός αναφέρθηκε σε νέα προγράμματα τα οποία έχουν δημιουργηθεί με στόχο την εξειδίκευση των πολιτών ανάλογα το αντικείμενο τους. Για παράδειγμα εκπαίδευση υγιεινής για όσους εργάζονται στον τομέα των τροφίμων και του νερού, διαχείριση ηλεκτρονικών υπολογιστών, παραδοσιακό κέντημα στο χέρι, προετοιμασία οικιακών κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, μελισσοκομία, βασικές διαδικασίες παραγωγής ενδυμάτων, τουρκικά κεντήματα κτλ³⁸¹.

Όσον αφορά στον αριθμό των ΚΔΒΜ, στοιχεία που έχουν αναρτηθεί, παρουσιάζουν πως 998 δημόσια ΚΔΒΜ που υπάγονται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας προσφέρουν μαθήματα σε 1.000.000 πολίτες κάθε μήνα. Οι πολίτες μπορούν να παρακολουθήσουν 3.811 διαφορετικά μαθήματα σε 73 περιοχές σε 81 επαρχίες³⁸². Μεταξύ των προτιμήσεων των ΠΔΒΜ είναι η διαχείριση ηλεκτρονικών υπολογιστών, η προετοιμασία οικιακών κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, η μελισσοκομία και το παραδοσιακό κέντημα στο χέρι. Για τα παραπάνω όπως και για όλες τις τέχνες που κάποιος μπορεί να διδαχθεί υπάρχουν τα πιστοποιητικά που ο κάθε ένας καταρτιζόμενος μπορεί να αποκτήσει ύστερα από σχετικές εξετάσεις³⁸³.

Στα πιο πρόσφατα δεδομένα, 4.000.000 πολίτες επωφελήθηκαν από τα 200.250 ΠΔΒΜ τους πρώτους 3 μήνες του 2023. Με το παραπάνω στοιχείο μπορούμε να συμπεράνουμε πως μέσα στους πρώτους 3 μήνες η ΔΒΜ στην Τουρκία κατάφερε να αυξήσει την συμμετοχή των πολιτών σχεδόν στο 50% σε σχέση με τα δεδομένα

---

³⁸⁰ T.C Milli Egitim Bakanligi, ο.π., 2022.

³⁸¹ T.C Milli Egitim Bakanligi, ο.π., 2022.

³⁸² T.C Milli Egitim Bakanligi, «Halk eğitimi merkezleri, 73 farkli alanda kurslarla vatandaşlarımızı bekliyor», 2022.

³⁸³ T.C Milli Egitim Bakanligi, ο.π., 2022.

του 2022, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε πως το ποσοστό του 2022 αφορούσε τους πρώτους 10 μήνες ενώ το ποσοστό του 2023 αφορά μόλις τους 3 πρώτους μήνες³⁸⁴.

Σε συνέχεια των παραπάνω δεδομένων και αποτελεσμάτων σημαντική είναι η αναφορά στην περίοδο των σεισμών που έπληξε τη χώρα καταστρέφοντας μεγάλες εκτάσεις και σκοτώνοντας μεγάλο αριθμό κατοίκων. Όπως αναφέρει ο υπουργός Εθνικής Παιδείας 102.029 πολίτες επωφελήθηκαν από 7.451 προγράμματα που ξεκίνησαν στο πλαίσιο της ΔΒΜ στις επαρχίες που σημειώθηκε η καταστροφή του σεισμού. Οι μελέτες που εκπονούνται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας για την παροχή πρόσβασης στην εκπαίδευση στο πλαίσιο της ΔΒΜ συνεχίζονται όλο και περισσότερο στις περιοχές όπου σημειώθηκε η καταστροφή του σεισμού³⁸⁵.

Σχετικά με την αξιολόγηση των προγραμμάτων, προκειμένου αυτά να επικαιροποιηθούν υπάρχουν τόσο αρμόδιοι και εκπρόσωποι από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας όσο και ακαδημαϊκοί που εργάζονται σε πανεπιστήμια οι οποίοι και είναι υπεύθυνοι για την επικαιροποίηση της μη τυπικής εκπαίδευσης³⁸⁶. Αξιολογούν τα προγράμματα με βάση την δημοτικότητα που αυτά έχουν αλλά και το περιεχόμενό τους. Για αυτόν τον λόγο έχουν προβεί στην κατάργηση προγραμμάτων που δεν έχουν μεγάλη συμμετοχή για μεγάλο χρονικό διάστημα, έχουν ενσωματώσει προγράμματα με παρόμοιο περιεχόμενο, έχουν κάνει τροποποιήσεις σχετικές με το θέμα, το όνομα και τις ώρες των μαθημάτων έτσι ώστε να είναι προσαρμοσμένα στις σύγχρονες ανάγκες των συμμετεχόντων και έχουν δημιουργήσει προγράμματα σε όλες τις απαραίτητες περιοχές της χώρας³⁸⁷. Ο γενικός διευθυντής Sabahattin Dulger μιλώντας για το πρόγραμμα «Hayata mutlu bireyler hazırlamak için her zaman, her yerde, herkese eğitim (Εκπαίδευση για όλους, οποτεδήποτε και οπουδήποτε), ανέφερε πως είναι σημαντικό να αυξηθεί η ευαισθησία των πολιτών απέναντι στις μεταβαλλόμενες και αναπτυσσόμενες συνθήκες της καθημερινότητας, να αποκτήσουν ένα επάγγελμα σύμφωνα με τις τρέχουσες πολιτικές απασχόλησης, να είναι παραγωγικοί, και συνειδητοποιημένοι³⁸⁸.

---

³⁸⁴ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Halk Eğitimi Kurslarımızdan Yılın İlk 3 Ayında 4 Milyon Vatandaşımız Yararlandı», 2023.

³⁸⁵ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Afet bölgesinde açılan halk eğitimi kurslarından 102 bin 29 vatandaş yararlandı», 2023.

³⁸⁶ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Kurs Programlarının Değerlendirilmesi Çalıştayı tamamlandı», 2023.

³⁸⁷ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, ο.π., 2023.

³⁸⁸ T.C Milli Eğitim Bakanlığı, ο.π., 2023.

Τέλος, σχετικά με τους στόχους που είχε θέσει το Υπουργείο και με βάση τα στοιχεία του Υπουργείου φαίνεται πως κατάφεραν να επιτευχθούν οι περισσότεροι από αυτούς τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης όσο και στον τομέα της ΔΒΜ και της επαγγελματικής κατάρτισης. Στο κομμάτι της προσχολικής αγωγής δημιουργήθηκαν 1010 νέα νηπιαγωγεία στην Κωνσταντινούπολη. Το ποσοστό σχολικής εκπαίδευσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε από 90% σε 95,06% και τα ποσοστά φοίτησης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης αυξήθηκαν στο 95% για πρώτη φορά. Το 2023, στόχος είναι να αυξηθεί το ποσοστό σχολικής εκπαίδευσης στην ηλικία των 3 ετών από 16% σε 50%, στην ηλικία των 4 ετών από 38% σε 70% και στην ηλικία των 5 ετών από 99% σε 100%. Επίσης σημαντική είναι η μείωση ποσοστών απουσίας και εγκατάλειψης από το σχολείο. Στο πλαίσιο της ενίσχυσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης, ο αριθμός των μαθητευόμενων και τεχνιτών στα κέντρα επαγγελματικής εκπαίδευσης αυξήθηκε 7 φορές και έφτασε τις 1.200.000. Το επόμενο έτος, στόχος είναι ο αριθμός των μαθητευόμενων και τεχνιτών να αυξηθεί σε 1.500.000. Ιδρύθηκαν 7 διεθνή επαγγελματικά λύκεια στο πλαίσιο του στόχου της ίδρυσης διεθνών επαγγελματικών λυκείων και της εισαγωγής μαθητών από διάφορες χώρες. Τα σχολεία αυτά δέχονταν μαθητές από βαλκανικές χώρες για πρώτη φορά. Επιπλέον ιδρύθηκαν επαγγελματικά κέντρα και στις βιομηχανικές περιοχές, στοιχείο που είναι σημαντικό για την εξέλιξη των περιοχών αυτών.

Τέλος κατασκευάστηκαν 16.361 νέες βιβλιοθήκες. Ο αριθμός των βιβλίων στις σχολικές βιβλιοθήκες αυξήθηκε από 28.000.000 σε 100.000.000. Προκειμένου να αυξηθεί η περιβαλλοντική συνείδηση των μαθητών και να υιοθετηθεί η έννοια της αειφορίας, το πρόγραμμα σπουδών για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την κλιματική αλλαγή ενημερώθηκε ως 2 ώρες την εβδομάδα. Ιδρύθηκαν 1000 σχολεία φιλικά προς το περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένου τουλάχιστον ενός σχολείου σε κάθε περιφέρεια, και ιδρύθηκαν 1325 «βιβλιοθήκες μηδενικών αποβλήτων»³⁸⁹.

Συμπέρασμα

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα η ΔΒΜ και η επαγγελματική εκπαίδευση διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη βιώσιμη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της Τουρκίας. Αυτό που την ενδιαφέρει είναι να δημιουργήσει βιώσιμα προγράμματα, τα οποία θα στοχεύουν στην εξέλιξη του ατόμου τόσο προσωπικά όσο και μέσα στην

---

³⁸⁹ T.C Milli Egitim Bakanligi, «MEB, 2022 Yili hedeflerinin tamamini gerçekleştirdi», 2022.

εργασία του. Επιπλέον δίνει βάση και στην εκπαίδευση των παιδαγωγών αφού θεωρείται ένα από τα βασικότερα σημεία ενός καινοτόμου και πρωτότυπου προγράμματος. Η συμμετοχή των Τούρκων πολιτών σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης βασίζεται σε πολλούς και διαφορετικούς παράγοντες που δεν είναι πάντα οι αναμενόμενοι. Όσον αφορά στην περιοχή την οποία μένουν δεν διαδραματίζει πάντα ρόλο αν η επαρχία είναι μικρότερη η μεγαλύτερη καθώς φάνηκε πως σε μεγαλύτερες περιφέρειες η συμμετοχή είναι μικρότερη ενώ σε μικρότερες επαρχίες η συμμετοχή είναι ησυχότερη. Όσον αφορά στην συμμετοχή των ανδρών και γυναικών σε ΠΔΒΜ φαίνεται πως από το παρελθόν μέχρι και σήμερα η Τουρκία έχει εξελίξει τον τομέα αυτόν αφού όλο και περισσότερες γυναίκες επιλέγουν προγράμματα κατάρτισης τα οποία αφορούν την ανάγνωση, γραφή, τις ξένες γλώσσες όπως και τις τεχνολογίες πληροφορικής. Στον τομέα της πιστοποίησης των καταρτιζόμενων φαίνεται πως το σύστημα πιστοποίησης χρειάζεται να εξελιχθεί περισσότερο για να μπορέσουν τα πιστοποιητικά να αποκτήσουν ισχύ στον εργατικό κλάδο και να ωφελήσουν τους εργαζόμενους αφού θα έχουν πιστοποιημένες γνώσεις αλλά και τους εργοδότες που θα μπορούν να επιλέγουν εργαζόμενους με βάση κάποια κριτήρια ικανοτήτων και γνώσεων. Τέλος, τα δεδομένα τα οποία ανακτήθηκαν από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας δείχνουν πως στο μεγαλύτερο βαθμό οι στόχοι που είχε θέσει το Υπουργείο για τα έτη 2019-2023 επιτεύχθηκαν αφού υπήρξε σημαντική αύξηση από το 2022 στο 2023 στην συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα κατάρτισης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Δια Βίου Μάθηση και εκπαίδευση είναι μια σχετικά νέα έννοια η οποία εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια με στόχο την εκπαίδευση των πολιτών κάθε κράτους καθ' όλη την διάρκεια της ζωής τους. Αποσκοπεί στην εξέλιξη των καταρτιζόμενων τροφοδοτώντας τους με εφόδια, ικανότητες και δεξιότητες τα οποία θα μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν για την επαγγελματική αλλά και προσωπική ανέλιξή τους, νιώθοντας έτσι ενεργά μέλη ανεξαρτήτως ηλικίας, χώρας ή κοινωνικής τάξης.

Η υπόθεση εργασίας που είχαμε θέσει αρχικά και αναφέρει πως με την συμμετοχή των πολιτών αναπτυσσόμενων κρατών σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης και Εκπαίδευσης ενισχύεται η παιδεία τους και εκείνοι με την σειρά τους συμβάλλουν στην ευημερία του βιοτικού επιπέδου του αναπτυσσόμενου κράτους, επιβεβαιώνεται με βάση τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν.

Η ΔΒΜ θεωρείται σημαντική τόσο για τα ανεπτυγμένα όσο και για τα αναπτυσσόμενα και λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη. Από την παραπάνω έρευνα ωστόσο διακρίνουμε πως στα ανεπτυγμένα κράτη οι συμμετέχοντες είναι αριθμητικά περισσότεροι από ότι στα αναπτυσσόμενα κράτη. Η Τουρκία ως ένα αναπτυσσόμενο κράτος έχει χαμηλό ποσοστό συμμετοχής σε προγράμματα κατάρτισης (5,8% συγκριτικά με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ που είναι 15%). Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο αναχρονιστικό μοντέλο του περιεχομένου των προγραμμάτων το οποίο δεν ανταποκρίνεται στις καθημερινές ανάγκες των πολιτών, την χαμηλή χρηματοδότηση της ΔΒΜ συγκριτικά με άλλους τομείς εκπαίδευσης όπως και την μειωμένη προβολή των προγραμμάτων στο κράτος. Επιπρόσθετα οι εκπαιδευτικές πολιτικές και οι μεταβολές που έχει δεχτεί το Τούρκικο κράτος ανά τα χρόνια δεν της επιτρέπουν να επωφεληθεί και να εξελίξει την ΔΒΜ στον βαθμό που χρειάζεται για να γίνουν εμφανή τα οφέλη αυτά.

Τα οφέλη από ένα εξειδικευμένο σύστημα ΔΒΜ αξιολογούνται σε δύο κατηγορίες ως οικονομικά και κοινωνικά οφέλη. Εάν η ΔΒΜ οργανωθεί με κατάλληλο τρόπο λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες ανάγκες, τότε αναμένεται οικονομική ανάπτυξη, ικανοποίηση των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας, αύξηση της απόδοσης της παραγωγικότητας των εργαζομένων και ευκαιρίες απασχόλησης. Τα προγράμματα ΔΒΜ μπορούν να βοηθήσουν στην μείωση της ανεργίας - που όπως φάνηκε παραπάνω είναι σε αρκετά υψηλά επίπεδα – όπως επίσης να βοηθήσει τους συμμετέχοντες να

ενταχτούν στην αγορά εργασίας ευκολότερα αφού θα είναι σε θέση να επιλέξουν το επάγγελμα που τους ταιριάζει καλύτερα. Στα κοινωνικά οφέλη οι συμμετέχοντες συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους ανεξαρτήτως της ηλικιακής τους ομάδας και με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η ψυχολογική ανάκαμψη τους αλλά και η αίσθηση του «ανήκειν». Μέσα από την συναναστροφή τους με άλλους εκπαιδευομένους και καθηγητές, συμμετέχουν όλοι στην ίδια ομάδα έχοντας έναν κοινό σκοπό.

Αν τα ΠΔΒΜ είναι ποιοτικά και στοχεύουν στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων, τότε αυτοί θα μπορούν με μεγαλύτερη ευκολία να συμμετάσχουν και στην συνέχεια να απορροφηθούν σε ποικίλες θέσεις εργασίας. Τα οφέλη λοιπόν από την συμμετοχή πολιτών αναπτυσσόμενων κρατών σε ΠΔΒΜ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι περισσότερα από ότι αυτά των ανεπτυγμένων χωρών. Οι αναπτυσσόμενες χώρες χρειάζονται τα προγράμματα αυτά, έτσι ώστε να μειώσουν την ανεργία αλλά και να ενισχύσουν τόσο την οικονομία όσο και την κοινωνική ένταξη των μελών που δεν είχαν τα οικονομικά εφόδια να σπουδάσουν. Με αυτόν τον τρόπο θα είναι σε θέση να αναζητήσουν στοχευμένες θέσεις εργασίας, οι οποίες ταιριάζουν στην προσωπικότητα και στις δεξιότητες που έχουν αποκομίσει μέσα από την συνεχή εκπαίδευση. Οι εργοδότες θα επωφεληθούν από τις εξειδικευμένες γνώσεις των εργαζομένων των επιχειρήσεων τους και θα μπορούν να βασιστούν σε εκείνους στοχεύοντας στην εξέλιξη της εταιρίας άρα και στην αύξηση των κερδών. Με τον τρόπο αυτό η οικονομία θα μπορέσει να αναπτυχθεί ραγδαία. Το κράτος θα είναι σε θέση να δημιουργήσει καλύτερες εργασιακές υποδομές, να αυξήσει τους μισθούς άρα να πετύχει την ολόπλευρη εξέλιξη του.

Η στρατηγική που ακολουθεί το Τούρκικο κράτος στον τομέα της εκπαίδευσης έχει άμεση σχέση με το πολιτικό σύστημα της χώρας και την δημιουργία πολιτών οι οποίοι θα έχουν σαν κύριο στόχο την διατήρηση και την διαιώνιση του Εθνικού οράματος. Επίσης αντιμετωπίζει αρκετές προκλήσεις που αφορούν κυρίως την χαμηλή συμμετοχή των πολιτών στην εκπαίδευση. Σχετικά με τον προϋπολογισμό της ΔΒΜ φαίνεται πως αυτός μεταβάλλεται ανάλογα με τις ανάγκες και πως δεν είναι σταθερός μέσα στην εκάστοτε χρονιά. Το 2022 καταλάμβανε μόλις το 1,98% του συνολικού προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας.

Η στρατηγική που ακολουθεί το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας της Τουρκίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη τόσο των προγραμμάτων ΔΒΜ όσο και

στην κοινωνικό-οικονομική θέση της χώρας. Οι πολίτες της Τουρκίας ηλικίας 25-64 ετών φαίνεται να συμμετέχουν ως ένα ποσοστό (5,5%) στα προγράμματα που παρέχει το κράτος τα οποία ύστερα και από το 2011 έχουν αυξηθεί και τροποποιηθεί έχοντας προσαρμοστεί στις τρέχουσες ανάγκες της πολιτείας. Στο παρελθόν αρκετά προγράμματα ήταν πανομοιότυπα με αποτέλεσμα οι συμμετέχοντες να διδάσκονται παρεμφερή αντικείμενα γεγονός που δεν τους βοηθούσε στην εύρεση εργασίας. Παρά την τροποποίηση και αύξηση των προγραμμάτων υπάρχουν ακόμα κάποιιοι περιορισμοί και προβλήματα τα οποία χρήζουν άμεσης βελτίωσης έτσι ώστε η ΔΒΜ στην Τουρκία να μπορέσει να εξελιχθεί σε ένα μεγαλύτερο ποσοστό και όλο και περισσότεροι πολίτες να μπορούν να συμμετέχουν σε αυτή.

Στα στατιστικά δεδομένα που παρατάθηκαν η Τουρκία φαίνεται να κατάφερε από το 2018 στο 2021 να αυξήσει το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στα ΠΔΒΜ. Στις χώρες του ΟΟΣΑ το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών ήταν υψηλότερο από αυτό των αντρών από το 2018 ενώ στην Τουρκία το 2018 το ποσοστό ήταν 6% για τις γυναίκες και 6,3% για τους άντρες. Το στοιχείο αυτό μας αποδεικνύει πως στις χώρες του ΟΟΣΑ, τα βήματα για την ανεξαρτητοποίηση των γυναικών και την ένταξη τους στην αγορά εργασίας είναι ταχύτερα από ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες όπως είναι η Τουρκία. Παρόλα αυτά η πρόοδος στον τομέα αυτό σίγουρα είναι ένα σημαντικό βήμα για την Τουρκία.

Όσον αφορά στα σημερινά δεδομένα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας σχετικά με την πορεία των στόχων που είχε θέσει για τα έτη 2019-2023 υπάρχουν πολύ θετικά στοιχεία στα οποία φαίνεται να υπάρχει αύξηση τόσο εκπαιδευτικών μονάδων σε όλες τις σχολικές τάξεις, πληθώρα προγραμμάτων ΔΒΜ αλλά και σύγχρονες πρακτικές που αφορούν την ενίσχυσή της περιβαλλοντικής συνείδησης.

Συνοψίζοντας, οι μεταγενέστερες έρευνες που θα πραγματοποιηθούν για την ΔΒΜ στην Τουρκία μπορούν να επικεντρωθούν στα νέα δεδομένα και στους νέους στόχους που θα θέσει το Τούρκικο κράτος για την εξέλιξη της ΔΒΜ, όπως επίσης και στο αν θα δημιουργηθούν νέα προγράμματα κατάρτισης. Στόχος μιας μελλοντικής έρευνας μπορεί να είναι η σύγκριση της ΔΒΜ ως προς την συμμετοχή, τα προγράμματα αλλά και η εξέλιξη της ανά τα χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Συνέντευξη με τον κ. Fatih Aydın, διευθυντή του παραρτήματος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Σεβαστείας, Δεκέμβριος 2022. Διαδικτυακή συνέντευξη στην αγγλική γλώσσα. Θεματική: Δια Βίου Μάθηση και εκπαίδευση στην Τουρκία.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ/ ΒΙΒΛΙΑ/ ΑΡΘΡΑ

ΑΒΔΕΛΑ Έφη, Ιστορία και Σχολείο, ΝΗΣΟΣ, ΑΘΗΝΑ, 1998.

ΑΔΑΜΟΥ Μαρία, *Το εκπαιδευτικό σύστημα στην υπηρεσία του Εθνικού κράτους*, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, ΑΘΗΝΑ, 2002.

ΒΕΡΓΙΔΗΣ Δημήτρης, *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα ως διάσταση της εκπαιδευτικής πολιτικής*, *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 29, 2015, 97-126. Ανακτήθηκε από: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/871/894>

ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗΣ Χριστόδουλος, *Η Τουρκία σε μετάβαση*, Σιδέρης, Αθήνα, 1999.

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Οργανισμός Οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/international-cooperation/international-organisations/oecd_el

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και κατάρτισης 2019 – Ελλάδα*, 2019. Ανακτήθηκε από: https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-greece_el.pdf

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, *Αναθεωρώντας τις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας: μεταξύ συνεργασίας και αντιπαράθεσεων*, 2020. Ανακτήθηκε από: <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/priorities/metanasteusi/20170426STO72401/anatheorontas-tis-scheseis-ee-tourkias-metaxu-sunergasias-kai-antiparatheseon>

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ, *Συμπεράσματα της Προεδρίας, 2004*. Ανακτήθηκε από: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16238-2004-REV-1/el/pdf>

ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ Αλέξης, *Η Ελλάδα και ο Εξ Ανατολών Κίνδυνος*, ΠΟΛΙΣ, ΑΘΗΝΑ, 2005.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Θωμαΐτσα, ΡΕΝΤΙΦΗΣ, Γεράσιμος, *Η Αναγκαιότητα της Δια Βίου Μάθησης στο Μείζον Φαινόμενο της Μετανάστευσης και τα Κίνητρα που Ωθούν τους Μετανάστες στη Συμμετοχή τους σε Προγράμματα Εκπαίδευσης Ενηλίκων*, *Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Οικονομία*, 1, 392-397, 2016. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/317107777_E_Anankaioteta_tes

[Dia Biou Matheses sto Meizon Phainomeno tes Metanasteuses kai ta Kinetra pou Othoun tous Metanastes ste Symmetoche tous se Programmata Ekpaideuses Enelikon](#)

- ΙΝΣΕΛ Αχμετ, *Ο Τούρκικος Στρατός*, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2007.
- ΙΣΑΡΗ Φίλια, ΠΟΥΡΚΟΣ Μάριος, *Ποιοτική μεθοδολογία της έρευνας*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015, 12-19, 28, 40. Ανακτήθηκε από: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5826/4/15327_Isari-KOY.pdf
- ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ Γεράσιμος, *Τουρκία Θρησκεία Κοινωνία και Πολιτική*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2009.
- ΚΑΡΑΛΗΣ Θανάσης, *Δια Βίου Μάθηση και Εκπαίδευση, Θεωρητικές προσεγγίσεις, προκλήσεις και προοπτικές*, Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανακτήθηκε από: <https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/PN1453/dve.pdf>
- ΛΙΤΣΑΣ Σπύρος, *Η σύγχρονη Τουρκική πραγματικότητα και ο ρόλος του στρατού στις δομές εξουσίας του κράτους: Από τη θεσμική κατοχύρωση στη συνειδησιακή ταύτιση*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), 2007. Ανακτήθηκε από: <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/op0702.pdf>
- ΟΟΣΑ, *Επισκόπηση Ανάλυση των εκπαιδευτικών πολιτικών* - Έκδοση 2003. Ανακτήθηκε από: <https://www.oecd.org/education/innovation-education/21497507.pdf>
- ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ, *Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα σε δολάρια ισοτιμίας*, Τουρκία. Ανακτήθηκε από: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=wb-wdi&met=ny_gnp_mktp_pp_cd&idim=country:GRC&dl=el&hl=el&q=%CE%B1%CE%B5%CF%80#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gnp_mktp_pp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=country&idim=country:GRC:TUR&ifdim=country&hl=el&dl=el&ind=false
- ΡΕΠΟΥΣΗ Μαρία, *Μαθήματα Ιστορίας*, ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, ΑΘΗΝΑ, 2004
- Υπουργείο Εξωτερικών, *Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Ελληνική Δημοκρατία, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>
- Υπουργείο Εξωτερικών, *Τουρκία Πολιτικές Σχέσεις*, Ελληνική Δημοκρατία, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/tourkia/>
- Υπουργείο Οικονομικών, *Κρατικός Προϋπολογισμός 2022*, 2021. Ανακτήθηκε από: https://www.minfin.gr/documents/20182/17669520/%CE%9A%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3+%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A3_2022.pdf/7d3e933b-9f03-4eb1-80b1-01966949eb25
- ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΟΥ Άρης, *Τουρκία*, Πολύτροπον, Αθήνα, 2005.
- CNN Greece, *Οι αντιδράσεις των κομμάτων στις απειλές της Τουρκίας για άνοιγμα των συνόρων*, 2020. Ανακτήθηκε από:

<https://www.cnn.gr/politiki/story/209350/oi-antidraseis-ton-kommaton-stis-apeiles-tis-toyrkias-gia-anoigma-ton-synoron>

ACEMOGLU Daron, UCER Murat, *The Ups and Downs of Turkish Growth, 2002-2015: Political Dynamics, the European Union and the Institutional Slide*.

Ανακτήθηκε από:

<https://economics.mit.edu/sites/default/files/publications/The%20Ups%20and%20Downs%20of%20Turkish%20Growth%2C%202002-2015%20-%20P.pdf>

ADA Sukru, *The Problems that Secondary School Administrators' and Teachers' Face Regarding Strategic Administration*, Eurasian Journal of Educational Research,

78, 159-182, 2018. Ανακτήθηκε από:

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1198906.pdf>

AGAPOV Alexei, KHARINA Irina, KIURU Konstantin, POPOVA Ekaterina, *Readiness of the students to be involved in the process of lifelong learning*,

Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 331, 2019, 348-352. Ανακτήθηκε από:

<https://www.atlantispress.com/proceedings/ismge-19/125912496>

AKKOK Fusun, WATTS A.G, *Public Policies and Career Development: A Framework for the Design of Career Information, Guidance and Counselling Services in Developing and Transition Countries*, World Bank, 2003.

Ανακτήθηκε από:

https://web.worldbank.org/archive/website00240/WEB/PDF/TURKEY_C.PDF

AKKOYUNLU Buket, *Educational Technology in Turkey: Past, Present and Future*, Educational Media International, 39:2, 2002, 165-174. Ανακτήθηκε από:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09523980210155352?needAccess=true>

AKYOL Mustafa, *Turkey's "Islamic reform": roots and reality*, Open Democracy, 2008. Ανακτήθηκε από:

https://www.opendemocracy.net/en/islamic_reform_roots_reality/

AKYOL Mustafa, *What you should know about Turkey's AKP-Gulen conflict*, Almonitor, 2014. Ανακτήθηκε από:

<https://www.almonitor.com/originals/2014/01/akp-gulen-conflict-guide.html>

ANONUEVO Carolyn Medel, *Integrating Lifelong Learning Perspectives*, UNESCO Institute for Education, 2002, 116-118. Ανακτήθηκε από:

https://library.bsl.org.au/jspui/bitstream/1/3090/1/Integrating%20lifelong%20learning%20perspectives_UNESCO2002.pdf#page=126

AMoor, S, *The Challenges of Vocational and Technical Education Programme in Nigerian Universities*, 2011. Ανακτήθηκε από:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB0QFjAAahUKEwjoc_hhfnHAhVHbxQKHQcuDsw&url=http%3A%2F%2Ffabu.edu.ng%2Fpublications%2F2011-07-08143251_4831.doc&usq=AFQjCNGLtv3yXALuG4Gj0sMhhh5KBC7hA&bvm=bv.102537793,d.d24

- ARNASON Hrobjartur, VALGEIRSDOTTIR Halla, Why do people with little formal education not participate in lifelong learning activities?, *Journal on Pedagogy and Education*, 2015. Ανακτήθηκε από: <https://netla.hi.is/greinar/2015/ryn/009.pdf>
- ASPIN David, CHAPMAN Judith, EVANS Karen, BAGNALL Richard, *Second International Handbook of Lifelong Learning*, Springer International Handbooks of Education, 26, 488-496, 2012. Ανακτήθηκε από: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-94-007-2360-3.pdf>
- ATES Haydar, ALSAL Kadir, The Importance of Lifelong Learning has been Increasing, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 46, Pages 4092-4096, 2012. Ανακτήθηκε από: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1877042812019416?token=5F16F3F5BCED7E9420E9ED890580F0B42A25D7B397260B7C65FD1382204F6C8156E9B63A84CD6CF5ED64A58B0F88A103&originRegion=eu-west-1&originCreation=20221116081425>
- AVCI Nabi, *Turkiye Hayat Boyu Ogrenme Strateji Belgesi ve Eylem Plani*, 2018. Ανακτήθηκε από: http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostrateji_belgesi_2014_2018.pdf
- AYDIN Serkan, *Transformation of Turkish Vocational and Technical Education*, *Scientific Journal of Education Technology*, Marmara University, Istanbul, Turkey, Vol. 3, 2013, 188-196. Ανακτήθηκε από: https://www.academia.edu/10364648/Transformation_of_Turkish_Vocational_and_Technical_Education
- AZIZOVA Revhan, NOVRUZOVA Azada, SHAHLA Huseynova, *Features of education financing in developing countries*, *ESPACIOS*, 40, 1-12, 2019. Ανακτήθηκε από: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n26/a19v40n26p09.pdf>
- Baba Beni Okula Gonder. Ανακτήθηκε από: <http://www.bbog.org/>
- BBC, *Profile: Fethullah Gulen's Hizmet movement*, 2013. Ανακτήθηκε από: <https://www.bbc.com/news/world-13503361>
- BAILE Atha Cliath, , *Learning for Life: White Paper on Adult Education*, *Department of Education and Science*, Dublin, 2000. Ανακτήθηκε από: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED471201.pdf>
- BEDUWE Catherine, GIRET Jean, *Mismatch of vocational graduates: What penalty on French labour market?* *Journal of Vocational Behavior* 78(1):68-79, 2011. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/222846292_Mismatch_of_vocational_graduates_What_penalty_on_French_labour_market
- BELKE Ansgar, *Turkey and the EU: On the costs and benefits of integrating a small but dynamic economy*, Springer Link, 39, 288- 303, 2004. Ανακτήθηκε από: <https://50years.intereconomics.eu/files/downloads/ie-artikel/forum-turkey-and-the-eu-issues-and-challenges.pdf>
- BLASCHKE Lisa Marie, *Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning*, Oldenburg University

- and University of Maryland University College (UMUC), 2012. Ανακτήθηκε από: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1076/2087>
- BRIEN Matt, “Turkey’s economy looks like it’s headed for a big crash”. The Washington post, 2018. Ανακτήθηκε από: <https://www.washingtonpost.com/business/2018/07/13/turkeys-economy-looks-like-its-headed-big-crash/>
- BILDIRCIN Mustafa, *Bütçede eğitimin payı giderek eriyor*, Birgun, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.birgun.net/haber/butcede-egitimin-payi-giderek-eriyor-406766>
- CEDEFOP, *Vocational Training in the European Community 1996*, 1997. Ανακτήθηκε από: <http://aei.pitt.edu/42791/1/A6931.pdf>
- CEDEFOP, *Vocational education and training is good for you. The social benefits of VET for individuals*, 30-41, 2011. Ανακτήθηκε από: https://www.cedefop.europa.eu/files/5517_en.pdf
- CEDEFOP, *The benefits of vocational education and training*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. Ανακτήθηκε από: https://www.cedefop.europa.eu/files/5510_en.pdf
- CEDEFOP, *The changing nature and role of vocational education and training in Europe*. Volume 3: the responsiveness of European VET systems to external change, 2018. Ανακτήθηκε από: https://www.cedefop.europa.eu/files/5567_en.pdf
- CEDEFOP, *Σχετικά με το Cedefop*, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://www.cedefop.europa.eu/el/about-cedefop>
- CELIK Zafer, GUR Bekir, *Turkey’s Education Policy During the AK Party Era (2002-2013)*, Insight Turkey, 2013. Ανακτήθηκε από: <https://www.insightturkey.com/file/410/turkeys-education-policy-during-the-ak-party-era-2002-2013-fall-2013-voll5-no4>
- CINAR Hamza, DONGEL Nihat, SOGUTLU Cevdet, *A case study of technical and vocational education in Turkey*, Procedia Social and Behavioral Sciences, 1, 160-167, 2009. Ανακτήθηκε από: <https://cyberleninka.org/article/n/947816>
- COOBAN Anna, «Inflation soars to nearly 80% in Turkey as food prices double», CNN, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://edition.cnn.com/2022/07/04/economy/turkey-inflation-food-energy/index.html>
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Adult learning: It is never too late to learn*, 2006. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0614&from=EN>
- CORNELL Svante, *The Rise of Diyanet: the Politicization of Turkey’s Directorate of Religious Affairs*, The Turkey Analyst, 2015. Ανακτήθηκε από: <http://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/463-the-rise-of-diyanet-the-politicization-of-turkey%E2%80%99s-directorate-of-religious-affairs.html>
- CLEVELAND William, BUNTON Martin, *A History of the modern Middle East*, Westview Press, 2009. Ανακτήθηκε από:

<http://islamicblessings.com/upload/A-History-of-the-Modern-Middle-East.pdf>

DAMON Amy, GLEWWE Paul, WISNIEWSKI Suzanne, SUN Bixuan, *Education in developing countries – what policies and programs affect learning and time in school*, EBA, 2016. Ανακτήθηκε από: <https://www.oecd.org/derec/sweden/Rapport-Education-developing-countries.pdf>

Delegation of the European Union to Türkiye, Lifelong Learning Programme, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.avrupa.info.tr/en/lifelong-learning-programme-187>

Delegation of the European Union to Türkiye, EU Funded Projects in Türkiye, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.avrupa.info.tr/en/eu-funded-projects-in-turkey>

Delegation of the European Union to Türkiye, Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.avrupa.info.tr/en/instrument-pre-accession-assistance-ipa-880>

Delegation of the European Union to Türkiye, EU Support Changing Lives: Education, Employment and Social Policies, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.avrupa.info.tr/en/eu-support-changing-lives-education-employment-and-social-policies-7697>

DEMIREL Melek, Lifelong learning and schools in the twenty-first century, Faculty of Education, Department of Curriculum and Instruction, Hacettepe University, Ankara, 1709-1715, 2009. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/229144800_Lifelong_learning_and_schools_in_the_twenty-first_century.

DONOHUE KATHLEEN, *Freedom from Want. American Liberalism and the idea of the Consumer*, The Johns Hopkins University Press, London, 2003. Ανακτήθηκε από: https://books.google.gr/books?id=htuTnexZAo8C&pg=PA1&dq=liberalism+freedom+of+religion&hl=en&ei=D45ETYOyMcGp8Aan3b23DQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&redir_esc=y#v=onepage&q=liberalism%20freedom%20of%20religion&f=false

DIYANET BURSLARI, *Imam Hatip High School*, INTERNATIONAL ANATOLIAN SCHOLARSHIP PROGRAM. Ανακτήθηκε από: <https://diyanetburslari.tdv.org/wp-content/uploads/2021/02/IHL-Basvuru-Kilavuzu-2021-ENG.pdf>

Eğitim ve Billim İşğörenleri Sendikası, *Meb'in 2013 için öngörülen bütçesi iflas etmiştir*, 2012. Ανακτήθηκε από: <https://www.egitimis.org.tr/guncel/sendika-haberleri/meb-in-2013-icin-ongorulen-butcesi-iflas-etmistir-116/#.Y43Iq3ZBy70>

Eğitim ve Billim İşğörenleri Sendikası, *Meb bütçesinde yatırıma yer yok*, 2017. Ανακτήθηκε από: <https://www.egitimis.org.tr/guncel/sendika-haberleri/meb-butcesinde-yatirima-yer-yok-2583/#.Y43IaXZBy70>

- Egitim Sen, «Halk Eğitim Merkezi Emekçileri Sorunlarına Çözüm Bekliyor!», 2021. Ανακτήθηκε από: <https://egitimsen.org.tr/halk-egitim-merkezi-emekcileri-sorunlarina-cozum-bekliyor/>
- Egitim Sen, “MEB Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğe Dava Açtık!”, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://egitimsen.org.tr/meb-hayat-boyu-ogrenme-kurumlari-yonetmeliginde-degisiklik-yapilmasina-dair-yonetmelige-dava-actik/>
- ERDEM Ekrem, TUGCU Can Tansel, *Higher Education and Unemployment: A cointegration and causality analysis of the case of Turkey*, [European Journal of Education](#) 47,299-309, 2012. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/260098331_Higher_Education_and_Unemployment_A_cointegration_and_causality_analysis_of_the_case_of_Turkey
- EULER Dieter, *Engaging the Business Sector in Vocational Education and Training*, Donor Committee for Dual Vocational Education and Training DC dVET, 2017. Ανακτήθηκε από: https://www.dcdualvet.org/wp-content/uploads/DC-dVET_Engaging-the-Business-Sector_SHORT-VERSION_ENGL_FINAL-1.pdf
- EUROFOUND, *Low participation in vocational education and training*, 2006. Ανακτήθηκε από: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2006/low-participation-in-vocational-education-and-training>
- EUROPA, *Lifelong Learning in Turkey*, Emit Project, 2015. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/6af22028-0938-4233-b13d-d23516684550/bulletin_issue06_august-en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION, *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations - Overview Instrument for Pre-accession Assistance*, 2022. Ανακτήθηκε από: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en
- EUROPEAN COMMISSION, *Turkey 2005 progress Report*, 2005. Ανακτήθηκε από: https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2005.pdf
- EUROPEAN COMMISSION, Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en
- EUROPEAN COMMISSION, EURYDICE TURKEY, *Adult education and training*, 2020. Ανακτήθηκε από: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-101_en
- EUROPEAN COMMISSION, EURYDICE Turkey, *Lifelong Learning Strategy*, 2020. Ανακτήθηκε από: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lifelong-learning-strategy-103_en
- EUROPEAN COMMISSION, *National Reforms in Vocational Education and Training and Adult Learning*, EURYDICE Turkey, 2020. Ανακτήθηκε από:

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-vocational-education-and-training-and-adult-learning-83_en

European Committee of the Regions, Turkey – Vocational Education, 2010. Ανακτήθηκε από: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Turkey-Vocational.aspx>

European Training Foundation, Turkey Education, Training and Employment Developments, 4-15, 2020. Ανακτήθηκε από: <https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Country%20Fiche%202020%20Turkey%20Education%20Training%20and%20Employment%20Developments.pdf>

EUROSTAT, *Statistics Explained, 11,1% of adults participate in lifelong learning*, 2019. Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190517-1#:~:text=One%20of%20the%20targets%20under,in%20lifelong%20learning%20by%202020>

EUROSTAT, *Adult participation in learning in a mild decline*, 2020. Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210702-1>

EVANS Karen, RAINBIRD Helen, *The significance of workplace learning for a 'learning society'*, Routledge, 2002. Ανακτήθηκε από: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203417164-9/significance-workplace-learning-learning-society-karen-evans-helen-rainbird>

EYMANN Annina, SCHWERI Juerg, *Horizontal Skills Mismatch and Vocational Education (Working Paper)*, Swiss Federal Institute for Vocational Education and training, Zollikofen, 2015. Ανακτήθηκε από: https://conference.iza.org/conference_files/2015_Skill_Mismatch/schweri_j1476.pdf

GELISLI Yucel, BEISENBAYEVA Lyazzat, SULTANBEK Malik, USSENOVA Akkanzhe, *Vocational Education Systems in Turkey and the World: New Trends and Problems, International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, Volume 7, 3, 1-7, 2016. Ανακτήθηκε από: http://ijonte.org/FileUpload/ks63207/File/01.yucel_gelisli.pdf

GENC Fatih, AVEST Ina, MIEDEMA Siebren, WESTERMAN Wim, *A conversational analysis of developments in religious education in Europe and in Turkey*, British Journal of Religious Education, 34:3, 2012, 281-297. Ανακτήθηκε από: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01416200.2011.649346?needAccess=true>

GOKSU Alper, GOKSU Gonca, *A Comparative Analysis of Higher Education Financing in Different Countries*, [Procedia Economics and Finance](https://core.ac.uk/download/pdf/82823884.pdf), 26, 1152-1158, 2015. Ανακτήθηκε από: <https://core.ac.uk/download/pdf/82823884.pdf>

HAMZAOGLU Onur, *Bütçe 2019 ve Sağlık (Budget 2019 and Health)*, 2018. Ανακτήθηκε από:

- https://www.researchgate.net/publication/338170577_Butce_2019_ve_Saglik_Budget_2019_and_Health
- HEPER Matin, SAYARI Sabri, *Political Leaders and Democracy in Turkey*, Lexington Books, 2002. Ανακτήθηκε από: <http://repository.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/51052/Conclusion.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- HICKEY, S. & HOSSEIN, N., *The Politics of Education in Developing Countries: From Schooling to Learning*. Oxford: OUP, 2019. Ανακτήθηκε από: [https://www.academia.edu/48574417/The Politics of Education in Developing Countries From Schooling to Learning](https://www.academia.edu/48574417/The_Politics_of_Education_in_Developing_Countries_From_Schooling_to_Learning)
- HILDEBRAND Daniel, *The powerful benefits of lifelong learning*, 2008. Ανακτήθηκε από: <https://officearrow.com/training/the-powerful-benefits-of-lifelong-learning-oaiur-861/view.htm>
- HOSSEINI Daneshvar Naierossadat, *Lifelong Learning And The Knowledge Society: Challenges For Developing Countries*, Journal of College Teaching & Learning, 3, 1279, 2006, σελ.79-82. Ανακτήθηκε από: <https://www.clutejournals.com/index.php/TLC/article/view/1652/1632>
- HUDELSON RICHARD, *Modern Political Philosophy*, M.E Sharpe, London, 1999, σελ.23. Ανακτήθηκε από: https://books.google.gr/books?id=sq-1z8VMhDEC&lpg=PP1&dq=Modern+Political+Philosophy&pg=PA37&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Hurriyet, *MEB'in 2015 bütçesi açıklandı*, 2014. Ανακτήθηκε από: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/meb-in-2015-butcesi-aciklandi-27797193>
- JEFFS Tony, SMITH Mark, *Using Informal Education*, Buckingham, Open University Press, 1990. Ανακτήθηκε από: <https://infed.org/using-informal-education-chapter1-using-informal-education-1/>
- KAM Cindy, PALMER Carl, *Reconsidering the Effects of Education on Political Participation*, The University of Chicago Press, 70, 3, 612-631, 2008. Ανακτήθηκε από: <https://www.jstor.org/stable/10.1017/s0022381608080651>
- KAMEL Hania, *Demographic Swings and Early Childhood Education in Iran*, 2006. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/23721421_Demographic_Swings_and_Early_Childhood_Education_in_Iran
- Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK), *2021 MEB Bütçesi, Pandemi Döneminde Eğitimin İhtiyaçlarını Karşılamaktan Uzaktır*, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://kesk.org.tr/2020/12/13/2021-meb-butcesi-pandemi-doneminde-egitimin-ihityaclarini-karsilamaktan-uzaktir/>
- KANT Immanuel, *Kant's Political Writing, Perpetual Peace*, Cambridge University Press, 1975, 95-130. Ανακτήθηκε από: <https://www.bard.edu/library/arendt/pdfs/Kant-Political.pdf>
- KARACA Nuray, KOCABAS Fatma, *The position of women in social and economic life: a comparison between the EU and Turkey*, Eurasian Economic Review,

2011. Ανακτήθηκε από: <https://scihub.ru/https://link.springer.com/article/10.14208/BF03353825>
- KARAMAN Davut, Yaşam boyu öğrenme ekseninde işsizlikle mücadelede üniversitelerin rolü: teorik bir araştırma ve model önerisi, 2018. Ανακτήθηκε από: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/510350>
- KASA Basak, ERSOZ Yasemin, *Pros and Cons: Compulsory 12-year education reform in Turkey*, 2016. Ανακτήθηκε από: http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0256-01002016000200009
- KAYMAN Esen Arzu, ILBARS Zehra, ARTUNER Gulbanu, *Adult education in Turkey: in terms of lifelong learning 2012*, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 2012, 5858-5861. Ανακτήθηκε από: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812022641>
- KEOHANE Robert, *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory*, Boulder, Westview Press, 1989. Ανακτήθηκε από: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780429032967/international-institutions-state-power-robert-keohane>
- KIRAL Bilgen, GIDIS Yusuf, *The Evaluation of School-Parent Association Activities According to the Views of the Teachers (Okul-Aile Birliği Çalışmalarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi)*, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Aydın Adnan Menderes University, Turkey, *Universal Journal of Educational Research*, 7(3): 874-884, 2019. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/332072497_The_Evaluation_of_School-Parent_Association_Activities_According_to_the_Views_of_the_Teachers_Okul-Aile_Birligi_Calismalarinin_Ogretmen_Goruslerine_Gore_Degerlendirilmesi
- KIRAL Bilgen, JIANG Xiaochuan, *Comparison of the Strategic Plans of the Ministry of National Education in Turkey and China*, *International Journal of Educational Spectrum / Uluslararası Eğitim Spektrumu Dergisi*, 3, 52-57, Adnan Menderes University, Turkey, 2021. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/349537428_Comparison_of_the_Strategic_Plans_of_the_Ministry_of_National_Education_in_Turkey_and_China
- KILINC Ramazan, NEATHERY - CASTRO Jody, AKYUN Selin, *Ethnic conflict and gender inequality in education: the case of Turkey*, *Turkish Studies*, 19:3, 2018, 400-421. Ανακτήθηκε από: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14683849.2017.1392860?nedAccess=true>
- KUDROLI FOUNDATION, *The Importance Of Education In Developing Countries*, 2019. Ανακτήθηκε από: <https://www.kudroli.org/blogs/the-importance-of-education-in-developing-countries>

- LAAL Marjan, SALAMATI Peyman, *Lifelong learning; why do we need it*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 31, 2012 ,399 – 403. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/profile/Marjan-Laal/publication/224766557_Lifelong_learning_Why_do_we_need_it/links/0fcfd4fba4597cb585000000/Lifelong-learning-Why-do-we-need-it.pdf
- LAAL Marjan, *Benefits of Lifelong Learning*, Procedia – Social and Behavioral Sciences, 46, 2368-4272, 2012. Ανακτήθηκε από: file:///C:/Users/vanam/Downloads/Benefits_of_Lifelong_Learning.pdf
- LEDERER Edith, *250 Million Children Worldwide Can't Read*, The Associated Press, 2014. Ανακτήθηκε από: <https://globalnews.ca/news/1117609/250-million-primary-school-age-children-cant-read-write-or-do-basic-math-un-report/>
- LEWIS Bernard, *Η ανάπτυξη της σύγχρονης Τουρκίας*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2001.
- MACLENNAN Julio, *The EU-Turkey Negotiations: Between the Siege of Vienna and the Reconquest of Constantinople*, Springer, 2009. Ανακτήθηκε από: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-540-88197-1_3#citeas
- MACLEOD CHRISTOFER, *John Stuart Mill*, Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2016. Ανακτήθηκε από: <https://plato.stanford.edu/entries/mill/>
- MACOVEI Mihai, *Growth and economic crises in Turkey: leaving behind a turbulent past?*, Brussels, European Communités, 2009. Ανακτήθηκε: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication16004_en.pdf
- MAKHLOUF Asmaa, *Preschool Education System in Egypt and the United States of America (A Comparative Study)*. 2019. Ανακτήθηκε από: <http://pubs.sciepub.com/education/7/3/3/index.html>
- MASCLE Deanna, *No Adult Left Behind: 5 Big Benefits of Lifelong Learning*, Article Alley, 2007. Ανακτήθηκε από: <http://deannamacle.articlealley.com/no-adult-left-behind-5-big> MILLS JOHN, *A critical History of Economics*, Basingstoke and New York Palgrave Macmillan, UK, 2002, σελ. 65-68 Ανακτήθηκε από: <https://vdoc.pub/download/a-critical-history-of-economics-1s5t2hr3lgao-benefits-of-lifelong-learning-139607.htm>
- MBITI Isaac, *The Need for Accountability in Education in Developing Countries*, Journal of Economic Perspectives, Volume 30, Number 3, 109-132, 2016. Ανακτήθηκε από: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.30.3.109>
- MCGRATH Simon, *Vocational Education and Training for Development: a policy in need of a theory?*, University of Nottingham, 1-21, 2011. Ανακτήθηκε από: <https://unevoc.unesco.org/network/up/EDEV-D-11-00309.pdf>
- MEANS BARBARA, *Technology and education reform*, San Francisco, Jossey – Bass Publishers, 1994. Ανακτήθηκε από: <https://www.worldcat.org/title/technology-and-education-reform-the-reality-behind-the-promise/oclc/29428064>
- Mesleğim Hayatım, *Mesleki Eğitim Merkezleri*, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/>

- Mesleki Egitim Haritasi, *Turkiye Geneli Istatistikler*, 2022. Ανακτήθηκε από: <http://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/>
- Milli Egitim Bakanligi, *Hayidi Kizlar Okula*, Unicef. Ανακατήθηκε από: https://www.unicef.org/turkiye/media/2431/file/TURmedia_%20Haydi%20Kizlar%20Okula%20Brosur.pdf%20.pdf
- Ministry of National Education, *Turkey's education vision 2023*, 2022. Ανακτήθηκε από: https://planipolis.iiep.unesco.org/sites/default/files/ressources/turkey_education_vision_2023.pdf
- NURDOGAN Ali Kemal, Uluslararası Çalışma Örgütünün (UÇÖ-ILO) Yüzüncü Yıl Dönümü ve Türkiye İlişkileri, *Bitlis Eren University Journal of Academic Projection*, 3, 2018, σελ. 78-95. Ανακτήθηκε από: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/612630>
- OECD, *Higher education and adult learning*, OECD Indicators, 2008. Ανακτήθηκε από: www.oecd.org/edu/eag2008.
- OECD, *Education at a Glance, Participation and outcomes of vocational education and training*, Country Note, Turkey, 2020. Ανακτήθηκε από: https://gpseducation.oecd.org/Content/EAGCountryNotes/EAG2020_CN_TUR.pdf
- OECD, *L'importance des compétences. Résultats supplémentaires de l'évaluation des compétences des adultes*. 2020. Ανακτήθηκε από: https://www.oecd-ilibrary.org/education/l-importance-des-competences_176f15d3-fr
- OZGAN Habib, Comparison of Early Childhood Education (preschool education) in Turkey and OECD countries, University of Gaziantep, 2010. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/228705404_Comparison_of_early_childhood_education_preschool_education_in_Turkey_and_OECD_countries
- OZER Mahmut, *Vocational Education and Training as "A Friend in Need" During Coronavirus Pandemic in Turkey*, *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2020, 9(2), 1-7. Ανακτήθηκε από: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1038547>
- OZER Mahmut, SUNA Hayri Eren, *Future of Vocational and Technical Education in Turkey: Solid Steps Taken After Education Vision 2023*, *Journal of Education and Humanities*, 2019. Ανακτήθηκε από: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/912561>
- OZMEN Sumeyye, OZKAN Okan, OZER Ozlem, ZUBAROGLU - YANARDAG Melek, *Investigation of COVID-19 Fear, Well-Being and Life Satisfaction in Turkish Society*, *Social Work in Public Health*, 36:2, 2021, 164-177. Ανακτήθηκε από: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19371918.2021.1877589?nedAccess=true>
- OZTURK Ahmet – Erdi, *Islam and Foreign Policy: Turkey's Ambivalent Religious Soft Power in the Authoritarian Turn*, School of Social Science, London

- Metropolitan University, London, 2020. Ανακτήθηκε από:
<https://www.mdpi.com/2077-1444/12/1/38/htm>
- OZTURK Ahmet – Erdi, *Καθοριστικοί Παράγοντες Διαμόρφωσης της Τουρκικής Εξωτερικής Πολιτικής μετά το 2016: Στρατικοποίηση, Ισλάμ, Πολιτισμός και Ισχύς*, Αθήνα, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2021. Ανακτήθηκε από:
<https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2021/03/Policy-paper-58-Erdi-Ozturk-EL.pdf>
- OKWUANASO Sam, *Vocational education in developing countries: What is the worth?*, *The Vocational Aspect of Education*, 37:96, 9-11, 2007. Ανακτήθηκε από:
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10408347308002331>
- PSACHAROPOULOS George, TAN Jee-Peng, JIMENEZ Emmanuel, *Financing Education in Developing Countries*, Institute of Development Studies, Sussex, 55-58, 1989. Ανακτήθηκε από:
https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/9554/IDSB_20_1_10.1111-j.1759-5436.1989.mp20001010.x.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- PSACHAROPOULOS George, MONTENEGRO Claudio, PATRINOS Harry, *Education financing priorities in developing countries*, [National University of Educational Planning and Administration \(India\), NUEPA](#).
Journal of Educational Planning and Administration, 31, 5-16, 2017. Ανακτήθηκε από:
[http://www.niepa.ac.in/download/Publications/JEPA_\(15%20years\)/JEPA_%202017_Vol-31%20\(1-4\)/JEPA_JAN-2017-VOL31_1%20Final.pdf](http://www.niepa.ac.in/download/Publications/JEPA_(15%20years)/JEPA_%202017_Vol-31%20(1-4)/JEPA_JAN-2017-VOL31_1%20Final.pdf)
- RAMADAN Abdelmoiz, *Challenges and Opportunities of TVET in Developing Countries: A Case of Sudan*, Northeast Normal University, 1-12, 2019. Ανακτήθηκε από:
https://www.researchgate.net/publication/337992647_Challenges_and_Opportunities_of_TVET_in_Developing_Countries_A_Case_of_Sudan
- REGMI Kapil Dev, *Can lifelong learning be the post-2015 agenda for the Least Developed Countries?*, *International Journal of Lifelong Education*, 34:5, 551-568, 2015. Ανακτήθηκε από:
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02601370.2015.1070209?nedAccess=true>
- REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION. Ανακτήθηκε από: <https://www.meb.gov.tr/en/>
- Republic of Turkey Ministry of National Education, “*We increased our investment budget by 94 percent and brought it to 11.3 billion liras*”, 2020. Ανακτήθηκε από: <https://www.meb.gov.tr/we-increased-our-investment-budget-by-94-percent-and-brought-it-to-113-billion-liras/haber/21904/en>
- ROSENAU James, *The Study of World Politics*, Routledge, 1, 2006. Ανακτήθηκε από:
https://www.academia.edu/28648578/James_N_Rosenau_Study_of_World_Politics_Volume_I_Theoretical_and_Methodological_Challenges_2006_?auto=download

- ROSER Max, *Access to basic education: Almost 60 million children in primary school age are not in school*, [Our World in Data](https://ourworldindata.org/children-not-in-school), 2021. Ανακτήθηκε από: <https://ourworldindata.org/children-not-in-school>
- ROWELL Carli, *Education Policies and Issues in Developing Countries*, CENTRE FOR SUSTAINABLE, HEALTHY, AND LEARNING CITIES AND NEIGHBOURHOODS (SHLC), 2020, 4-15. Ανακτήθηκε από: <http://www.centreforsustainablecities.ac.uk/wp-content/uploads/2020/04/Education-Policies-and-Issues-in-Developing-Countries-Literature-Review-April-2020.pdf>
- Saglik Bakanligi, *Sağlık Bakanlığı'nın 2018 yılı bütçesi TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edildi*, 2017. Ανακτήθηκε από: <https://www.saglik.gov.tr/TR,26596/saglik-bakanliginin-2018-yili-butcesi-tbmm-plan-ve-butce-komisyonunda-kabul-edildi.html>
- SHANKLAND David, *İslâm και Κοινωνία στην Τουρκία*, Κριτική, Αθήνα, 2003.
- SHINDE Rhythima, KAYNAK Duygu, *Analysis of the Turkish Education System: A System Dynamics Approach on Dropouts and Deficiencies in Job Market*, International System Dynamics Conference, 2-15,2016. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/315146665_Analysis_of_the_Turkish_Education_System_A_System_Dynamics_Approach_on_Dropouts_and_Deficiencies_in_Job_Market
- SUNGUR Semra, SENLER Burcu, *An analysis of Turkish high school students' metacognition and motivation*, Educational Research and Evaluation, Taylor and Francis, 2009, 15:1, 45-62. Ανακτήθηκε από: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13803610802591667?needAccess=true>
- TANRIKULU Faik, *Imam Hatip Schools, Religious Teaching in Turkish Educational System*, Fatih – İstanbul, 2019. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/332446236_Imam_Hatip_Schools_RELIGIOUS_TEACHING_IN_TURKISH_EDUCATIONAL_SYSTEM
- T.C Calisma Ve Sosyal Guvenlik Bakanligi, *Kamu Görevlileri Sendikaları ve Bağlı Oldukları Konfederasyonların Tüzükleri*, 2023. Ανακτήθηκε από: <https://www.csgeb.gov.tr/sendikalar/konfederasyonlar/>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı*, 2013. Ανακτήθηκε από: <https://www.diyanet.gov.tr/en-US/Institutional/Detail//1/establishment-and-a-brief-history>
- T.C Milli Egitim Bakanligi, Hayat Boyu Ogrenme Genel Mulurlugu (Γενική διεύθυνση Δια Βίου Μάθησης). Ανακτήθηκε από: <http://hbogm.meb.gov.tr/>
- TOCCI Nathalie, EMERSON Michael, *Turkey as a Bridgehead and Spearhead*, Centre for European Policy Studies, 2004. Ανακτήθηκε από: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/turkey-bridgehead-and-spearhead-integrating-eu-and-turkish-foreign-policy/>
- Turkish Statistical Institute, *Data Portal for Statistics*, Education Expenditure Statistics, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2021-45553>

- Turkish Statistical Institute, *Health Expenditure Statistics*, 2020. Ανακτήθηκε από: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Health-Expenditure-Statistics-2020-37192>
- Turkish Statistical Institute, *Environmental Protection Expenditure Statistics*, 2020. Ανακτήθηκε από: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Environmental-Protection-Expenditure-Statistics-2020-37195>
- TURKISH MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION, «*Outlook of Vocational and Technical Education in Turkey*», Series of Education Analysis and Assessment Reports, No: 1 ,November 2018. Ανακτήθηκε από: https://unevoc.unesco.org/network/up/TURKEY_MoNE-_Outlook_of_Vocational_and_Technical_Education_in_Turkey-_Series_of_Education_Analysis_and_Assessment_Reports_No_1_November_2018.pdf
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Halk eğitimi kurslarından 10 ayda 10 milyonu aşkın vatandaş yararlandı», 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.meb.gov.tr/halk-egitimi-kurslarindan-10-ayda-10-milyonu-askin-vatandas-yararlandi/haber/28042/tr>
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Halk Eğitimi Kurslarımızdan Yılım İlk 3 Ayında 4 Milyon Vatandaşımız Yararlandı», 2023. Ανακτήθηκε από: <https://hbogm.meb.gov.tr/www/halk-egitimi-kurslarimizdan-yilin-ilk-3-ayinda-4-milyon-vatandasimiz-yararlandi/icerik/1401>
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «MEB, 2022 Yılı hedeflerinin tamamını gerçekleştirdi», 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.meb.gov.tr/meb-2022-yili-hedeflerinin-tamamini-gerceklestirdi/haber/28561/tr>
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Halk eğitimi merkezleri, 73 farklı alanda kurslarla vatandaşlarımızı bekliyor», 2022. Ανακτήθηκε από: <https://www.meb.gov.tr/halk-egitimi-merkezleri-73-farkli-alanda-kurslarla-vatandaslarimizi-bekliyor/haber/27397/tr>
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Afet bölgesinde açılan halk eğitimi kurslarından 102 bin 29 vatandaş yararlandı», 2023. Ανακτήθηκε από: <https://www.meb.gov.tr/afet-bolgesinde-acilan-halk-egitimi-kurslarindan-102-bin-29-vatandas-yararlandi/haber/29482/tr>
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, «Kurs Programlarının Değerlendirilmesi Çalışmayı tamamlandı», 2023. Ανακτήθηκε από: <https://hbogm.meb.gov.tr/www/kurs-programlarinin-degerlendirilmesi-calistayi-tamamlandi/icerik/1362>
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, *Elementary Social Studies 6-7. Classes Curriculum and Instruction Manual (Draft Edition)*, Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2005. Ανακτήθηκε από: <https://ttkb.meb.gov.tr/>
- T.C MİLLİ EGİTİM BAKANLIĞI, 2016 Hayat Boyu Öğrenmeye Katılım Oranları Yayınlandı, 2017. Ανακτήθηκε από: <https://hbogm.meb.gov.tr/www/2016-hayat-boyu-ogrenmeye-katilim-oranlari-yayimlandi/icerik/625>
- T.C Disisleri Bakanligi Avrupa Birligi Baskanligi, Hayat Boyu Öğrenme Programı (LLP), 2011. Ανακτήθηκε από: https://www.ab.gov.tr/_46033.html

- T.C Millî Eğitim Bakanlığı, HBÖGM İzleme ve Değerlendirme Raporu Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Ankara, 2021. Ανακτήθηκε από: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_04/15173151_HBOGM_Yzleme_ve_DeYerlendirme_Raporu-2021.pdf
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği Yaymlandı, 2018.
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, MİLLÎ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ Örgün Eğitim, National Education Statistics, Formal Education 2020/'21, 2021. Ανακτήθηκε από: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, MİLLÎ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ Örgün Eğitim, National Education Statistics, Formal Education 2019/'20, 2020. Ανακτήθηκε από: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, MİLLÎ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ Örgün Eğitim, National Education Statistics, Formal Education 2018/'19, 2019. Ανακτήθηκε από: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf
- <https://hbogm.meb.gov.tr/www/milli-egitim-bakanligi-hayat-boyu-ogrenme-kurumlari-yonetmeli-yayimlandi/icerik/789>
- UNESCO-UNEVOC, World TVET Database Turkey, International Centre for Technical and Vocational Education and Training, 6-23, 2013. Ανακτήθηκε από: https://unevoc.unesco.org/wtdb/worldtvtdatabase_tur_en.pdf
- UNESCO, *UNESCO in brief - Mission and Mandate*, 2012. Ανακτήθηκε από: <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>
- UNESCO Institute of Statistics, *Out-of-School Children and Youth*, Ανακτήθηκε από: <http://data.uis.unesco.org/>
- UNESCO Institute for Lifelong Learning, *Turkey: Driving Force for the success of Turkey: Lifelong Learning Policy Paper*, 2006. Ανακτήθηκε από: <https://uil.unesco.org/document/turkey-driving-force-success-turkey-lifelong-learning-policy-paper-issued-2006>
- UNESCO, *Turkey: Lifelong Learning Strategy Paper*, 2009. Ανακτήθηκε από: <https://uil.unesco.org/document/turkey-lifelong-learning-strategy-paper-issued-2009>
- UNESCO, *H σημασία της δια βίου μάθησης*, 2019. Ανακτήθηκε από: <http://www.unesco-hellas.org/%CE%B7-%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CE%B2%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82/>
- URHAN Nesli, *Hayat Boyu Öğrenme: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması Lifelong Learning: Comparison Between The European Union and Turkey*,

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı Avrupa Birliği Uzmanı, 2020. Ανακτήθηκε από: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/866676>
- VAKNIN Dana, *Early Childhood Education Frameworks in Israel in International Comparison - Executive summary*, 2020. Ανακτήθηκε από: https://issuu.com/bernardvanleerfoundation/docs/publication_taub_center_early_childhood_education_
- VILLAREAL Fernando, GOCKEN Sinan, MEMEDOV Idaver, SANCHEZ – RUBIO Belen, *Understanding employment and decent work challenges in Turkey, the situation of Roma in Turkey*, Fundación Secretariado Gitano (FSG), 29-31, 2010. Ανακτήθηκε από: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/understanding-employment-and-decent-work-challenges-in-turkey-december-2010.pdf
- WANG Zhonghan, *Model and Feature Analysis: Research on the Development of Lifelong Education*, Vocational Education Forum, 27, 65-69, 2017. Ανακτήθηκε από: [https://www.scirp.org/\(S\(lz5mqp453edsnp55rrgjt55\)\)/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2720454](https://www.scirp.org/(S(lz5mqp453edsnp55rrgjt55))/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2720454)
- WEBSTER Donald, *The Turkey of Attaturk*, American Academy Of Political and Social Science, Philadelphia, 1939. Ανακτήθηκε από: <https://archive.org/details/turkeyofattaturk0000unse>
- WEINSTEIN Lenore, *Lifelong Learning Benefits Older Adults, Activities, Adaptation & Aging*, 28:4, 1-12, 2004. Ανακτήθηκε από: https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1300/J016v28n04_01?needAccess=true
- World Bank, *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) – Turkiye*, International Labour Organization, ILOSTAT database, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=TR>
- World Population Review, *Literacy rate by country*, 2022. Ανακτήθηκε από: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/literacy-rate-by-country>
- WORLD POPULATION REVIEW, *Underdeveloped Countries*, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/underdeveloped-countries>
- WORLD POPULATION REVIEW, *Developed Countries*, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/developed-countries>
- WORLD POPULATION REVIEW, *Least Developed Countries*, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/least-developed-countries>
- WORLD POPULATION REVIEW, *Total Population by Country*, 2021. Ανακτήθηκε από: <https://worldpopulationreview.com/countries>
- WORLDBANK, *Population, total – Turkiye*, 2021. Ανακατήθηκε από: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2021&locations=TR&start=2002>

- WORLD BANK, *Low and middle income countries*. Ανακτήθηκε από:
<https://data.worldbank.org/?locations=XO-TR>
- WORLD BANK, GDP growth (annual %) - Turkiye, 2022. Ανακτήθηκε από:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=TR>
- World Trade Organization, *Who are the developing countries in the WTO?*. Ανακτήθηκε από:
https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm
- YILDIRIM Remzi, *Üniversitelerdeki Yaşam Boyu Öğrenme Hizmetlerinin Yönetsel Etkililiğinin Değerlendirilmesi-Doktora tezi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2017. Ανακτήθηκε από:
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usakead/issue/31339/335020>
- YILMAZ Yucel, *Transition to Knowledge Society in Turkey: Current State and Future Perspectives*, Turkish Studies, 13:3, 2012, 509-522. Ανακτήθηκε από:
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14683849.2012.717439?needAccess=true>
- ZURCHER Eric, *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2004.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συνέντευξη με τον κ. Fatih Aydın, διευθυντή του παραρτήματος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας της Σεβάστειας, Δεκέμβριος 2022. Διαδικτυακή συνέντευξη στην αγγλική γλώσσα. Θεματική: Δια Βίου Μάθηση και εκπαίδευση στην Τουρκία.

INTERVIEW WITH Mr. FATİH AYDIN (Şube Müdürü)

1. Few things for you and your job description.

This is Fatih AYDIN from Turkey/Sivas. Sivas is a city situated in the middle of Anatolia and has around 650.000 population. I have been working in the public for 18 years. I have started as an English teacher in 2005. After working 5 years as a teacher in public schools I started to work at the Directorate of National Education. For 9 years I have been working on national and international projects like Erasmus and exchange programs. Meanwhile I had the chance to work on many different subjects from vocational education to lifelong learning program. After then I started to work as a director at the directorate. I am responsible with the Strategy Development Unit of the organization. We are responsible of carrying out all types of projects, determining the strategies for the education in the region and also we are running the budget of the organization.

2. How much is the budget in Turkey (Data Statistics for 2002-2022).

Budget of the country between 2002-2022 (Statistics are stated as Turkish Liras. 1 Euro is 20.15 TL)

2002 : 98.131.000.000
2003 : 147.230.170.000
2004 : 150.658.129.000
2005 : 156.088.874.910
2006 : 174.958.100.699
2007 : 204.988.454.572
2008 : 222.553.216.800
2009 : 262.217.866.000
2010 : 286.981.303.810
2011 : 312.572.607.330
2012 : 350.898.317.817
2013 : 404.045.668.000
2014 : 434.995.765.000
2015 : 472.943.000.000
2016 : 570.507.000.000
2017 : 645.124.000.000
2018 : 762.753.000.000
2019 : 960.976.000.000
2020 : 1.095.461.000.000
2021 : 1.346.139.000.000
2022 : 1.751.000.000.000

9. What about other Ministries? There is a possibility other ministries or departments involving to Lifelong Learning education or to create by themselves LLP projects. OR is just the Ministry of education responsible for vocational education.

Ministry of Education is responsible with coordination of the Lifelong Learning activities across the country. But meanwhile other ministries are also engaging this process. Like Ministry of Interior supporting the nongovernmental organisations (NGOs) through some projects to involve in life learning programa. Besides this many other ministries are involving for lifelong learning processes with different projects. Like Ministry of health or Ministry of Culture and Tourism. They have different calls for different projects but they are supporting Lifelong learning program.

Fatih AYDIN
Şube Müdürü